

**DE LEER DER WAARHEID,
DIE NAAR DE GODZALIGHEID IS**

Voorgesteld, bevestigd en toegepast in
85 oefeningen over de

HEIDELBERGSE CATECHISMUS

ZONDAG 22 - 27

door

Mr. JUSTUS VERMEER
in leven doctor in de beide rechten en ouderling der Gereformeerde Gemeente
behorend bij de Nederlands Hervormde Kerk
te Utrecht

met een voorrede van Gerhardus van Schuylenborgh
bedienaar van het heilig Evangelie in de gemeente van Jezus Christus
te Thienhoven

Eerste uitgave:
Boekverkoper Nicolaas van Vucht,
1749-1750 te Utrecht

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2002

ZONDAG 22 (eerste gedeelte, Vraag 57)

DE EERSTE WELDAAD NA DIT LEVEN

Vraag 57: Wat troost geeft u de opstanding des vleses?

Antwoord: *Dat niet alleen mijn ziel na dit leven van stonde aan tot Christus, haar Hoofd, zal opgenomen worden, maar dat ook dit mijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, wederom met mijn ziel verenigd en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden.*

Nog zijn wij bezig met het huishoudelijke werk van de Heilige Geest, en wij hebben daarin nu afgehandeld wie de onderwerpen zijn, namelijk de kerk, genoemd als een lichaam, alsook de weldaden, welke in dit leven aan deze kerk worden geschonken (zondag 21).

Maken wij in deze 22e zondagsafdeling er dan nu een begin mede om de weldaden na dit leven te behandelen, welke in de artikelen des geloofs als volgt worden omschreven: De opstanding des vleses, en een eeuwig leven.

Wij worden daarin geleid tot twee hoofddelen:

- I. *De opstanding des vleses (vraag 57).*
- II. *Het eeuwige leven (vraag 58).*

I.

Ten aanzien van het eerste hoofddeel, genoemd in vraag 57, zullen wij:

- A. Het artikel van de opstanding des vleses verklaren, en
- B. Aanwijzen hoe een christen deze eeuwige waarheid tot zijn wezenlijke troost gelooft.

A. Sprekende van het eerste hoofddeel, bezien wij de natuur van de opstanding des vleses, en wij merken daarin op, dat er iets aan de opstanding des vleses zal voorafgaan. De onderwijzer zegt het aldus: ***Dat niet alleen mijn ziel na dit leven van stonde aan tot Christus, haar Hoofd, zal opgenomen worden.***

Wij hebben hier dan na te gaan de scheiding van ziel en lichaam, hoe het de mens gezet is eenmaal te sterven en daarna het oordeel (Hebr. 9:27). O, al wat adem heeft de adem geeft! Deze twee vrienden, zo nauw aan elkaar verbonden, moeten scheiden. In deze band der natuur komt bij elk mens, hij zij groot of klein, een verbreking. Daarom vermaant Salomo (Pred. 12:1, 2): "Gedenk aan uw Schepper in de dagen uwer jongelingschap, eer dat de kwade dagen komen en de jaren naderen, van dewelke gij zeggen zult: Ik heb geen lust in dezelve. Eer dan de zon en het licht en de maan verduisterd worden." En in vers 6 en 7: "Eer dan het zilveren koord ontketend wordt, en de gulden schaal in stukken gestoten wordt, en de kruik aan de springader gebroken wordt, en het rad aan de bornput in stukken gestoten wordt; en dat het stof wederom tot de aarde keert, als het geweest is; en de geest weder tot God keert, Die hem gegeven heeft." O vrienden, de dood klopt zowel aan de paleizen der koningen, als aan de hutten der armen. En dan zal het er voornamelijk op aan komen waar het beste en voornaamste deel, namelijk de ziel, blijft.

Zodra de ziel van het lichaam scheidt, gaat deze naar haar plaats, aldus het oordeel ontvangende (Hebr. 9 :27). De onderwijzer zegt: *van stonde aan.*

Wij moeten dus op grond van Gods Woord geloven, dat de zielen overblijven en niet sterven, maar werkzaam blijven en gevoel behouden (Pred. 12:7): "Het stof keert wederom tot de aarde, gelijk het geweest is, en de geest keert weder tot God, Die hem gegeven heeft." Matth. 10:28: "Vreest niet voor degenen, die het lichaam doden, en de ziel niet kunnen doden; maar vreest veel meer Hem, Die beide ziel en lichaam kan verderven in de hel." In Hebr. 12 :13 worden de zielen de geesten der volmaakt rechtvaardigen genoemd. Ja, dat de zielen werkzaam blijven en gevoel behouden, zien wij ook in Lukas 16:25: "Nu wordt hij vertroost en gij lijdt smart."

En deze zielen gaan terstond naar hun plaats, om daar te blijven tot de vereniging met het lichaam op de jongste dag. *De zielen der gelovigen gaan van stonde aan tot Christus, hun Hoofd.* Jezus zegt tot de bekeerde moordenaar (Lukas 23:43): "Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn." En in 2 Kor. 5:1 en 8 is het de verwachting van Paulus en de gelovigen: "Want wij weten, dat zo ons aardse huis dezes tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen. Maar wij hebben goede moed, en hebben meer behagen om uit het lichaam uit te wonen en bij de Heere in te wonen." Paulus had (Filipp. 1:23) "begeerte om ontbonden te worden en met Christus te zijn." Dit is een spreekwijze, welke is ontleend aan het losmaken van de zeilen wanneer men in de haven komt. Zo gaat ook aanstonds de ziel van een gelovige naar boven.

Maar zo is het met de zielen der goddelozen niet. Het onderscheid is groot, want die gaan terstond naar de hel, naar hun gevangenis, naar de buitenste duisternis, de afgrond, naar de poel, die brandt van vuur en sulfer. Deze waarheid wordt bevestigd in Judas:7, waar wij lezen dat Sodom en Gomorra en de steden rondom dragen de straf des eeuwigen vuurs. En in Lukas 16:7 staat, dat de rijke man, toen hij zijn ogen opsloeg, in de hel en in de vlam was. O vrienden, dat is een verschrikkelijk sterven. De arme Lazarus ging naar boven, en de rijke man had hem in de tijd slechts van terzijde aangezien en hem veracht. En waarlijk, één van deze beide zal ook ons einde zijn.

Wij zien dan hieruit, dat naar uitwijzen van deze leer alle fabelen in deze vervallen.

(1) Gelijk daar is de fabel van *het slapen der zielen*. De vijanden der waarheid voeren daartoe aan (Joh. 11 :11, 14): "Lazarus, onze vriend, slaapt. Toen zeide dan Jezus tot hen vrij uit: Lazarus is gestorven." En Openb. 6:11 en 14:13: "Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hun arbeid, en hun werken volgen met hen." Maar in deze eerste tekst blijkt ons duidelijk, dat Jezus sprak van de dood van Lazarus ten opzichte van zijn lichaam, en van de gerustheid van de ziel van Lazarus. De ziel van anderen is toch na de dood zo gerust niet met het oog op de toekomstige opstanding, terwijl de ziel van een gelovige intussen in die slaap zoet, geestelijk en hemels werkzaam is. Deze fabel van de zielenslaap is derhalve een leugen en het is de taal der spotters, die naar hun eigen begeerlijkheden begeren te wandelen (2 Petrus 3:3 en Judas vers 28).

(2) Ook vervalt hiermede die fabel van het bestaan van een *voorburch der hel*, waarin de gelovige vadersen vóór de dood van Christus zouden hebben verbleven, intussen verstoken zijnde van Gods zalige gemeenschap. Dit willen de papisten, in navolging van enkele oude ketteren, welke daartoe aanvoeren het zeggen van Petrus (1 Petrus 3:10), dat Christus de geesten, die in de gevangenis zijn, gepredikt heeft, die daar waren als in een kuil zonder water (Zach. 9:11).

(3) En de papisten stellen dan midden tussen deze voorburg en de hel nog een plaats voor *ongedoopte kinderen*. Doch tegenover al deze verdichtselen zij ons genoeg, dat Jezus Christus en de kracht van Zijn bloed gisteren en heden en tot in eeuwigheid Dezelfde is (Hebr. 13:8). Hij had als de overste Leidsman (Hebr. 2:10) reeds vele kinderen tot de heerlijkheid gebracht, en niet in de voorburg. Dit leert ons ook Hebr. 9:26 duidelijk: "Anders had Hij dikwijls moeten lijden van de grondlegging der wereld af, maar nu is Hij eenmaal in de voleinding der eeuwen geopenbaard, om de zonde teniet te doen door Zijns Zelfs offerande." En ziet dit ook duidelijk in Hand. 15:11: "Wij geloven door de genade van de Heere Jezus Christus zalig te worden op zulk een wijze als ook zij." Wij zien dit ook in Jakob (Gen. 49:18) en in Asaf (Psalm 73:24). En volgens Hebr. 11:10 en 14 verwachtten zij geen voorburg, maar de stad, die fundamenten heeft, welker Kunstenaar en Bouwmeester God is. En staat er: "die zulke dingen zeggen, betonen klaarlijk dat zij een vaderland zoeken." Zo lezen wij ook dat Mozes en Elia uit de hemel kwamen vóór de dood van Christus, op de berg, en niet dat zij kwamen uit de voorburg. Wij lezen ook in Lukas 16:22 van Abraham, en Lazarus in zijn schoot, en dus weer niet van een voorburg der hel, enz.

(4) Ook vervalt hiermede der papisten fabel omtrent *het vagevuur*, direct naast de hel der verdoemden, waarin dan, naar zij stellen, de zielen der gelovigen zouden verblijven, welke van hun vergefelijke zonden en hun strafschuld nog niet volkomen zijn gereinigd. Zij zouden daar dan jarenlang gepijnigd worden door een werkelijk vuur, totdat zij aan Gods gerechtigheid volkomen zouden hebben voldaan. Zij brengen daartoe bij 1 Kor. 3:12, 13: "Indien iemand op dit fundament bouwt, goud, zilver, kostelijke stenen, hout, hooi, stoppelen; eens iegelijks werk zal openbaar worden; want de dag zal het verklaren, dewijl het door vuur ontdekt wordt; en hoedanig eens iegelijks werk is, zal het vuur beproeven." Maar in deze tekst wordt toch niet gesproken van een vuur, dat personen zuivert, doch van zulks, dat werken beproeft. En uit de samenhang in deze schriftplaats blijkt dat er gesproken wordt van de ellenden en benauwdheden van dit leven, namelijk de verdrukkingen enz.

Ook voeren zij tot staving van hun dwaalleer nog aan 1 Kor. 15:29: "*Anders, wat zullen zij doen, die voor de doden gedoopt worden, indien de doden ganselijk niet opgewekt worden? Waarom worden zij voor de doden ook gedoopt?*"

Wij willen hierop alleen antwoorden, dat men in de tijd van de apostel Paulus niet van een vagevuur wist, zo min als van het bidden voor de zielen, die daarin zouden verkeren, en evenmin van een doop der boete voor de afgestorvenen. Uit de samenhang in dit schriftgedeelte blijkt, dat het een tijd van verdrukking was, waarin de belijders van de naam en de zaak van Christus, die zich dus in die naam lieten dopen, werden omgebracht. Dat waren dus bloedgetuigen. Ook toen bleek dat het bloed van deze mensen het zaad der kerk was. Want zeer velen werden door hun voorbeeld opgewekt om zich naar dezelfde leer, welke was beleden door de omgebrachten, te laten dopen, daarmede getuigende dat zij ook hoop hadden op een zalige opstanding. En de vervolging aanhoudende, werden ook zij bloedgetuigen. Nu wil de apostel in dit schriftwoord slechts vragen: Wat zouden deze mensen daar nu toch aan hebben? Welk voordeel hebben zij daarvan wanneer de doden in het geheel niet worden opgewekt? Het blijkt dus wel dat het vagevuur slechts een verzinsel is om geld te ontvreemden. In Openb. 14:13 staat: "Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven, van nu aan." En in Rom. 8:1: "Zo is er dan nu

geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn." En 1 Joh. 1:7: "Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt ons van alle zonde." De moordenaar (Lukas 23 :43)ging terstond naar de hemel, naar de rust, welke er over blijft voor Gods volk.

- (5) En ook vervalt met deze leer de oudwifse fabel, *dat de zielen der afgestorvenen terugkomen en op aarde verschijnen*. Dit is genoegzaam weerlegd met de bewijzen aangaande het verblijf der zielen in de hemel of in de hel tot aan de jongste dag. En nu vraagt ge misschien: Wel, is dit dan toch niet mogelijk? Wij lezen toch in 1 Sam. 28:11-16, dat de toveres te Endor Samuël deed opkomen? Maar vrienden, dit was toch Samuël niet! Het was de duivel, die de gedaante van Samuël aannam. Dit kan de Heere in Zijn rechtvaardigheid nu nog wel toelaten, deze en gene daarmede dodende, zoals dit een oordeel was over Saul, van wie de Heere was geweken.

Sprekende van de natuur van de opstanding des vleses, moeten wij nu bezien wat wij door deze opstanding hebben te verstaan. De onderwijzer zegt: ***Maar dat ook dit mijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, wederom met mijn ziel verenigd en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden!***

- (1) Wij verstaan hierdoor dus *geen* geestelijke opstanding, vernieuwing of wederbaring door de Geest, waarvan wordt gesproken in Joh. 5:25: "De ure komt en is nu, wanneer de doden zullen horen de stem des Zoons van God, en die ze gehoord hebben, zullen leven." En Ef. 2:5: "Ook toen wij dood waren door de misdaden, heeft ons levend gemaakt met Christus." Dit is het deel hebben aan de eerste opstanding (Openb. 20:6). Er is dus een geestelijke opstanding te wachten voor de kerk, als een leven uit de doden (Rom. 11 :15), gelijk ook Jesaja reeds heeft geleerd (Jes. 59:21 en 60:1).
- (2) Ook verstaan wij hier niet een burgerlijke opstanding, waarmede wij bedoelen een verlossing uit grote onheilen en gevaren (Psalm 30:3, 4): "Gij hebt mij genezen, Heere, Gij hebt mijn ziel uit het graf opgevoerd; Gij hebt mij bij het leven behouden, dat ik in de kuil niet ben nedergedaald." 2 Kor. 1:9, 10: "God, Die de doden verwekt; Die ons uit zo grote dood verlost heeft, en nog verlost; op Welke wij hopen dat Hij ons nog verlossen zal." En zulks wordt ook wel gezegd ten opzichte van een geheel volk of natie (Hos. 6:1, 2): "Hij heeft verscheurd, en Hij zal ons genezen; Hij heeft geslagen, en Hij zal ons verbinden. Hij zal ons na twee dagen levend maken; op de derde dag zal Hij ons doen verrijzen, en wij zullen voor Zijn aangezicht leven."
1. Door de opstanding des vleses in dit geloofsartikel moeten wij echter verstaan: *De algehele herstelling van het menselijk leven in dezelfde lichamen op de jongste dag, door de kracht van Christus*. Dit zal alleen voor de gelovigen een weldaad zijn, uit kracht van het genadeverbond en van hun vereniging met de opgestane Christus. Dit stuk is de grote verborgenheid van het christendom, zonder hetwelk het Evangelie ijdel is en het geloof en de hoop van Gods volk tevergeefs zijn. Ja zonder hetwelk de troost dergenen, die vele en hevige verdrukkingen om Jezus' wil hebben ondergaan, geheel wordt weggenomen, of in elk geval zeer gering wordt. Dit blijkt uit 1 Kor. 15:13-19: "En indien er geen opstanding der doden is, zo is Christus ook niet opgewekt. En indien Christus niet opgewekt is, zo is dan onze prediking ijdel, en ijdel is ook uw geloof, en zo worden wij ook bevonden

valse getuigen Gods. Want wij hebben van God getuigd, dat Hij Christus opgewekt heeft, Die Hij niet heeft opgewekt, zo namelijk de doden niet opgewekt worden. Want indien de doden niet opgewekt worden, zo is ook Christus niet opgewekt. En indien Christus niet opgewekt is, zo is uw geloof tevergeefs, zo zijt gij nog in uw zonden; zo zijn dan ook verloren die in Christus ontslapen zijn. Indien wij alleenlijk in dit leven op Christus zijn hopende, zo zijn wij de ellendigsten van alle mensen."

2. Uit onze omschrijving blijkt dus dat deze opstanding des vleses *algemeen* zal zijn. Goddelozen zowel als rechtvaardigen, groot en klein, een koning en een bedelaar, alle mensen, niet één uitgezonderd, zullen opstaan, uitgezonderd dan alleen zij, die de dood niet hebben gesmaakt, zoals Henoeh en Elia, en ook zij, die bij de dood van Jezus zijn opgewekt en na Zijn opstanding uit de graven zijn uitgegaan en die met Jezus ten hemel zijn gevaren; die behoeven niet meer op te staan. Ook zegt de apostel dat er op de jongste dag nog mensen zullen leven, die niet zullen sterven en dus ook niet opstaan (1 Kor. 15:51, 52): "Ziet, ik zeg u een verborgenheid: wij zullen wel niet allen ontslapen, maar wij zullen allen veranderd worden; in een punt des tijds, in een ogenblik, met de laatste bazuin; want de bazuin zal slaan, en de doden zullen onverderfelijk opgewekt worden, en wij zullen veranderd worden." Dat alle gestorvenen zonder onderscheid zullen opstaan, blijkt ons ook uit:
  - Joh. 5:28, 29: "Verwondert u daar niet over, want de ure komt, in welke allen, die in de graven zijn, Zijn stem zullen horen. En zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben tot de opstanding des levens, en die het kwade gedaan hebben tot de opstanding der verdoemenis." In het voorgaande 25^e vers was gesproken van de geestelijke opstanding, ten bewijze van de Godheid van Christus; en ten bewijze daarvan zou Hij ook Rechter zijn (vers 27) en daartoe de lichamen van allen opwekken.
  - Ook blijkt het uit Dan. 12:2: "En velen van die, die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken; dezen ten eeuwigen leven, en genen tot versmaadheden en tot eeuwige afprijzing." Dat hier van de opstanding der lichamen op de jongste dag wordt gesproken, blijkt duidelijk uit de samenhang. In het eerste vers wordt gesproken van Michaël, die grote vorst, welke zal opstaan voor de kinderen van het volk van Daniël, dus voor de Joden, om hen te verlossen uit die tijd der benauwdheid, zoals er nog nooit geweest was en ook nooit meer zijn zou, namelijk ten tijde van de verwoesting van stad en tempel. Zie Matth. 24:21. Alzo zouden zij allen en hun zaad, die in het boek des levens waren opgeschreven, worden verlost. Doch deze genadige verlossing zou zich niet slechts uitstrekken tot de dan levenden. Michaël, de grote vorst, zal ook op de jongste dag de doden opwekken, zelfs die, die nu Gods volk verdrukken. En dat zal dan een volle verlossing zijn voor het volk van God, als zij hun verdrukkers zullen zien ontwaken tot eeuwige afgrijzing. En dit blijkt ook duidelijk uit het volgende vers, waarin gesproken wordt van de heerlijkheid, waarin de leraars zullen blinken, waaraan zekerlijk de opstanding zal voorafgaan. En dat in dit woord gesproken wordt van de opstanding van velen, in plaats van allen, is ook niet bezwaarlijk, daar in de Schrift wel meer het woord velen voor allen genomen wordt (Rom. 5:19): "Want gelijk door de ongehoorzaamheid van die ene mens velen tot zondaars zijn gesteld geworden, alzo zullen ook door de gehoorzaamheid van Eén velen tot rechtvaardigen gesteld worden." Ook kan het woord velen hier niet slechts tot de

rechtvaardigen begrensd worden, aangezien het slechts weinigen zijn in vergelijking met de grote hoop. En ook volgt er op deze woorden direct "en genen tot versmaadheden en eeuwige afprijzing." Het woord velen ziet hier op de zeer grote menigte doden, die allen in het stof der aarde slapen, en dat de Heere dezen zal verdelen in twee partijen, zodat er buiten deze twee hopen niets overblijft. Hieruit blijkt ook dat niet allen zullen opstaan ten eeuwigen leven, en ook niet allen tot versmaadheden en eeuwige afgrijzing.

- Ook blijkt dit ons zeer krachtig en onomstotelijk uit Hand. 24:15: "Hebbende hoop op God, Welke dezen ook zelf verwachten, dat er een opstanding der doden wezen zal, beide der rechtvaardigen en der onrechtvaardigen."
- Ook 2 Kor. 5:10 gaat duidelijk van deze algemene opstanding uit: "Want wij moeten allen geopenbaard worden voor de rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wegdrage hetgeen door het lichaam geschiedt, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad."

3. Uit de beschrijving van dit artikel blijkt ook, dat deze opstanding geschieden zal in *dezelfde lichamen, hoewel begaafd met andere hoedanigheden*. De onderwijzer zegt: ***Maar dat ook dit mijn vlees aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden.***

Dat dezelfde lichamen, in wezen zoals wij die nu hebben, zullen opstaan, blijkt ons uit het woord opstanding, wederopstanding, wederlevend wording, uitgaan uit de graven, enz. Dit alles geeft genoegzaam te kennen dat het dezelfde lichamen zullen zijn, aangezien het zo veel zegt als een tweede staan of een weer opstaan van hetgeen gevallen is. Ook ziet het woord opstaan niet op de ziel, want deze is niet gevallen. In eigenlijke zin ziet het ook niet op de gehele mens, zoals deze bestaat uit ziel en lichaam. Uit dit alles blijkt dus dat het alleen op het lichaam ziet, dat nu sterfelijk is en dat alleen valt. Daarom staat er in Rom. 8:11: "Hij zal ook uw sterfelijke lichamen levend maken."

- Dat dezelfde lichamen zullen opstaan, leren ons de duidelijke schriftplaatsen (Job 19:25, 27): "Want ik weet: mijn Verlosser leeft, en Hij zal de laatste over het stof opstaan. En als zij na mijn huid dit doorknaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen; Dewelke ik voor mij aanschouwen zal, en mijn ogen zien zullen, en niet een vreemde; mijn nieren verlangen zeer in mijn schoot."
- Ook 1 Kor. 15:53, 54: "Want dit verderfelijke moet onverderfelijkheid aandoen, en dit sterfelijke moet onsterfelijkheid aandoen. En wanneer dit verderfelijke onverderfelijkheid zal aangedaan hebben, en dit sterfelijke zal onsterfelijkheid aangedaan hebben, alsdan zal het woord geschieden, dat geschreven is: De dood is verslonden tot overwinning."
- En Filipp. 3:21: "Die ons vernederd lichaam veranderen zal, opdat hetzelfde gelijkvormig worde aan Zijn heerlijk lichaam, naar de werking waardoor Hij ook alle dingen Zichzelf kan onderwerpen."
- Het blijkt ook uit het voorbeeld van Christus, Die met Zijn eigen lichaam, dat gestorven was, uit het graf is uitgegaan. De tekenen en wonden waren er nog in te zien (Joh. 20:27).
- Het blijkt ook uit de vele heiligen, welke zijn opgewekt en opgestaan (Matth. 27:52): "Vele lichamen der heiligen, die ontslapen waren, werden opgewekt." En wat zouden deze dingen anders zijn dan de eerste beginselen van de dingen, die straks algemeen zullen geschieden? Ja, in dit opzicht zullen de gelovigen, zoals zij het beeld des aardsen gedragen hebben, ook het beeld des hemelsen

dragen (1 Kor. 15:49). Zij zullen dus ook daarin aan de opstanding van Christus gelijkvormig zijn. Want toch niemand twijfelt er aan dat de opstanding van Christus een voorbeeld is van de opstanding der gelovigen (Rom. 6:11 en 8:11).

- En tenslotte blijkt dit ook uit Gods rechtvaardigheid, welke hetzelfde lichaam vordert, om daarin te vergelden hetgeen daarin is geschied. In Matth. 10:28 staat, dat men die God te vrezen heeft, Die beide ziel en lichaam kan verderven, en dus niet degenen, die slechts het lichaam kunnen doden. En 2 Kor. 5:10: "Wij moeten allen geopenbaard worden voor de rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wegdrage hetgeen door het lichaam geschiedt, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad."

En of hier nu een rationalist of een sociniaan of iemand anders komt, die het niet geloven wil omdat hij het niet begrijpen kan, die toont daarmee zijn grote dwaasheid en zijn ongeloof. Zulk één kent God niet en hem kan slechts geantwoord worden met het woord, dat Jezus tot de Sadduceeën sprak (Matth. 20:29): "Gij dwaalt, niet wetende de Schriften, noch de kracht Gods." Heeft de Heere niet Zijn onbegrensde almacht getoond door de schepping uit een enkel niet? En is het voor een gering schepsel niet onmogelijk om iets dat her en der verspreid is, door naarstigheid weer bijeen te brengen? Waarom zou dit dan voor God onmogelijk zijn? Mocht het hart, dat in zijn dwaasheid zo trots tegenover God staat, eens voor God vallen en klein worden.

Doch deze zelfde lichamen zullen wel met andere hoedanigheden zijn begaafd. Dit blijkt uit:

- 1 Kor. 6:13, 14, waar Paulus zegt, dat de spijzen zijn voor de buik, en de buik is voor de spijzen, maar dat God beide deze en die teniet zal doen in de opstanding. Dit zal dan ophouden, zodat er dan geen spijze zal zijn voor de buik, noch ook de buik nog zal zijn om spijze te ontvangen.
- En in 1 Kor. 15:50 zegt Paulus, dat vlees en bloed het Koninkrijk Gods niet zullen beërven. En hier worden dan niet alleen de zondige verdorvenheden van de menselijke natuur verstaan, maar voornamelijk juist het lichaam met zijn natuurlijke zwakheden, waaraan het hier is onderworpen. Hier op aarde komt uit droefheid vermoeidheid voort, uit vermoeidheid slaap, uit de slaap verkwikking. Al te grote pijn breekt het gevoel en veroorzaakt flauwte. En wanneer men al te heftig bezig is, kan dit niet lang worden volgehouden, want dan eindigt het in de dood. Men ziet in dit alles, dat er een grote verandering zal zijn in de hoedanigheden der lichamen, zodat de lichamen der goddelozen bekwaam en in staat zullen zijn om de allerzwaarste pijnningen te doorstaan, en zij dus de eeuwige smarten zonder enige verpozing of verlichting van gevoel zullen uitstaan. Zij zullen in de vlammen van de Goddelijke gramschap eeuwig branden, zonder ooit verteerd te worden. Dit bedoelt de uitdrukking "verderven in de hel", waarvan Jezus spreekt in Matth. 10:28. O vrienden, wie kent de sterkte van Gods toorn en van Zijn verbolgenheid, naardat Hij te vrezen is? (Psalm 90:11).
- Maar de lichamen der gelovigen zullen hoedanigheden ontvangen, waardoor zij in staat zullen zijn tot het dragen van een eeuwig gewicht der heerlijkheid. Dit wijst Paulus duidelijk aan (1 Kor. 15:42-44): "Alzo zal ook de opstanding der doden zijn. Het lichaam wordt gezaaid in verderfelijheid, het wordt opgewekt in onverderfelijheid; het wordt gezaaid in oneer, het wordt

opgewekt in heerlijkheid; het wordt gezaaid in zwakheid, het wordt opgewekt in kracht. Een natuurlijk lichaam wordt er gezaaid, een geestelijk lichaam wordt opgewekt." Hierdoor moet worden verstaan dat het een lichaam zal zijn zonder enige gebreken. Geen ouderdom, blindheid, kreupelheid of mismaakt-hed zal daar plaats hebben, ja ook geen vatbaarheid voor enige kwaal. Maar een heerlijke en beminnelijke schoonheid, waardigheid en luister zal daar op hen liggen. Ook zal het in staat zijn om de onmiddellijke en heerlijke openbaring van het zalig Opperwezen te kunnen verdragen. Het zal een vlug en vaardig lichaam zijn, zoals Elia had, die er mee naar de hemel opvoer. Daarom staat er in Filipp. 3:21, dat het aan het heerlijk lichaam van Christus zal gelijkvormig zijn.

Ja, het is zeer te denken dat de kinderen daar als kinderen voor de troon zullen zijn, maar dan zonder enig gebrek of ongeschiktheid vanwege hun lichamen, waardoor zij voor de heerlijkheid onvatbaar zouden zijn of ook niet tot heerlijkheid van God zouden zijn. Wij lezen althans in Openb. 20:12, dat Johannes zegt: "En ik zag de doden, klein en groot, staande voor de troon."

Uit de Catechismus blijkt, dat deze opstanding zal geschieden *door middel van de kracht van Christus*, zoals de onderwijzer zegt. Hij zal als de grote Archangel Zijn stem zal doen uitgaan (1 Thess. 4:16): "Want de Heere Zelf zal met een geroep, met de stem des archangels, en met de bazuin Gods, nederdalen van de hemel; en die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan." Daarna zullen al de mensen, die dan leven, in een punt des tijds worden veranderd, van sterfelijk, verderfelijk, natuurlijk enz., in onsterfelijk, onverderfelijk, geestelijk enz. Zo lezen wij ook in Rom. 8:11: "Indien de Geest Desgenen, Die Jezus uit de doden opgewekt heeft, in u woont, zo zal Hij, Die Christus uit de doden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke lichamen levend maken door Zijn Geest, Die in u woont." Ja (Joh. 5:21): "Gelijk de Vader de doden opwekt en levendmaakt, alzo maakt ook de Zoon levend die Hij wil." De Drie-enige God wekt dus de doden op, maar het is het huishoudelijk werk van Christus door Zijn Geest. Zo riep Jezus Lazarus met een grote stem: "Lazarus, kom uit" (Joh. 11:43, 44).

In de omschrijving van deze opstanding noemden wij ook *de tijd en plaats, wanneer en waar* deze opstanding zal geschieden.

1. Ten aanzien van de tijd, het zal één en dezelfde tijd zijn, waarop allen, die reeds gestorven zijn en nog sterven zullen, en ook die levend zullen overblijven, zullen opstaan of worden veranderd. Doch een iegelijk in zijn orde, zoals Paulus ons leert (1 Kor. 15:23), de eersteling Christus, daarna wij, die van Christus zijn, doch allen op die tijd, namelijk in Zijn toekomst.

Hiermee vervalt ook die ongegronde stelling, *dat namelijk de martelaren aan al de andere gelovigen in de opstanding zullen voorgaan*. Vergeefs brengt men daartoe wel bij Openb. 20:4, 5: "En ik zag tronen, en zij zaten op dezelve. En ik zag de zielen dergenen, die onthoofd waren om de getuigenis van Jezus, en zij leefden en heersten als koningen met Christus, duizend jaren. Maar de overigen der doden werden niet wederlevend, totdat de duizend jaren geëindigd waren. Deze is de eerste opstanding." Hieruit maakt men dan tevergeefs op, dat de martelaren vóór de jongste dag zullen opstaan om met Christus lichamelijk uit de hemel te komen en 1000 jaren op aarde te heersen. Wij mogen deze zinnebeeldige en profetische woorden niet tot een grond leggen voor zulk een ongewoon en bijzonder gevoelen. En dit te meer omdat de Bijbel vol is in andere teksten te spreken van de opstanding zonder hiervan iets te melden. Ja

het tegendeel bewijst, dat de tijd van de opstanding één punt des tijds zal zijn, zoals blijkt uit 1 Kor. 15:52.

En behalve dit alles lezen wij dit ook uitdrukkelijk van Paulus, die één der voornaamste gelovigen en tevens een martelaar is geweest. Hij zegt (2 Tim. 4:6-8): "Want ik word nu tot een drankoffer geofferd, en de tijd mijner ontbinding is aanstaande. Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden; voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in die dag geven zal; en niet alleen mij, maar ook allen, die Zijn verschijning liefgehad hebben." Hier spreekt Paulus én van zijn martelaarschap, én van de kroon der rechtvaardigheid. En dat hij die tegelijk zal ontvangen met allen, die de verschijning van Jezus hebben liefgehad. Dus niet zoals de drijvers van het duizendjarig rijk zeggen, maar "in die dag." Het zal ook een zeer korte tijd zijn, naar Gods eenvoudig bevel, zonder enige tegenstand, zoals blijkt uit de reeds aangehaalde plaats (2 Kor. 15:52): "In een punt des tijds, in een ogenblik, met de laatste bazuin. Want de bazuin zal slaan, en de doden zullen onverderfelijk opgewekt worden."

Het zal ook de laatste tijd zijn, wanneer de voleinding van de eeuwen en van de wereld zal zijn gekomen. Het wordt genoemd ten uitersten dage (Joh. 6:39, 40 en 54). Doch van die dag en die ure, zoals deze tijd wel wordt genoemd (Joh. 5:25), weet niemand (Matth. 24 :42 en 25:13, Markus 10:11 en 32, 1 Thess. 5:2, 3).

2. En betreffende *de plaats*, waar deze opstanding zal geschieden, antwoorden wij dat dit overal zal zijn. De ganse aardbodem, al de wateren, de lucht enz., die alle zullen de dode lichamen, welke zij bevatten, uitleveren (Openb. 20:13): "En de zee gaf de doden, die in haar waren; en de dood en de hel gaven de doden, die in hen waren; en zij werden geoordeeld, een iegelijk naar hun werken." Doch niemand weet waar de plaats van hereniging zal zijn van de zielen met hun lichamen. Wij lezen in Matth. 24:31: "En Hij zal Zijn engelen uitzenden met een bazuin van groot geluid, en zij zullen Zijn uitverkorenen bijeenvergaderen uit de vier winden, van het ene uiterste der hemelen tot het andere uiterste derzelve." Daarom behoeft Gods volk in dit opzicht geen vrees of zorg te hebben waar hun stof blijft. Of het nu door de zee, door de beesten of door het vuur verslonden wordt, dan wel of het in een kerk of op een kerkhof wordt neergelegd. Want de Heere zorgt er voor. Daarom moet men in deze zaak niet bijgelovig zijn, hoewel het naar Gods Woord waarheid is en blijft, dat het een zegen is voor ieder, wanneer men naar zijn rang en staat een nederige maar eerlijke begrafenis krijgt.

Sprekende van het artikel van de opstanding des vlees, willen wij nu letten op de onfeilbare waarheid van deze opstanding.

En dit tegen de meeste heidenen en Sadduceeën en oude kettters in vroeger tijden, maar ook tegen de menigte van vrijgeesten en Epicureïsche godloochenaars van onze tijd. De één wil onder de opstanding der doden een overgang van de zielen in andere lichamen verstaan. Een ander verstaat er het leven in de nakomelingen onder. En een derde ziet er de 'geestelijke' opstanding in, of de vernieuwing van zondaars.

Vrienden, wij mogen in deze zaak niet te rade gaan met vlees en bloed, alleen zeilend op het kompas van de natuurlijke rede. Want dit is een bovennatuurlijk werk van God, hetwelk God in Zijn Woord heeft geopenbaard, dus is het wel boven, maar niet tegen de rede. Zien wij dan wat Gods heilig en onfeilbaar Woord in deze getuigt. En dan zullen wij hier slechts enige weinige, krachtige en niet tegen te spreken schriftwoorden noemen voor zulken, die eerbied hebben voor God en Zijn Woord.

Want in de verhandeling hebben wij tot dusver al vele bewijsredenen bijgebracht. Uit het Oude Testament noemen wij dan:

1. Matth. 22:31, 32. Daar zegt Jezus tegen de Sadduceeën "En wat aangaat de opstanding der doden, hebt gij niet gelezen hetgeen van God tot ulieden gesproken is, Die daar zegt: Ik ben de God Abrahams, de God Izaks en de God Jakobs? God is niet een God der doden, maar der levenden." Deze woorden haalt de Heere Jezus aan als door God gesproken (Ex. 3:5), nadat de patriarchen reeds lang gestorven waren. En hier uit bewijst men met grond, dat niet alleen hun zielen leefden, maar dat ook hun lichamen met hun zielen weer verenigd eens eeuwig met God zullen leven. Want het leven, hetwelk in het verbond der genade wordt beloofd, strekt zich uit over de gehele persoon, bestaande uit ziel en lichaam. En zo spreekt Jezus Zelf in Matth. 22:32: "God is niet een God der doden, maar der levenden." Daarom heeft de Heere ook gewild dat de gehele persoon het teken des verbonds, de besnijdenis, in zijn lichaam zou omdragen. En door deze woorden werd de mond der Sadduceeën gestopt.
2. Job 19:23-27: "Och, of nu mijn woorden toch opgeschreven werden! Och, of zij in een boek ook werden ingetekend! Dat zij met een ijzeren griffie en lood voor eeuwig in een rots gehouwen werden! Want ik weet: mijn Verlosser leeft, en Hij zal de laatste over het stof opstaan. En als zij na mijn huid dit doorknaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen; Dewelke ik voor mij aanschouwen zal, en mijn ogen zien zullen, en niet een vreemde; mijn nieren verlangen zeer in mijn schoot." Dat Job hier slechts bedoelt zijn wederopstanding ten jongsten dage, blijkt wel heel duidelijk in het gehele boek, waarin hij zijn wanhoop toont aangaande zijn herstelling van zijn vorige tijdelijke staat. Zie Job 6, 7, 10, 16, 17 en 19.
3. En tenslotte Jes. 26:19: "Uw doden zullen leven, ook mijn dood lichaam; zij zullen opstaan. Waakt op en juicht, gij, die in het stof woont, want uw dauw zal zijn als de dauw der moeskruiden, en het land zal de overledenen uitwerpen." In deze tekst, welke een belofte inhoudt ten aanzien van de wederopstanding van de gelovigen ten jongsten dage, ligt voor de kerk een krachtige vertroosting tegen al het kwaad, waarvan in dit schriftgedeelte tevoren is gesproken.
4. Het Nieuwe Testament is vol met bewijzen van deze waarheid. Behalve de reeds genoemde plaats (Matth. 22 :31, 32) getuigen de evangelisten en apostelen hiervan overal. Zie Lukas 14:14, Joh. 5:6, 11:14, Hand. 2:26, Rom. 8:11, 1 Kor. 6:15, 2 Kor. 1:4, 1 Thess. 4, 2 Tim. 4, enz.
5. Wij bewijzen de opstanding ook uit voorbeelden die in het heilig Woord worden genoemd, welke reeds zijn opgewekt.
  - Zoals door de profeten in het Oude Testament. De zoon van de weduwe te Sarepta (1 Kon. 17:22). De zoon van de Sunamitische vrouw (2 Kon. 4:34). En een Moabiet (2 Kon. 13:21).
  - En in het Nieuwe Testament de opwekkingen door Jezus en Zijn apostelen. Door Jezus Zelf: De dochter van Jairus (Matth. 9:26). De zoon van de weduwe te Naïn (Lukas 7:15). Lazarus (Joh. 11:43). En de vele heiligen, welke opstonden bij de dood van Christus (Matth. 27 :52). Door de apostelen: Tabitha of Dorkas (Hand. 9:40). En Eutychus (Hand. 20:12).

6. Ja, wanneer wij spreken vanuit de Bijbel, dan zal deze waarheid ons ook blijken ten aanzien van de deugden en volmaaktheden van God.
- Is God hiertoe niet *machtig*? Hierop wijst Jezus tegenover de Sadduceeën zeggende (Matth. 22:29): "Gij dwaalt, niet wetende de Schriften, noch de kracht Gods." En ook Paulus wijst hierop als hij zegt (Hand. 26:8): "Wat? Wordt het bij ulieden ongelofelijk geoordeeld, dat God de doden opwekt?"
  - Kunnen de *wijsheid, goedheid en rechtvaardigheid* van God het toelaten, dat de ziel eeuwig buiten het lichaam zal blijven, waarin zij goed of kwaad heeft gedaan? Dat Hij geen vergelding zou doen in deze beide delen, waarin het goed of kwaad gedaan is? Paulus leert ons (2 Kor. 5:10): "Wij moeten allen geopenbaard worden voor de rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wegdrage hetgeen door het lichaam geschiedt, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad."
7. Deze waarheid zal ons ook blijken ten aanzien van Christus. Is Christus de Overwinnaar van de dood, en heeft Hij deze in Zijn Persoon voor Zijn volk borgtochtelijk teniet gedaan, zodat noch Hij, noch zij in de dood kunnen blijven? En zouden dan wel hun lichamen, die Hij zowel als hun zielen van de dood gekocht heeft, in de dood blijven? Paulus zegt (1 Kor. 15:25, 26): "Want Hij moet als Koning heersen, totdat Hij al de vijanden onder Zijn voeten zal gelegd hebben. De laatste vijand, die teniet gedaan wordt, is de dood." Juist naar aanleiding daarvan noemt Paulus in dit hoofdstuk Jezus de Eersteling dergenen, die ontslapen zijn. En Jezus belooft dit Zelf als de grond van hun opstanding (Joh. 14:19): "Ik leef, en gij zult leven." Kan Christus, het Hoofd van het verbond der genade, minder doen en teweeg brengen voor de Zijnen dan Adam, het hoofd van het verbond der werken, zou hebben aangebracht voor de zijnen, zo hij al was staande gebleven, of zoals hij nu teweeg gebracht heeft? De zonde van Adam is de oorzaak van de eeuwige dood naar ziel en lichaam; waarom zou de gerechtigheid van Christus minder de oorzaak van een eeuwig leven naar ziel en lichaam zijn? Zo spreekt ook Paulus (Rom. 5:17): "Want indien door de misdaad van één de dood geheerst heeft door die ene, veel meer zullen degenen, die de overvloed der genade en der gave ontvangen, in het leven heersen door die Ene, namelijk Jezus Christus." En 1 Kor. 15:21, 22: "Want dewijl de dood door één mens is, zo is ook de opstanding der doden door één mens. Want gelijk zij allen in Adam sterven, also zullen zij ook in Christus allen levend gemaakt worden."
8. Sprekende vanuit de Heilige Schrift, zal deze waarheid ook blijken ten aanzien van de Heilige Geest. Zal de Heilige Geest de gelovigen naar ziel en lichaam heiligen tot Zijn tempel, en zulks om hun lichamen te doen blijven in de dood? Wij lezen dit in 1 Kor. 3:16 en 6:19. Waarom zou de Heilige Geest voor deze Zijn tempel minder zorg dragen, als deze ter aarde valt en verstrooid wordt, dan Hij zorg gedragen heeft voor het eerste heiligdom, na de verstering waarvan een veel heerlijker huis is opgericht (Haggai 2:10). Is er dan geen oorzaak en kracht in de inwoning des Geestes in de gelovigen? Vanuit dit punt spreekt Paulus en dus moeten ook wij zo spreken (Rom. 8:11): "Indien de Geest Desgenen, Die Jezus uit de doden opgewekt heeft, in u woont, zo zal Hij, Die Christus uit de doden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke lichamen levend maken door Zijn Geest, Die in u woont." En tenslotte vinden wij ten aanzien van dit leerstuk ook enige bewijzen in de natuur. En deze tonen aan dat het niet tegen de natuur is, maar wel boven dezelve.

9. Wij zien tenslotte enige bewijzen in de gedurige opvolging van zaden, planten, bomen enz., dewelke als zij verouderd en verstorven zijn, weer voortbrengen naar hun eigen aard. Ook zien wij het in bomen, welke na een wintertijd door de Goddelijke almacht weer herleven. Ook zij ons genoeg hetgeen waar Paulus ons op wijst, namelijk het koren, dat in de aarde wordt gezaaid en daar sterft en verderft. Het schijnt dan ten enenmale verloren te zijn. Maar toch barst het daarna weer uit de aarde en groeit en bloeit, en het wordt met grote winst vergaderd in de schuren. Ziet dit met nadruk in 1 Kor. 15:36-38: "Gij dwaas, hetgeen gij zaait, wordt niet levend, tenzij dat het gestorven is; en hetgeen gij zaait, daarvan zaait gij het lichaam niet, dat worden zal, maar een bloot graan, naar het voorvalt, van tarwe of van enig andere der granen. Maar God geeft hetzelfde een lichaam gelijk Hij wil, en aan een iegelijk zaad zijn eigen lichaam." En vers 41: "Alzo zal ook de opstanding der doden zijn."

B. Slaan wij dan nu gade hoe een christen deze eeuwige waarheid tot zijn wezenlijke troost gelooft.

Eerst willen wij er op wijzen wat dit geloof, dat deze zalige troost verschaft, niet is.

- Want een mens kan op een historiële wijze ten aanzien van deze waarheid verkeren, zodat hij gelooft dat er een opstanding der doden zal zijn. Zulks kan toch ook het geval zijn met andere historiën, welke hij leest. Hij gelooft dus de opstanding der doden, maar heeft er geen zalig belang bij voor zichzelf. Koning Agrippa geloofde de Schriften (Hand. 26:27).
- Ook kan een mens daar bij tijden nog wel iets meer van hebben, in de vorm van een tijdgeloof, zodat hij het dan met aandoening en zekerheid gelooft, dat hij zelf en alle mensen eens zullen opstaan. En hij gelooft dan ook wat daarop volgen zal. Zie dit in Felix (Hand. 24:25). En dan wel eens zo, dat hij het niet kwijt kan worden. Het beneemt hem al zijn genoegens op de aarde en het achtervolgt hem overal. Ook bij anderen komt dit wel voor, maar in hun blindheid verbeelden zij zich dat Jezus de hunne is. En hiermede bedriegen zij dan zichzelf en dit doet hen rusten op hun daden en plichten. Zij beloven zichzelf vrede, en als gevolg daarvan is het voor hen geen angstvallige zaak meer. Maar vrienden, bij zulken komt het er nog niet op aan. Maar als alles eens uit handen valt, en het eeuwigheid wordt, dan zullen er goede gronden moeten zijn, anders zal het er naar uitzien. Het geloof, dat wij hier noemen, geeft geen troost, maar het verschrikt het gemoed, zoals wij zien in Felix. En bij zulk een geloof - wanneer een mens zo buitengewoon verhard niet is en ook niet vast zit op eigen gronden of inbeeldingen - kan hij wel wensen dat hij maar dood en in het graf blijven mocht. Wij lezen zo met nadruk in Openb. 6:15-17: "En de koningen der aarde, en de groten, en de rijken, en de oversten over duizend, en de machtigen, en alle dienstknechten, en alle vrijen, verborgen zichzelf in de spelonken en in de steenrotsen der bergen; en zeiden tot de bergen en tot de steenrotsen: Valt op ons en verbergt ons van het aangezicht Desgenen, Die op de troon zit, en van de toorn des Lams. Want de grote dag Zijns toorns is gekomen, en wie kan bestaan?"

Zien wij ten tweede welk dit troostrijke geloof wel is. Dan moeten wij nagaan *de aard en de werking van dit troostgevend geloof*. Het zaligmakend geloof blijft niet onverschillig ten aanzien van deze waarheid. Het is een met Christus verenigend geloof. Daaruit komt het tot deze en die waarheden, en geniet de ziel troost daaruit.

Dit geloof is werkzaam vanuit de ellende. Zulk een ziel gaat er onder gebogen dat zij hier in de tijd God niet volmaakt dienen en verheerlijken kan, hetwelk toch haar lust geworden is. Het drukt het hart terneer, dat men zo vol van zonden, ongeloof en verkeerdheden is. Zulk één ziet wel dat het de meesten der goddelozen hier voorspoedig gaat, en dat Gods volk zich dikwijls hier moet verbergen. Ja, zelfs de gebreken en zwakheden van het lichaam kunnen hier de ziel hinderen.

En dan is het voor zulk één tot uitzonderlijke vertroosting, wanneer hij gelovig met Jezus mag werkzaam zijn ten opzichte van deze waarheid. Dat geloof zal al zijn verdrukkingen en ellenden verzwelgen en het veroorzaakt blijdschap. Daardoor komt het dat sommigen naar die tijd gaan verlangen, dat zij boven het bereik van zonden, verzoeking, vijanden, wereldse mensen en gebreken van het lichaam zullen geraken. Daarom wordt deze tijd de tijd van de wederoprichting aller dingen genoemd (Hand. 3:21).

Maar ook moeten wij er dan allen wel op letten, dat deze geloofsoefening en dit troost scheppen uit dit geloofsartikel een zekere grond heeft, en dat dientengevolge ook de troostrijke verwachting gegrond is. Op de vraag: ***Wat troost geeft u de opstanding des vlees?*** antwoordt de onderwijzer: *Dat niet alleen mijn ziel na dit leven van stonde aan tot Christus, haar Hoofd, zal opgenomen worden, maar dat ook dit mijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, wederom met mijn ziel verenigd en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden.*

- Hieruit blijkt dat alle grond voor de troostrijke verwachting van de gelovigen op een zalige opstanding alleen deze is, *dat Jezus hun Hoofd is, met Wie zij, zoals een lid met zijn hoofd, op het allernauwste verenigd zijn.* En dat om deze reden al Zijn kracht in hun opwekking aan hen ten goede zal komen, uit hoofde van deze nauwe vereniging. Hun Hoofd is hun Borg, en dit Hoofd verheerlijkt zijnde, kan het niet anders of zij moeten ook verheerlijkt worden.
- Hieruit blijkt ook, dat de inhoud van deze troostrijke verwachting ten opzichte van hun *ziel* is, dat deze van stonde aan, zodra zij van het lichaam scheidt, zal worden opgenomen tot hun Hoofd Christus. Dit zien wij in de moordenaar aan het kruis (Lukas 23). En Stéfanus riep onder het stenigen (Hand. 7:59): " Heere Jezus, ontvang mijngeest." Ook Paulus (Filipp. 1:23): "Hebbende begeerte om ontbonden te worden en met Christus te zijn."
- En de inhoud van deze verwachting ten aanzien van hun *lichaam* is deze, dat ditzelfde lichaam door de kracht van Christus, op 's Heeren tijd, eens liefelijk zal worden opgewekt en als uit een zoete slaap zal opwaken. En dat dit lichaam weer met de ziel verenigd, aan het heerlijk lichaam van Christus zal gelijkvormig worden. Het zal dan niet alleen zonder gebreken zijn, zodat een dove weer zal horen, Mefiboseth niet meer kreupel zal zijn, een blinde weer zeer ver zal kunnen zien en er geen mismaaktheid meer zal zijn; maar het voornaamste is dat het met zulke heerlijke hoedanigheden zal begaafd worden als die, welke aan het verheerlijkt lichaam van Christus eigen zijn. Zij zullen dus eeuwig als leden van dat lichaam aan hun gelijkvormigheid met Jezus te kennen zijn. Daarom is de gegronde taal van een gelovige tot hun wezenlijke troost (Filipp. 3:21): "Die ons vernederd lichaam veranderen zal, opdat hetzelfde gelijkvormig worde aan Zijn heerlijk lichaam, naar de werking, waardoor Hij ook alle dingen aan Zichzelf kan onderwerpen."

Toepassing

Ziedaar, vrienden, de zekerheid van deze eeuwige waarheden, dat elk mens, ja elk onzer sterven zal. Dat elke ziel, zodra zij van het lichaam scheidt, naar haar plaats zal gaan, en dat er een tijd der wederlevend wording van de lichamen aanstaande is, en hoe oneindig groot onderscheid daarbij zal zijn voor de één of de ander.

A. Mensen, gij die hiervan geen indrukken hebt in uw harten, hebt ge aan de klank der letters niet kunnen horen wie in deze alleen gronden van troost hebben? Maar gij weet er niet van dit te horen met uw hart. Laat ons hier nog eens in het kort nagaan wat er zijn moet, zal een mens hoop hebben op een zalige opstanding.

1. Mensen, het zal niet beslissend zijn of men in zijn dagen onderscheiden is geweest van openbare goddeloze mensen, welke in alle gruwelen leefden. Of men rechtvaardig in zijn wandel, beroep en handel is geweest, en het geweten niet toeliet dat men zijn naasten benadeelde. Het zal niet beslissend zijn of men al zijn dagen zeer zedig en uitwendig godsdienstig heeft geleefd, of men tot een hoogte van letterkennis en verstandsbeschouwing der waarheden is gekomen, dat men mogelijk meer geweten heeft dan zelfs leraren en anderen.
2. Het zal niet beslissend zijn of men in zijn dagen overtuigingen heeft gehad, of nog heeft, en dus een soort van werk met zichzelf. Ja, dat er wel eens zware benauwdheden der consciëntie uit vrees voor straf zijn geweest, zodat mende hel als het ware wel eens voor zich geopend heeft gezien. En dat men toen in al zijn plichten zichzelf wakker heeft geweerd om zichzelf te behelpen. Of ook dat men de begeerte vaneen luitaard naar Christus heeft gehad, om met Hem te worden verenigd, en dat men dezelfde is gebleven. Of dat men grote vreugde heeft gehad in de beschouwing en bespiegeling van de hemelse waarheden, ja van de dingen der toekomstige eeuw, en dit zonder daadwerkelijke daaraan voorafgaande vereniging met de Persoon van Christus.
3. En tenslotte, het zal ook niet beslissend zijn of Gods volk iemand voor vroom heeft gehouden. Ja, al zouden dit er zeer velen zijn geweest, al deze dingen zullen te licht bevonden worden.

Maar het zal hier op aan komen, of de grond van uw hoop en troost alleen deze is, dat Jezus hier in de tijd uw Hoofd is geworden. Want vrienden, zo worden wij niet geboren. Dat moet hier in het leven des mensen gebeuren. Het zal er op aan komen of God Zijn hand zaligmakend aan u heeft geslagen, zodat gij zijt afgekeerd van de zonden, de wereld en van uzelf, van het vasthouden aan uw eigen leven, en of de band tussen u en uw oude verbondshoofd Adam is losgemaakt. Of gij door de Geest met al uw zonden tot Jezus zijt gebracht, op het allernauwst met Hem verenigd zijt geworden en ook met al Zijn kinderen. Dus verenigd met dat lichaam, waarvan Jezus het Hoofd is. O mensen, het is een naar teken, wanneer een mens direct gereed is om met één of andere kenteken weg te lopen. Gods volk werkt anders. Die grijpen maar niet licht het één of andere woord aan om daarop maar tot zichzelf van vrede te spreken. Die begeren met Christus geestelijk te sterven en op te staan en alzo deel aan Hem en aan de eerste opstanding te hebben.

Laat ik u nog eens een vraag doen. Mensen, weet gij daar dan niets van, als gij hoort van dat oneindig grote onderscheid, dat er zal zijn in de opstanding der doden tussen u en het volk van God? Vrienden, er staat geschreven (Mal. 3:18): "Dan zult gijlieden wederom zien het onderscheid tussen de rechtvaardige en de goddeloze; tussen die, die God dient, en die, die Hem niet dient." En Mal. 4:1, 2: "Want ziet, die dag komt, brandende als een oven; dan zullen alle hoogmoedigen, en al wie goddeloosheid doet,

een stoppel zijn, en de toekomstige dag zal ze in vlam zetten, zegt de Heere der heirscharen, Die hun noch wortel, noch tak laten zal. Ulieden daarentegen, die Mijn Naam vreest, zal de Zon der gerechtigheid opgaan, ener zal genezing zijn onder Zijn vleugelen; en gij zult uitgaan en toenemen als mestkalveren." En Dan. 12:2: "En velen van die, die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken; dezen ten eeuwigen leven, en genen tot versmaadheden en tot eeuwige afgrijzing." Ik wil u nog iets van dit onderscheid zeggen. Och, zucht en roept toch tot de Heere, dat Hij het u doe zien.

- (1) Het zal *bij het sterven* van de ene mens zo zijn, dat zijn ziel dan terstond naar boven gaat, naar haar Hoofd Jezus. Zodra hij de lichamelijke ogen sluit, ziet hij zich omringd met heilige engelen, hem ten dienste, om zijn ziel over te brengen. Hoe dichter zulk een bij het einde komt, hoe meer de dageraad van de volle dag aanbreekt.

Maar bij het sterven van de andere mens wordt het al donkerder en donkerder, tot hij zijn ogen sluit in verschrikking en zwarte duisternis, en ze open doet om zich omringd te zien door helse geesten. De één ervaart dit reeds op zijn sterfbed, en de ander zodra hij de lichamelijke ogen sluit. En uit deze weinige bewijzen, dat het somwijlen reeds in de tijd wordt ondervonden, kunt ge de zekerheid er van wel verstaan. Want voor zulk een ziel is het onderscheid niet zo groot, of zij het een uur eerder of later ondervindt. Maar God doet dit wel eens zien, opdat de omstanders zouden zien wat zij te wachten hebben, en zullen zoeken de toekomstige toorn te ontvlieden. O, zulk een ziel ziet dan eerst waar zij is. De helse geesten voeren deze ziel dan naar haar plaats, naar de buitenste duisternis (Matth. 22:13). Ziet dit onderscheid bij het uiteinde van de rijke man en bij Lazarus (Lukas 16:22, 23). En vrienden, het zal zijn zoals de Heere Jezus het heeft voorzegd (Matth. 24:40, 41): "Alsdan zullen er twee op de akker zijn, de één zal aangenomen, en de ander zal verlaten worden. Er zullen twee vrouwen malen in de molen, de één zal aangenomen, en de ander zal verlaten worden."

- (2) In de opstanding zal ook een groot onderscheid zijn. De één zal door de kracht van Christus, met Wie hij is verenigd, zoetelijk door deze Vriend worden opgewekt en wakker gemaakt, en hij zal zijn ogen open doen in een aangename morgenstond van het eeuwige licht, in een staat van overwinning en in eeuwige rust. Geen zonden of vijanden zullen hem daar meer kwellen, want hij zal boven het bereik van die alle zijn. Hij zal van rondom rust hebben en zich bevinden in de aanstaande volle genieting van een Drie-enig sterk en zalig God.

Maar de ander zal door de voor hem verschrikkelijke stem van de grote archangel, door een bazuin van groot geluid worden wakker gemaakt op een verschrikkelijke manier. Door het grote geroep: "Ziet, de Bruidegom komt, gaat uit!" (Matth. 25:5). En Openb. 19:17: "Vergadert u tot het avondmaal des groten Gods." Op deze plaats geeft het avondmaal te kennen een tijd van slachting der goddelozen en der vijanden van de kerk. Zulk één zal zijn ogen open doen in een nare nacht van een eeuwige onrust temidden van de duivelen, inde verdoemenis en in een staat van afgrijzing (Dan. 12:2 en Joh. 5:29).

- (3) En tenslotte, de één zal de Bruidegom tegemoet gaan met eeuwige vrede in zijn hart en met grote blijdschap en vreugde, om Hem volmaakt te genieten en om met Hem op het allernauwst eeuwig gemeenschap te oefenen.

Maar de ander zal zonder tranen wenen bij het zien van het vertoornde Lam. Hij zal huilen van weedom des geestes. Het ene wee zal nog niet voorbij zijn, of het

andere zal hem aangrijpen. Hij zal de dood zoeken, zonder die te vinden. Hij zal het volk, dat hij hier heeft veracht, daar zien verheerlijkt en in vriendschap met die God, voor Wie hij beeft en siddert. En dit zal in hem eeuwige spijt en een helse toestand, overeenkomende met de staat der duivelen, in hem veroorzaken. Ook een eeuwige verwijt van de één aan de ander, van kinderen aan de ouders, van ouders tot hun kinderen, van hoofden in kerkelijke en wereldlijke regeringen aan hun onderdanen, en wederom van dezen tot hen: Het is uw schuld, dat ik en wij hier zijn. En temidden van dit gejammer zullen zij staan in het licht van Gods heilig aangezicht, uitroepende (Openb. 6:16): "Bergen, valt op ons, en heuvelen, verbergt ons van het aangezicht Desgenen, Die op de troon zit, en van de toorn des Lams. Want ziet, de grote dag Zijns toorns is gekomen, en wie kan bestaan?" Dit onderscheid kunt gij ook duidelijk zien in de gelijkenis van de vijf wijze en vijf dwaze maagden (Matth. 25). Vrienden, dan zal de ware olie, ja, dan zullen de vaten en de fontein niet te vinden zijn, welke nu nog wel te vinden zijn. Daarom, ziet toch wat gij verwaarloost, die hier niet tot uzelf komt.

Mensen, kunt gij aan uw indrukkenloosheid niet merken, dat er heel wat aan u ontbreekt, en dat gij niet zijt in de staat, waarin gij wezen moet? Ik weet wel, dat het hard is om van zichzelf te moeten geloven dat men in zijn hart een vijand van God is, maar laten wij dit dan nog eens bezien.

De Bijbel is vol van de drie waarheden, waar wij in deze zondagsafdeling van hebben gesproken, namelijk van de zekerheid des doods, van het voortbestaan der zielen na de dood, en van de algemene opstanding in de grote dag.

En nu vraag ik u alleen eens aangaande die eerste waarheid, dat een ieder zal sterven: *Geloofst gij deze waarheid wel?* Wie is er onder alle natuurlijke mensen, die de dag des kwaads niet ver weg stelt en deze dag heimelijk zo lang weg schuift, totdat hij door de dood als een schuldeiser wordt overvallen? En is het in het hart des mensen aangaande deze waarheid reeds zo atheïstisch gesteld, welke toch alle dagen voor zijn ogen bevestigd wordt, wat zal hij dan geloven van de onderscheiden staat der zielen na de dood, en van een dag van algemene opstanding van de doden? Och mensen, mocht God het u eens tonen, dat gij tot op dit ogenblik toe hebt geleefd als een godloochenaar ten aanzien van God en Zijn eeuwige waarheid. Met dit te geloven zou uw heil kunnen beginnen.

Want vrienden, indien u deze waarheid geloofde, u zou het geen ogenblik buiten een verzoende staat met God' kunnen stellen. U zou niet kunnen rusten vóór Jezus voor Zich een plaats gemaakt had in uw hart, vóór Hij u en gij Hem vast had, ja vóór Hij uw Hoofd geworden was. O, wat zoudt gij dan uitroepen: Mannen broeders, wat zullen wij doen? En met de stokbewaarder (Hand. 16:30): "Wat moet ik doen opdat ik zalig worde?" O, hoe zal ik toch de toekomstige toorn ontvlieden? Hoe krijg ik Jezus toch? Hoe kom ik daar nog toe, in zulk een verschrikkelijke toestand en dan zo dicht bij de dood? Eén slag, één klop, en dan ben ik weg.

En tenslotte, mensen, staat mij toe dat ik het u nog eens vraag: Zult u zoveel jaren in de tijd zijn geweest en onder zulke genademiddelen als wij hier onder ons mogen hebben, en dat alles met alleen dit gevolg, dat gij uw ziel zult uitblazen zonder enige gegronde hoop te hebben gekregen op een zalige opstanding? Zal dat dan het alles, of liever het niets zijn, dat gij in al uw dagen hebt opgedaan?

Oude mensen, die nabij de verdwijning zijn, en toch nog onbekeerd! Uw huis waggelt al om in de dood te vallen, ja om door de tweede dood beschadigd te worden, en is het

voor het u dan niet de uiterste tijd? Wij lezen wel van ter elfder ure, maar vrienden, het is wel zeer opmerkelijk, dat wij niet lezen van ter twaalfder ure, en dat waar Jezus toch zegt dat er twaalf uren in de dag zijn. Zou het bij u ook reeds na elf uur zijn en te laat worden om nog aan uw ziel te denken, waar deze aanstonds heen zal gaan, en hoe het met uw lichaam zal zijn gesteld op de dag als gij het zult terug krijgen, en hetwelk u nu spoedig zal ontvallen? Elk is in het natuurlijke toch bezorgd over een oud huis en wil er gaarne een beter voor in de plaats hebben.

O vrienden; geloof het toch, de Heere geve het u te geloven, waar gij nu valt, hetzij naar het noorden, of naar het zuiden, er zal geen verandering meer in komen. Daarom, zet toch uw hart op uw wegen.

Dit is hetgeen wij u raden: Legt u neer voor een vrijmachtig God, Die omdat Hij vrij is en Zich ontfermt over wie Hij wil, u nog helpen kan. God mocht u eens geven met uw hart te zeggen: *Zie Heere, hier ben ik. Ik heb alle genade verbeurd en de eeuwige dood verdiend!* De weg van vrije genade mocht u eens dierbaar en gij eens behouden worden. En indien gij deze raad verwerpt, het zal voor uw rekening komen, maar wees er van verzekerd dat u het eens eeuwig zult beklagen.

En zegt u: *ik kan het mijzelf niet geven!* O, dat is uw ongeluk, dat u geen andere kracht kent dan die van uzelf. Is er dan geen God in Israël? O zucht toch, dat God u dat doe zien. Want indien u daar oog voor had, en ook voor uw verdoemelijkheid en onmacht, u zou terstond werkzaam worden in Jezus' sterkte en in een andere staat. O mensen, u zou het aan de weet komen, dat het in al uw jaren aan u gemankeerd heeft, en niet aan de Heere. En God wil het nu nog doen. Daartoe wacht Hij nog en snijdt uw levensdraad nog niet af.

B. Kinderen van God, was het niet troostrijk voor de goede, oude vader Jakob, dat de Heere tot hem zeide (Gen. 46:3, 4): "Ik ben die God, uws vaders God; vrees niet van af te trekken naar Egypte. En Ik zal u doen weder optrekken, mede optrekkende." Hoe grote troost zal dit voor u zijn als u gaat sterven en aftrekt naar het graf, dat de Heere dan met u zal trekken! Uw naaste vrienden mogen u geleiden tot aan het graf, maar verder niet. God alleen gaat mede in het graf, en Hij zal u ook uit het graf wederbrengen, overal mede optrekkende. David troostte zich daarmee toen hij in gevaar des doods was (Palm 49:15, 16): "De goddelozen liggen als schapen in het graf; de dood zal hen afweiden, en de oprechten zullen over hen heersen in die morgenstond; en het graf zal hun gedaante verslijten, elk uit hun woning. Maar God zal mijn ziel van het geweld des grafs verlossen, want Hij zal mij opnemen." Of er zou ook kunnen staan: Hij heeft mij opgenomen. En Paulus vermaant de gelovigen, nadat hij van de zalige opstanding had gesproken (1 Thess. 4:18): "Zo dan, vertroost elkander met deze woorden." Dit volk alleen heeft de troost van deze waarheid toch zo nodig. Het is een arme en ellendige overgebleven hoop, die op de Naam des Heeren vertrouwen zouden. Hun deel is toch niet in dit leven. Zij gaan menigmaal zeer donker en duister voor zichzelf daarheen, en zij kunnen of willen zichzelf niet helpen. Nabij-christenen kunnen dat wel. Die zalven zichzelf en spreken op het lichtst tot zichzelf van vrede. Maar dit arme volk kan dit niet. Indien zij alleen in dit leven op Christus waren hopen, dan waren zij de ellendigsten van alle schepselen. Een ieder stoot hier op aarde de voet aan dit volk, daarom hebben zij alleen de troost recht van node.

Moge daarom het volgende, volk des Heeren, dienen tot uw besturing.

1. Staat toch veel naar duidelijkheid in uw troostgronden. Dat er toch geen scheiding blijve tussen uw ziel en uw Hoofd Jezus. Staat er toch naar om te mogen worden gebracht bij de wortel van het kwaad, dat uw duisternis veroorzaakt en u doet kwijnen. Zoekt eens te werken tot vernedering, opdat gij eens op mocht komen. Menigeen ligt als in het graf, maar gij weet, wanneer gij maar oprecht wordt, dat dan de beloften voor u zijn.
2. Zoekt dan uw zalige opstanding veel in het oog te hebben. Zo deed Jezus (Hebr. 12:28). Hij zag op de heerlijkheid, welke Hem was voorgesteld, en daardoor heeft Hij het kruis verdragen en de schande veracht. O, dat zou u met Mozes (Hebr. 11:26) de smaadheid van Christus, de tegenheden en de verdrukkingen meerder rijkdom doen achten dan al de schatten van Egypte. Het zou u als helden doen treden in het slijk der straten, en hen beschamen, die op paarden rijden. U zou zijn als het paard van Gods majesteit in de strijd, gemoedigd als de paarden voor de wagens van Farao.
3. En tenslotte, misgunt de goddelozen hun tijdelijke welvaart niet. Zoekt hen te zien in het heiligdom, gelijk Asaf (Psalm 73:17), en met David (Psalm 49:17-20): "Vrees niet wanneer een man rijk wordt, wanneer de eer van zijn huis groot wordt; want hij zal in zijn sterven niet met al medenemen; zijn eer zal hem niet nadalen. Hoewel hij zijn ziel in zijn leven zegent, en zij u loven, omdat gij uzelf goed doet, zo zal zij toch komen tot het geslacht harer vaderen; tot in eeuwigheid zullen zij het licht niet zien."

Tot uw opwekking en vertroosting moge het volgende nog dienen.

1. Op uw ziekbed zal de Heere, uw Hoofd, u ondersteunen, door u te doen zien wat u af zult leggen, en wat u aan zult doen. Wie geeft niet gaarne een oud kleed voor een nieuw en voor een beter? 1 Kor. 15:53: "Want dit verderfelijke moet onverderfelijkheid aandoen" enz. Valt het wat bitter voor de ziel, deze aardse tabernakel te moeten afleggen, en voor het lichaam te moeten scheiden van de geest, ook daarin hebt gij de getrouwheid van uw Hoofd te wachten. Zijn linkerhand zal onder uw hoofd zijn, en met Zijn rechterhand zal Hij u omhelzen. Er zal dan een straaltje van Zijn licht zijn in uw ziel, dat het ook Jezus' weg is geweest, door lijden en verdrukkingen in te gaan, en dat het een gepaste weg tot heerlijkheid is. Gij zijt niet meerder dan uw Heere.
2. En dat na een lange scheiding deze twee vrienden, ziel en lichaam, in een nieuwe en heerlijke staat weder verenigd zijnde, deze nieuwe samenvoeging uw vreugde zal verdubbelen. O, dat zal u sterkte geven, zo zal uw ziel terstond overgaan tot Christus. Welk een verwisseling en verandering. Uw lichaam zal rusten op een geheiligde slaapstede, in de hoop op een zalige opstanding.
3. En daarom vrienden, ten laatste, uw opstanding zal heerlijk en ten leven zijn. Gelijk de linnen doeken ten tijde van de opstanding van Jezus in het graf bleven liggen, zullen in uw opstanding ook alle onvolmaaktheden van ziel en lichaam, zonden, zwakheden en gebreken, achterblijven. Met volmaakte vreugde en eeuwige blijdschap op uw hoofd zult gij uw ogen openen in de rust, in de eeuwige klaarheid, in die onbegrijpelijke morgenstond, waarop geen avond meer zal volgen. U zult met Daniël rusten en opstaan in uw zalig lot in het einde der dagen (Dan. 12:13), *en dan eeuwig geleid worden met alle blijdschap en verheuging, als des Konings dochter, die geheel inwendig is verheerlijkt, de Koning tegemoet. Zo zult gij ingaan in des Konings paleis* (Psalm 45:16).
Van deze heerlijkheid zullen wij in het vervolg moeten spreken. Amen.

ZONDAG 22 (tweede gedeelte, Vraag 58)

DE TWEEDE WELDAAD NA DIT LEVEN

Vraag 58: Wat troost scheidt gij uit het artikel van het eeuwige leven?

Antwoord: *Dat, nademaal ik nu het beginsel der eeuwige vreugde in mijn hart gevoel, ik na dit leven volkomen zaligheid bezitten zal, die geen oog gezien, ook geen oor gehoord heeft, noch in enig hart eens mensen is opgeklommen, en dat om God daarin eeuwiglijk te prijzen.*

II.

Aangaande het artikel van het eeuwige leven (vraag 58), zullen wij:

- A. *Verklaren wat een christen van het eeuwige leven gelooft, en*
- B. *Ook verklaren welke de gronden van zijn geloof en van zijn hoop op een eeuwig zalig leven zijn, tot zijn waarachtige vertroosting.*

A. Aangaande het eerste, bezien wij dan *de aard van dit eeuwige leven.*

En dan moeten wij eerst nog opmerken wat aan dit eeuwige leven na de opstanding zal voorafgaan, namelijk het laatste en algemene oordeel. En ook de uitvoering van dit oordeel; eerst over de goddelozen, en daarna over de Godzaligen (Matth. 25:46). Doch van dit laatste oordeel hebben wij reeds gesproken aan de hand van de 19^e zondagsafdeling, (vraag 52), en van de staat der goddelozen na het oordeel, of van de aard der verdoemenis spraken wij reeds aan de hand van de 4^e zondagsafdeling (vraag 10, 11).

Daarom zullen wij nu ons er bij bepalen ***wat dit eeuwige leven is en waarin dit zal bestaan.***

Geen sterveling kan dit uit de aard der zaak recht bevatten, laat staan het verklaren. Want het is een zaak, die nog niet is geopenbaard en welke nooit is opgeklommen in een mensenhart. Wanneer de profeet Jesaja deze gelukzaligheid aan de Israëlieten zal voorstellen, dan bekent hij meteen dat er zowel over zijn als over hun ogen en oren een deksel hangt (Jes. 64:4): "Ja, vanouds heeft men het niet gehoord, noch met oren vernomen, en geen oog heeft het gezien, behalve Gij, o God, wat Hij doen zal die, die op Hem wacht", vergeleken met 1 Kor. 2:9. Dit blijkt ook in Paulus (2 Kor. 12:2-4) als hij opgetrokken was in de derde hemel en er meer van genoten had dan alle heiligen daarvan gewoonlijk genieten. Hij zegt dan niets anders dan dat hij daar onuitsprekelijke woorden gehoord heeft, welke een mens niet geoorloofds is uit te spreken. En als David hiervan door liet geloof iets ziet, dan zegt hij alleen (Psalm 31:20): "O, hoe groot is Uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen; dat Gij gewrocht hebt voor degenen, die op U betrouwen, in de tegenwoordigheid der mensenkinderen." Ook Johannes zegt (1 Joh. 3:2): "Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard wat wij zijn zullen. Maar wij weten dat als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem zullen gelijk zijn, want wij zullen Hem zien gelijk Hij is." Evenwel geeft God aan Zijn volk, als enige voorsmaken of beginseltjes, gepaard met de zin van Christus, daarvan bij aanvang reeds iets te genieten.

Daarom mogen wij toch ook niet ten enenmale stilzwijgen, maar mogen, kunnen en moeten er iets van zeggen, naar hetgeen Gods Woord hiervan vermeldt, hoewel het waar blijft dat het meer gevoelig ondervonden wordt dan het in zijn kracht met

woorden kan worden uitgedrukt. Daarom zullen wij, al is het dan maar met letterklanken, er ook stamelende iets van zeggen. Mochten wij daaronder voor onszelf en anderen iets meer er van gevoelen.

Bezien wij dan *wat dit eeuwige leven is* en letten wij er allereerst op wat deze woorden "eeuwig leven" hier beduiden, en onder welke heerlijke benamingen dit in Gods Woord voorkomt.

Door het woord *leven* moeten wij hier niet verstaan een zonder meer in wezen zijn en blijven der levenden. Want in zoverre zullen ook de goddelozen leven en eeuwig leven, al heeft de heilige en rechtvaardige God hen toegewezen aan de eeuwige of tweede dood. Dit hun leven zal dus meer *een eeuwige dood* zijn, zoals het ook dikwijls de dood en een tweede dood wordt genoemd (Openb. 21:8): "Maar de vreesachtigen en ongelovigen en gruwelijken en doodslagers en hoereerders en tovenaars en afgodendienaars, en al de leugenaars, is hun deel in de poel, die daar brandt van vuur en sulfer; hetwelk is de tweede dood." Er zal ook een leven toe nodig zijn voor de goddelozen, als wij lezen in Lukas 13:28, dat zij Abraham, Izak en Jakob in het Koninkrijk der hemelen zullen zien, en zij zelf buitengeworpen. Dit zal een naar leven zijn.

Maar door *leven* wordt hier inzonderheid verstaan *het leven van het leven*. De allergelukkigste staat desgenen, die leeft. Een leven, dat bestaat in wel te varen, en zo komt het ons voor in Psalm 69:33: "De zachtmoedigen dit gezien hebbende, zullen zich verblijden, en gij, die God zoekt, ulieder hart zal leven."

Het woord *eeuwig* komt hier voor in tegenstelling met het natuurlijke leven, dat door de dood kon worden afgesneden, en dat na de zondeval ook noodzakelijk afgesneden moest worden. In deze zin onderscheidt de apostel het tegenwoordige van het toekomstige leven (1 Tim. 4:8). Dit eeuwige leven zal zonder einde zijn en is beloofd (Psalm 22:27): "De zachtmoedigen zullen eten en verzadigd worden; zij zullen de Heere prijzen, die Hem zoeken, ulieder hart zal in eeuwigheid leven." Joh. 3:1416: "Alzo moet de Zoon des mensen verhoogd worden, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe."

Zoals het volmaakte leven onbevattelijk is, is en blijft ook de eeuwigheid van dit zalige leven voor Gods volk onbegrijpelijk. En dit eeuwige leven wordt ons in Gods Woord onder heerlijke benamingen aangewezen.

1. Het wordt *heerlijkheid* genoemd (Psalm 73:24): "Gij zult mij leiden door Uw raad, en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen." De heerlijkheid Gods (Rom. 5:2): "En roemen in de hoop der heerlijkheid Gods." De heerlijkheid der kinderen Gods (Rom. 8:21): "Op hoop dat ook het schepsel zelf zal vrijgemaakt worden van de dienstbaarheid der verderfenis, tot de vrijheid der heerlijkheid der kinderen Gods." Ook de eeuwige heerlijkheid (2 Tim. 2:10): "Daarom verdraag ik alles om de uitverkorenen, opdat ook zij de zaligheid zouden verkrijgen, die in Christus Jezus is met eeuwige heerlijkheid." Ja, het wordt genoemd een gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid (2 Kor. 4:17). Het wordt iets genoemd, dat nooit in enig hart des mensen is opgeklimmen (1 Kor. 2:9). Een zien van God (Matth. 5:8), een genieten van God (Psalm 17:15), de vrede (Jes. 57:20), de vreugde des

Heeren (Matth. 25:21), een rust, die overblijft voor het volk van God (Hebr. 4:9), en zaligheid (1 Petrus 4:14).

2. Ook wordt het aangewezen door verschillende meer oneigenlijke benamingen, zoals:
  - het Koninkrijk (Matth. 25:25),
  - het Koninkrijk Gods (Markus 14:25),
  - het Koninkrijk der hemelen (2 Tim. 4:18),
  - de kroon des levens (Jak. 1:12),
  - de kroon der rechtvaardigheid (2 Tim. 4:18),
  - de onverwelkelijke kroon der heerlijkheid (1 Petrus 5:4).
  - Ook wel een onverderfelijke en een onverwelkelijke erfenis, die in de hemelen bewaard wordt (1 Petrus 1:4), de derde hemel, het paradijs (2 Kor. 12:2 en 4). Ja, Johannes geeft er ons in een visioen met nadruk iets van te zien in Openb. 21:10-27.

Zien wij dan nu hoe dit eeuwige leven volgens Gods Woord nader kan worden omschreven. Het kan beschreven worden te zijn de volzalige staat van Gods uitverkoren volk, naar ziel en lichaam in de hemel, waarin zij, op een nu voor ons onbegrijpelijke wijze, volmaakt, onmiddellijk en eeuwig God ongehinderd zien en genieten, en Hem zonder zonde dienen zullen. En zulks naar het eeuwig voornemen Gods in Christus over hen, en om de lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid van Christus, aangenomen door het waarachtig geloof, en dit alles tot eeuwige lof en prijs van de Drie-enige God.

1. Uit deze beschrijving blijkt ons dus, dat de onderwerpen van dit eeuwige leven alleen zullen zijn de uitverkorenen, de geroepenen, de gelovigen (Rom. 8:29, 30): "Want die Hij tevoren gekend heeft, die heeft Hij ook tevoren verordineerd den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te zijn, opdat Hij de Eerstgeborene zij onder vele broederen. En die Hij tevoren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt." En vrienden, de Bijbel zegt ons, dat deze uitverkorenen weinigen zijn (Matth. 22:14): "Velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren." Matth. 7:13, 14): "Gaat in door de enge poort; want wijd is de poort, en breed is de weg, die tot het verderf leidt, en velen zijn er, die door dezelve ingaan; want de poort is eng, en de weg is nauw, die tot het leven leidt, en weinigen zijn er die dezelve vinden." Er staat geschreven, dat het een klein kuddeke is (Lukas 12:32).

De geschiedenis vermeldt van de Godzalige Chrysostomus, dat hij in de grote stad Antiochië op de preekstoel stond en in zijn predikatie tot het volk zeide: "Hoeveel meent gij, dat er in onze stad zijn, die zalig zullen worden? Het is wel hatelijk om het te zeggen, evenwel zal ik het zeggen. Van zo vele duizenden kunnen er geen honderd gevonden worden, die zalig zullen worden. Ja, ook bij dezen zijn er, waar ik aan twijfel." En in Jer. 3:14 staat: "Eén uit een stad en twee uit een geslacht." O, God is vrij. Dit moest elk gaande maken om in bekommring de vraag aan zichzelf te doen, hoe bekrompen het hart daaromtrent ook is: Ben ik ook één van die? Aan Jezus werd eens gevraagd (Lukas 13:23, 24): "Heere, zullen er ook weinigen zalig worden?" Maar Jezus stijfde hen niet in hun zorgeloosheid, en Hij gaf ook geen aanleiding tot moedeloosheid. Maar Hij wees hen naar de openbaring van Gods wil, zeggende: "Strijdt om in te gaan door de enge poort, want velen, zeg Ik u, zullen zoeken in te gaan, en zullen niet kunnen."

2. Uit de beschrijving, welke wij gaven, blijkt ook dat God Zelf de enige Oorzaak van dit eeuwige leven is, door Zijn genade en naar Zijn eeuwig voornemen (Matth. 25 :34): "Komt, gij gezegenden Mijns Vaders, beërft het Koninkrijk, hetwelk u bereid is van de grondlegging der wereld." En dat wel in Zijn Zoon, uit oorzaak van Zijn lijdelijke en dadelijk voldoende gehoorzaamheid, welke is aangenomen door het geloof (Rom. 6:23): "Want de bezoldiging der zonde is de dood, maar de genadegift Gods is het eeuwige leven, door Jezus Christus, onze Heere."

3. En tenslotte blijkt uit deze beschrijving ook dat het doel en oogmerk van God in de beschikking van zulk een eeuwig leven is Zijn eer en heerlijkheid, de luister van Zijn eigen deugden en de prijs en eeuwige lof van Zijn Naam (Ef. 1:5, 6): "Die ons tevoren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen, door Jezus Christus, in Zichzelf, naar het welbehagen van Zijn wil. Tot prijs der heerlijkheid Zijner genade, door Welke Hij ons begenadigd heeft in de Geliefde." En 2 Thess. 1:10: "Wanneer Hij zal gekomen zijn om verheerlijkt te worden in Zijn heiligen, en wonderbaar te worden in allen, die geloven, in die dag." Bezien wij nu waarin dit eeuwige leven zal bestaan.

En dan letten wij op de zaken, *waarin het zal gelegen zijn*. Het zal gelegen zijn:

1. In de bevrijding en verlossing van alles wat Gods volk hier kan drukken, kwellen of hinderen. De dingen, die hen hier drukken, zijn de zonden en de boze lusten des vleses, welke Gods volk hier menigmaal uit hun gestalte doen uitvallen. De kracht van het ongeloof, van hun wettische ongestalten en alles wat van hen is, ook van hun eigenliefde. De verberging van Gods aangezicht, de bestrijdingen en kwellingen des satans, en de verleidingen, verdrukkingen en vervolgingen van de wereld. Dit alles drukt hierin de tijd Gods volk menigmaal terneder.
2. Het zal ook bestaan in de verlossing van de dingen, welke de goddelozen hier kwellen, en die het allergenoeglijkste leven hier ongenoeglijk maken. Dit leven is aan de onsterfelijke ziel eigen, en alleen ongeoorloofd omdat de ziel zich uitstrekt tot zonden en zondige vermaken en schijnschoonheden.
3. Gods volk zal dan bevrijd zijn van de onrust, die verbonden is aan alle bezit. Van de moeite, welke verbonden is aan het behoud van wat men heeft. Ook van de onvoldaanheid, welke hier in het hart komt wanneer men al verkrijgt hetgeen men zoekt, en hetwelk voortspruit uit de begeerte van het hart, dat zich uitstrekt naar het oneindige. Want zelfs in het bezit van de gehele wereld kan een begeerte in het hart naar meer wederom een hel in de ziel worden en al het genoegzame wegnemen, zoals bleek in Alexander de Grote. Grote rijkdommen, hoge staten en waardigheden, dat men zich hier kan koesteren in de zon van duizend vreugden, al deze zo heerlijk schijnende appels hebben van binnen hun bittere, knagende en verterende wormen. Van de gelukkige keizer Augustus staat aangetekend, dat hij altoos wenste een vergeten burger te zijn. En van koning Antigonos, dat hij zuchtte toen hem de kroon werd aangeboden, en zeide: *Niemand zou een rijkskroon willen oprapen, al vond hij dezelve op een mesthoop, indien hij wist hoeveel bekommernissen, zorg, vrees en kwellingen in dezelve steken*. En daarbij dan de kwelling der ziel dat het genoeg niet altijd zal duren. Al heeft een goddeloze ook alles in deze wereld, en al kan hij zich voor het ogenblik in allerlei weelde baden, wanneer hij er aan denkt dat hij dit alles zal moeten verlaten, dan neemt dit alle vermaak weg en wordt het een hel in zijn binnenste. Als hij er een indruk van krijgt, dat zijn dagen maar zijn als een schaduw, zeventig of tachtig

jaren, al naardat hij sterk is (Psalm 90:10), ja als een handbreed, en dat elk mens, hoe vast hij ook staat, enkel ijdelheid is (Psalm 39:9), ja minder dan niet (Psalm 62:10).

4. Ja, een Godzalige moge hier al eens veel van de Heere genieten, de tussenpozen die er zijn, hinderen dit heerlijke genoeg. Zie dit in Matth. 17:1-8. Daar zagen de discipelen Jezus met hemelingen op de berg, en het was hun daar zo goed, dat zij er wel wilden blijven. En nauwelijks spraken zij van tabernakelen, of er kwam een wolk, die alles bedekte. Zij vielen op hun aangezicht, en hun ogen weer openende, zagen zij niemand. En tenslotte zal Gods volk dan ook bevrijd zijn van de dingen, die hen hier hinderen ten aanzien van hun lichaam, als daar zijn alle schadelijke, schandelijke en smartelijke kwalen, die hun hier overkomen en dikwijls zeer kunnen hinderen. Alle kommervolle armoede, alle verachting en smaad, allerlei lichamelijke zwakheden, mismaktheden, pijnen, ziekten en dood. Zie vrienden, dat de heerlijkheid of het eeuwig zalig leven zal bestaan in de bevrijding van dit alles, blijkt ons duidelijk (Openb. 7:16, 17): "Zij zullen niet meer hongeren en zullen niet meer dorsten, en de zon zal op hen niet vallen, noch enige hitte. En God zal alle tranen van hun ogen afwissen." En Openb. 21:4: "Geen rouw, noch gekrijt, noch moeite zal meer zijn; want de eerste dingen zijn weggegaan." Ja, in Openb. 20:14 staat, dat de dood en de hel geworpen zullen worden in de poel des vuurs, namelijk alles wat hier voor de gelovige als een dood en als een hel is.
5. Dit eeuwige leven zal gelegen zijn in een tegenovergesteld volmaakt genieten van een eeuwig goed, hetwelk aan Gods volk hun gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid zal bijzetten (2 Kor. 4:17, 18). En dit zal bestaan in een volmaakt en onmiddellijk kennen, zien en aanschouwen van God, het nu zo gebrekkig gekende Wezen. En zulks zonder Woord, geloof en sacramenten, waar hier zo veel strijd omtrent, zo veel worstelingen mede en zo veel duisternis in is. Paulus zegt (1 Kor. 13:9, 10): "Want wij kennen ten dele, en wij profeteren ten dele; doch wanneer het volmaakte zal gekomen zijn, dan zal hetgeen ten dele is, teniet gedaan worden." En vers 12: "Want wij zien nu door een spiegel in een duistere rede, maar alsdan zullen wij zien aangezicht tot aangezicht; nu ken ik ten dele, maar alsdan zal ik kennen, gelijk ook ik gekend ben." En Matth. 5:8: "Zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien." In dit kennen, zien en aanschouwen van God zal een eeuwig zalig verliezen van zichzelf plaats hebben. Zij, die er nu iets, al is het maar in het verschiet, door het geloof van kennen, hoe spoedig het menigmaal weer weg is, zinken hier zalig weg in hun eigen nietigheid. In verwondering roepen zij uit over het ongekende Gods. Paulus zegt (2 Kor. 5:7): "Wij wandelen door geloof, en niet door aanschouwen." Wat zal het aanschouwen wel zijn?
6. Het zal bestaan in volmaakte kennis van de Heere Jezus en in het voltrokken zijn van het huwelijk met Hem. Het is hier de tijd van ondertrouw met Christus (Hosea 2:18, 19), maar daar zal het avondmaal zijn van de bruiloft des Lams (Openb. 19:9). Daar zullen de gelovigen als een reine maagd aan haar Man Christus worden voorgesteld (2 Kor. 11:2) en toebereid zijn als een bruid, die voor haar man versierd is (Openb. 21:2). Ja een eeuwige wederzijdse liefde zal daar worden geoeffend, waarvan het Hooglied vol is (Hoogl. 7:6): "O liefde in wellusten." Daar zal Jezus volmaakt gekend en geliefd worden als het Lam, Dat hen van de aarde gekocht heeft met Zijn dierbaar bloed, en als de enige Oorzaak dat zij daar zijn

(Openb. 5:10). In deze peilloze afgrond van eeuwige liefde van Christus zullende zalige zielen nooit het einde kunnen vinden, en dus zal Jezus de hemel van de hemel zijn. Is het een wonder, vrienden, als Gods volk hier een klein druifrosje of een druifje van dat volle land te genieten krijgt, wat menigmaal maar kort duurt en zeldzaam is in al hun levensdagen, dat zij klein voor God worden? Is het een wonder, dat zij hier wel eens verlangen: Wanneer komt die dag, dat ik toch bij L1 zal wezen? Het zeil bestaan in een volmaakte kennis en genieting van God de Heilige Geest, in een volheid des Geestes, zodat niemand van al de hemelingen, al de vaten, grote en kleine, iets zal missen. Allen zullen vol zijn. Jezus zal hun Leidsman zijn aan levende fonteinen der wateren (Openb. 7:17). Ja (Openb. 22:1) aan de zuivere rivier van het water des levens, die voortkomt uit de troon van God en van het Lam.

7. Het zal bestaan in een volmaakte kennis van al de werken van de Drie-enige God, in de natuur zowel als in de genade. De deugden Gods, welke afstralen in de werken der natuur, zullen gekend worden met een volmaakt licht, ook in de regering Gods, hoe alles uit, door en tot Hem is. In alle schepselen zal God gezien en verheerlijkt worden. Daarom besluiten wij met grond, dat de schepselen in wezen zullen blijven, aangezien God hier Zijn eer niet op de rechte wijze krijgt, zelfs niet van Zijn volk. En in het doel, waartoe Hij alles schiep, kan God toch niet worden verijdeld. Paulus zegt het ons met nadruk (Rom. 8:19): dat het ganse schepsel zucht en als met opgestoken hoofde verwacht en verlangt naar de openbaring der heerlijkheid der kinderen Gods. Ja, de deugden Gods, welke afstralen in de werken der genade, zullen ook volmaakt gekend worden. O, die onbegrijpelijke vond, dat er van alle eeuwigheid zulk een hoge weg bij God was om doomschuldige zondaren te brengen tot Zijn gemeenschap, Gods oneindige volmaaktheden zullen daarin dan eerst recht gekend worden (Openb. 15:3): "Groot en wonderlijk zijn Uw werken, Heere, Gij almachtig God, rechtvaardig en waarachtig zijn Uw wegen, Gij Koning der heiligen."
8. Daar zal de Bijbel eerst recht verstaan worden, en vele dingen in de Openbaring zullen daar eerst geopenbaard worden, zoals het oudtijds ook was met de profetieën. In de tijd van hun vervulling werden zij eerst recht verstaan. In de hemel zullen die dingen in de Bijbel, welke voorzegen van de hemel, ook eerst recht begrepen en genoten worden. Daar zal de uitvoering van de eeuwige raad, zowel boven als beneden, volmaakt worden gekend, hetwelk hier een duister boek is. Maar daar zullen de zegelen opengebrouwen worden door de Leeuw uit de stam van Juda, de wortel Davids, Die alleen overwonnen en Die macht heeft (Openb. 5:5).
9. En verder, daar zullen de heiligen in hun inwendig genadeleven elkander eerst recht kennen en in de Heere volmaakt liefhebben. Daar zullen de gelovigen ook de engelen, die hemelse geesten, en hun dienst eerst recht kennen, wat nu zo onbekend, hoewel zeker is. O, dan zal de heerlijkheid Gods eerst recht gekend worden, welke in haar volle kracht afstraalt van deze hemelse geesten en van de Godzaligen.
10. Het zal bestaan in volmaakte heiligheid en gelijkvormigheid aan Gods beeld. En dit door een volle en verzadigende genieting van de Drie-enige God, waaruit een volmaakte, volle vreugde en eeuwige blijdschap zal voortvloeien. De wil van ieder

zal daar verslonden zijn in Gods wil. O, daar is geen andere heiligheid dan eenswillendheid met God, zonder onreinheid; en daar is geen andere heerlijkheid dan deze volmaakte of voltooide heiligheid (Openb. 21:27): "Er zal niet inkomen iets dat onrein is." Daar zal het in volle kracht zijn (Psalm 17:15): "Ik zal Uw aangezicht in gerechtigheid aanschouwen, en zal verzadigd worden met Uw beeld als ik zal opwaken." Paulus zegt (Ef. 5:27): "dat Hij de gelovigen Zichzelf heerlijk zal voorstellen, een gemeente, die geen vlek of rimpel of iets dergelijks heeft, maar dat zij zullen heiligen onberispelijk zijn." En Johannes zegt (1 Joh. 3:2): "Het is nog niet geopenbaard wat wij zijn zullen, maar wij weten dat als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem gelijk zullen zijn, want wij zullen Hem zien gelijk Hij is." En dat daaruit een volle vreugde zal voortvloeien, toont David aan (Psalm 16:11): "Verzadiging der vreugde is bij Uw aangezicht; liefelijkheden zijn in Uw rechterhand eeuwiglijk." En Jes. 35:10: "Eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen", en de dagen der treuring zullen een einde nemen.

11. Het zal bestaan in een volmaakt prijzen, verheerlijken en verhogen van Gods lof, en in een volmaakt uitroepen en uitgalmen van eeuwige Hallelujahs over al Gods wegen, welke Zijn Majesteit met een ieder in de tijd heeft gehouden. O vrienden, daar zal God verhoogd, verheerlijkt en geprezen worden op een volmaakte wijze vanwege de vrijheid en soevereiniteit van Zijn genade. Geen schepselliefde, van ouders tot hun kinderen, of van kinderen tot hun ouders, die verloren zijn gegaan, zal daar plaats hebben, maar een eeuwig prijzen van de onbegrijpelijke en eeuwige liefde en barmhartigheid in Christus, in hen te verkiezen en anderen te verwerpen in Zijn rechtvaardigheid. De vrije soevereiniteit van God zal daarin eerst recht worden geroemd door weg te zinken in verwondering. Eerst daar zal God de eer krijgen en volmaakt verhoogd worden over al die wegen in het geestelijke en in het tijdelijke, welke Zijn Majesteit op aarde met Zijn volk heeft gehouden. In al die donkere en duistere wegen, welke zo zwaar waren voor het vlees, zullen dan de doeleinden van God eerst recht worden gezien, en dus zullen het gepaste wegen bevonden worden te zijn om hen tot de heerlijkheid te leiden. Ja een eeuwigheid zal er toe nodig zijn om deze wegen Gods goed te kennen, te aanbidden en God er de eer van te geven. En dat zal daar eindigen in een nu ongekend lied, namelijk in het volmaakte gezang van het lied des Lams, in een neervallen met de dieren en de ouderlingen voor het Lam, Dat van dit alles de oorzaak is. Elk met citers en gouden fiolen, zijnde vol reukwerk, uitroepende (Openb. 5:9, 10): "Gij zijt geslacht en hebt ons Gode gekocht met Uw bloed uit alle geslacht, en taal, en volk, en natie; en Gij hebt ons onze God gemaakt tot koningen en priesters; en wij zullen als koningen heersen op de aarde." Ja, het ene zalige geluid zal niet ophouden, of het andere zal gehoord worden. Want er zullen terstond rond de troon tienduizend maal tienduizenden engelen zijn, als deelnemende in de heerlijkheid van de zalige wegen Gods met mensen op aarde, gelijk al bleek in de velden van Bethlehem toen Jezus was geboren (Lukas 2:13, 14). Een menigte van hemelse heirlegers prees God en gaf Hem eer over het wonder. Het was met verwondering, als met afgebroken woorden, alsof zij verbaasd stonden: O, wat is dat, in de mensen een welbehagen? Alzo zal dan ook de taal der engelen zijn (Openb. 5:12): "Het Lam, Dat geslacht is, is waardig te ontvangen de kracht, en rijkdom, en wijsheid, en sterkte, en eer, en heerlijkheid, en dankzegging."
12. Ja, nog zal het niet ophouden, want dan zal elk schepsel in de hemel en op de aarde, en onder de aarde, en in de zee, elk op zijn wijze mede uitgalmen (Openb.

5:13): "Hem, Die op de troon zit, en het Lam zij de dankzegging, en de eer, en de heerlijkheid, en de kracht in alle eeuwigheid." Hierop zullen wederom de dieren en de ouderlingen niet zwijgen. De vier dieren zullen daarop uitroepen: Amen! En de ouderlingen zullen, nedervallende, Degene aanbidden, Die leeft in alle eeuwigheid. En ook zal dit nooit ophouden, nooit eindigen, nooit oud of smakeloos worden, maar eeuwig beginnen zonder te eindigen. Als het einde daar is, zal het begin er ook weer zijn, zoals Jezus zegt (Matth. 26:29), dat het een altijd vers of nieuw drinken genoemd wordt in het Koninkrijk. Zie dit alles nadrukkelijk beschreven in Openb. 5:8-14.

13. Het zal ook bestaan in de onverderfelijkheid, onvermoeidheid, vaardigheid, kracht, heerlijkheid en geestelijkheid der lichamen en hun werkingen. Zo vlug en vaardig als Elia, die alleen ten hemel inging, dan in de hemel, en dan weer op de gezuiverde aarde. Zij zullen het aardrijk beërven (Matth. 5:5), en hiernamaals hetzelfde bezitten, dewijl de bezitting daarvan dan aan hun ziel geen schade meer zal kunnen toebrengen. Zij zullen de engelen gelijk zijn, ja gelijkvormig aan het vlug en vaardig lichaam van Christus, blinkende als de zon (Matth. 13:43): "Dan zullen de rechtvaardigen blinken als de zon in het Koninkrijk Mijns Vaders." En in Matth. 17 :2 staat, dat het aangezicht van Jezus op de berg blonk gelijk de zon. Vergelijk dit met hetgeen van Mozes staat geschreven (Ex. 34:35), dat het vel van het aangezicht van Mozes glinsterde, zodat hij voor het volk, dat zulks niet kon verdragen, een deksel op zijn aangezicht moest leggen.
14. En tenslotte zal het bestaan in een eeuwig verwonderen dat zij daar zijn, en dat langs zulke hoge en diepe wegen. Zij, in zichzelf slechten, die het in de tijd gruwelijk er af hebben gebracht tegen de Heere. Zij, die maar geringe verstanden, maar lage geesten waren, de geringsten uit hun stad, uit hun geslacht en uit huns vaders huis. O, door al de verdrukkingen heengekomen en nu daar voor de troon. In Openb. 7:13-17 vraagt één uit de ouderlingen: "Wie zijn toch dezen, met de lange witte klederen bekleed? Wie zijn zij en vanwaar zijn zij gekomen?" En er werd geantwoord: "Heere, gij weet het." En hij zeide: "Dezen zijn het, die uit de grote verdrukking komen, en zij hebben hun lange klederen gewassen, en hebben hun lange klederen wit gemaakt in het bloed des Lams. Daarom zijn zij voor de troon - dat is dus de oorzaak dat zij hier zijn - en dienen Hem dag en nacht in Zijn tempel; en Die op de troon zit, zal hen overschaduwen. Zij zullen niet meer hongeren, en zullen niet meer dorsten, en de zon zal op hen niet vallen, noch enige hitte. Want het Lam, Dat in het midden des troons is, zal hen weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren." Ziedaar, vrienden, welke een grote heerlijkheid. Jezus zegt (Matth. 13:43): "Die oren heeft om te horen, die hore ."

Bezien wij dan nu nog eens de zaken, welke deze heerlijkheid zullen vergroten.

- (1) Deze heerlijkheid zal *eeuwigdurend* zijn. Vrienden, het zal een dag zijn zonder nacht. Hier zijn tussenpozen in het genieten van het goede, en hier eindigt het genot. Ook zou het lichaam de grootste vreugde niet altijd kunnen doorstaan. Maar daar zal het altijd sabbat zijn, altijd nieuwe maan, altijd heilige dag, zonder vermoeidheid (Jes. 66 :23). David zegt (Psalm 16:11): "Verzadiging der vreugde is bij Uw aangezicht; lieflijkheden zijn in Uw rechterhand eeuwiglijk." En Paulus zegt (1 Thess. 4:17): "Dan zullen wij altijd bij de Heere wezen." En dat wel om

het allergrootste vreugdeleest eeuwig te vieren, het volmaaktste feest der loofhutten, van jaar tot jaar, in het hemelse Jeruzalem, zonder einde, en om de Koning, de Heere der heirscharen, te aanbidden (Zach. 14:16).

- (2) Het zal ook vergroot worden door *de plaats*. Dit zal zijn waar God Zijn troon heeft (Psalm 11:4). Het wordt een stad genoemd, die fundamenten heeft, en welker Kunstenaar en Bouwmeester God is (Hebr. 11:10). Ja, een stad, die geen bekrompen kerken of tempels meer heeft, en waar geen zon of maan of ster ten licht nodig is. Johannes beschrijft deze stad zo heerlijk (Openb. 21:10-27). Ja, de Heere, de almachtige God, is haar tempel, en het Lam, en de heerlijkheid Gods heeft ze verlicht, en het Lam is haar kaars.
- (3) En ten laatste, deze heerlijkheid zal nog meer vergroot worden door het *heerlijk gezelschap*, dat daar zal zijn.

- Ziet, welk een heerlijk gezelschap! God Zelf zal bij hen zijn en hun God zijn (Openb. 21:3). "Het Lam zal in het midden des troons zijn, en zal hun een gedurige Leidsman zijn aan levende fonteinen der wateren" (Openb. 7:17).
- Tienduizend maal tienduizenden heilige engelen zullen daar zijn (Openb. 5:11). Al de patriarchen zullen daar zijn (Matth. 8:11): "Doch Ik zeg u, dat velen zullen komen van oosten en westen, en zullen met Abraham, Izak en Jakob aanzitten in het Koninkrijk der hemelen."
- En ook alle heilige profeten, priesters, koningen, apostelen, evangelisten, leraars en alle andere grote en kleine heiligen zullen daar zijn. Dit werd beloofd aan Jozua de hogepriester (Zach. 3:7): "Ik zal u wandelingen geven onder dezen die hier staan."
- Uit het feit, dat deze en gene met name worden genoemd, is af te leiden dat de heilige hemelingen elkander zullen kennen, hetzij dat de Heere hun deze kennis geeft, of dat zij zich aan elkander zullen bekend maken. Wij lezen althans (Matth. 17:3, 4) dat de apostelen op de berg Mozes en Elia kenden. En in Dan. 12:3 dat de zalige voorgangers gekend zullen worden als uitblinkende en uitmuntende in de heerlijkheid boven anderen. En in Lukas 16:9 staat, dat de armen hun weldoeners in de eeuwige tabernakelen zullen ontvangen. Dus er zal kennis moeten zijn. Ja, met grond moet men hier besluiten, dat er een kennis zal zijn tussen ouders, kinderen, vrienden en bekenden onder elkaar, echter zonder ook maar de minste natuurlijke relatie. Mij dunkt dat dit wel duidelijk is, en dan wel bijzonder tussen hen, die hier in de tijd elkanders lasten hebben gedragen, of werk met elkanders zielstoestand hebben gehad.

Dit blijkt ons ook hieruit, dat er nu in de hemel blijdschap is bij de geesten der volmaakt rechtvaardigen over de bekering van een ziel op aarde. Wat is dat anders dan dat de Heere in de hemel bekend maakt dat de gelovige verzuchtingen, welke de hemelse zielen op de aarde hebben opgezonden om de bekering van deze en die, zijn uitgesproten en hun vervulling hebben gekregen? Deze gelovige gebeden waren vóór hun scheiden van deze aarde nog niet vervuld, en dientengevolge hebben zij daarover op de aarde nooit de rechte blijdschap gehad, noch verheerlijking van God daarover in hun harten. Als des Heeren beloften dan hun vervulling hebben gekregen, is daarover in de hemel hun volmaakte blijdschap, want alle werkzaamheden, welke gewrocht worden in de harten der gelovigen, zijn van en door God, en dus kan het niet anders of zij moeten ook weer, hetzij hier op aarde of in de hemel, door prijzen en danken in de Heere eindigen. Want het werk des Geestes is een werk, dat altoos zijn volkomenheid verkrijgt. Waar de Geest het gebed werkt, daar spruit op des Heeren tijd, vroeg of laat, hier of hierna, het

danken uit. En hieruit volgt dat zij dit in de hemel moeten weten en elkander kennen.

En daar komt nog bij, dat Gods volk hier de Heere niet volmaakt kon verheerlijken over de verhoring van hun gebeden omtrent zaken van deze en gene, welke zij op hun hart gedragen hebben en waarin zij samenstemden, en waarin God hun gebed heeft aangenomen. Dus moeten zij daar elkander kennen om dat samen in de hemel volmaakt te doen. Ja, waarom zouden de zielen onder het altaar nu meer weten en kennen welke verdrukkingen de kerk op aarde bejegenen, dan dat zij in de hemel van elkaar en van Gods wegen zouden kennen? En waarom zouden Adam en Eva, de aartsvaders, de profeten, priesters, koningen, apostelen, evangelisten, leraars, en alle grote en kleine heiligen elkander niet kennen en met elkander spreken tot grootheid van God, van de oneindige wegen Gods, van de val en van de oprichting, en van Gods deugden, welke daarin uitblinken? Niet alleen dat ik daar de minste ongerijmdheid niet in zie, maar het is toch ook duidelijk, dat onkunde onvolmaaktheid is.

En ten laatste leert ons Gods Woord duidelijk, *dat er trappen van heerlijkheid zullen zijn.*

Alle vaten zullen wel geheel vol zijn, maar het ene vat zal groter zijn en meer kunnen bevatten dan het andere. Dit leert ons Gods Woord (Dan. 12:3): "De leraars nu zullen blinken als de glans des uitspanzels, en die er velen rechtvaardigen gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk." 1 Kor. 15:41, 42: "Een andere is de heerlijkheid der zon, en een andere is de heerlijkheid der maan, en een andere is de heerlijkheid der sterren; want de ene ster verschilt in heerlijkheid van de andere ster. Alzo zal ook de opstanding der doden zijn." Zie ook 2 Kor. 9:6. Ja, waarom zouden er minder trappen zijn in de heerlijkheid, dan er trippen zijn in de zonden (Joh. 19:2) en in de heiligmaking (1 Kor. 15:10), ja in de verdoemenis (Matth. 11:20-24)?

Ook zou het in de heerlijkheid niet vreemd zijn dat de kinderen daar niet volwassen, maar klein zijn zullen, maar zonder de minste onvatbaarheid voor de werking van hun geest, en zonder de minste ongeschiktheid van hun lichamen. Het kan althans tot heerlijkheid van Gods soevereine vrijmacht zijn. Wij lezen dat Johannes zegt (Openb. 20:12): "Ik zag de doden, klein en groot, staande voor de troon."

Zie toch, volk van God, welk een leven u te wachten hebt, en hoe zeer u in hart en mond het versje van Lodensteijn past:

*'t Leven zonder einde heerlijk,
na dit leven krijgelyk,
is mijn ziel alleen begeerlyk,
en beweent onzichtbaarlyk.*

Maar dan ook:

*Ei, sluit maar uw vleselyk oog,
sluit maar, sluit maar, sluit maar;
want dit heerlijk leven, leven, leven,
sluit maar, uw vleselyk oog
want dit leven is omhoog.*

Bezien wij dan nu nog in het kort *de onfeilbare waarheid, dat deze onuitsprekelijke heerlijkheid na dit leven voor Gods volk is te wachten.*

(1) En dan letten wij eerst op de bewijzen, welke er zijn in Gods Boek. God heeft het namelijk in Zijn Woord beloofd:

- als het einde des geloofs (Joh. 3:16): "Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe." En vers 36: "Die inde Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; maar die de Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op Hem." Ook 1 Petrus 1:9: "Verkrijgende het einde uws geloofs, de zaligheid der zielen."
- God heeft het in Zijn Woord beloofd, als het doel van de rechtvaardigmaking (Titus 3:7): "Opdat wij gerechtvaardigd zijnde door Zijn genade, erfgenamen zouden worden naar de hoop des eeuwigen levens."
- En als het doel van de kennis der waarheid, die naar de Godzaligheid is (Titus 1:1, 2): "En de kennis der waarheid, die naar de Godzaligheid is. In de hoop des eeuwigen levens."
- Als het doel van het zoeken van God (Psalm 22:27): "De zachtmoedigen zullen eten en verzadigd worden; zij zullen de Heere prijzen, die Hem zoeken; ulieder hart zal in eeuwigheid leven." En ook Psalm 69:33.
- Als het doel van de opstanding des levens (Joh. 5:29): "En zij zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben tot de opstanding des levens."
- God heeft het in Zijn Woord beloofd als het doel van Jezus' voorbeding (Joh. 17:24): "Vader, Ik wil dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt; opdat zij Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt, want Gij hebt Mij liefgehad vóór de grondlegging der wereld." En Jezus zegt (Joh. 12:26): "Waar Ik ben, aldaar zal ook Mijn dienaar zijn." Daarom zegt Jezus (Joh. 14:19): "Want Ik leef, en gij zult leven." Ziet hiervan reeds het bewijs bij Mozes en Elia op de heilige berg, die met Christus waren overschaduwde of overtoegen met een kleed van heerlijkheid (Matth. 17:1-8).
- God heeft het in Zijn Woord beloofd als iets, dat hun uit kracht van Gods rechtvaardigheid niet kan ontgaan en dat voor hen is weggelegd (Rom. 2:6, 7): "Welke een iegelijk vergelden zal naar zijn werken; degenen wel, die met volharding in goeddoen heerlijkheid en eer en onverderfelijkheid zoeken, het eeuwige leven." Daarom noemt Paulus het (2 Tim. 4:8): "de kroon, voor hem weggelegd, welke de rechtvaardige Rechter hem geven zou" enz.

Ja tenslotte, wij zien David in zijn tijd daarover al in verwondering uitroepen (Psalm 31:20): "O, hoe groot is Uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen; dat Gij gewrocht hebt voor degenen, die op U betrouwen, in de tegenwoordigheid der mensenkinderen!"

- (2) Nu zouden wij hier ook nog enige bewijsredenen uit de natuurlijke rede mogen aanwijzen, afgeleid uit de onsterfelijkheid der zielen. De heidenen besloten daaruit dat er een toekomstig leven is, en stelden zelfs op hun vleselijke manier vast dat er heerlijke dingen zouden zijn voor degenen, die goed deden. Aan deze heerlijke staat gaven zij de naam van 'Elizese velden'. Maar wij gaan hieraan voorbij en gaan over tot ons tweede stuk.

B. Ons staat dan nog nader te bezien welke de gronden zijn voor het geloof en de hoop van een christen, tot zijn waarachtige vertroosting, op dit eeuwig zalig leven. Op de vraag: ***Wat troost scheidt gij uit het artikel van het eeuwige leven?*** antwoordt de onderwijzer, dat zijn ziel deze troost daaruit scheidt, ***dat hij die volkomen zaligheid te verwachten heeft en bezitten zal, welke geen oog gezien, geen oor gehoord heeft,***

noch ook in eens mensen hart ooit is opgeklommen, en dat om God daarin eeuwiglijk te prijzen. En dat dit geen vermetelheid bij hem is, toont hij aan als hij de grond voor dit alles noemt: *Omdat, of nademaal ik nu het beginsel der eeuwige vreugde in mijn hart gevoel.* Daarom kan het hem niet misgaan. Dus vrienden, Gods verlore volk, hetwelk in Christus gelovig gemaakt is, verwacht deze heerlijkheid op goede en zekere gronden.

Bezien wij dan eerst wat wij moeten verstaan door deze woorden: *het beginsel der eeuwige vreugde in het hart te gevoelen.* En vrienden, och dat wij tot de Heere mochten zuchten, opdat wij ons daar eens recht bij mochten neerleggen.

1. Is het waar, zoals is aangetoond, dat de hemel zal bestaan in God te zien? Dan moet daaruit volgen, dat wanneer iemand het beginsel der eeuwige vreugde in zijn hart gevoelt, *hij hier God gezien moet hebben.* Job zegt (Job 42:5, 6): "Met het gehoor des oors heb ik U gehoord; maar nu ziet U mijn oog. Daarom verfoei ik mij, en ik heb berouw in stof en as." En Paulus (2 Kor. 4:6): "Want God, Die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis zou schijnen, is Degene, Die in onze harten geschenen heeft, om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus." Daarom staat er in Jes. 33:3, dat de ogen dergenen, die (recht) zien, niet terug zullen zien. Van nature kent een mens God niet in enige van Zijn deugden, daarom, zal hij hiervan een beginsel hebben, dan moeten zijn ogen geopend worden en hij geroepen zijn uit de duisternis tot dat wonderbare licht.
2. Zal de hemel bestaan in het voltrokken *geestelijke huwelijk met Christus*, in Hem volmaakt te kennen als de Man, als het Hoofd van het lichaam, als het Lam Gods, en in het volmaakt genieten van Zijn liefde, dan volgt hieruit dat de mens hier met Jezus moet ondertrouwd zijn, wil hij het beginsel van de eeuwige vreugde in zijn hart gevoelen (Hos. 2:18, 19). Want is hij dan niet de bruid van Christus? Niemand heeft de Bruidegom, dan de bruid. O, die nauwe band van vereniging met het geslachte Lam. Dat veroorzaakt hemelse vreugde en iets van eeuwige verwondering in het hart. Daarom vrienden, buiten deze waarachtige vereniging met Christus zal de ziel verloren gaan. Al heeft zulk één ook de hoogste werkzaamheden, en al ontvangt hij het woord met vreugde (Matth. 13:20, 21). Ja zelfs al is er een smaken van de hemelse gaven en de krachten van de toekomstige eeuw (Hebr. 6:4). Al zijn er hoge optrekkingen en verrukkingen, zoals er van Bileam staat geschreven (Nam. 12). Het gaat hier niet over de grote mate van vreugde, maar over de hoedanigheid van deze vreugde, of zij de ziel klein maakt en in eigen nietigheid doet wegzinken, waar zij de ziel brengt en welke verandering zij in deze mens veroorzaakt. Het gaat er hier ook niet over hoe ver men het in de plichten brengt, ja welke ambten zelfs men in de kerk bekleedt. Het gaat alleen over de waarachtige gemeenschap met Jezus.
3. De hemel zal bestaan in de volmaakte en volle *genieting van God de Heilige Geest*, en dus zal het beginsel en de grond van deze eeuwige vreugde in het hart moeten zijn. Men zal de eerstelingen van de door Christus verworven Geest in het hart moeten hebben ontvangen. Ja, zulk één zal bij bevinding het werk des Geestes in het hart moeten kennen. Het werk van overtuiging van en droefheid over de zonden naar God, met op een Evangelische wijze de liefde van God in het hart, het werk des geloofs in Christus, met zijn zonden tot Hem te komen, een hartelijke lust en liefde om voor God te leven. Zulk één jaagt naar de prijs der roeping, die

van boven is (Filipp. 3:14). En zulk één strekt zich uit naar de volmaaktheid, al kan hij het er niet toe brengen. En daarvan is het zuchten over een lichaam der zonden, zelfs in de allerdonkerste ziel, het bewijs. Wij verstaan hier niet door dat allen en een iegelijk der gelovigen de ring aan de hand krijgt, en het gemeste kalf (Lukas 15:26, 27). O nee, er gaan er ook het eeuwige leven in, bij wie het voor zichzelf er zo donker uitziet, die met vreze des doods door al hun leven aan de dienstbaarheid onderworpen zijn (Hebr. 2:15). Maar vrienden, dit is en blijft toch ook waar voor de allerduisterste ziel, en voor elke gelovige: hij schat Gods gemeenschap en het genadewerk in het hart boven alles. Hij is in de grond omgewend van de wereld en de zonde af, en is een vijand geworden van zijn boze hart. En hij heeft wel eens ogenblikken dat de gedachte van nog eens tot de rust te geraken hem dierbaar is.

4. Ook zal de hemel bestaan in een volmaakt prijzen, verheerlijken *en verhogen van de Drie-enige God*, vanwege al Zijn wegen in de tijd. En dus zal het beginsel van deze eeuwige vreugde in het hart moeten worden gevoeld, dat dit werk hier reeds in beginsel aanvangt. Als zulken Jezus vinden, en God de weg van verzoening aan hen openbaart, zo slecht en zo ellendig als zij zijn, dat God de Heere aan hen toont dat Hij van eeuwigheid op hen heeft neergezien en hen in liefde heeft gekend, en dat in deze onnaspeurlijke weg in Zijn eigen Schootszoon, o vrienden, dan gaat er in het hart wat om! Wat wordt uit hun mond op zulk een tijd al wel gehoord! Dan beginnen zij reeds te leren het zingen van het lied des Lams (Openb. 15:3), dat niemand anders kan leren.
5. De hemel zal ook bestaan in het oefenen van *volmaakte liefde tot God en Christus* en tot de gezaligden, in volmaakte heiligheid, en daaruit zal vreugde en eeuwige blijdschap voortvloeien. Dan kan het niet anders zijn of deze vreugde moet hier in beginsel zijn, die hartelijke liefde tot God en Zijn volk, een lust tot heiligheid op de bodem van het hart. In het zuchten over de inwonende zonde, en in de droefheid naar God over al hetgeen hen hindert, is groter vreugde en blijdschap en zijn meer zielverzadigende vergenoegingen dan de gehele wereld kan beloven en geven. Vrienden, het ligt op de bodem van het hart van Gods volk, dat zij met Jezus en Zijn zaak, zijn waarheid en Zijn volk, willen zinken en drijven. Dat is het besluit van hun hart, laat dan vallen wat vallen wil, zij wagen het met Jezus en houden het met Zijn volk. Zij hebben hun leven overgegeven (Hand. 15:26) en kunnen het niet hebben dat de zaak van God en van Zijn volk wordt benadeeld. En indien gij de vromen hier in uw hart haat, al weet gij u ook in te binden, dewijl de wetten des lands hen beschermen en het hier dus niet openbaar komt, dat gij hier uw haat verbergt, indien gij zo blijft, zult gij nooit bij hen komen. Er staat in Lukas 13:18: "Gij zult de vromen zien in het Koninkrijk der hemelen, en ulieden buiten geworpen."
6. En tenslotte, de hemel zal ook bestaan in *een eeuwige verwondering* daarover, dat de hoge God langs zulke hogen wegen zulken, als zij zijn, en door vele verdrukkingen heen, heeft gebracht voor de troon. Dan zal het beginsel zijn, dat men hier in het hart daar iets van kent, dat men daarvan gestaltelijk iets ondervindt. Gods volk geniet hier min of meer iets van als zij er iets van gewaar worden dat de Heere op hen heeft gezien en dat Hij Zijn hand aan hen houdt, dat zij iets hebben hetwelk God niet aan de wereld doet, maar alleen aan Zijn volk. Al wordt hun dit dikwijls bestreden, of ook al worden zij aangegrepen door de kracht

van de inwonende zonden, waardoor de blijdschap en verwondering in hun ziel menigmaal in treuren en droefheid verandert. Ja, er kan wel terstond weer duisternis over hun ganse weg op volgen, dat zij er hartelijk over bekommerd worden of hun staat wel waarheid en oprechtheid is, en dan vrezen zij dikwijls dat al het voorgaande werk, dat zij hebben gehad, maar algemeen werk of slechts verbeelding geweest is.

Vrienden, hier is Gods volk hemelsbreed te onderscheiden van allen, die zichzelf bedriegen. Zij zijn een arm en ellendig volk, en zij kunnen zichzelf niet helpen, en onder dit alles zijn zij bekommerd over valse gronden, ja zij zijn bekommerd ten aanzien van de grond, en daarom staan zij meer naar waarheid dan naar troost, terwijl een ander zich op het lichtst pleistert met de duisternissen, waarin Gods volk wel kan verkeren, en die niet weet dat hij nog midden in de dood ligt. En krijgt Gods volk dan weer eens iets van Gods gunst in Christus te ervaren in het hart, o, dan zinken zij daarbij weg en zij worden er zo klein onder voor God. Dan breiden zij hun geringheid, hun onwaardigheid en laagheid uit voor God en zeggen: O, wie ben ik en wat is mijns vaders huis? En dat terwijl bij anderen het hart in de hoogte rijst. O, zagen dezen dat eens recht.

Zien wij nu nog hoe onafscheidelijk *het gevoel* van dit beginsel der eeuwige vreugde in het hart is verbonden aan de volle vreugde en zaligheid hiernamaals.

- Dit blijkt hieruit, omdat zulke zielen de liefde van God in hun hart hebben, welke, wanneer geloof en hoop buiten de hemel zullen blijven, alleen in zal gaan. Dit zegt Paulus (Rom. 5:4): "En de hoop beschaamt niet, omdat de liefde Gods in het hart uitgestort is door de Heilige Geest."
- Dit blijkt ook hieruit, omdat deze beginselen hun geschonken zijn als eerstelingen van de volle oogst. Deze geven hun als het ware een recht op de oogst der heerlijkheid (Rom. 8:23, 24): "En niet alleenlijk dit, maar ook wij zelf, die de eerstelingen des Geestes hebben, wij ook zelf (zeg ik) zuchten in onszelf, verwachtende de aanneming tot kinderen, namelijk de verlossing onzes lichaams, want wij zijn in hope zalig." Dit worden de betere dingen genoemd, welke met de zaligheid zijn gevoegd (Hebr. 6:9). Het is waar, er wordt ook gesproken van een deelachtig worden des Geestes, van een smaken van het goede woord en van de krachten der toekomstige eeuw, en dat men nochtans afvallig wordt (Hebr. 6:4, 5). Maar vrienden, in deze plaats wordt gesproken van de algemene gaven des Geestes, en niet van de eerstelingen van de verworven Geest van Christus. En hier wordt niet gesproken van een gevoel des harten, maar van een smaken als met de uiterste lippen gesproken, zonder dat het hart er door wordt gevoed, dus gelijk wij lezen in Matth. 13:20, 21 en Lukas 8:13 van het zaad, dat in een steenachtige aarde gevallen was. De zulken ontvangen het Woord ook met vreugde en geloven voor een tijd, omdat het geen wortel heeft, enz. Dat onderscheid is er ook in: de blijdschap van zulken komt niet na veel smarten. Het spruit niet daaruit voort, dat zij hebben gezien dat zij Jezus nodig hebben als de Fontein, welke is geopend tegen de zonden. Het heiligt of verandert ook hun hart niet, want zulken blijven dezelfde die zij zijn. Hun werk neemt allengskens af, terwijl de wateren der Godzaligen wassen, en wel bijzonder als er verdrukkingen komen.
- Het blijkt ook daaruit, dat deze eerstelingen of beginselen de gelovigen tot panden en zegelen strekken van hetgeen zij eeuwig zullen genieten. De Heilige Geest woont tot zulk een pand in hun hart (Ef. 1:13, 14): "In Welke gij ook, nadat gij geloofd hebt, zijt verzegeld geworden met de Heilige Geest der belofte; Die het

Onderpand is van onze erfenis, tot de verkregen verlossing, tot prijs Zijner heerlijkheid."

- En ten laatste blijkt het ook hieruit, omdat deze beginselen aan de gelovigen geschonken zijn door een onveranderlijk getrouw God, Wiens verbond een eeuwig verbond en een zoutverbond is (Jes. 54:10): "Want bergen zullen wijken, en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer." En vers 9: "Want dat zal Mij zijn als de wateren van Noach, toen Ik zwoer, dat de wateren van Noach niet meer over de aarde zouden gaan. Alzo heb Ik gezworen dat Ik niet meer op U toornen, noch u schelden zal." Ja, omdat God een Rotssteen is, Wiens werk volkomen is (Deut. 32:4), en Die niet laat varen de werken Zijner handen (Psalm 138:8). Integendeel, Hij is die God, Die doet als in de eerste schepping, Hij brengt namelijk alles voort om het te volmaken.

Toepassing

Vrienden, laat mij toe dat ik u eens wat afvraag. Wie is er onder u, wie is nu de man of vrouw, die lust heeft ten leven, die dagen liefheeft om het goede te zien? (Psalm 34:23). Is er wel iets aangener en begeerlijker dan leven? Deze waarheid sprak de duivel, die toch anders een leugenaar is van den beginne: "Huid voor huid en al wat iemand heeft, zal hij geven voor zijn leven." Ja, kan er wel iets dierbaarder worden uitgedacht dan zulk een leven, dat in zijn kracht waarlijk leven kan worden genoemd en dat het leven van alle leven is? En dat niet alleen voor de tijd, maar voor eeuwig.

En vrienden, dit heerlijke en eeuwige leven wordt in zijn beginselen en in zijn volkomenheid beloofd in het verbond, en het wordt om niet aangeboden aan allen, die onder het licht van het Evangelie leven. Daartoe zendt God Zijn knechten, die het leven en de dood, de zegen en de vloek aan het volk voorstellen. Zij hebben in hun hart een indruk van de gevaarlijke staat des mensen van nature en wat hun nog boven het hoofd hangt, en roepen uit de keel en houden niet in:" Kiest dan het leven, opdat gij leeft'.

Kunt gij niet zien, vrienden, dat het een onverantwoordelijke zaak zijn zal, deze aanbieding te verwerpen en dus de dood te kiezen? Dat men daarin blijft en een verschrikkelijk eeuwig leven zal vinden? Mensen, gij hebt allen een onsterfelijke ziel, die eeuwig overblijven zal en die in zich iets heeft dat zich naar het oneindige uitstrekt. En ik moet u zeggen, en och mocht gij het geloven, dat vanwege de zondeval deze uitgestrekte begeerten zich vertonen in het onverzadigbaar najagen van de dingen, die men ziet. Gij allen hebt deze bevinding, als gij het maar zien wilt, dat uw hart nog nooit ten volle is voldaan geweest, zodat gij niet meer kon begeren, al had gij ook alles gekregen wat gij ooit had gezocht. En vrienden, ik verzeker u dat gij nooit iets zult vinden, al vond gij ook de ganse wereld, dat uw oneindige begeerten zal vervullen. Zult gij nu tot uw dood, totdat gij de geest geeft, goud, zilver, staat, eer, wellust, ja drek en schade - en hiermede bedoel ik uw eigen gerechtigheid - zoeken? En zal dan uw ziel, uw kostelijke ziel, dat dierbare wezen, ontbloot blijven? Durft u dat wagen, dat al de schatkamers van dat dierbare deel na uw dood zullen worden vervuld met de vlammen van Gods onuitblusselijk brandende toorn? En dit omdat gij in uw tijd dat zielsvoldoende Wezen niet hebt gezocht?

Waarom wordt gij niet eens achterdochtig? Ja vrienden, gij ligt onder een grote dood, onder de macht des doods en des satans, dat hij u, en dat gij uzelf wijsmaakt dat gij leeft. Indien gij uw dood maar gevoelde, u zou leven ontvangen.

Och, dat gij God nog eens zoeken mocht. Dat gij mocht geroepen worden tot de zielsvoldoende en ten volle verzadigende gemeenschap met Hem. O mensen, wat heeft God u toch gedaan, dat gij zo afkerig en schuw van Hem wegloopt? Welk onrecht hebben wij of onze vaders in de Heere gevonden? Heeft God het zo met u gemaakt, dat gij Hem de rug toekeert en dat gij de wereld en de zonden kiest? En Jezus roept u (Openb. 3:18): "Ik raad u, dat gij van Mij koopt goud, beproefd komende uit het vuur, opdat gij rijk moogt worden; en witte klederen, opdat gij moogt bekleed worden, en de schande uwer naaktheid niet geopenbaard worde; en zalf uw ogen met ogenzalf, opdat gij zien moogt."

Moge het volgende tot uw ontdekking dienen.

1. U moet weten dat gij nooit het eeuwige leven verwachten kunt, wat gij u nu ook moogt inbeelden, tenzij dat u *de beginselen* daarvan in uw hart verkrijgt.
2. Ook moet u weten dat een mens enigermate God kan zien, en daarmee nog niet gelukkiger kan zijn. Zo verscheen God aan een goddeloze Abimelech, Laban en Bileam, om hun te beletten dat zij zouden zondigen. En ook aan Saul en anderen. Ja, welk een gezichten Gods zag Bileam! (Num. 23). O vrienden, indien u het beginsel van de eeuwige vreugde in uw hart zult gevoelen, dan moet u God *zalig* zien. Paulus noemt dat een zien van God in het aangezicht van Zijn Zoon. Zoals Jesaja, toen hij Gods heerlijkheid zag (Jes. 6:5). O, dat doet eerst zalig bukken en in ootmoed neervallen voor Gods hoogheid en heiligheid. Dit zien laat wat meer na, en dat moet gij hebben.
3. Ja verder, dit hartinnemend gezicht van Gods liefde in Christus gaat gepaard met het zingen van de beginselen van het lied des Lams, en vrienden, dit moet gij hebben. Ja tenslotte, dit zalige zien dat God alleen alles waardig is, maakt dat men niet langer in zichzelf kan blijven, maar dat men met David zichzelf voor eeuwig aan God weggeeft en zegt (Psalm 116 16): "Heere, ik ben Uw knecht, ja, ik ben Uw knecht." O, hoe laag maakte dit hem (1 Kron. 17:18): "Wat zal David meer bij U daartoe voegen, vanwege de eer aan Uw knecht? Doch gij kent Uw knecht wel." Ziet vrienden, deze dingen moet gij hebben.
4. En mensen, u moet ook weten dat Gij in de eeuwigheid ook God zult zien. Maar o, dat zal niet te dragen zijn. Dan zal men roepen tot de bergen en tot de heuvelen (Openb. 6:16): "Valt op ons, en verbergt ons van voor het aangezicht Desgenen, Die op de troon zit, en van de toorn des Lams ." Ja, dan kunt gij op een sterfbed daar wel eens wat van hebben. Als men dan eens bij u komt en het er zo wanhopig uitziet, en u heen zult moeten gaan, of gij wilt of niet. Als die ure dan daar is en het voor u rondom gesloten zal zijn. Hier hebt ge geen lust in Gods wegen. Hier hebt ge weinig werk van de middelen der genade gemaakt; ge hebt althans geen wezenlijke vrucht voor uw ziel er mede gedaan. Maar dan zal het een benauwd roepen zijn, als het op een einde loopt. En dan is het doorgaans (Spr. 1:24-28): "Dewijl Ik geroepen heb, en gijlieden geweigerd hebt" enz. O, wat was dit bang voor Farao, Nebukadnézar, Bélsazar, enz., als zij hier reeds daarvan iets hadden. En dit is nu het lot van de verlaters des Heeren.

Daarom, vrienden, moge het volgende nog dienen tot uw uitlokking.

- U hebt niets meer van node, dan een omwending van uw hart. U kunt deze uzelf niet geven, maar God wil u deze geven. Jezus roept maar (Jes. 45:22): "Wendt u naar Mij toe, wordt behouden, alle gij einden der aarde, want Ik ben God en niemand meer." Jes. 55:3: "Neigt uw oor en kom tot Mij, hoort, en uw ziel zal leven; want Ik zal met u een eeuwig verbond maken en u geven de gewisse

weldadigheden van David." O, wat moest u toch dat hart, dat overal vast zit, veel voor God brengen, waar het veranderd kan worden. Het is ons in natuurlijke zaken eigen, dat als wij iets niet kunnen doen, wij dan hulp zoeken. Maar in het geestelijke geschiedt dit niet voordat God een mens uit zijn kracht zet, hem recht ontdekt en van het eigen doet afdrijven. En dan zit er niet anders meer op dan sterk te roepen. O mensen, zucht toch, dat God u voorkome en uw ziel achter Zich trekke.

- Vrienden, ik moet u raden, grijpt toch naar het eeuwige leven eer het te laat is. Grijpt niet naar doen en naar plichten, om daar ver in te komen en dan uzelf daarop vrede en leven te beloven. Maar grijpt naar het eeuwige leven, naar de hoornen van het Altaar. Grijpt naar Christus. Jezus zegt (Spr. 8:35): "Die Mij vindt, vindt het leven." O, dat u daaraan eens vast greep, dan zou u eeuwig leven. Mensen, het is beter honderd maal toe te tasten en mis te tasten, dan al dat dralen en zich te laten ophouden. En daarom, tast toch toe, mensen, gij die u daartoe soms opgewekt gevoelt. O, geeft u toch dagelijks, zo ellendig als gij zijt, aan Jezus over. Kunt u Hem niet grijpen? Steekt dan uw hand uit, och, dat Hij u greep, opdat gij grijpen mocht en waartoe gij dan gegrepen zoudt zijn.
- En vrienden, uw zonden, uw hart en uzelf, dat u niet kwijt kunt raken, al die dingen moeten Jezus dierbaar maken voor uw ziel, anders is het niet recht. En daarom, zoekt toch de Heere terwijl Hij te vinden is, en roept Hem aan terwijl Hij nabij is. "De goddeloze verlate zijn weg, en de ongerechte man zijn gedachten; en hij bekere zich tot de Heere, zo zal Hij Zich zijner ontfermen, en tot onze God, want Hij vergeeft menigvuldiglijk (Jes. 55:6, 7). De engel heeft gezworen (Openb. 10:6), dat er na deze tijd geen tijd meer zal zijn. Jezus zegt (Lukas 13:24): "Strijdt om in te gaan door de enge poort, want velen, zeg Ik u, zullen zoeken in te gaan, en zullen niet kunnen."

Volk des Heeren, welgelukzalig zijt gij, die de Heere van eeuwigheid heeft uitverkoren, en welke Hij in de tijd uit de grote hoop heeft geroepen, om u te doen naderen, opdat gij eeuwig bij de Heere zoudt wonen. Ik zal maar in het kort iets zeggen tot uw bemoediging temidden van allerlei wederwaardigheden.

1. De Heere heeft u reeds verwaardigd, dat Hij de beginselen van het eeuwige leven legde in uw hart, het zaad van alle licht en vrolijkheid. En God heeft beloofd u in Zijn kracht te zullen bewaren en u te onderwijzen in de strijd tegen de zonden, de wereld en de duivel. Want de strijd is Godes, en dus hangt de eer van Jezus er van af om u er door te helpen. U kunt niet omkomen, omdat u de van de aarde tot zulk een heerlijkheid gekochten zijt.
2. Wat behoorde dit in het hart van Gods volk toch drangredenen tot wederliefde te veroorzaken, om hier gemoedigd te ondergaan alle verachting van een blinde wereld, die in het boze ligt. Hoe gemoedigd beleden de gelovigen dat zij hier gasten en vreemdelingen waren, en dat zij een toekomstige stad verwachtten (Hebr. 11:13). Welk een drangreden om er alles aan te wagen en op het spel te zetten. Wagen mensen alles en zetten zij alles op het spel voor het behalen van een tijdelijke overwinning, waarmede zij op zijn hoogst een grote naam maken en tijdelijke roem verwerven? O, welk een zegepralende overwinning zult gij dan behalen, welke gij niet zult missen! Ach, dat gij dan ook alles op het spel mocht zetten voor die eeuwige roem, welke gij hebt te wachten. Dat gij de wereld er aan mocht geven en om losmaking mocht zuchten en staan naar een vaste geest, om toch niet licht te worden weggevoerd. O vrienden, het is te verkrijgen, als het er ons maar recht om te doen is.

3. Ja, deze zaak is op zichzelf hier reeds een kroon voor de ziel, namelijk het los raken van alles buiten God, en het staan in een rechte weg met de Heere. O, zulk één zou met God kunnen verkeren. Geen zaken zouden hem te zwaar zijn, en hij zou meer indruk maken in de ogen der wereld, want in alle voorkomende gevallen wil de Heere de verantwoording van Zijn volk zijn. Ja, hij zou het hart van de verstandigste Godzaligen met zich hebben en door dezen geacht worden vanwege de kracht der genade, en dus zou de Heere er de eer van krijgen. O vrienden, nauwe gemeenschap met God en met de beste vromen in den lande, dat is de grootste kroon, welke er in de tijd is. Het is een kroon, welke geen nadeel aanbrengt. Aardse kronen verderven menige ziel, want het is een eeuwige waarheid, hoe verder het afraakt van de wereld, zonden, en eigenliefde, hoe heerlijker en edelmoediger de staat van een kind van God wordt. En wat past en betaamt het een volk, dat zulk een hoge verwachting heeft.

Moge het volgende nog tot uw opwekking dienen.

Heerlijke en onuitsprekelijke dingen hangen boven uw hoofd, namelijk een oneindig heerlijk erfdeel (1 Joh. 3:2-4): "Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard wat wij zijn zullen. Maar wij weten dat als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem zullen gelijk wezen; want wij zullen Hem zien gelijk Hij is. En een iegelijk, die deze hoop op Hein heeft, die reinigt zichzelf, gelijk Hij rein is. Een iegelijk, die de zonde doet, die doet ook de ongerechtigheid; want de zonde is ongerechtigheid." Welhaast zult gij God kennen, zien en aanschouwen, en dat onmiddellijk. Zonder rimpel en vlek, als een reine maagd rolt gij aan uw Man Christus worden voorgesteld. Met Abraham, Izak en Jakob zult gij aanzitten aan het avondmaal van de bruiloft des Lams in het Koninkrijk der hemelen. O welk een wonderbare verandering en verwisseling zal dit uitgalmen zijn (Openb. 19:7-9): "Laat ons blijde zijn en vreugde bedrijven, en Hem heerlijkheid geven, want de bruiloft des Lams is gekomen en Zijn vrouw heeft zichzelf bereid. En haar is gegeven, dat zij bekleed worde met rein en blinkend fijn lijnwaad; want dit fijn lijnwaad zijn de rechtvaardigmakingen der heiligen. En hij zeide tot mij: Schrijf, zalig zijn zij, die geroepen zijn tot het avondmaal van de bruiloft des Lams. En hij zeide tot mij: Deze zijn de waarachtige woorden Gods."

*O, wij hadden de eeuwige dood verdiend,
En krijgen het eeuwig leven.
Laat ons dan vrolijk zijn,
Laat ons vrolijk zijn.*

En tenslotte, het eindeloze zal het heerlijk maken, het volmaakte zingen van eeuwige en heerlijke halleluja's tot roem van de eeuwig Levende. Hier wordt maar wat gestameld. De zaken, welke in de woorden worden uitgedrukt, zijn voor ons donker, omdat wij blind en onvatbaar zijn. Maar daar zal als in een ogenblik alles geopend zijn en zullen veel geheimen Gods worden gezien. O, welk een heerlijkheid zal er zijn in dat Immanuëlsland!

Dat zal een rusten wezen in Zijn kracht (Openb. 22:17 en 20): "En de Geest en de bruid zeggen: Kom!" Ach vrienden, dat die het horen ook zeggen: *Kom!* En dat die dorst hebben, komen, en dat degenen, die maar willen, het water des levens nemen om niet. "Want die deze dingen getuigt, zegt: Ja, ik kom haastelijk!" O, dat in onze harten het *Amen* gelegd werd. Amen, ja kom, Heere Jezus. Amen.

ZONDAG 23 (Vraag 59-61)

DE RECHTVAARDIGMAKING DES ZONDAARS VOOR GOD

Vraag 59: Maar wat baat het u nu, dat gij dit alles gelooft?

Antwoord: *Dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben en een erfgenaam des eeuwigen levens.*

Vraag 60: Hoe zijt gij rechtvaardig voor God?

Antwoord: *Alleen door een oprecht geloof in Jezus Christus; alzo, dat al is het dat mij mijnconsciëntie beklagt, dat ik tegen alle de geboden Gods zwaarlijk gezondigd en geen derzelve gehouden heb, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben, nochtans God, zonder enige mijner verdienste, uit loutere genade, mij de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus schenkt en toerekent, evenals had ik nooit zonde gehad noch gedaan, ja als had ik ook al de gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft; zover ik zulk een weldaad met een gelovig hart aanneem.*

Vraag 61: Waarom zegt gij dat gij alleen door het geloof rechtvaardig zijt?

Antwoord: *Niet dat ik vanwege de waardigheid mijns geloofs Gode aangenaam ben; maar daarom, dat alleen de genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus mijn gerechtigheid voor God is, en dat ik dezelve niet anders dan alleen door het geloof aannemen en mij toe-eigenen kan.*

Sprekende van de leer der verlossing des mensen door Christus, zijn wij nog steeds bezig met het tweede deel, hetwelk handelt over het middel (namelijk het geloof), waardoor een ellendig, verlegen, radeloos zondaar deel krijgt aan de Middelaar Christus. En daarin hebben wij nu in den brede gezien wat het waar zaligmakend geloof is, wie de onderwerpen zijn, die het bezitten, en welke de leerstukken der zaligheid zijn, waaromtrent dit geloof werkzaam is, van zondag 7 tot en met zondag 22. Wij gaan er dan nu toe over om te bezien welke de vruchten en gevolgen van dit ware zaligmakende geloof zijn, namelijk *de rechtvaardigmaking des zondaars voor God en de daaruit voortvloeiende heiligmaking*. Van dit laatste stuk wordt in den brede gehandeld in het derde deel van de Catechismus. Van deze rechtvaardigmaking, als de grondgenade, waar alle andere uit voortvloeien en aan verbonden zijn, handelt de onderwijzer in de zondagen 23 en 24, aldus, dat hij in zondag 23 de leer der *rechtvaardigmaking* in den brede verklaart, en in zondag 24 deze leer *tegen de tegenstanders daarvan verdedigt*.

Ten aanzien van het eerste, namelijk de verklaring van de onderwijzer van de leer van de rechtvaardigmaking in deze 23^e zondagsafdeling, handelen wij daarover aan de hand van twee hoofdgedachten:

- I. *In het algemeen van de rechtvaardigmaking des zondaars voor God als een wezenlijke vrucht en gevolg van het geloof (vraag 59);*
- II. *In het bijzonder hoe God de zondaar door het geloof rechtvaardigt (vraag 60 en 61).*

I.

Aangaande het eerste dan hebben wij acht te geven:

- A. Op de onderzoekende vraag van de onderwijzer naar de baat en de vrucht en het gevolg van het geloof, als een kenteken van de waarachtigheid des geloofs, en zonder hetwelk iemands geloof geen waar geloof is; en
- B. Op het antwoord, hetwelk de vrucht zelf noemt, namelijk de rechtvaardigmaking in het algemeen.

A. *Onderzoeken wij dan eerst waarvan de onderwijzer in deze vraag uitgaat.*

- (1) De onderwijzer gaat er van uit dat een mens dit alles, namelijk al die eeuwige waarheden, welke in de artikelen des geloofs begrepen zijn, op zijn manier kan geloven, met zijn begrippen en met een soort van geloof daaromtrent kan verkeren, en daardoor toch niet gelukkiger zijn, ja daarvan geen baat of vrucht tot zaligheid kan hebben.
- (2) Hij gaat er ook van uit, dat menigeen met een letterkennis zonder meer, en met een historisch of tijdgeloof al deze eeuwige Goddelijke waarheden met ijver kan beschermen en voorstaan en menen het ware geloof te bezitten, en nochtans zichzelf jammerlijk kan bedriegen, gelijk Simon de tovenaer. Want van deze staat geschreven (Hand. 8:13): "Hij geloofde ook zelf."
- (3) De onderwijzer gaat er in zijn vragen van uit, dat het waarachtig geloof een wezenlijke baat en vrucht tot zijn kenteken heeft en nalaat. En wel dit, dat het de mens niet dezelfde laat blijven die hij was. Het maakt hem gelukkig, het verandert hem in Christus, hij verandert van hart en staat. Dit is hetgeen waarop Paulus in zijn brief aan de Romeinen en ook Jakobus in zijn brief zo sterk aandringen.

Daarom vloeit hieruit de rechtmatige vraag van de onderwijzer voort: ***Wat baat het u nu, dat gij dit alles gelooft?*** Ja, hij vraagt dit terecht, want al deze eeuwige waarheden zullen in de ziel van vrijmakende, levendmakende en hartveranderende kracht moeten zijn, willen zij in het hart van een ellendig mens dit zalig doeleinde bereiken, dat zij hem brengen tot de enige troost in leven en in sterven. Dit geeft de onderwijzer te kennen met zijn vragen: Wat is toch het kenteken, dat uw geloof het waarachtig zaligmakend geloof is? Welke vrucht en welk voordeel hebt gij van uw geloof? Waar heeft het u toch toe gebracht? Ja, wat baat het u nu, dat gij dit alles gelooft? De onderwijzer wil daarmede zeggen: Het is geen dode zaak, die maar ongemerkt toegaat, als iemand baat heeft van zijn geloof. Indien gij er enige baat en vrucht van gehad hebt, dan zult gij daar ook wel iets van weten. Want het verenigend geloof in Christus laat altijd een allerwezenlijkst gevolg na, en daarom: Hoe staat gij met uw aangeboren en werkelijke schulden? Waar zijt gij met dit alles gebleven? Bent u langs deze weg een ander mens geworden? Een recht ontdekte, een gevangene, een schuldige ziel is toch met niets anders tevreden dan daarmede, dat hij een vrij man wordt, dat hem geleerd wordt met zijn schulden tot Christus te komen en deze daar te laten. Want dan wordt hij gerechtvaardigd en dan gelooft hij dat zijn geloof oprecht is.

B. Zien wij dan nu het antwoord, hetwelk de vrucht zelf noemt, namelijk de rechtvaardigmaking des zondaars voor God in het algemeen, als de wezenlijke bate en vrucht van het geloof. De onderwijzer omschrijft zulks aldus: ***Dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben en een erfgenaam des eeuwigen levens.*** Wij moeten dan eerst onderzoeken wat het woord *rechtvaardigen* of *rechtvaardigmaken* hier betekent.

- Het geeft hier geen zelfverontschuldiging te kennen, zoals bijvoorbeeld in Gen. 44:16, waar Juda tot Jozef zegt: "Wat zullen wij tot mijn heer zeggen? Wat zullen wij spreken en wat zullen wij ons rechtvaardigen?"
- Het geeft hier ook niet te kennen een bewegen tot het rechtvaardigmakend geloof (Dan. 12:3): "De leraars nu zullen blinken als de glans des uitspansels, en die er velen rechtvaardigen, gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk." Want het werk van een leraar is een moeilijk werk, en het doel er van is niet alleen om een mens tot het geloof te brengen, opdat mensen in Gods vierschaar van schulden zullen worden vrijgesproken. Maar het is hun voornaamste doel en hun medearbeid, dat deze mens geheiligd en beter gemaakt mocht worden. Wij lezen ook dat zij de zonden vergeven (Joh. 20:23). Maar hier wordt alleen gesproken van hun bedienende macht. Zij bieden het pardon of de verzoening met God aan en bidden van Christus' wege: Laat u met God verzoenen (2 Kor. 5 :20). Zij prediken in de naam van Christus de bekering en vergeving der zonden (Lukas 24:47).
- Het geeft ook niet te kennen een vrij verklaring of rechtvaardig verklaring in zichzelf. Alleen God kan in Zichzelf rechtvaardig worden genoemd. Lukas 7:29: Al het volk en de tollenaars rechtvaardigden God. En dit geschiedt niet buiten Christus. Jezus zegt (Matth. 11:18): "Doch de wijsheid is gerechtvaardigd van haar kinderen." En in 1 Tim. 3:16 staat, dat Jezus gerechtvaardigd is in de Geest. Maar bij de mens heeft na de val geen rechtvaardigheid der wet meer plaats (Rom. 3:10, 11).
- Het geeft ook geen vrijmaking te kennen, want deze kan niet anders zijn dan een gevolg van de vrijspreking. Hiervan lezen wij in Dan. 9:18, vergeleken met Rom. 6:7: "Die gestorven is, die is gerechtvaardigd van de zonden."
- Het geeft ook geen betermaking te kennen, of het maken dat iemand rechtvaardig is. Want zulks kan niet zijn, dewijl dit tot *de heiligmaking* behoort. En komt het voor heiligmaking in de Bijbel voor (Jes. 53:11): "Door Zijn kennis zal Mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken." Het is wel waar dat Christus tot een Rechter is gesteld en dat Hij macht heeft om Zijn volk vrij te spreken, maar in deze tekst komt Hij niet voor als een rechter, die een slotvonnis uitspreekt, maar als een knecht en als een oorzaak, Die door verdiensten en kracht de gerechtigheid aanbrengt en aan de Zijnen mededeelt. Zie hiertoe Rom. 5:18. Door de rechtvaardigheid van Christus komt de genade over alle mensen tot rechtvaardigmaking des levens. In deze zin lezen wij ook voor heiligmaking (1 Joh. 3:7): "Die de rechtvaardigheid doet, die is rechtvaardig, gelijk Hij rechtvaardig is." In deze betekenis kan het woord rechtvaardigen of rechtvaardig maken hier niet worden genomen. Want rechtvaardigmaking en heiligmaking zijn onderscheiden weldaden, zoals blijkt uit Rom. 8:30: "Die Hij tevoren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt." 1 Kor. 1:30: "Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, Die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid en heiligmaking en verlossing." En 1 Kor. 6:11: "Ditwaart gij sommigen, maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in de naam des Heeren Jezus en door de Geest onzes Gods."
- Ook niet omdat de rechtvaardigmaking een rechterlijke daad in de Goddelijke vierschaar is, buiten de mens, welke maar eens en geheel en volkomen geschiedt, en welke de mens niet beter maakt, maar hem laat zoals hij is. Dit

moet men leren vatten: de vrijspraak in de Goddelijke vierschaar maakt de mens niet heilig en beter, maar zij maakt hem wel gelukkig. Ja, zij geschiedt over zulk een persoon maar eens en ten volle. Daarom zei Luther eens, dat hij zo rechtvaardig was als de maagd Maria. Hij vergeleek zich niet bij haar heiligheid, maar bij haar rechtvaardiging. Want de heiligmaking geschiedt in de mens, welke hem verandert, en dit heiligend werk wordt in trappen voltooid, zoals ons uit de genoemde plaatsen duidelijk wordt bevestigd (Rom. 8 en 1 Kor. 6). In deze plaatsen behoort de heiligmaking allergevoegelijkst tot de heerlijkmaking, waartoe de gelovigen langs trappen van heiligmaking worden bevorderd. De heerlijkmaking is niet anders dan voltooide heiligheid.

- En tenslotte wordt hier tevergeefs tegengeworpen dat de heiligmaking en de rechtvaardigmaking hetzelfde zouden beduiden (Openb. 22:11): "Die onrecht doet, dat hij nog onrecht doe; en die vuil is, dat hij nog vuil worde; en die rechtvaardig is, dat hij nog gerechtvaardigd worde; en die heilig is, dat hij nog geheiligd worde." Uit deze plaats blijkt dat gerechtvaardigd en geheiligd te zijn twee onderscheiden weldaden, maar niet van elkander af te scheiden weldaden zijn. En dat hier gesproken wordt van nog gerechtvaardigd worden, terwijl de rechtvaardigmaking in Gods vierschaar maar eens geschiedt, zegt alleen dat een gerechtvaardigde door het geloof in Christus dagelijks moet staan naar een effen rekening tussen de Heere en zijn ziel. En dan ziet het gerechtvaardigd worden meer op de zondige daden en geeft het te kennen dat een in Gods vierschaar gerechtvaardigde, voor wie er geen verdoemenis is, *dagelijks naar vergeving van zijn zonden heeft te staan*, opdat zijn rechtvaardiging in de Goddelijke vierschaar voor hemzelf en voor anderen meer openbaar moge worden. Ook geeft het te kennen dat het dagelijks toenemen in de heiligmaking alleen moet voortvloeien uit het verenigend geloof in Christus tot rechtvaardiging of vergeving van zonden. De Heere Jezus leert hierom dagelijks te bidden (Matth. 6:12 en Lukas 11:4).
- Het geeft ook niet een vrijspraak in het gemoed te kennen, want dit is alleen maar een bekendmaking in de ziel van hetgeen in de Goddelijke vierschaar is geschied. Dit blijkt in David (2 Sam. 12:13): "Nathan zeide tot David: De Heere heeft ook uw zonde weggenomen, gij zult niet sterven." En Matth. 11:2: "Zoon, wees welgemoed, uw zonden zijn u vergeven."
- En tenslotte is het ook geen vertoning naar buiten dat men een in Gods vierschaar gerechtvaardigde is. Zoals van Abraham staat geschreven (Jak. 2:21 en 24), dat hij gerechtvaardigd is uit zijn werken, toen hij zijn zoon Izak heeft geofferd op het altaar. Ziet gij dan nu, zegt Jakobus, dat een mens uit de werken gerechtvaardigd wordt, en niet alleen uit het geloof? Het doel van Jakobus is om aan te wijzen dat er geen verenigend geloof in Christus tot rechtvaardigmaking is, zonder dat het wezenlijke gevolgen van heiligmaking heeft. En hij wil, dat ieder zie op de gevolgen en op zijn werken, opdat hij voor zichzelf en voor anderen in zijn staat worde bevestigd. Want Jakobus handelt in zijn brief over de rechtvaardigmaking aldus, dat de grondslag daarvan een inklevende rechtvaardigheid is.

Maar zien wij dan nu wat dit woord *rechtvaardigen* of *rechtvaardigmaken* wel te kennen geeft.

Dit woord moet en kan geen andere betekenis hebben dan die, welke in de gerechtshoven gebruikelijk is. Het rechtvaardigen of rechtvaardigmaken van de zondaar *is dus een rechterlijke daad Gods, een vrijspreking in Zijn vierschaar*. En wel

zulk een rechtvaardigen, dat staat tegenover verdoemen. Alzo komt het voor in Deut. 25:1: "Wanneer er tussen lieden twist zal zijn, en zij tot het gerecht zullen toetreden, dat zij hen richten, zo zullen zij de rechtvaardige rechtvaardig spreken, en de onrechtvaardige verdoemen." Desgelijks staat in Spr. 17:15: "Wie de goddeloze rechtvaardigt, en de rechtvaardige verdoemt, zijn de Heere een gruwel, ja die beiden." Zie ook Jes. 5:22, 23. En op deze wijze ziet ge het zelfs van Christus gezegd ten aanzien van Zijn Vader, na de volbrenging van Zijn gehoorzaamheid (Jes. 50:8): "Hij is nabij, Die Mij rechtvaardigt, wie zal met Mij twisten?"

Dat dit de betekenis van het woord rechtvaardigen moet zijn, blijkt ons duidelijk in Gods Woord.

1. Het blijkt uit de tegenstelling van de woorden beschuldiging en verdoemenis, alsmede van verdoemenis en rechtvaardigmaking (Rom. 8:1): "Zo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn, die niet naar het vlees wandelen, maar naar de Geest." En vers 33, 34: "Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het, Die rechtvaardig maakt. Wie is het, die verdoemt? Christus is het, Die gestorven is; ja wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt."
2. Het blijkt ook uit zulke andere woorden, die hetzelfde als rechtvaardigmaking uitdrukken. Als in Rom. 4:5-8: "Doch degene, die niet werkt, maar gelooft in Hem, Die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid. Gelijk ook David de mens zalig spreekt, welke God de rechtvaardigheid toerekent zonder werken, zeggende: Zalig zijn ze, welke ongerechtigheden vergeven zijn, en welke zonden bedekt zijn; zalig is de man, welke de Heere de zonden niet toerekent." In Rom. 5:19 wordt het genoemd "tot rechtvaardigen gesteld te worden." En in 1 Kor. 5:21 "rechtvaardigheid Gods in Hem" te worden. En in Filipp. 3:9: "Hebbende de rechtvaardigheid, die uit God is."

Onderzoeken wij nu verder wat wij door de rechtvaardiging of rechtvaardigmaking des zondaars voor God hebben te verstaan.

Dit kan als volgt worden omschreven: *Het is een rechterlijke en tegelijk een genadige daad van God in Zijn vierschaar, geheel buiten de mens, of zonder aanmerking van iets in de mens, waardoor God een zondaar gelovig maakt in Christus, van de doemschuld van al zijn zonden vrijspreekt en hem een volkomen recht ten eeuwigen leven schenkt. En dit alles vloeit voort uit het verbond der genade, op grond van de eeuwige en vrije, genadige verkiezing in Christus, alleen om wille van de volle en voldoende gerechtigheid van Christus, door de zondaar gelovig omhelsd en aangenomen, tot eeuwige roem en prijs van Zijn vrije genade.*

Uit deze beschrijving zullen wij nu slechts enige zaken aanwijzen, daar vele daarin genoemde zaken behandeld moeten worden bij de bespreking van de volgende vraag.

1. Allereerst wijzen wij er dan op dat de rechtvaardigmaking zo wel als de roeping het *werk is van de Drie-enige God*, en in het bijzonder is dit het huishoudelijk werk van God de Vader (Rom. 4:6 en 8:33): "Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het, Die rechtvaardig maakt." 1 Kor. 6:11: "En dit waart gij sommigen; maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in de Naam van de Heere Jezus, en door de Geest onzes Gods." Tegen God alleen is gezondigd (Psalm 51:6). En de Heere alleen is die Wetgever, Die behouden en verderven kan (Jak. 4:12). Hieruit volgt dat het godslasterlijk is het

vergeven der zonden aan mensen toe te schrijven, wat de Roomsgezinden elkander ook wijs mogen maken. Velen van hen weten zelf wel beter en dat het slechts om hun beurs te doen is en dus slechts een weg om geld te ontvreemden. Ons is het genoeg dat Gods Woord dit duidelijk tegenspreekt (Markus 2:7): "Wat spreekt deze aldus godslastering? Wie kan de zonden vergeven dan alleen God?"

2. Voorts wijzen wij er op dat *alleen de uitverkorenen* de onderwerpen van deze genadige rechtvaardigmaking zijn. (Rom. 8 33): "Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods?" Zo zijn de verkiezing, roeping, rechtvaardiging, heiliging en verheerlijking aan elkander verbonden in de keten der zaligheid (Rom. 8:29, 30): "Want die Hij tevoren gekend heeft, die heeft Hij ook tevoren verordineerd den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te zijn, opdat Hij de Eerstgeborene zij onder vele broederen. En die Hij tevoren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt." En dit zijn er maar weinigen (Matth. 22:14), in tegenstelling tot de grote hoop, zelfs van de geroepenen, want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren. Dezen worden genoemd een klein kuddeke (Lukas 12:32), en ook wel velen (Jes. 53:11): "Door Zijn kennis zal Mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken." Dit vergeleken met Rom. 5:19: "Want gelijk door de ongehoorzaamheid van die ene mens velen tot zondaars zijn gesteld geworden, also zullen ook door de gehoorzaamheid van Eén velen tot rechtvaardigen gesteld worden." Derhalve velen, in tegenstelling tot de ene Christus, en ook om de volle bevassing van al de uitverkorenen zonder enig onderscheid te kennen te geven. Ja, dan worden het ook wel allen genoemd (Rom. 5:18, 20): "Zo dan, gelijk door één misdaad de schuld gekomen is over alle mensen tot verdoemenis, also ook door één rechtvaardigheid komt de genade over alle mensen tot rechtvaardigmaking des levens."

Het woord *allen* wordt hier gebruikt in die zin, dat het al de onderhorigen onder hun verbondshoofd aanwijst. En ook toont dit woord aan dat er in de dag van het Nieuwe Testament geen talen, natiën, volken en geslachten zijn uitgesloten. Ook neemt het alle onderscheid en uitzondering tussen de gelovigen van het Oude en van het Nieuwe Testament weg. Al de uitverkoren gelovigen worden deze weldaad dus deelachtig.

Dat al de uitverkorenen van *alle tijden* deze weldaad ook deelachtig zijn geworden, blijkt ons uit Rom. 3:22: "De rechtvaardigheid Gods door het geloof van Jezus Christus, tot allen en over allen, die geloven; want er is geen onderscheid." Hoewel de socinianen en ook andere dwaalgeesten, welke in deze hun voetspoor volgen, dit tegenspreken, hebben wij hiertoe genoegzaam bewijs.

Behoorden de gelovige vaders van het Oude Testament onder het verbond der genade, of niet? Indien zij er niet onder behoorden, dan zijn zij allen voor eeuwig verloren gegaan. Maar de beloften van het verbond der genade zijn zowel aan hen gedaan als nu (Gen. 17:7, Psalm 33:12). En dit sluit de rechtvaardigmaking in. Daarom lezen wij (Num. 23 :21): "Hij schouwt niet aan de ongerechtigheid in Jakob, en de boosheid in Israël." Jes. 1:18: "Al waren uw zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw; al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wol." Zie ook Jes. 43:25, Jer. 31:34 en Hand. 10:43. Ziet het zelfs in de voorbeelden van de gerechtvaardigden, die er in het Oude Testament zijn geweest, als Abraham (Rom. 4 3), Rachab (Jak. 2:25), David (2 Sam. 12:13, Psalm 32 5, Psalm 103:3), Hiskia (Jes. 38:17): "Gij hebt al Mijn zonden achter Uw rug geworpen."

Want indien de gelovige vaders door Christus zalig zijn geworden, dan zijn zij gerechtvaardigd. En sommigen zijn naar de vrije bedeling Gods, zoals ook nu, ook van hun rechtvaardigmaking verzekerd geworden (Hebr. 4:2): "Want ook ons is het Evangelie verkondigd, gelijk als hun; maar het woord der prediking deed hun geen nut, dewijl het met het geloof niet gemengd was in degenen, die het gehoord hebben." Daarom spreekt Petrus in 1 Petrus 4:6 van de dode vaders, aan wie in hun tijd het Evangelie was verkondigd. Zie ook Lukas 1:72, 73: "Opdat Hij barmhartigheid deed aan onze vaders, en gedachtig ware aan Zijn heilig verbond, en aan de eed, die Hij aan Abraham, onze vader, gezworen heeft." En daarom zegt de apostel Paulus zeer nadrukkelijk in Gal. 3:17, dat het verbond, dat tevoren van God bevestigd is op Christus, niet krachteloos gemaakt wordt door de wet. Daarom wordt Christus het *Lam Gods* genoemd, *Dat geslacht is van de grondlegging der wereld*.

Uit dit alles blijkt wel, dat het maar oude ketterse spottereien en fabelen zijn geweest, welke zo haast zijn verworpen als zij zijn gezegd, namelijk dat de gelovige vaders tot op de komst van Christus hebben vertoefd in een voorburcht der hel, als in een kuil zonder water.

3. En tenslotte wijzen wij er hier op, dat de twee daden van de Goddelijke rechtvaardigmaking zijn: *vrijspreekning van de schuld, straf en verdoemelijkheid, waaraan de personen der uitverkorenen waren onderworpen, en tegelijk de toewijzing van de zaligheid*. Deze beide daden zijn op het allernauwst met elkaar verbonden en mogen daarom niet van elkaar worden gescheiden. Dit blijkt uit Rom. 4:7: "Zalig zijn zij, welker ongerechtigheden vergeven zijn, en welker zonden bedekt zijn."

- Wel dienen deze daden onderscheiden te worden. Want *de vrijspreekning of vergeving*, alleen en op zichzelf aangemerkt, zou niet genoegzaam zijn tot de volle zaligheid. Want deze kan de mens ten hoogste maar brengen in de staat van Adam, en Adam kon de hemel slechts bereiken door gehoorzaamheid der wet. Daarom moet een uitverkoren zondaar niet alleen de *lijdelijke*, maar ook de *dadelijke gehoorzaamheid* van Christus hebben, en op grond daarvan de toewijzing van het recht hebben op de zaligheid, zal hij ooit in de hemel komen.
- Deze onderscheiding moet er ook zijn, omdat Gods Woord uitdrukkelijk spreekt van een toebrenging en toerekening van een gerechtigheid, als staande tegenover de zonden en doemwaardigheid van de persoon, welke vergeven zijn en weggenomen is. Alzo lezen wij (Dan. 11:24): "Om de overtreding te sluiten en om de zonden te verzegelen, en om de ongerechtigheid te verzoenen en om een eeuwige gerechtigheid aan te brengen." En Hand. 26:18: "Opdat zij vergeving der zonden ontvangen, en een erfdeel onder de geheiligden, door het geloof in Mij."

Onderzoeken wij tenslotte nog wat het antwoord van de onderwijzer inhoudt, als hem gevraagd wordt naar zijn staat en naar de vrucht van zijn geloof. Het doet ons zien de vrijmoedigheid des geloofs, welke er soms in zulk een ziel is, en hoe gulhartig en nederig zulk één wel eens uitkomt. Houdende wat hij heeft, opdat niemand zijn kroon neme, is dan het antwoord van zulk één: O ja, die baat en die vrucht van mijn geloof heb ik tot mijn zalige troost in mijn ziel, dat ik nu een vrije man of vrouw ben. *Ik ben in Christus rechtvaardig voor God, en ook nog daarenboven een erfgenaam des eeuwigen levens*.

II.

In onze tweede hoofdgedachte zien wij in het bijzonder hoe God de zondaar door het geloof rechtvaardigt. Geven wij daarin acht:

- A. Op de wijze, hoe God de zondaar door het geloof rechtvaardigt (vraag 60), en
- B. Op de wijze, waarop naar de reden gevraagd wordt, waarom de onderwijzer hier zo stellig spreekt van een rechtvaardiging door het geloof alleen. Want waar hij alle werken uitsluit, hoe komt dan het geloof in het stuk van de rechtvaardiging des zondaars voor God in aanmerking? (vraag 61).

A. Eerst hebben wij dan te onderzoeken de wijze, hoe God de zondaar rechtvaardigt. Zien wij dan hoe de zondaar voorkomt in het stuk van de rechtvaardiging in de Goddelijke vierschaar ten opzichte van zijn staat voor God. De onderwijzer omschrijft deze aldus: ***dat ik tegen al de geboden Gods zwaarlijk gezondigd en geen derzelve gehouden heb, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben.***

1. De ongelukkig staat van de zondaar is dus gelegen in zijn openstaande schuld, waarin hij ligt voor God. Hij heeft namelijk tegen al de geboden Gods zwaarlijk gezondigd (Rom. 3:23): "Wij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods." En dus stelt God Zijn eer in het rechtvaardigen van een goddeloze (Rom. 4:5): "Doch degene, die niet werkt, maar gelooft in Hem, Die de goddeloze rechtvaardigt." En hij heeft geen derzelve gehouden. Jakobus zegt (Jak. 2:20), dat die in één struikelt, schuldig is aan alle. Daarom lezen wij (Lukas 18:11-13), dat de farizeeër zich verontschuldigde, zeggende: "O God, ik dank U, dat ik niet ben gelijk de andere mensen, rovers, onrechtvaardigen, overspelers, of ook gelijk deze tollenaar." Hij meende, dewijl hij aan deze en gene grove zonden niet schuldig was, dat hij daarom onschuldig zou zijn. En daar tegenover stond de tollenaar van verre en durfde zijn ogen niet opslaan. Hij riep snaar uit: "O God, wees mij zondaar genadig." Die man zag de geestelijkheid van de wet in en zag zich overal schuldig. En deze laatste ging gerechtvaardigd naar zijn huis.
  2. De ongelukkige staat van de zondaar is ook gelegen in zijn diepe onmacht, vijandschap en verdorvenheid des harten, en in de wetenschap dat hij dientengevolge het in liet vervolg niet beter zal maken. De onderwijzer wijst dit als volgt aan: Era nog steeds tot alle boosheid geneigd ben. Dit bewijst Paulus ons (Rom. 7:26): "Zo dan, ik zelf dien wel met het gemoed de wet Gods, maar met het vlees de wet der zonde." En Gal. 5:17: "Want het vlees begeert tegen de Geest, en de Geest tegen het vlees; en deze twee staan tegenover elkander, alzo dat gij niet doet hetgeen gij wildet."
  3. Ook komt de zondaar in het stuk van de rechtvaardiging in de Goddelijke vierschaar voor ten aanzien van zijn gestalte of bewustheid van zijn desolate gesteldheid voor God. En wel vanwege de aanklachten van binnen en van buiten. De onderwijzer omschrijft dit aldus, dat namelijk ***de consciëntie van zulk één hem voor God aanklaagt.***
- O vrienden, zulk één staat in de Goddelijke vierschaar met een levendige consciëntie, welke hem in het licht van Gods heilig aangezicht beschuldigt. Met een levendige consciëntie en een alwetend God te doen te hebben, zulks veroorzaakt het verfoeien en beklagen met Ezra (Ezra 9:6): "Mijn God, ik ben beschaamd en schaamrood om mijn aangezicht tot U op te heffen, mijn God; want onze ongerechtigheden zijn vermenigvuldigd tot boven ons hoofd, en onze schuld is groot geworden tot aan de hemel." En met Daniël (Dan. 9:5, 6): "Wij hebben

gezonderd en hebben onrecht gedaan en goddelooslijk gehandeld en gerebelleerd, met af te wijken van Uw geboden en van Uw rechten. En wij hebben niet gehoord naar Uw dienstknechten, de profeten, die in Uw Naam spraken tot onze koningen, onze vorsten en onze vaders, en tot al het volk des lands ." David roept uit (Psalm 51:6): "Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen; opdat Gij rechtvaardig zijt in Uw spreken, en rein zijt in Uw richten."

- Zulk één staat in de Goddelijke vierschaar met de aanklachten en beschuldigingen van de wet. Jezus zegt in Joh. 5:45: "Die u verklaagt, is Mozes, op welke gij gehoopt hebt." De wet zegt (Rom. 10:5): "De mens, die deze dingen doet, zal door dezelve leven." Ook zegt de wet dat hij het niet gedaan heeft (Rom. 3:20), dat uit de werken der wet geen vlees zal gerechtvaardigd worden. En dat hij onder de vloek ligt (Gal. 3:10). En aldus stopt de wet hem de mond (Rom. 3:19) en verklaart hem voor God verdoemelijk.
- Ook staat zulk één in de Goddelijke vierschaar met de satan aan zijn rechterhand, om hem alles te verwijten. Dit zien wij in de hogepriester Jozua (Zach. 3:1). Deze stond voor het aangezicht van de Engel des Heeren met de satan aan zijn rechterhand om hem te wederstaan. Ja, hij zoekt de zondaar bij de Rechter zelfs te beschuldigen als zijnde een huichelaar, zoals wij zien in Job 1:9-10 en 2:4-5.

En tenslotte, vrienden, zien wij uit dit alles en merken terecht op *de betamelijke gesteldheid van de zondaar, welke het voorwerp van de genadige rechtvaardigmaking zal zijn.*

* Hier is een recht gezicht en gevoel van schulden en zonden, en van de zwaarheid van dezelve, als zijnde tegen God en tegen al Gods geboden. Een recht gezicht van de geneigdheden des harten ten kwade, van de boosheid en vijandschap van het hart tegen God en tegen Zijn volk, Zijn zaak en waarheid. Zij willen niet anders dan als goddelozen, als vijanden gerechtvaardigd worden (Rom. 4:5 en 5:10): "Want indien wij, vijanden zijnde, met God verzoend zijn door de dood Zijns Zoons." Hier is geen bedekking van zijn zonden, noch enige schatting van zijn doen en plichten. Maar integendeel een ronde en hartelijke, volle belijdenis voor God en mensen. Ook een goedwilligheid des harten daartoe, en dus geldt hier deze plaats (Spr. 28:13): "Die zijn overtredingen bedekt, zal niet voorspoedig zijn." En David zeide (Psalm 32:5): "Ik zal belijdenis doen", en dan volgt daarop terstond: "En Gij vergaaft de ongerechtigheid mijner zonden. Sela." Ziet dit in de Samaritaanse vrouw (Joh. 4:28, 29). Deze verliet het watervat en ging heen naar de stad en zei tot de lieden: "Komt, ziet een Mens, Die mij gezegd heeft alles wat ik gedaan heb. Is Deze niet de Christus?" O vrienden, zulk één wil het wel weten dat het zo desolaat met hem is gesteld. Hij schaamt zich niet het te zeggen, ja het wel eens uit te roepen, dat hij tegen al de geboden Gods zwaarlijk heeft gezondigd. Ja, hij schat al zijn doen, zijn plichten en zijn godsdienstoefeningen zo, dat hij met zijn hart zegt, dat hij geen van Gods geboden heeft gehouden. Hij schrijft het doodvonnis op zijn allerbeste verrichtingen en roept met David uit (Psalm 40:13): "Mijn ongerechtigheden zijn menigvuldiger dan de haren mijns hoofds." Psalm 130:3: "Zo Gij, Heere, de ongerechtigheden gadeslaat, Heere, wie zal bestaan?" En Psalm 143:2: "Ga niet in het gericht met Uw knecht, want niemand, die leeft, zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn." Hij vraagt hier: Handel in Uw gericht toch niet naar Uw rechtvaardigheid. Ja, hij ziet zich als de grootste der zondaren, zoals Paulus zegt in 1 Tim. 1:16: "Mij, de allergrootste der zondaren, is genade bewezen, opdat Jezus Christus in mij al Zijn lankmoedigheid zou betonen, tot een voorbeeld voor degenen, die in Hem geloven zullen ten eeuwigen leven." Zo blijkt het tot Gods heerlijkheid te zijn, dat God zulk een goddeloze rechtvaardigt.

* En ook is zulk een mens bij zichzelf radeloos. En dit door gezicht en gevoel van zijn onmacht en de boze vijandschap van zijn hart. En hij is krachtig aan de weet gekomen dat hij altijd tot alle boosheid geneigd is. Hij weet dus dat hij het in vervolg van tijd niet beter zal kunnen maken, en deswege roept hij uit: Ach, wat zal er nog van mij worden? Het mankeert aan mijn wil. Ik ben tot alle boosheid geneigd. Ziet vrienden, zo desolaat, ellendig, rampzalig en goddeloos staat deze gedaagde zondaar in de Goddelijke vierschaar. Er is niets geheels aan hem. Hij is vol wonden, striemen en stinkende etterbuilen, die niet uitgedrukt zijn, en geen van die is met olie verzacht. Hij is onrein van de hoofdschedel af tot aan de voetzolen toe (Jes. 1:6). Maar met de tollenaar zich op de borst slaande, roept hij uit (Lukas 18:13): "*O God, wees mij zondaar genadig!*"

Bezien wij dan nu nog *hoe en op welke wijze God deze hatelijke, ellendige en doemschuldige mens rechtvaardigt*. De onderwijzer wijst daarbij de verdienende oorzaak aan.

a. Hij doet dit eerst ontkennender wijze. Geen verdienste of enige bewegende oorzaak aan de zijde van de zondaar. De onderwijzer zegt: ***Zonder enige mijner verdienste***. Paulus zegt dit uitdrukkelijk (Rom. 3:23, 24): "Wij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods. En worden om niet gerechtvaardigd." Al wat de zondaar heeft, zijn schulden en ellenden, is toch hatelijk, zodat God een afkeer van hem moet hebben. God ziet de zonden en de zondaar met oneindig meer afschuw aan dan wij een adder of een pad, die reeds gewond is. Wij oefenen geen medelijden met zulk een dier, om het te verbinden, maar wij verdoen het met afgrijzen. Hierom wordt de zondaar een adderengebroedsel genoemd (Matth. 3:7). Ja, hij heeft vóór zijn bekering niet één goed werk, wat hij zichzelf ook wijs maken moge. Want al zijn beste daden zijn blinkende zonden.

b. Maar de onderwijzer doet het ook stellerder wijze. Ten aanzien van God, de bewegende Oorzaak, is het enkel Gods vrije welbehagen. Daarom zegt hij: ***Uit loutere genade***. Dit lezen wij in Rom. 3:24: "En worden om niet gerechtvaardigd, uit Zijn genade." En dit blijkt zowel uit de daden der rechtvaardigmaking en de vruchten daarvan, als uit de oorzaak, dat alles genade is. Daarom spreekt Paulus van de overvloed der genade en gave der rechtvaardigheid (Rom. 5:17).

c. En ten aanzien van Christus is de verdienende oorzaak alleen de verdiensten en gerechtigheden van Christus, zoals de onderwijzer zegt: ***Alleen de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus***. Dit lezen wij (Rom. 3:24, 26): "En worden om niet gerechtvaardigd, uit Zijn genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is; Welke God voorgesteld heeft tot een verzoening, door het geloof in Zijn bloed, tot een betoning van Zijn rechtvaardigheid, door de vergeving der zonden, die tevoren geschied zijn onder de verdraagzaamheid Gods; tot een betoning van Zijn rechtvaardigheid in deze tegenwoordige tijd; opdat Hij rechtvaardig zij, en rechtvaardigende degene, die uit het geloof van Jezus is." Uit deze plaats ziet men dat de rechtvaardiging des zondaars voor God een werk is, dat behoort tot het genadeverbond, waarin dit wordt beloofd (Jer. 31:34, 33:8 en Hand. 13 :38, 39), en dat het alleen en geheel steunt op de gerechtigheid van de Middelaar. Aan de zijde van de zondaar blijft het dus van alle kanten genade.

d. Dan toont de onderwijzer de wijze aan, *waarop God om Christus' wil, uit loutere genade, de zondaar rechtvaardig maakt*. Hetgeen zich als volgt toedraagt.

God schenkt op een vrije en soevereine wijze de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid aan de zondaar en rekent deze hem toe, deze zettende op des zondaars rekening. Des zondaars schulden en zijn verbeurd hebben van de hemel daarentegen worden aan Christus toegerekend. De onderwijzer zegt dit als volgt: ***Nochtans God, zonder enige mijner verdienste, uit loutere genade, mij de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus schenkt en toerekent.*** Dit is een vrije en soevereine schenking van God, uitsluitend een toerekening, hoezeer ook de tegenstanders van deze leer, als socinianen, arminianen, Deurhovisten en Hattemisten, een toerekening van de gerechtigheid van Christus loochenen, zoals zij dit ook de toerekening van Adams zonde doen. Maar de Bijbel spreekt hiervan toch duidelijk (Rom. 4:6): "Gelijk David de mens zalig spreekt, aan welke God de rechtvaardigheid toerekent zonder de werken der wet." En in vers 9 staat dat Abrahams geloof hem tot rechtvaardigheid is gerekend. Hierin is zo min ongerijmdheid als er is in de toerekening van Adams zonde aan ons, als zijnde het hoofd van het menselijk geslacht en van het verbond der werken, en ook zo min als er is in de toerekening van de zonden der uitverkorenen aan Christus. Dit bewijst Paulus in Rom. 5:15-19. Duidelijk noemt de profeet Christus: "De Heere onze Gerechtigheid" (Jer. 23:6). En Paulus zegt (1 Kor. 1:30), dat Hij ons van God geworden is tot rechtvaardigheid.

e. En daaruit vloeien nu voort *de daden van de rechtvaardiging van de zondaar*, welke staat in Christus.

- Want God spreekt deze zondaar vrij van alle schulden en de daardoor verdiende straffen (Psalm 32:1, 2): "Welgelukzalig is hij, wiens overtreding vergeven, wiens zonde bedekt is. Welgelukzalig is de mens, die de Heere de ongerechtigheid niet toerekent." Dit vergeleken met Rom. 4:7, 8: "Zalig zijn zij, welke ongerechtigheden vergeven zijn en welke zonden bedekt zijn. Zalig is de man, welke de Heere de zonden niet toerekent." Dus is er voor de in Christus' gerechtigheid gerekende zondaar geen verdoemenis (Rom. 8:1). En dit is zo volkomen, gelijk de onderwijzer zegt: Evenals had hij nooit zonde gehad, noch gedaan. Want de zonden zijn in de Borg gestraft geworden, en zij moeten aan de zondaar, welke in Christus staat, vergeven worden.
- En God wijst dan aan die zondaar tegelijk ook het recht tot het eeuwige leven toe. Hij geeft hem dus een recht op de goederen van het genadeverbond, welke aan de hemel zijn verbonden. De zondaar had tot zaligheid meer nodig dan vrij te zijn van straf en verdoemenis. Hij moest ook in de hemel zijn, en deze moest verkregen worden door volmaakte gehoorzaamheid aan de wet, hetwelk de zondaar niet kon doen. Christus is hem daarom ook (1 Kor. 1:30) van God geworden tot heiligmaking en verlossing. De Borg heeft het recht der wet vervuld (Rom. 8:4). En dit is wederom volkomen, gelijk de onderwijzer zegt: Evenals had ik nooit zonde gehad, noch gedaan. Aldus verkrijgen de gelovigen in Christus de verbeurde hemel, dat erfdeel onder de geheiligden (Hand. 26:18). Gerechvaardigd zijnde, worden zij erfgenamen, naar de hoop des eeuwigen levens (Titus 3:7).
- En dan stopt God ook nog de mond van al de beschuldigers van de zondaar. Hij krijgt vrede in zijn gemoed en consciëntie, ja de vraag ener goede consciëntie. Het bloed van Jezus wordt op de consciëntie gesprengd, hij wordt bevredigd met de alwetende God (Rom. 5:1). Het recht der wet is vervuld (Rom. 8:4), en hij is aan de wet gedood door het lichaam van Christus. Aan de satan wordt en zijn macht en

zijn recht ontzegd, en hij wordt gescholden (Zach. 3:2). Ja, zo volkomen is deze rechtvaardigmaking, dat niets in de hemel of in de hel iets meer heeft te eisen van deze gerechtvaardigde mens, terwijl de mens anders met het gedierte en met de stenen des velds in oorlog staat. Ziet gij wel vrienden, welk een gelukkig volk de in de Goddelijke vierschaar gerechtvaardigden zijn? Rom. 8:33, 34: "Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het, Die rechtvaardig maakt; wie is het, die verdoemt? Christus is het, Die gestorven is, ja wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt."

f. Sprekende over de wijze, hoe God de zondaar door het geloof rechtvaardigt, moeten wij nu onderzoeken hoe het geloof het enige middel is waardoor God de zondaar rechtvaardigt. De onderwijzer wijst de hoedanigheid van zulk een geloof aan, hetwelk alleen de ziel met Jezus verenigt: ***Alleen door een oprecht geloof in Jezus Christus.***

Het is dus *geen ingebeeld*, geveinsd of dood geloof in zijn hersenen, waarmede een mens geboren wordt en dat hij kwijt moet raken als hij het oprechte en zaligmakende geloof krijgt. Een geloof namelijk, waardoor een mens zich roekeloos en zonder enige grond de verdiensten van Jezus maar toeigent en dat terwijl men onderwijl in de werelden bij de wereld en bij andere dingen met het hart leeft. Ach mensen, met zulk een ingebeeld geloof zult gij bedrogen uitkomen. In Hand. 8:13 lezen wij, dat zelfs Simon de tovenaars geloofde. En in Matth. 13:21 van een geloof voor een tijd, maar dat geen stand kan houden. Die hier vast zit, o, hoe naar zal het zijn als gij dit geloof niet kwijt raakt en het rechte geloof er niet voor in de plaats krijgt. Als gij ontwaakt - en och, ware het hier een zalig ontwaken - zal het u gaan als één, die geslapen heeft en droomde dat hij at en dronk, en dan zal uw ziel hongerig en dorstig zijn.

Maar vrienden, dit is een oprecht geloof in Jezus Christus, namelijk een zaligend, heilvattend en *met Christus verenigend geloof*. De God des hemels schenkt dat aan zulk een ellendige, schuldige en doemwaardige zondaar, welke staat in Zijn vierschaar, in het licht van Zijn heilig aangezicht, met vuile klederen en met de satan en zijn beschuldigers aan zijn rechterhand. Op deze tijd en in deze verlegenheid schenkt God dit uit kracht van het verbond der genade aan deze mens, welke Hij van eeuwigheid kende. Het is dus een geloof, dat niet groeit op de akker des mensen of in zijn hart, maar het is het geloof der werking Gods (Kol. 2:12). Het is het geloof der uitverkorenen alleen (Titus 1:1), hetwelk niet aller is (2 Thess. 3:2). Ja, dat zijn zalig merk meebrengt en dat aanstonds in zijn werking wordt gekend.

g. En dan wijst de onderwijzer tenslotte op de werking van dit geloof. Hij zegt: ***Zo ver ik zulk een weldaad met een gelovig hart aanneem.***

Het is een geloof, door de Heilige Geest gewerkt in het hart, een levend en werkzaam geloof. Het is werkzaam in uitgaan, om zijn leven buiten zichzelf in Christus te zoeken, en dan heeft de ziel een oog op zichzelf, wie zij voor God is, en tegelijk op Jezus en Zijn heerlijke goederen en verdiensten. Ja, zij ziet dat waar vandaan zij ook ooit redding moge verwacht hebben, deze zal alleen van Jezus moeten komen.

En het is ook een vrijmoedig geloof, dat werkelijk toetast. Het deinst niet terug vanwege de grootheid der zaak, en dat zij het niet durft te omhelzen omdat het zo groot is, dat de hoge God zulk een grote weldaad wil schenken aan zulk een allerlaagst en allerwalgelijsk schepsel, geheel onverdiend en om niet. Maar vrienden, het is een geloof, dat wel eens over de onwaardigheid heenstapt. Want deze grote Koning wil

aan de alleronwaardigste niet doen en geven naar verdiensten en niet naar zijn kwaliteit, want dan moest hij naar de hel. Maar Hij wil geven naar Zijn grootheid en naar het vermogen des Konings, en naar Zijn soeverein welbehagen, tot Zijn eigen heerlijkheid. En dan doet de ziel deze stap en legt haar hand op dat grote goed, op Jezus en Zijn aangebrachte gerechtigheden, zulk een weldaad dus met een gelovig hart aannemende. Ja, dan laat de ziel zichzelf maar beschamen met vrije liefde en genade en zij roept maar uit: Hebt Gij daar lust toe, o God der liefde? Hallelujah! Amen! Vrienden, hiervan is de Bijbel vol. Ziet alleen maar hetgeen Paulus hiervan zegt (Gal. 2:16): "Doch wetende dat de mens niet gerechtvaardigd wordt uit de werken der wet, maar door het geloof van Jezus Christus, zo hebben wij ook in Christus Jezus geloofd, opdat wij zouden gerechtvaardigd worden uit het geloof van Christus, en niet uit de werken der wet." En Rom. 3:28: "Wij besluiten dan dat de mens gerechtvaardigd wordt zonder de werken der wet."

B. Wij zien hier dan in de tweede plaats een zeker vragen naar de reden, namelijk in welk opzicht de onderwijzer zo stellig spreekt van een rechtvaardigmaking alleen door het geloof, terwijl hij nochtans alle werken uitsluit. De vraag *is hoe in het stuk van de rechtvaardigmaking des zondaars voor God het geloof alleen moet worden aangemerkt*. Dit behandelt de onderwijzer in vraag en antwoord 61.

Wij moeten hier eerst nader onderzoeken wat de reden is van deze vraag.

(1) Deze reden is, omdat de papisten stellen, dat een zondaar vanwege de waardigheid van zijn geloof bij God aangenaam is. Zij merken het geloof aan als een wortel- of moederdeugd, welke andere deugden voortbrengt. Maar deze stelling werpt de onderwijzer omver, zeggende: *Niet dat ik vanwege de waardigheid mijns geloofs Gode aangenaam ben; maar daarom, dat alleen de genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus mijn gerechtigheid voor God is.*

Het is wel waar, dat het geloof zeer waardig en dierbaar is, maar het is een gegeven goed. Ook doet het tot de rechtvaardiging niets toe. Het is alleen nodig om de rechtvaardiging zich toe te eigenen, en op zichzelf ligt er in het geloof geen gewicht. Gij hebt het niet langer dan gij het nodig hebt, het blijft buiten de hemel. Gods Woord leert ons duidelijk, dat het geloof zoekt in een ander, dat het al zijn waardigheid in de gerechtigheid van Christus zoekt, en dat het alle eigen werken en waardigheid geheel verzaakt (Filipp. 3:8, 9): "Ja gewisselijk, ik acht ook alle dingen schade te zijn om de uitnemendheid der kennis van Christus Jezus, mijn Heere; om Wiens wil ik al die dingen schade gerekend heb, en acht die drek te zijn, opdat ik Christus moge gewinnen. En in Hem gevonden worde, niet hebbende mijnrechtvaardigheid, die uit de wet is, maar die door het geloof in Christus is, namelijk de rechtvaardigheid, die uit God is door het geloof."

(2) Ook is de reden, dat de remonstranten stellen dat het geloof door God genadiglijk geacht en geschat wordt als een volmaakte onderhouding van de wet. Deze stelling werpt de onderwijzer met het reeds genoemde antwoord krachtig omver: *Niet dat ik vanwege de waardigheid mijns geloofs*, enz. Want dan zou de gerechtigheid van de gelovige zondaar niet in Christus zijn, maar in zijn geloof. En dit is niet in strijd met Rom. 4:5: "Doch degene, die niet werkt, maar gelooft in Hem, Die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid." En ook niet met Gal. 3 :23, 25: "Eer het geloof kwam, waren wij onder de wet in bewaring gesteld en zijn besloten geweest tot op het geloof, dat geopenbaard zou worden. Maar als het geloof gekomen is, zo zijn wij niet meer onder de tuchtmeester." Want de

rechtvaardigmaking is een weldaad, welke onafscheidelijk vast is aan het geloof, en zonder dit geloof kan deze weldaad niet verkregen worden. En daarom draagt het geloof wel eens de naam van de weldaad, terwijl het geloof in Gods Woord dikwijls voorkomt als benaming van het voorwerp en onderwerp des geloofs.

Wij moeten hier dan nu ook onderzoeken *hoe het geloof wel moet worden aangemerkt*. Dit doet de onderwijzer als volgt: ***Dat ik dezelve niet anders dan alleen door het geloof aannemen en mij toe-eigenen kan.***

Het geloof kan in het stuk van de rechtvaardiging des zondaars voor God dus niet anders worden aangemerkt dan:

- als slechts een hand, als het enige werktuig, zonder hetwelk ik dat grote goed niet kan grijpen, niet kan vatten en mij niet kan toe-eigenen (Joh. 1:12): "Zo velen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven."
- Het is als de voet der ziel, waarmede zij zich naar Jezus wendt, gaat en loopt, als tot haar Advocaat Borg en Middelaar (Jes. 45 22): "Wendt u naar Mij toe, wordt behouden, alle gij einden der aarde, want Ik ben God, en niemand meer." En Matth. 11:28: "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven."
- Het geloof is als het oog, om daardoor op Hem te zien opdat de ziel genezen worde, zoals oudtijds Israël zag op de koperen slang (Joh. 3:14, 15): "Want gelijk Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, alzo moet de Zoon des mensen verhoogd worden. Opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven Nebbe."
- Ja, het is als de armen der ziel, waarmede zij zich op Jezus, werpt, op Hem leunt en steunt en zich zo overgeeft om door Hem geleid en gedragen te worden (Hoogl. 8 5): "Wie is zij, die daar opklimt uit de woestijn en daar liefelijk leunt op haar Liefste? Onder de appelboom heb Ik u opgewekt, daar heeft u uw moeder met smart voortgebracht; daar heeft ze u met smart voortgebracht, die u gebardeerd heeft." halm 37 5: "Wentel uw weg op de Heere." Om het namelijk aan Hem toe te betrouwen en om door Hem op de schouders gedragen te worden. En daarin is zulk een zoete rust, zulk een aanbetrouwen, met of ook zonder verzekerdheid, enz. Vrienden, ziet dan welke waardigheid er is in de hand van een ter dood gegrepene in de gevangenis, wanneer hij buiten de gevangenis vrij is gesproken en wanneer hij dan de pardonbrief aanneemt. Welke waardigheid is er toch in de hand van een vuile bedelaar, die daarmede een rijke aalmoes aanneemt?
- Ja, hier kan men ook zeggen dat het geloof het middel is - en niet de hoop of de liefde - omdat het de allereerste wezenlijkste werking is van het geestelijke leven. Omdat God daardoor alleen de eer van al Zijn werken krijgt en dat het alle eigen werk verzaakt. Het is altijd uitgaande om zijn gerechtigheid buiten zichzelf in Christus te zoeken. En omdat dit dus het doel en oogmerk van God is inde huishouding der genade, dat God het al, en het schepsel niets zal zijn.

Tenslotte moeten wij nu nog in het kort enige omstandigheden onderzoeken, betreffende deze rechtvaardigmaking des zondaars voor God. Wij moeten dan zien in welk opzicht men deze rechtvaardigmaking moet onderscheiden. Namelijk zo ver de rechtvaardiging *een daad van God is als Rechter in Zijn vierschaar*, geheel buiten de mens om; en dan voor zo ver deze *een lijdelijk werk is in het gemoed* van een door het geloof gerechtvaardigde. Dit laatste is een bekendmaking in het gemoed van een gelovige, dat hij rechterlijk in de vierschaar van God is gerechtvaardigd. En deze

bekendmaking schenkt de Heere op verschillende wijze en tijden aan Zijn volk naar Zijn soevereine vrijmacht.

- God doet dit hier in de tijd door de verkondiging van Zijn Woord. Daarin geven al de profeten getuigenis, dat een iegelijk, die in Hem, namelijk in Christus, gelooft, vergeving der zonden zal ontvangen door Zijn Naam (Hand. 10:43). En God zegt tot Zijn knechten (Jes. 40:1, 2): "Troost, troost Mijn volk. Spreekt naar het hart van Jeruzalem en roept haar toe, dat haar strijd vervuld is, dat haar ongerechtigheid verzoend is, dat zij van de hand des Heeren dubbel ontvangen heeft voor al haar zonden."
- God doet dit door de sacramenten (Rom. 6:11). Abraham heeft het teken der besnijdenis ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs. En zo verzegelen ook de Doop en het Avondmaal (Hand. 2:38 en Matth. 26:26-28).
- Ja, bovendien is God er nog als met een eed tussen gekomen (Hebr. 6:17) en Hij heeft gezworen dat Hij niet meer op hen toornen, noch hen schelden zal (Jes. 54:9).
- God doet dit door de werking van Zijn Geest langs het Woord. Door Zijn stem bij de stem van het Woord aan het hart te brengen met dat ontzag en die autoriteit, dat de Geest, sprekende in het Woord, de waarheid is (1 Joh. 5:6). Dan moet de ziel met David zeggen (Psalm 62:12): "De Heere heeft eens gesproken, en ik heb dit tweemaal gehoord, dat de sterkte Godes is." Zo ook bij Noach, Mozes, David, Paulus enz. (1 Kor. 2:12, Rom. 8:16).
- God doet het ook door het veroorzaken van inwendige vrede en stilte (Rom. 5:1, Filipp. 4:7). Wanneer hemel en aarde als verzoend zijn (Rom. 14:17): "Het Koninkrijk Gods is niet spijs en drank, maar rechtvaardigheid en vrede en blijdschap door de Heilige Geest."
- En God doet het ook wel door het zegel krachtig op zulk een ziel te zetten, zulk één ter bevestiging verzekerende (Psalm 50:7): "Ik God ben uw God." 2 Sam. 12:13: "De Heere heeft uw zonden weggenomen." Matth. 9:2: "Zoon, wees welgemeed, uw zonden zijn u vergeven." Ex. 33:12: "Gij hebt genade gevonden in Mijn ogen." En Hoogl. 4:7: "Geheel zijt gij schoon, Mijn vriendin, en er is geen gebrek aan u."
- God doet dit ook verder in de dood, dus wanneer de gelovige het lichaam der zonden en alle ongeloof aflegt (Openb. 14:13): "Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hun arbeid, en hun werken volgen met hen." God doet dit als Hij hen voor de engelen en zalige geesten rechtvaardig verklaart, en zo raken zij onder het getal van de volmaakt gerechtvaardigden (Hebr. 12:23).
- En God doet dit ook na de dood, op de jongste dag, in het algemeen oordeel, wanneer zij openlijk zullen worden vrijgesproken. Dit was de verwachting van David (Psalm 17:15): "Maar ik zal Uw aangezicht in gerechtigheid aanschouwen; ik zal verzadigd worden met Uw beeld als ik zal opwaken."

En tenslotte moeten wij u nog zeggen, *dat dit leerstuk één van de allergewichtigste leerstukken tot zaligheid is*, hetwelk elk onzer zeer diende te onderzoeken, aangezien leven of dood er van afhangt, gerechtvaardigd of niet gerechtvaardigd te zijn. "Want het einde der wet is Christus, tot rechtvaardigheid een iegelijk, die gelooft" (Rom. 10, 3, 4). Ja, het is een stuk, waar alle tegenstanders in dwalen, al hebben wij maar vier of vijf van de voornaamste dwaalgeesten genoemd. Onder al degenen, die buiten de gereformeerde kerk zijn, zijn hier alleen de rechte Luthers en rechtzinnig, die van de leer van Luther en van de Augsburgse Confessie niet zijn afgeweken. De grote Luther

zag het in zijn tijd reeds duidelijk, en mochten wij het gewicht er ook van zien, *dat dit een leerstuk is, waarmede de kerk staat of valt.*

Ziedaar vrienden, de oneindig grote bate en de eeuwige vrucht van het geloof.

Toepassing

Uit deze allergewichtigste stof blijkt ons waarin het enige nodige bestaat, dat elk hebben moet. Ja hoe ver ook iemand komt in overtuiging en hooggaande werkzaamheden, indien hij langs deze allernodigste eerste trap, waar het veel zoekers aan hapert, niet is opgeklommen, of indien hij daarop niet wordt gezet, namelijk de rechtvaardigmaking, de verzoening met God in Christus, een vrij man te worden, o vrienden, hij gaat verloren. Want eerst in deze weg wordt de scheiding weggenomen, die er is tussen God en de ziel. En buiten deze weg wil de Heere geen genade schenken.

Het is ook het enige nodige voor Gods volk. En het is de enige weg om, wanneer men is afgeweken, wederom ineen rechte weg en betamelijke gestalte omtrent de Heere te geraken en bewaard te worden. Alleen zo zal de ziel, in een weg van gedurige geloofsoefening in Christus tot wegneming van de scheiding, welke dagelijks door de zonde wordt veroorzaakt, het allerzuiverst toenemen in de heiligmaking.

A. Mensen, gij die deze weg van verzoening, om als een goddeloze gerechtvaardigd te worden, mist.

1. Zie hier eens uit waar u zit. Waar u op rust en gewicht aan hecht. Ja, welk een onderscheid er is tussen u en de oprechten. Zal dat de bate en de vrucht van uw gewaand geloof zijn, dat gij op allerlei werken en plichten rust? Dat gij een eigen gerechtigheid zoekt en opricht? Er staat in Rom. 11:7 van de Joden geschreven, dat zij het ook daarin zochten, maar zij hebben het niet verkregen. En al schijnt het dat gij menigmaal meer spoed in deze en gene dingen kunt maken dan de oprechten, aan wie deze weg door de Geest moet worden geleerd, en zulks niet zonder strijd, gij rust op uw blindheid, zodat gij uw grond van eigenwerk niet kent.
2. Mensen, kunt gij niet zien dat u het verenigend geloof in Christus tot rechtvaardigmaking niet hebt? Volgt uw Catechismus maar en zucht dat God u licht geve. Ziet u het wel recht en in zijn volle gewicht, en drukt en weegt u dat, dat gij tegen God gezondigd hebt en wel zo zwaar? Of verkleint gij uw zondige daden en vergelijkt gij die bij grotere zonden van anderen? O, dan zijn ze zo zwaar niet!
3. Bent u wel ooit grondig overtuigd geweest, dat gij nooit één gebod van Gods et gehouden hebt? En integendeel, dat al wat u ooit gedaan hebt, zonde is geweest? En hebt u derhalve wel ooit eens kunnen lezen, dat op al uw beste verrichtingen, uw bidden, ter kerk en ten Avondmaal gaan, *het doodvonnis* staat geschreven? Och, handelt toch getrouw met uw arme, onsterfelijke zielen. U bedriegt niemand meer dan uzelf.
4. Gelooft gij het in waarheid, dat uw hart steeds tot alle boosheid is geneigd? Ziet u de zaden van alle boosheid daarin, en dat u onder deze kwade gesteldheid dodelijk onmachtig ligt, en zó onwillig, dat gij nooit tot enig goed een rechte begeerte gehad hebt? Of meent u dat uw hart goed is, of niet zo erg als dat van een ander? O, welk een dodelijke blindheid!
5. Mensen, wegen al deze zaken zo zwaar op uw hart, dat uw consciëntie u daarover steeds aanklaagt? Ziet u dit bij Gods heiligheid, bij Gods goedheid en bij Gods alwetendheid? Staat u met beschaamdheid en verfoeiing met uw zonden in het

licht van Gods aangezicht? Weegt en drukt u dat als u neerligt, als u opstaat, en op de dag in uw beroep? Gaat u ermede in de kerk, zuchtende of God Zijn hand nog eens aan u leggen wilde? Ziet u dat de wet uw doodvonnis uitspreekt en kunt u met uw hart God rechtvaardigen, zo de Heere de laatste slag aan de boom zal geven? De hogepriester Jozua stond voor God in zijn vuile klederen, en de satan stond aan zijn rechterhand (Zach. 3:1). Of weet u daar niets van?

6. En tenslotte, mensen, kent u die gesteldheid van een ziel, die over zijn staat wordt aangesproken? Is die goedwilligheid bij u om dan voor God en mensen belijdenis te doen? Ja, als gij over uw zonden wordt aangesproken, om ze dan te verzwaren in plaats van ze te verkleinen? Zegt u dan wel tegen zulk één: *O, gij ziet het nog niet recht; ik ben nog veel gruwelijker gesteld. Ik heb tegen al de geboden Gods zwaarlijk gezondigd en geen derzelve gehouden. Ja, ik voel dat ik niets anders wil. Ik ben steeds tot alle boosheid geneigd. Wat zal er nog van mij worden?* Indien u ooit genade zult vinden in Gods ogen, dan zal het daar met u moeten komen. En anders vindt gij de weg van vrije genade, de weg van verzoening en vrede met God nooit.

Daarom dient het volgende ter uitlokking van hen die enige lust hebben om daar niet te sterven.

- (1) Vrienden, kan er een gepaster weg tot zaligheid beducht worden voor zulk een mens, waarmede het zo gesteld is, dan een weg van rechtvaardigmaking in Christus, en dat om niet? Die hier met geld en prijs in de hand komen (Jes. 55:1), met doen en plichten, worden weggezonden. En zij, wier geld allemaal op is, die het hebben doorgebracht en daarover recht gevoelig en arm gemaakt zijn, dat zijn hier de voorwerpen. Is er groter geluk mogelijk voor een helwaardige, die in de gevangenis der zonde wordt bewaard tot de uitvoering van het oordeel der hel en des verderfs, dan dat aan zulk één dit zalige pardon, deze vrijspraak wordt aangeboden? En vrienden, dit pardon verkondigen Gods knechten, dat het alleen in Christus is. O zal er dan de eeuwigheid niet toe nodig zijn om het te beklagen dat men deze aanbieding in de tijd heeft verworpen en men van zich heeft geweerd Die van de hemelen is? En vrienden, God meent het zo met de mens. Wat maakt de Heere niet een drukte op de aardbodem door overal Zijn gezanten te zenden, die bidden van Christus' wege: *laat u met God verzoenen* (2 Kor. 5 :20).
- (2) Kunt u niet zien, dat het dwaze gevangenen zijn, die met de dood voor ogen gevangen zittende, evenwel verwerpen vrijstelling te bekomen door een advocaat buiten hen, welke hen vrijpleit? Maar die het integendeel er maar op toelleggen om zelf hier of daar uit te breken. Zou u denken dat zulk een uitgebroke ne vrij was? Afgezien nog daarvan dat hij er nooit uit zal komen door eigen werken, door doen en plichten, tenzij hij de laatste kwadrantpenning zal hebben betaald. En dat zal nooit zijn. Een verstandige gevangene begrijpt zijn gevaar en zoekt een voor-spraak. Die zucht meer tot God dan dat hij werkt, en die geeft de grote zaak in de hand van de Voorspraak.
- (3) O vrienden, mocht gij het eens zien, dat u vrijwillige gevangenen bent, die niet losgemaakt wilt worden. Een mens komt dan een stapje nader, als hij dit begint te zien, dat het verraad van binnen woont. Er is een grote menigte mensen, die in hun gevangenis vrolijk zingen. Zij zijn er in geboren en weten niet anders of het hoort zo. Anderen zitten er wat meer bedrukt in, en wederom anderen arbeiden zelfs sterk om er uit te komen. Maar vrienden, weinigen zoeken de rechte deur Christus.

En daarom vrienden, die ontwaakt en overreed zijn, of indien er ook zijn die enige overtuiging of ontdekking hebben, houdt toch het oog op deze waarheid gevestigd. Namelijk wat gij moet hebben, om niet met al wat gij hebt verloren te gaan. Gij moet een vrij man worden. Gij moet de weg vinden der verzoening met God in Christus. En deze weg moet Jezus openen en u er door Zijn Geest inleiden. Een algemene zoeker grijpt hier maar alles aan en zoekt meer naar troost dan naar waarheid in het binnenste, waaraan hij dan ook duidelijk is te kennen.

Maar een recht zoekende ziel kan zichzelf niet pleisteren met één of andere tekst, welke hem voor de geest komt en welke hij dan met vreugde ontvangt. Ook niet met enig kenteken buiten de zaak om. O, de grote zaak wordt voor zulk één zijn kenteken van zalig worden. Zijn oog is er namelijk op gevestigd om Jezus als de Weg van verzoening met God te vinden, en om met al zijn zonden, banden en vijandschap, met de binnenste bewegingen van liefde tot Christus te komen, en om door Hem de toegang te verkrijgen tot de Vader. Het is zulk één er om te doen, dat God hem over de achterdochtigheid van zijn hart en werk en over zijn gegronde vrees voor bedrog heen helpt door het stempel en de goedkeuring van Zijn Geest op hem te zetten.

Zoekende zielen, hebt u lust om met uw toestand voor de Heere recht te handelen? Dan raad ik u, dat ge niet zo zeer naar uw eigen oordeel met uzelf zult werkzaam zijn in uw bidden of ook anderszins. Zoals het oordeel en het verstand ook wel beminnelijkheid kan zien in de dingen, waar de vromen van spreken. Al wil uw hart er niet aan, daarom is het toch de weg: houdt aan in met uw natuurstaat voor God te werken, en wel zo lang gij over uzelf bekommerd blijft. Er is geen voordeliger werken dan met de staat en met de scheiding, welke er van nature is tussen God en de ziel door de zondeval. Het is waar, vrienden, het hart wil daar zo niet aan en men wordt en blijft daar wel eens wat dorder onder, en de vijand zoekt u van die weg af te drijven. Maar gelooft het, dat het juist daarom de voordeligste weg is om daarin aan te houden. O, als dan de Heere met Zijn Geest daarin eens mee komt, dan raakt gij wel met volle zeilen binnen. Het aanklagen van zichzelf en het staan naar gezicht, gevoel en indruk van zijn onwaardigheid, en het zien van de krachtige gerechtigheid Gods is beter dan het opzenden van veel begeerten in eigen schatting, want dat is meestal vruchteloos en ten vure gearbeid. Wacht dan maar op de Heere en houdt deze Zijn weg.

En vrienden, krijgt gij enige voorkoming van de Heere Jezus, deinst dan toch niet terug omdat de zaak zo groot is. O neen, steekt uw hand uit en geeft u maar over zoals het is, geheel zoals het er bij staat, en zo ook uzelf opdat de Heere Jezus u formere en gij u nog eens recht over zult kunnen geven. Er moet ook een uitzien zijn naar Hem om geloof, want het geloof moet toch dit alles omvatten.

B. Volk van God, dit is een allernuttigste waarheid voor u om er gestaltelijk mee te werken. U weet dat het ver afleven van de Heere en het vreemd zijn in het eigen hart voortkomt uit ongestalten. En de oorzaak van de ongestalten is weer het niet dagelijks gebruik maken van de Heere Jezus tot rechtvaardigmaking. Het staat zo duidelijk in Joh. 15:5: "Die in Mij blijft - door een gedurig geloof oefenen tot rechtvaardigmaking en heiligmaking - die draagt veel vrucht." Die blijft daardoor in deze alleen heiligende weg. De welstand van de gelovige hangt er dus in het bijzonder van af, dat deze weg zijn praktijk is, om zich dagelijks te dekken met de gerechtigheid van Christus.

U weet ook, dat dit een dierbare en zo zeer begerenswaardige weg is, want daar buigt het kind van God het diepst voor de Heere. Het is een weg, waardoor hij het dichtst bij eigen hart, bij eigen zonden en bij eigen ongestalten blijft bepaald. Een weg, waarin de ziel zich gedurig openzet voor de ontdekkingen des Geestes. Het is een weg,

waarin de ziel zo bij zichzelf. en bij eigen onwaardigheid wordt gebracht, dat verdrukkingen en tegenheden gemakkelijker te dragen zijn. Het is een weg, waarin de ziel gedurig ledig en arm wordt. Maar zo wordt deze vatbaar om in alle nood van de Heere Jezus licht, kracht en wijsheid te ontvangen, en raad in radeloosheid en verlegenheid. En om in de diepste nood krachtig te worden in de Heere en in de sterkte Zijner macht. Om in alle nood de kracht van dat woord te ervaren (halm 32:8): "Ik zal u onderwijzen, en leren van de weg, die gij gaan zult. Ik zal raad geven, Mijn oog zal op u zijn."

En het is tenslotte een weg, ja de enige weg om in vreze te wandelen en wakende te blijven tegen de zonde en tegen de verzoeking.

Daarom, kinderen van God, hebt gij geen zin in zulk een allerdierbaarste en allervoordeligste weg? Wat is de natuur toch tegen deze weg gekant. Al degenen, die nog enig licht hebben, moeten het immers zeggen: *Al wat in en aan mij is, is tegen deze weg gekant.* En vrienden, welk voordeel heeft nu toch een ziel van dat anders wandelen, van die andere weg van hoge beschouwing en blote werken, met en naar eigenverstand en oordeel? Het laat de ziel immers ledig. Zulken liggen in hun nood krachteloos terneer en zijn dikwijls ontrouw aan hun licht. En hoeveel verstand en letterkennis zij ook verkrijgen, zij blijven kinderen in het geestelijk verstand, kinderen in de genade en in de sterkte van het christendom. Indien al de wortel der zaak bij enigen van hen aanwezig is, het blijven mismaakte kinderen. En hun ongeluk is, dat zij de kleinen wel eens ergeren en verachten, welker kracht in hun kleinheid, welker rijkdom in hun armoede, en welker sterkte in hun zwakheid bestaat.

En daarom, volk van God, oefent u veel in deze waarheid van de rechtvaardigmaking door het geloof om niet, om deze met uw verstand en oordeel recht te verstaan en te begrijpen. Gij verstaat er iets van wat het is, onderzoekt het daarom voornamelijk met het doel om deze tot uw dagelijkse praktijk te krijgen. De Heere heeft lust in goedertierenheid, en wel bijzonder daarin om Zijn volk terecht te brengen. Want dit moet ik zeggen: Het mankeert niet aan God! Die het werkelijk wil hebben, die kan het krijgen. Vrienden, dit is de weg tot vastheid en volgroeiing in de genade, waarvan Paulus zegt (1 Kor. 12:31): "Ik wijs u een weg, die nog uitnemender is." En waarvan de profeet zegt (Jes. 35:8) dat het een verheven baan is, een weg, die de heilige genaamd wordt. Wat ook anderen er van zeggen, hier is onbekend ook onbeminde. Deze weg is alleen voor degenen, die er op wandelen. Ja, de dwaze zal er zelfs niet op dwalen. Daarom eindig ik met de woorden van Paulus (Kol. 2:6-8): "*Gelijk gij dan Jezus Christus, de Heere, hebt aangenomen, wandelt alzo in Hem, geworteld en opgebouwd in Hem, en bevestigd in het geloof.*" Waar Paulus op laat volgen: "*Ziet toe, dat niemand u als een roof vervoere.*" Amen.

ZONDAG 24 (Vraag 62-64)

DE BESCHERMING VAN DE LEER DER RECHTVAARDIGMAKING DES ZONDAARS OM NIET

Vraag 62: Maar waarom kunnen onze goede werken niet de gerechtigheid voor God, of een stuk derzelve zijn?

Antwoord: *Daarom, dat de gerechtigheid, die voor Gods gericht bestaan kan, gans volkomen en de wet Gods in alle stukken gelijkmatig zijn moet, en dat ook onze beste werken in dit leven alle onvolkomen en met zonden bevlekt zijn.*

Vraag 63: Hoe? Verdienen onze goede werken niet, die God nochtans in dit en in het toekomende leven wil belonen?

Antwoord: *Deze beloning geschiedt niet uit verdienste, maar uit genade.*

Vraag 64: Haar maakt deze leer niet zorgeloze en goddeloze mensen?

Antwoord: *Neen zij; want het is onmogelijk, dat zo wie Christus door een waarachtig geloof ingeplant is, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid.*

Handelende van de vruchten of gevolgen van het ware, zaligmakend geloof, hebben wij in den brede bezien de leer van de rechtvaardigmaking des zondaars voor God als de grondgenade, waar al de andere uit voortvloeien en aan verbonden zijn (zondag 23).

Nu gaan wij er toe over om deze allerge wichtigste leer te verdedigen tegen de opwellingen van de verdorven natuur des mensen en tegen de daaruit voortkomende dwalingen van degenen, die buiten ons zijn, in deze 24e zondagsafdeling. En daarin zullen wij, zoals de onderwijzer ons voorhoudt, twee hoofddelen behandelen.

- I. *Zullen wij een verdorven opwelling van de zondige natuur van alle mensen uit de weg ruimen, alsook de daaruit voortvloeiende dwaalleer van de tegenstanders der leer van de vrije rechtvaardigmaking des zondaars om niet uit enkel genade (vraag 62 en 63).*
- II. *Zullen wij de gezonde leer van de rechtvaardigmaking om niet, uit enkel genade, zuiveren van een boze lastering van de dwaalgeesten (vraag 64).*

Ten aanzien van het eerste hoofddeel willen wij er op letten:

- A. Welke deze dwaalleer is, die hier vraaggewijze wordt voorgesteld (vraag 62), en
- B. Hoe de onderwijzer deze uit de weg ruimt (antwoord 62 en vraag 63).

A. Bezien wij dan de dwaalleer van de tegenstanders dezer leer, welke naar het woord van de onderwijzer inhoudt dat de goede werken der mensen hun gerechtigheid voor God zouden kunnen zijn, of althans een deel derzelve. Bezien wij dan de voornaamste onder deze tegenstanders.

- (1) En wel eerst degenen, welke stellen dat de goede werken des mensen in het geheel hun gerechtigheid voor God zijn. Dat zijn niet alleen de heidenen, de mohammedanen en de hedendaagse Joden, maar zelfs ook zij, die zich nog tot de christenen willen rekenen, namelijk de pelagianen, socinianen en al degenen, die met hun kalf ploegen. Aangezien al de genoemde dwaalgeesten hun dwaalleer

voortbrengen uit één bronader, namelijk die van de trotse, verdorven en eigen werkheilige natuur, zo zullen wij hier alleen maar spreken van het gevoelen en de dwaalleer der socinianen.

- (2) De socinianen loochenen plat en ronduit dat de gerechtigheid van Christus aan de gelovigen wordt toegerekend. Zij durven dat een verdichtsel van de duivel te noemen, om zo de heiligheid des levens uit te bannen en te vernietigen. En zij stellen dat God zonder enige voldoening aan Zijn gerechtigheid de zonden vergeeft, en dat de Heere het recht ten leven schenkt op de gehoorzaamheid aan de evangelische geboden. En het eerste van deze geboden is, dat men zal geloven dat men het heil eeuwig door Christus zal genieten, als een beloning wanneer men Zijn geboden gehoorzaamt. Ook stellen zij, dat wanneer iemand uit deze zijn gehoorzaamheid valt, hij dan zijn gerechtigheid verliest, maar dat hij deze door boetvaardigheid en bekering weer deelachtig wordt. Ziedaar de verdorven natuur van de gevallen mens, die op de troon zit.
- (3) Maar bezien wij nu ook de tegenstanders, welke stellen dat de goede werken des mensen een gedeelte van hun gerechtigheid voor God zijn. Dat zijn de remonstranten, welke loochenen dat de verdiensten van Christus aan de gelovigen worden toegerekend tot gerechtigheid. Zij stellen dat Christus de verdienende oorzaak is, waarom hun eigen goede werken genadiglijk geschat worden volkomen te zijn, en waarom deze naast het geloof aan de gelovigen worden toegerekend tot gerechtigheid. Bij dezen voegen zich de meeste mennonieten, hoewel velen van hen het thans eens zijn met de socinianen.
- (4) En dat zijn ook de papisten, met wie ook geen klein geschil in deze bestaat, en dat niet tot een woordenstrijd zonder meer kan worden teruggebracht, zoals zij beweren. Want zij loochenen de toerekening van de gerechtigheid van Christus, en als gevolg daarvan de rechtvaardigmaking door het geloof. Hun gevoelen is, dat de vrijspraak van schuld en straf ten dele steunt op de voldoening van Christus, en ook ten dele op de eigen werken van de mens, welke zij mede een voldoende karakter toeschrijven. Of zelfs steunt op de voldoende werken van andere heiligen, want zij stellen dat de één overtollige goede werken kan hebben om er de ander mee te helpen.

Ook is hun gevoelen dat het recht ten eeuwigen leven aan de mens wordt geschonken om de verdiensten van zijn eigen werk. En deze werken van de mens onderscheiden zij dan alzo, dat deze werken vóór de wedergeboorte de rechtvaardigmaking van de goddeloze verdienen. Want zij merken deze werken aan als voortkomende uit de krachten van de vrije wil. Deze verdienstelijkheid noemen zij *ex congruo*, dat wil zeggen, naar *een zekere welgepaste betamelijkheid*, welke daarin ligt, dat God de bekering of rechtvaardigmaking van een goddeloze wat voorthelpt.

De werken ná de wedergeboorte, geholpen door de vrije wil, zouden dan geschieden door het geloof en door de genade, en deze verdienen de rechtvaardigmaking van de Godzaligen. Deze verdienstelijkheid noemen zij *ex condigno*, dat wil zeggen, naar *een eigen waardigheid, of naar een evenwaardigheid van de werken met het loon*.

Men ziet hier een mengelmoes van dwalingen. Zij verstaan de rechtvaardigmaking zo, dat deze is een instorting van heiligheid, door welke heiligheid zij dan hun vrijspraak van schuld en straf en het recht ten eeuwigen leven verdienen. Zij spreken wel van de verdiensten van Christus, maar niet anders dan dat deze verdient de verdienstelijkheid van hun eigen werken. Zij spreken wel van door het geloof gerechtvaardigd te worden, maar zij verstaan door het geloof de

gehoorzaamheid, en noemen deze de worteldeugd, waar andere deugden uit voortkomen, en deze nog weer gepaard met andere deugden brengen in zichzelf zoveel waardigheid mede, dat zij de rechtvaardigmaking verdienen. Ziehier de verdienstelijkheid van de werken ten top gedreven en dus de arme, gevallen mens op zijn gewaande hoogte.

Maar bezien wij dan nu de rechtmatigheid van de vraag, welke de onderwijzer doet ten aanzien van de verdienstelijkheid van de goede werken. Hij vraagt: ***Maar waarom kunnen onze goede werken niet de gerechtigheid voor God, of een stuk derzelve zijn?***

1. De reden, waarom de onderwijzer deze vraag stelt, is omdat er zulk een nauwe overeenkomst is tussen de gevoelens van de pelagianen, socinianen, arminianen en papisten, en tussen de verdorven grondbeginselen van de natuur van alle gevallen mensen, welke deze dwalingen vanzelf oplevert. Bij alle mensen toch liggen deze grondbeginselen in het hart, zolang zij in hun natuurstaat zijn en dus niet wedergeboren. Zelf werken, zelf arbeiden, om door doen en plichten de zaligheid te bekomen, ja om met dat doen God te bewegen. En wordt hij al eens enigszins overreed dat zijn staat en weg niet goed is, dan is het eerste wat in zijn hart opkomt: verbetering, zijn wandel anders te schikken, enz.
2. De reden, dat de onderwijzer deze vraag doet, is ook omdat het de alleroudste religie is, het verkrijgen der zaligheid te zoeken door de werken. En elk mens na de val zal hiervan moeten worden afgebracht zal hij ooit zalig worden. Doch een Godzalige leraar zei eens: Hoe bezwaarlijk is het om van religie te veranderen, en voornamelijk wel van zulk een religie, waar men inwendig zo is op ingesteld. Een religie waar ouders en voorouders in zijn geboren en velen in zijn gestorven. Ja een religie, waar alle mensen innerlijk als vuur en vlam tegen gekant zijn om ze te verlaten. En wordt er hier of daar eens een enkele tot het licht gebracht, die zijn gevaar daarin ziet en welke God er van afbrengt, dan komt erin de harten van de anderen tegen zulk één iets onverzoenlijks. Zulk één wordt een uitvaagsel en afschrapsel.

Ziet vrienden, dit is het verbroken werkverbond, waar elk mens van nature in gevallen ligt. De mens zoekt zijn eigen gerechtigheid op te richten, en zo is het vanouds, van de val van Adam af al geweest. Adam, het beeld van God verliezende, was aanstonds met deze trotsheid bezet. En ook Kaïn niet minder (Hebr. 11:4). Dit hadden ook de vleselijke Joden (Jes. 58:2, 3): "Hoewel zij Mij dagelijks zoeken en een lust hebben aan de kennis Mijner wegen, als een volk, dat gerechtigheid doet en het recht zijns Gods niet verlaat, vragen zij Mij naar de rechten der gerechtigheid; zij hebben een lust tot God te naderen, zeggende: Waarom vasten wij, en Gij ziet het niet aan? Waarom kwellen wij onze ziel, en Gij weet het niet? Ziet, ten dage wanneer gijlieden vast, zo vindt gij uw lust, en gij eist strengelijk al uw arbeid." Zo ook Micha 6:6, 7). En Paulus zegt (Rom. 9:31, 32) dat Israël, dat de wet der rechtvaardigheid zocht, daartoe niet is gekomen. Zij hebben het niet verkregen. Waarom? Omdat zij die niet zochten uit het geloof, maar als uit de werken der wet. En Rom. 10:3: "Want alzo zij de rechtvaardigheid Gods niet kennen, en hun eigen gerechtigheid zoeken op te richten, zo zijn zij de rechtvaardigheid Gods niet onderworpen." Dit hadden de Farizeeën ten tijde van Christus. Eén hunner zeide (Lukas 18:11, 12): "O God, ik dank u dat ik niet ben als de andere mensen, rovers, onrechtvaardigen, overspelers, of ook gelijk deze tollenaar. Ik vast tweemaal per week, ik geef tienden van al wat ik bezit." Ja, Paulus heeft ook tegen dezulken, die hun rechtvaardigheid uit de werken zochten,

zijn brieven aan de Romeinen en de Galaten geschreven. Ziet dan hoe nodig het is dat ook de onderwijzer daarnaar vraagt.

En tenslotte is deze vraag van de onderwijzer ook zo nodig, omdat deze natuurdwaling God van Zijn eer berooft. Omdat ze de volmaaktheid van de volle voldoening van Jezus verzaakt. Omdat ze de wet verkracht, waar toch Paulus zegt (Rom. 8:3) dat de wet door het vlees krachteloos is geworden en daaruit zal geen vlees meer gerechtvaardigd worden. Want de mens is uit zijn kracht en in de hoogmoed gevallen, zodat hij evenwel zijn gerechtigheid in de wet zoekt, van nature geen andere kracht kennende dan de zijne. En deze hoogmoed stijft de mens in zijn trotsheid. En de onderwijzer wist ook dat dit zulk een zielverdervende dwaling is, welke duizenden doet zinken in het verderf en in een eeuwige ondergang. Zie vrienden, hoe noodzakelijk het dan is en welke de redenen zijn waarom de onderwijzer zulk een vraag doet.

B. Wat betreft het tweede, hoe de onderwijzer deze dwaalleer uit de weg ruimt (antwoord 62 en vraag 63), letten wij er op hoe hij deze dwaalleer weerlegt. Wij moeten hier het gevoelen van de gereformeerde kerk aangaande de werken bezien, dat naar het Woord van God is en begrepen is in het antwoord van de onderwijzer. De onderwijzer zegt dan, ***dat zulk een werk, dat voor Gods gericht bestaan kan, gans volkomen en aan de wet Gods in alle stukken gelijkmatig zijn moet.***

Gans volkomen. Verstaat daardoor ten aanzien van des mensen gehoorzaamheid, dat deze volmaakt moet zijn, en zowel met gedachten als met woorden en werken moet worden betoond (Matth. 22:37, 38). Van ganser harte, of uit een liefde voortspruitende met geheel het hart, met geheel de ziel en met geheel het verstand.

En aan de wet Gods in alle stukken gelijkmatig. Verstaat daardoor: ten aanzien van de algemeenheid van de geboden en verboden. Dus zo, dat de mens noch in het meeste, noch in het minste enige nalatigheid of ongehoorzaamheid betoont. Want er staat geschreven (Jak. 2:10): "Wie de gehele wet zal houden, en in één zal struikelen, die is schuldig geworden aan alle." Ziet dit in Deut. 27:26, vergeleken met Gal. 3:10: "Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is" enz. En hiertoe hoort ook de volstandigheid dezer gehoorzaamheid, dat ze nooit ophoudt (Ezech. 18:24 en 26, en 33:13): "Want een rechtvaardige, afkerende van zijn gerechtigheid en onrecht doende, die zal in zijn zonden en onrecht sterven."

Verder toont de onderwijzer nu hoe het is gelegen met zelfs de beste werken, namelijk: ***dat ook onze beste werken in dit leven alle onvolkomen en met zonden bevekt zijn.***

De werken zijn alle onvolkomen. Dit blijkt uit Job 9:2, 3: "Waarlijk, ik weet het, dat het zo is; want hoe zou de mens rechtvaardig zijn bij God? Zo Hij lust heeft om met hem te twisten, niet één uit duizend zal hij Hem antwoorden." 1 Kon. 8:46: "Er is geen mens op aarde, die niet zondigt." Spr. 20:9: "Wie kan zeggen: Ik heb mijn hart gezuiverd, ik ben rein van mijn zonde?" En dit blijkt ook uit de belijdenis van de allerheiligsten. Zoals van David (Psalm 19:13): "Wie zou de afdwalingen verstaan? Reinig mij van de verborgen afdwalingen." Psalm 130:3: "Zo Gij, Heere, de ongerechtigheden gadeslaat, Heere, wie zal bestaan?" Psalm 143:2: "En ga niet in het gericht met Uw knecht; want niemand, die leeft, zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn." En Paulus klaagde over zijn onvolmaaktheid (Filipp. 3:12): "Niet dat ik het alrede gekregen heb, of alrede volmaakt ben; maar ik jaag er naar, of ik het ook grijpen mocht, waartoe ik van Christus Jezus ook gegrepen ben."

En de werken zijn alle met zonden bekleet. Dit blijkt in de kerk, waartoe de profeet ook zichzelf rekent (Jes. 64:6): "Wij allen zijn als een onreine, en al onze gerechtigheden zijn als een wegwerpelijk kleed." En in de klacht van Paulus (Rom. 7:24): "Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods?"

Dientengevolge vloeit hieruit voort dat het onmogelijk is, dat enige verdienste is in de werken en dat deze de gerechtigheid van de zondaar voor God, geheel of ten dele, ja ook zelfs een stuk er van niet kunnen zijn. Dit zal ons uit Gods Woord nog nader blijken.

Zien wij dan nu de redenen, waarom de werken niet kunnen verdienen.

1. De Bijbel sluit de werken overal uit. En wel in het geheel, zeggende dat de mens geen goede werken heeft en dat zij er niet zijn vóór de rechtvaardigmaking. Hieruit blijkt dat deze dan ook niet kunnen verdienen. Zij zijn er niet vóór de mens in Christus is (2 Kor. 5:17): "Zo, dan indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel." En Lukas 1:74: "Opdat wij, verlost zijnde uit de hand onzer vijanden, Hem dienen zouden." Er is geen geneigdheid ten goede vóór de rechtvaardigmaking (Rom. 1:12): "Allen zijn zij afgeweken, tezamen zijn zij onnut geworden; er is niemand die goed doet, er is er ook niet tot één toe." Zie ook Psalm 14:3 en 53:4.
2. De Bijbel spreekt integendeel overal van een rechtvaardigmaking om niet, zonder de werken, en uit enkel genade (Rom. 3:24): "En worden om niet gerechtvaardigd, uit Zijn genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is." En vers 28: "Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet." Nadrukkelijk spreekt de Schrift hiervan in de gehele samenhang van Rom. 3:20-28, en ook in Rom. 4:6: "Gelijk ook David de mens zalig spreekt, welke God de rechtvaardigheid toerekent zonder werken."
3. Ook *ten dele* worden alle werken uitgesloten. Met *ten dele* wordt bedoeld, dat de zondaar evenwel zo veel moet doen als hij maar kan, en waar hij dan in tekort schiet, dat zal Christus vervullen. Maar dit is een modderwerk, dat niet deugt. Jezus is een volkomen Zaligmaker, en een mens wordt alleen zalig door het geloof in Hem, of hij wordt niet zalig. Nadrukkelijk staat geschreven in Gal. 2:16: "Doch wetende dat de mens niet gerechtvaardigd wordt uit de werken der wet, maar door het geloof van Jezus Christus, zo hebben wij ook in Christus Jezus geloofd, opdat wij zouden gerechtvaardigd worden uit het geloof van Christus, en niet uit de werken der wet; daarom dat uit de werken der wet geen vlees zal gerechtvaardigd worden." En Rom. 11:6: "En indien het door genade is, zo is het niet meer uit de werken; anderszins is de genade geen genade meer. En indien het is uit de werken, zo is het geen genade meer; anderszins is het werk geen werk meer." Ziet gij wel dat genade en werken tegenover elkander staan, en dat het dodelijk is om deze samen te voegen in het stuk van de rechtvaardigmaking des zondaars voor God?
4. Ook wordt de waarheid van de onverdienstelijkheid der werken, in het geheel zowel als in alle delen, ons uit vele bijbelse voorbeelden bevestigd. Daar zijn de voorbeelden van dezulken, die gerechtvaardigd zijn geworden zonder de werken der wet. Er is een wolk van getuigen van zulken, die zonder werken gerechtvaardigd zijn, en die al hun werken hebben verricht uit het verenigend geloof in Christus tot rechtvaardigmaking. Dit kan men duidelijk zien in Hebr. 11 in Abel, Henoch, Noach, Abraham, Jakob, Mozes, David enz.. Ziet het in het

bijzonder in Abraham en David (Rom. 4) en ook in de tollenaar (Lukas 18:13), als die man van verre stond en zijn ogen niet op durfde heffen naar de hemel en zo op zijn borst sloeg. Welke werken had deze man toch, toen hij uitriep: "O God, wees mij zondaar genadig"? En deze man werd gerechtvaardigd, terwijl die farizeeër met al zijn plichten verloren ging.

Ook geeft de Bijbel ons de voorbeelden van de zulken, die de rechtvaardigmaking uit hun werken hebben gezocht, en die zijn afgewezen. Zo was er in den beginne al een Kaïn. Die kende toen al geen werken of gerechtigheid dan alleen die, welke in zijn eigen waan bestonden. Eveneens het vleselijke Jodendom. Dezen beschouwden het door God met hen vernieuwde verbond (Ex. 19) alsof het een werkverbond was. Hiervan zegt Paulus nadrukkelijk (Rom. 9:31, 32): "Maar Israël, die de wet der rechtvaardigheid zocht, is tot de wet der rechtvaardigheid niet gekomen. Waarom? Omdat zij die zochten niet uit het geloof, maar als uit de werken der wet; want zij hebben zich gestoten aan de steen des aanstoots." Ziet vrienden, deze steen ligt er nog. Menigeen zoekt zijn rechtvaardigheid uit zijn werken, en hij verkrijgt deze niet (Rom. 9:7, 8) maar wordt verhard en hij stoot zich aan deze steen en hij valt over Christus ten verderve.

5. De Bijbel leert ons ook, dat de zalige zielen in de hemel met nadruk spreken van de onverdienstelijkheid van hun werken. Zij erkennen daar volmaakt dat niet hun werken, maar dat alleen het bloed van Jezus de oorzaak is van hun rechtvaardiging en verheerlijking. Dat dit de theologie van de hemel is, blijkt ons duidelijk uit Openb. 5:9, 10. Deze is de inhoud van het nieuwe lied: "Gij zijt geslacht en hebt ons Gode gekocht met Uw bloed uit alle geslacht, en taal, en volk, en natie; en Gij hebt ons onze God gemaakt tot koningen en priesters; en wij zullen als koningen heersen op de aarde." En Openb. 7:13-15: "Een uit de ouderlingen antwoordde, zeggende tot mij: Dezen, die bekleed zijn met lange witte klederen, wie zijn zij en van waar zijn zij gekomen? En ik sprak tot hem: Heere, gij weet het. En hij zeide tot mij: Dezen zijn het, die uit de grote verdrukking komen." Doch hun werken of de geleden verdrukkingen waren de oorzaak niet, want daardoor waren zij slechts voor de hemel bekwaam gemaakt in het bloed des Lams. Dat was de reden en oorzaak, en daarom zijn zij voor de troon van God en dienen Hem dag en nacht in Zijn tempel.
6. Het is ook onmogelijk, dat de werken zouden kunnen verdienen, omdat tussen de onafhankelijke God en het schepsel van God in eigenlijke zin geen verdienstelijkheid kan plaats hebben. Want het vloeit uit de natuur van het schepsel als schepsel voort, dat dit aan God altoos alle volmaakte gehoorzaamheid verschuldigd is, uit kracht van Gods allervolmaaktste eerste begin en opperheerschappij. Dit blijkt ons uit Lukas 17:9, 10: "Dankt hij ook dezelve dienstknecht omdat hij gedaan heeft hetgeen hem bevolen was? Ik meen, neen. Alzo ook gij, wanneer gij zult gedaan hebben al hetgeen u bevolen is, zo zegt: Wij zijn onnutte dienstknechten, want wij hebben maar gedaan hetgeen wij schuldig waren te doen." Want anders zou God een schuldenaar zijn en niet het vrijmachtige Wezen.
7. Ook kan het schepsel niets doen dan alleen door de door God geschonken kracht. De mens heeft er geen kracht toe, het zijn alleen de gaven des Heiligen Geestes in hem. En hieruit volgt dat hij niet kan roemen (1 Kor. 4:7): "Want wie onderscheidt u? En wat hebt gij, dat gij niet hebt ontvangen? En zo gij het ook ontvangen hebt,

wat roemt gij alsof gij het niet ontvangen had? 2 Kor. 3:5: "Niet dat wij van onszelf bekwaam zijn iets te denken als uit onszelf; maar onze bekwaamheid is uit God." En Filipp. 2:12, 13: "Werkt uws zelfs zaligheid met vrezen en beven. Want het is God, Die in u werkt, beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen." Want het schepsel brengt met zijn doen Gode geen voordeel toe (Job 22:2, 3): "Zal ook een man Gode profijtelijk zijn? Maar voor zichzelf zal de verstandige profijtelijk zijn. Is het voor de Almachtige nuttigheid, dat gij rechtvaardig zijt; of gewin, dat gij uw wegen volmaakt?" Dit vergeleken met Rom. 11:35, 36: "Of wie heeft Hem eerst gegeven, en het zal hem wedervergouden worden? Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen."

8. ***Ook is het onmogelijk dat de werken zouden kunnen verdienen***, omdat er een oneindig onderscheid is en blijft en er in het geheel geen evenredigheid is tussen het werk des mensen en een eeuwig gewicht der heerlijkheid. Van het lijden dezès tegenwoordigen tijds, waarin de papisten hun voornaamste verdienstelijkheid stellen, zegt Paulus (Rom. 8:18): "Ik houd het daarvoor, dat het lijden dezès tegenwoordigen tijds niet is te waarden tegen de heerlijkheid, die aan ons zal geopenbaard worden." En in 2 Kor. 4:17: "Want onze lichte verdrukking, die zeer haast voorbijgaat, werkt ons een gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid."

9. De verdienstelijkheid der werken is ook onmogelijk, omdat zulks dan zou moeten plaats hebben uit kracht van enig verbond, waarin God aan de goede werken een verdiend loon vast gemaakt had.

En dit verbond zou dan moeten zijn *een verbond der werken*. Maar dit kan niet zijn, aangezien Adam, en wij in hem, dit verbond door de zonde hebben verbroken en vernietigd. En dus is deze deur voor eeuwig gesloten, de weg tot de boom des levens is voor eeuwig afgesneden (Gal. 2:16): "Daarom dat uit de werken geen vlees zal gerechtvaardigd worden." Want Paulus zegt (Rom. 8:3), dat dit voor de wet onmogelijk is, dewijl zij door het vlees krachteloos is geworden. Afgezien dan nog daarvan dat de mens geen werken heeft, en veel minder nog volmaakte, ***en geen andere toch kunnen voor Gods gericht bestaan***, gelijk de onderwijzer zegt.

Of het zou *een verbond der genade* moeten zijn. En dit kan ook niet, want de gegeven eis van dat verbond is voornamelijk het geloof. En de natuur van het geloof is van alle eigen werken en gerechtigheid af te zien, deze te verzaken en zijn heil alleen te zoeken in de gerechtigheid en gehoorzaamheid van een ander, namelijk van Christus (Filipp. 2:7-9): "Hetgeen mij gewin was, dat heb ik om Christus' wil schade geacht. Ja gewisselijk, ik acht ook alle dingen schade te zijn om de uitnemendheid der kennis van Christus Jezus." Ziet dit ook nadrukkelijk aangewezen in Jes. 45:22: "Wendt u naar Mij toe, wordt behouden." En vers 24: "Men zal van Mij zeggen: Gewisselijk, in de Heere zijn gerechtigheden en sterkte." Dit vergeleken met Rom. 4:4, 5: "Nu degene, die werkt, wordt het loon niet toegerekend naar genade, maar naar schuld. Doch degene, die niet werkt, maar gelooft in Hem, Die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid."

De werken komen in het verbond der genade niet anders in aanmerking dan *als blijken van de oprechtheid des geloofs, en als vruchten en gevolgen van de gerechtigheid van Christus*. Want zouden de werken anders worden aangemerkt, namelijk als verdienende oorzaken, dan zou Christus tevergeefs zijn gestorven, en dan wordt het fundament van onze heerlijke religie omver geworpen.

Bezien wij nog de wegruiming van een uitvlucht, welke de papisten maken naar aanleiding van het loon, dat toch op de werken wordt beloofd (vraag 63). Letten wij daarbij op de kracht van het argument der tegenstanders, dat zij hebben tegen de onverdienstelijkheid der werken, hetwelk wij vinden in de vraag van de onderwijzer: ***Hoe? Verdienen onze goede werken niet, die God nochtans in dit en in het toekomstige leven wil belonen?***

Hun argument is namelijk: Waar loon gegeven wordt, daar heeft verdienstelijkheid plaats. De goede werken worden door God beloond, en dus, de goede werken verdienen het loon. In het vervolg zal blijken dat de eerste stelling, en dientengevolge ook de conclusie onwaar is.

Hoe de onderwijzer dit argument oplost en dus deze uitvlucht uit de weg ruimt, zien wij in zijn antwoord, hetwelk luidt: ***Deze beloning geschiedt niet uit verdienste, maar uit genade.***

Letten wij er hier dan op wat de onderwijzer ontkent.

1. Hij ontkent niet dat de goede werken beloond worden. Integendeel, hij bevestigt zulks ten volle, omdat de Bijbel dikwijls spreekt van een loon der Godzaligheid en der goede werken in en na dit leven. God is toch een Beloner van degenen, die Hem zoeken (Hebr. 11:6).
  - Het loon is beloofd in dit leven, zoals blijkt uit 2 Kron. 15:7. Daar zegt Azaria tegen de koning Asa: "Wees sterk en laat uw handen niet verslappen, want er is loon naar uw werk." En in Psalm 19:12 lezen wij, dat in het houden van Gods geboden groot loon is. En in Spr. 22:4: "Het loon der nederigheid, met de vreze des Heeren, is rijkdom, en eer, en leven." En Jer. 31:16: "Zo zegt de Heere: Bedwing uw stem van geweene en uw ogen van tranen, want er is loon voor uw arbeid."
  - Ook is het loon beloofd na dit leven (Matth. 5:2): "Verblijdt en verheugt u, want uw loon is groot in de hemelen." Joh. 4:36: "En die maait, ontvangt loon en vergadert vrucht ten eeuwiggen leven." 1 Kor. 3:8: "En die plant en die nat maakt, zijn één, maar een iegelijk zal zijn loon ontvangen naar zijn arbeid." En in Openb. 11:17, 18 zeggen de vier-en-twintig ouderlingen: "Wij danken U, Heere, dat de tijd is gekomen om het loon te geven aan Uw dienstknechten en profeten, en aan de heiligen, en aan degenen, die Uw Naam vrezden, de kleinen en de groten." Uit dit alles blijkt ons dus dat een mens zelfs uit aanmerking van het loon mag aangespoord worden tot de betrachtting van Godzaligheid en van goede werken.
2. Dit blijkt ons wel in het bijzonder uit de beloften aan het eind van de brieven in de Openbaring (Openb. 2:7, 10, 11, 17, 26, 27, 28, 3:5, 12, 21). Ook uit de voorbeelden der heiligen, die op het loon hebben gezien. Zoals Mozes (Hebr. 11:26): "Hij zag op de vergelding des loons." En Paulus (1 Kor. 9:24) zag op de prijs, die aan het einde van de loopbaan der Godzaligheid is opgehangen.
3. En tenslotte, de op de Bijbel gegronde bevinding leert ons, dat de gebeden, de aalmoezen en de weldadigheden van vromen opklimmen, zoals ons staat geschreven van Cornelius (Hand. 10:31), van Mozes en van David in onderscheidene psalmen, enz. Ook zelfs de daden van onbekeerden, die zij doen aan het huis des Heeren, aan de kerk en aan Gods volk. Wij zien dit in verschillende koningen van Israël, hoe God op hun getrouwheid aan licht, zowel in

het wegdoen van de afgoden en hoogten, als in hun weldadigheden aan de kerk, hen heeft begunstigd met vele tijdelijke zegeningen en met vrede.

Maar de onderwijzer ontkent wel de eerste stelling van de tegenstanders, namelijk dat waar loon gegeven wordt, sprake is van verdienste. En dientengevolge evenzeer het besluit, dat zij daaruit trokken, dat namelijk de goede werken loon verdienen. Dit alles ontkent de onderwijzer naar het Woord van God, zoals in het vervolg zal blijken. Zien wij nu ter opheldering van het gezegde wat de onderwijzer stelt, leert en bevestigt: *Deze beloning geschiedt niet uit verdienste, maar uit genade.*

De onderwijzer wijst aan dat er een tweërlei beloning wordt onderscheiden in Gods Woord, één naar schuld, en één naar genade. Dit blijkt uit Rom. 4:4, 5: "Nu degene, die werkt, wordt het loon niet toegerekend naar genade, maar naar schuld. Doch degene, die niet werkt, maar gelooft in Hem, Die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid."

De onderwijzer leert dat God deze beloning *niet doet uit verdiensten*. Want na de val hebben geen verdiensten, en ook geen eigenlijk gezegd werkloon, meer plaats gehad, dan alleen ten aanzien van Christus. Hij alleen kon zeggen (Jes. 49:4): "Gewisselijk, Mijn recht is bij de Heere, en Mijn werkloon is bij Mijn God." Ja, de spreekwijzen in de Bijbel leren het ons ook anders, welke spreken van het loon als een vergelding der erfenis (Kol. 3:24), een schenking (Rom. 8:32), een genadegift (Rom. 6:23), Gods gave (Ef. 2:8), enz.

Hieruit volgt wel de vraag: Hoe kan nu gesproken worden van de verdienstelijkheid der werken bij een doodgevalen zondaar, die in zichzelf onbekwaam en onmachtig is, waar toch de Bijbel ons het tegendeel duidelijk leert?

Daarom, God doet deze beloning niet uit verdiensten, maar uit genade. Dit leert Paulus ons (Ef. 2:8): "Uit genade zijt gij zalig geworden, door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave ."

Wij zullen eens zien hoe het is gelegen met deze beloning uit genade, waarbij zal blijken dat het enkel en van rondom genade is.

1. God maakt een zondaar, welke in zijn bloed is weggeworpen op het veld, zonder zijn toedoen of zonder aanmerking van iets in het scheepsel, door het geloof in Christus tot Zijn kind (Joh. 1:12): "Zo velen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven." Nu een kind zijnde, ontvangt hij op zijn tijd al die zeer heerlijke erfgoederen, en wel naar het vermogen zijns Vaders, als een gevolg van en verbonden zijnde aan deze vrije en gunstige aanneming tot een kind (Rom. 8:17): "En indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen, erfgenamen van God en mede-erfgenamen van Christus; zo wij anders met Hem lijden, opdat wij ook met Hem verheerlijkt worden." Al is het nu dat de Heere als Vader Zijn kind aanzet, en het kind zich laat bewegen tot alle plichten van gehoorzaamheid door het voorstellen van de heerlijke erfgoederen, die hij te wachten heeft van zijn Vader, dit kan dan toch niet zo worden aangemerkt, dat dit kind door zijn gehoorzaamheid de erfenis verdient.
2. Ja, zo kan God als Vader ook wel eens bijzondere beloningen beloven op deze of gene bijzondere daden van Zijn kind, zonder dat er de minste verdienstelijkheid in is. Beloningen, die verdiend worden, moeten in verhouding staan tot het werk. Bijvoorbeeld: een vader heeft een knecht en een zoon in zijn dienst. Aan de huurling geeft hij een evenredig verdiend loon, maar aan zijn zoon zal hij op de allerminste daad van gehoorzaamheid een groot geschenk geven. En waarom

toch? Omdat hij zulks verdient? Och neen, maar daarom omdat het zijn kind is en omdat het des vaders liefde en vrije gunst gelieft zulke grote dingen te doen en daardoor zijn kind tot gehoorzaamheid op te wekken. En dit te meer omdat alles wat van de vader is toch eenmaal van het kind zal worden.

3. En dan moeten wij nog zien waarom al deze heerlijke goederen en genadegiften dan wel een loon worden genoemd. De Heere wil daarmee tonen hoe aangenaam de goede werken Hem zijn. Want hetgeen iemand beloont, dat is hem aangenaam (Psalm 51:8): "De Heere heeft lust aan waarheid in het binnenste." Jer. 9:24: "Die zich beroemt, beroeme zich hierin, dat hij verstaat en Mij kent, dat Ik de Heere ben, doende weldadigheid, recht en gerechtigheid op de aarde; want in die dingen heb Ik lust, spreekt de Heere." En Micha 7:18: "Hij heeft lust aan goedertierenheid." De Heere doet daarmee zien dat niemand dat grote goed te wachten heeft, dan die goede werken doet (Hebr. 12:14), want zonder heiligmaking zal niemand God zien. En dat niemand het volle genot van een zalig goed te wachten heeft, dan na het gedane werk. Paulus zegt (2 Tim. 4:7, 8): "Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden. Voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in die dag geven zal; en niet alleen mij, maar ook allen die Zijn verschijning liefgehad hebben." Ook wil de Heere daarmee doen zien dat dit grote goed wis en zeker volgen zal op de werken, zoals men een arbeider zijn loon niet kan onthouden (2 Tim. 1:12): "Ik weet in Wie ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot die dag."
4. En tenslotte wil de Heere met deze spreekwijze van loon ook zeggen, dat waar de gelovigen gerekend zijn in de gerechtigheid en heiligheid van Christus, als hun Borg, het verdiende arbeidsloon van Christus ook op hun rekening staat. Ja, als hadden zij het zelf verdiend. En dat dus het geloof en de Godzaligheid van Zijn gunstgenoten met deze heerlijke genadegoederen beloond en gekroond worden. Alzo in Christus gevonden wordende, hebben de gelovigen, net als een arbeider een recht heeft op zijn loon, ook een recht op het grote goed, dat weggelegd is voor degenen, die God vrezen.

Ter opheldering van hetgeen de onderwijzer stelde, willen wij nu de gereformeerde leer nog bevestigen tegenover enige door de tegenstanders aangevoerde schriftplaatsen, waarvan zij tot staving van hun dwalingen de zin veranderen.

1. Zij werpen ten eerste zulke plaatsen tegen, waarin van degenen, die goede werken betrachten, gezegd wordt dat zij het eeuwige leven waardig zijn. Als b.v. Lukas 20:35: "Die waardig zullen geacht zijn die eeuw te verwerven en de opstanding uit de doden." 2 Thess. 1:5: "Opdat gij waardig geacht wordt het Koninkrijk Gods, voor hetwelk gij ook lijdt." En Openb. 3:4: "Doch gij hebt enige weinige namen ook te Sardis, die hun klederen niet bevlekt hebben, en zij zullen met Mij wandelen in witte klederen, overmits zij het waardig zijn."

* Hierop antwoorden wij dat de waardigheid niet aan de werken, maar aan de personen wordt toegekend. Dit blijkt uit Openb. 7:14. Daar moesten de werken of klederen gewassen en wit gemaakt zijn in het bloed des Lams. Ook wijzen wij er op dat van geen andere waardigheid bij de personen kan worden gesproken, dan die welke voortvloeit uit hun gevonden en gerekend worden in Christus door het geloof (Filipp. 3:9). En dit geloof is van die aard, dat het alle eigen werk en waardigheid verzaakt, en rust in en op de persoon en het werk van een Ander, namelijk Christus, waarvan de waarheid blijkt uit de vruchten: zij hadden hun klederen niet bevlekt. De

sprekwijze van het eeuwige leven waardig te zijn, wil alleen zeggen dat zulk een persoon, die het eeuwige leven te wachten zal hebben, zo gesteld is als hij moet zijn, namelijk een waar gelovige, die een geloof heeft dat zijn vruchten vertoont.

2. Ook werpen zij tegen dat Abraham uit de werken is gerechtvaardigd toen hij zijn zoon Izak op het altaar heeft geofferd (Jak. 2:21).

* Hiertegen antwoorden wij, dat Jakobus in zijn brief bedoelt te spreken van een geloof, waarvan de oprechtheid blijkt uit de werken. En dus spreekt hij van Abrahams bewijzen van zijn rechtvaardiging uit die werken. Want Abraham was al gerechtvaardigd door het geloof voordat hij zijn zoon offerde, zoals blijkt uit Gen. 15:6: "Abraham geloofde de Heere, en Hij rekende het hem tot gerechtigheid." Doch toen hij zijn zoon geofferd had, zeide de Heere (Gen. 22:12): "Nu weet ik dat gij godvrezende zijt, en uw zoon, uw enige van Mij niet hebt onthouden." En ook Paulus leert ons uitdrukkelijk, (Rom. 4:2, 3) dat Abraham niet uit de werken gerechtvaardigd is, maar dat zijn werken uit het geloof voortkwamen.

3. Ten derde werpen zij nog tegen, dat gelijk de zonden de eeuwige dood verdienen, dan ook de goede werken het eeuwige leven moeten verdienen. Dit uit Rom. 6:23: "De bezoldiging der zonde is de dood, maar de genadegift Gods is het eeuwige leven, door Jezus Christus, onze Heere."

* Hierop antwoorden wij, dat deze gevolgtrekking niet juist is. Want de zonden hebben zulk een gewicht van kwaad in zich, dat zij de eeuwige dood verdienen. Maar de goede werken, waar zij al zijn, hebben die rechtteit en dat gewicht niet, dat zij het eeuwige leven kunnen verdienen. Wanneer de werken verdienstelijk waren, dan zou er in Rom. 6:23 gezegd moeten worden: De bezoldiging van de zonde is de dood, maar de bezoldiging van de goede werken is het eeuwige leven. Maar integendeel staat in deze plaats de genadegift tegenover de bezoldiging: "Maar de genadegift Gods is het eeuwige leven, door Jezus Christus, onze Heere."

Wij komen nu tot het tweede hoofddeel, waarin wij de gezonde leer van de rechtvaardigmaking om niet, uit enkel genade, zullen zuiveren van een boze en goddeloze lastering der dwaalgeesten (vraag 64).

Wij letten daarin in het kort:

- A. Op de lastering der dwaalgeesten, welke wordt voorgesteld in de vraag; en
- B. Op de wederlegging en wegruiming door de onderwijzer in zijn antwoord.

A. Bezien wij dan eerst de staat van het geschil, waarover de vijanden onze leer lasteren.

Het geschil is niet dit, dat deze leer van vrije genade niet zou kunnen misgevat en misbruikt worden tot ontuchtigheid, zorgeloosheid en goddeloosheid. Och ja, dat stemmen wij toe. Wij bevestigen het dat goddelozen deze leer misbruiken tot hun eigen verderf. Wij lezen zelfs dat Christus voor velen is tot een val (Lukas 2:341 en tot een steen des aanstoets (1 Petrus 2:7), waarover vele mensen ten verderve vallen. En waarom dan niet over de leer van Christus? Paulus zegt ons (2 Kor. 2:15, 16): "Wij zijn Gode een goede reuk van Christus in degenen, die zalig worden, en in degenen, die verloren gaan. Dezen wel een reuk des doods ten dode." En Petrus zegt dat sommigen de Schriften verdraaien tot hun eigen verderf (2 Petrus 3:16). En Judas, dat velen de genade Gods veranderen in ontuchtigheid (Judas:4). Ja, waarom zou de leer niet misbruikt kunnen worden, zowel als de goede dingen in het natuurlijke, als spijs, drank, vuur, wapens enz., misbruikt worden?

Wij bevestigen het zelfs en stemmen het toe dat ook vromen goddeloze daden kunnen doen, zoals de voorbeelden van velen ons ter waarschuwing en tot een baken in de Bijbel staan aangetekend. Dit zien wij in verschillende koningen in Israël, als David, Salomo, Asa, en ook in andere grote heiligen. Doch het is er verre van dat dit zou voortkomen uit de aard en de natuur van de leer.

Daarom gaat het verschil hierover, zoals ook de onderwijzer het vraagt: *of deze leer dan zorgeloze en goddeloze mensen maakt*. Het gaat hier over de leer van de onverdienstelijkheid der werken, en de vraag is of deze leer van de rechtvaardigmaking om niet, uit enkel genade door het geloof in Christus, vanwege haar aard en natuur zorgeloze en goddeloze mensen maakt. En hieruit vloeit dan vanzelf de vraag voort, of door deze leer de noodzakelijkheid van de goede werken minder wordt aangedrongen dan de papisten dit doen door hun voorstaan van de verdienstelijkheid hunner werken.

Maar bezien wij nu ook nog de lastering zelf, als de vijanden vragen: *Maar maakt deze leer geen zorgeloze en goddeloze mensen?*

In deze vraag straalt wel in het bijzonder de trotsheid en zelfverheffing van de dwaalgeesten uit, en ook hun geveinsdheid komt hier sterk naar voren. Even alsof het hun zo zeer te doen zou zijn om heiligheid en om niet zorgeloos te zijn, om niet te zondigen. Ja, alsof zij in de grond van hun hart er zo over bekommerd zijn, dat hun naasten zorgeloos mochten worden. Hierin kunt ge het merkteken van het beest en de hoer van Babel zien.

B. Nu dan het tweede gedeelte, hoe de onderwijzer deze lastertaal tegenspreekt en de gereformeerde leer tot heerlijkheid van God daarvan zuivert in zijn antwoord. Bezien wij daarin eerst de uit de weg ruiming van deze lastertaal.

De onderwijzer ontkent het ten stelligste, zeggende *dat zulks in generlei wijze mogelijk is*.

Dit is gegrond op de Bijbel, want onze leer is een leer der waarheid, die naar de Godzaligheid is (of leidende is), in de hoop des eeuwigen levens (Titus 1:1, 2). En dus spoort deze veel krachtiger aan tot goede werken dan de leer van de verdienstelijkheid der werken. Want zonder goede werken, voortkomende uit de rechte grond, kan niemand hoop op het eeuwige leven hebben, dewijl daar niet inkomt dat onrein is (Openb. 21:27). Wij moeten vasthouden dat de gronden van gehoorzaamheid in een zoon anders zijn dan in een huurling. Omdat de huurling zoveel en niet meer ontvangt dan hij verdient, zal men daarom zeggen dat de gehoorzaamheid van een zoon niet noodzakelijk is, welke voortkomt uit de grond der liefde? Wij zeggen: *juist te meer noodzakelijk, aangezien niemand zonder dit een rechtgeaarde zoon kan zijn*.

En dus in generlei wijze, want zelfs deze lastering is een bewijs voor onze Goddelijke en tegen de verdorven natuur strijdende leer. Want zij stemt overeen met de leer van Paulus, waartegen in zijn tijd uiteraard dezelfde vijanden, die hun gerechtigheid zochten uit de werken, met lastertaal opkwamen. Heeft ooit iemand krachtig aangetoond dat het verenigend geloof in Christus de grond zijn moet, waaruit de goede werken moeten voortkomen, dan is Paulus het geweest in zijn brieven, en wel bijzonder in die aan de Romeinen. En evenwel lasterden zij zijn leer, zeggende: "Wij zullen dan in de zonde blijven, opdat de genade te meerder worde" (Rom. 6:1).

Bezien wij ook de reden van deze ontkenning, welke de onderwijzer verder in zijn antwoord geeft. Hij zegt: *Want het is onmogelijk, dat zo wie Christus door een waarachtig geloof ingeplant is, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid.*

1. De onderwijzer toont hier de onmogelijkheid aan, dat op de rechtvaardigmaking in de vereniging met Christus niet de goede werken zouden volgen. Want de heiligmaking is onafscheidelijk aan de rechtvaardigmaking verbonden. En het is een zeker bewijs, dat degene, die niet geheiligd is, ook niet gerechtvaardigd is (1 Kor. 1:30): "Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, Die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking." En 1 Kor. 6:11: "Maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd."
2. Want de heiligmaking of het voortbrengen der dankbaarheid is het doel en zeker gevolg van de genadige verkiezing van eeuwigheid (Ef. 1:4): "Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem, vóór de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde." Zo ook Rom. 8:29, 30: "Want die Hij tevoren gekend heeft, die heeft Hij ook tevoren verordineerd den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te zijn, opdat Hij de Eerstgeborene zij onder vele broederen. En die Hij tevoren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt." 1 Petrus 2:9: "Maar gij zijt een uitverkoren geslacht, een Koninklijk priesterdom, een heilig volk."
3. De heiligmaking is ook het doel en zeker gevolg van de verdiensten en de dood van Christus (Rom. 8:2): "Want de wet des Geestes des levens in Christus Jezus heeft mij vrij gemaakt van de wet der zonde en des doods." Gal. 1:4: "Die Zichzelf gegeven heeft voor onze zonden, opdat Hij ons trekken zou uit deze tegenwoordige boze wereld." Titus 2:14: "Die Zichzelf voor ons gegeven heeft, opdat Hij ons zou verlossen van alle ongerechtigheid, en Zichzelf een eigen volk zou reinigen, ijverig in goede werken." Zie ook Hebr. 9:14.
4. De heiligmaking is ook het doel en zeker gevolg van de inwendige roeping. Dus zijn zij geroepen tot heerlijkheid en deugd (2 Petrus 1:3). En 1 Petrus 1:15, 16: "Maar gelijk Hij, Die u geroepen heeft, heilig is, zo wordt ook gij zelf heilig in al uw wandel." Daarom dat er geschreven is: Zijt heilig, want Ik ben heilig."
5. Dus is de heiligheid en het betrachten van de goede werken het doel en zeker gevolg van de uitstorting van de liefde van Christus in hun harten door de Heilige Geest, Welke in hen woont als een Geest der heiligmaking (2 Kor. 5:14, 15): "Want de liefde van Christus dringt ons; als die dit oordelen, dat indien één voor allen gestorven is, zij dan allen gestorven zijn. En Hij is voor allen gestorven, opdat degenen, die leven, niet meer zichzelf zouden leven, maar Die, Die voor hen gestorven en opgewekt is." De liefde van Christus, door de Geest in hen uitgestort, is dus een fontein in hun binnenste, welke een vanzelfsheid ten goede opwelt. En hieruit volgt dat het onmogelijk is, *dat zij niet zouden voortbrengen vruchten der dankbaarheid.*

Maar bezien wij hierin nu ook nog in het kort de kracht van het besluit, hetwelk in de wederlegging van de onderwijzer ligt opgesloten. waarmede hij de leer der gereformeerde kerk bevestigt en de leer der vijanden aantast. Dit besluit is dan, *dat de gereformeerde kerk de noodzakelijkheid van de goede werken ten krachtigste leert.*

Want zij erkent geen geloof dan alleen dat, hetwelk zijn vruchten voortbrengt en door de liefde is werkende. Gelijk er geen zon is zonder licht, geen vuur zonder warmte, is er ook geen geloof zonder liefde en goede werken (Jak. 2:14): "Wat nuttigheid is het, mijn broeders, indien iemand zegt dat hij het geloof heeft, en hij heeft de werken niet?"

Kan dat geloof hem zalig maken?" Vers 17: "Alzo ook het geloof, indien het de werken niet heeft, is bij zichzelf dood." En vers 26: "Want gelijk het lichaam zonder de geest dood is, alzo is ook het geloof zonder de werken dood."

Niemand kan toch in Christus zijn ingeplant, of hij ontvangt geest en leven uit Hem, en hij sterft en leeft met en in Christus (Joh. 15:5): "Ik ben de Wijnstok, en gij de ranken; die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht; want zonder Mij kunt gij niets doen." En Rom. 6 :4, 5: "Wij zijn dan met Hem begraven, door de doop in de dood, opdat gelijkerwijs Christus uit de doden opgewekt is tot de heerlijkheid des Vaders, alzo ook wij in nieuwigheid des levens wandelen zouden. Want indien wij met Hem één plant geworden zijn in de gelijkmaking Zijns doods, zo zullen wij het ook zijn in de gelijkmaking Zijner opstanding."

Het blijkt ook hieruit, dat de gereformeerde kerk geen Godzaligheid of enig goed werk erkent, dan alleen uit kracht van deze leer. Zij leert naar het Woord van God (Hebr. 11:6) dat het zonder geloof onmogelijk is om God te behagen. Integendeel, alle werken, hoe schoon zij ook schijnen, welke niet voortkomen uit het grondbeginsel van geloof in Christus, zijn blinkende zonden, en niet anders dan eigengerechtigheid en een stank in Gods neusgaten (Rom. 9:31, 32 en 10:3, Lukas 16:15). En dat hieruit volgt, dat de goede werken ten uiterste noodzakelijk zijn, niet als oorzaken, maar als bewijzen en gevolgen van de rechtvaardigmaking, zoals dit duidelijk blijkt uit de samenhang in Jak. 2.

En tenslotte ligt in de wederlegging door de onderwijzer ten aanzien van de dwaalgeesten deze leer opgesloten, dat juist de bewering dat men door de werken gerechtvaardigd wordt, zorgeloze en goddeloze mensen maakt.

- Want hun leer is dat het geloof van de werken kan afgescheiden worden.
- Dat de één zoveel extra kan werken, dat hij met zijn overvloedige werken anderen kan helpen.
- Dat uitwendig verrichte plichten reeds goede werken zijn, welke verdienen.
- Dat men aflaat van zonden voor geld verkrijgen kan.
- Ja ook nog, dat men na zijn dood zeer snel uit het vagevuur in de hemel kan komen door geld voor zielenmissen te geven. En hieruit vloeit vanzelf voort dat dit een zorgeloos en goddeloos makende leer is, want iemand die geld genoeg heeft, kan dan zondigen zo veel hij wil. Het is aan ingewijden niet onbekend, dat juist onder de zogenaamde geestelijken en wereldlijken in het pausdom de grootste gruwelen plaats vinden. Dit brengt hun leer mede en dus kan het ook niet anders zijn. Want hun leer doet rusten buiten Christus, en voor welk een kwaad ligt iemand dan niet open?
- Hun leer doet de genade en Christus klein achten. En daar genade al de verdiensten des mensen uitsluit, en alleen de verdiensten van Christus insluit, maakt de leer der genade alleen de mens nederig en teder voor God.
- En ten laatste, in hun leer aangaande de verdienstelijkheid der werken ligt een verwerpen van Christus en een onrein achten van het bloed des Nieuwen Testaments. En wat heeft zulk één toch anders te wachten dan dat God hier in de tijd de zonden met zware zonden zal straffen? Dit is voor ieders ogen te zien in die ongodelijke religie.

Ziet derhalve vrienden, hoe het pausdom onze zuivere, gereformeerde leer, welke strekt tot de diepste vernedering van de mens en tot de hoogste eer van God, lastert vanwege datgene, waaraan zij ten enenmale zijn verkocht.

Toepassing

Vrienden, gij hebt gehoord hoe naar het is gesteld met de dwaalgeesten, en welke gevolgen hun gevoelens in de praktijk hebben, hoe zulks zorgeloze en goddeloze mensen maakt.

A. Mensen, gij die nog in uw natuurstaat zijt en leeft, die uw heil en rechtvaardigmaking uit uw eigen doen en plichten zoekt, och, gij zijt met die van het pausdom in dezelfde staat. Het enige onderscheid tussen u en de dwaalgeesten is dit, dat gij de woorden der zuivere waarheid hebt, en dat gij in groter mogelijkheid verkeert om zalig te worden dan de dwaalgeesten. Maar gij zijt met alle mensen in uw natuurlijke staat in uw hart paaps en arminiaans, en dat betoont elk mens van nature in de praktijk. Hebt u begeerte daar eens iets van te zien? *Och, mocht God het u doen zien.*

1. U kunt het weten aan dat rusten in zulk een desolate en gevaarlijke staat. En waar rust u toch op? Immers op niets anders dan op doen en plichten. Uw woorden na uw belijdenis zullen wel zijn: *Ik rust op Christus*. Maar o mens, wat is dat, op Christus te rusten? In het natuurlijke weet gij wel dat het een verwaandheid en zotte inbeelding zou zijn, wanneer iemands bezit geruïneerd zou zijn, dat deze dan zou rusten in het vertrouwen op een groot, aanzienlijk, rijk, machtig en goed man, met wie hij nooit had onderhandeld en wie hij dus nooit tot zijn borg had gekregen. Wat is de mens dan toch dodelijk blind en dwaas in het geestelijke. Hij rust op Christus, en hij kent Jezus niet. Hij weet niet wat het is, voor God tienduizend talenten schuldig te zijn en niet een penning te hebben om te betalen. Ja, hij weet niet wat het is, veroordeeld te zijn in zijn gemoed, zich voor God des doods waardig te zien, en in zulk een toestand met Christus werkzaam te zijn en met Hem te komen en te pleiten voor de troon der genade, en met Hem het eens te worden. En zonder dit alles rust hij zorgeloos op Christus.

Och mensen, waar het zo mee staat, Christus kent u niet voor de Zijnen. Gij moet in uw tijd tot Hem komen, of gij zult met al uw inbeeldingen omkomen en verloren gaan. Ik zeg: mensen, beziet het toch zelf eens of dit niet waar is, dat gij uw eigen gerechtigheid opricht, en rust op uw bidden of lezen, of eens of tweemaal naar de kerk gaan, en menigeen ook op Doop en Avondmaal. En dit is een bewijs, dat gij niet ontdekt zijt aan uw nare staat van nature. Want gij zijt in gevaar van elk ogenblik in de hel te kunnen storten, en gij kent Christus niet zoals Hij gekend moet worden tot zaligheid. En evenwel zijt gij wel tevreden. Moet gij dan niet ergens op rusten buiten Christus? In een tijdelijk gevaar zoudt gij uw oogleden geen slaap gunnen voordat gij een weg van zekere redding gevonden had. Rust gij dan niet op uw plichten en op uw doen, en op de algemene barmhartigheden Gods? Blijkt dit niet hieruit, dat als gij de genademiddelen maar uitwendig hebt waargenomen, dit dan vrede en stilte in uw gemoed veroorzaakt? Wat is dit dan anders dan bij de papisten en als bij die farizeeër in Lukas 18? Die zei: "O God, ik dank U dat ik niet ben gelijk de andere mensen, rovers, onrechtvaardigen, overspelers, of ook gelijk deze tollenaar. Ik vast tweemaal per week" enz.

2. Mocht God het u doen zien, dat gij in uw hart paaps zijt, zoals Luther het uitdrukte, en gij een eigen gerechtigheid opricht. Dat kunt gij ook hieruit weten, dat gij meent dat uw staat in de grond beter is voor God dan die van een ander goddeloos mens. En zulks daarom omdat gij u wacht voor alle grove zonden, waar die ander in leeft. Wat

is dit anders dan zijn zaligheid te verwachten van en dus te rusten op dit, dat men niet zo goddeloos is? En zulks terwijl toch de grootste zondaar en de meest zedige, burgerlijke, eerlijke, uitwendig godsdienstige naamchristen in de grond in één en dezelfde staat van nature zijn, zo lang zij beiden niet bekeerd zijn.

3. U kunt het weten aan dat roemen op een goed hart. Och vrienden, wat is dat? Uw woorden der waarheid leren u anders.

Maar zo ver zijt gij van uw belijdenis af. Wat verwacht gij toch van uw ondoorgroendelijk, ondoorzoekeijk, arglistig, vijandig en ongekend hart? Verwacht gij de vrijspraak in de Goddelijke vierschaar op uw blindheid, dat gij uw hart voor goed houdt? O mensen, dat zal verkeerd uitkomen. God rechtvaardigt de goddeloze (Rom. 4:5) en niet die goed is in eigen ogen.

4. U kunt het weten aan uw verwardheid in de leer van de onmacht. Dan meent de natuurlijke mens eens dat hij zich bekeren kan als hij wil. En daarom stelt hij het weer uit. Dan en dan, als hij wat ouder is, als hij eenmaal getrouwd is, als hij die en die betrekking heeft, als hij daar woont. De arme mens denkt dat de bekering alleen bestaat in verandering van levenskoers, en dat hij dat zelf in handen heeft. En dan rust de natuurlijke mens weer op zijn onmacht, daarop dat hij het zichzelf niet geven kan. Wat is dat paaps en verward, en het is een duidelijk bewijs dat zulk één geen andere gerechtigheid of kracht kent dan alleen de zijne.

5. U kunt het weten aan uw avondmaal gaan. Menigeen is zo gerust als hij daar is geweest. Hij is dan een pak van benauwdheid der consciëntie kwijt. Het is hem of zijn zonden vergeven zijn. Is dat ook niet paaps? En hoe menigeen is er, die zich op de tijd van het Avondmaal wat ingetogener van leven houdt en wat meer leest en uit zijn avondmaalboekje bidt. En dan rust op dat gedane werk! En wat is dit anders dan zoals de roomsen hun mis waarnemen en wanneer zij hun getijden lezen?

6. U kunt het ook weten aan uw hoog schatten van de vermeende deugden en goede werken in anderen, zonder dat zij bekeerd en met Jezus en Zijn volk en zaak verenigd zijn. Wanneer zulk één sterft, dan roept men uit: die mens is gewis wel in de hemel! En menigmaal is zulk één met al zijn soorten van deugd een vijand van het werk Gods in eigen hart en dat van anderen, en dus ook een vijand van Gods volk geweest. O vrienden, als het gordijn is toegeschoven, dan mag men wel zwijgen, maar iemand zalig te spreken op grond van de uitwendige werken, dat is paaps en een vals getuigenis.

7. En tenslotte, mensen, u kunt het weten, dat gij in uw hart paaps zijt en een eigen gerechtigheid opricht, aan de diepe onkunde van Christus in uw hart, Welke Gods volk nodig heeft om voor God te kunnen bestaan. En ook aan de liefdeloosheid ten opzichte van dat arme en ellendige volk, die grondig van hun eigen gerechtigheid zijn afgebracht. Het kwade geld, waarmede zij tevoren in hun hand stonden, is hun ontnomen en zij zijn nu arm en in die staat gebracht van kopen zonder geld en zonder prijs (Jes. 55:1).

Vrienden, dezulken zijn nooit aan hun eigen gerechtigheid ontdekt, want anders zouden zij het houden met dat arme volk, dat alleen op Jezus' kosten moet leven. Uw hart zou dan bij dat volk zijn. En vrienden, ik beroep mij op uw geweten, of het niet waar is als gij eerlijk zult spreken, dat gij met uw hart dichter zijt bij een zedige

papist, dan bij een mens waarin God het werk der vernieuwing en der wedergeboorte door Zijn Geest begint en welke de Heere van zijn eigen gerechtigheid afbrengt. Want zo ver gaat de vijandschap tegen het werk Gods.

En daarom, mensen, wat zal ik zeggen? Blijft gij in die staat, o, wat zal het einde zijn? En wat zal uw verantwoordelijkheid groot zijn, onder het Evangelie te hebben geleefd, de weg u aangewezen, en zonder enige verandering dezelfde te zijn gebleven. Mocht gij toch uzelf eens zien. O zucht, dat God uw ogen opene en u licht geve. Dat Hij Zijn hand aan u mocht leggen, want door Zijn Geest zal het moeten geschieden.

B. Zijn er onder de onbekeerden, die enige overreding hebben dat hun staat niet goed is, en die niet gaarne willen sterven in die staat? Die nu toestemmen dat zij met hun eigen doen en plichten verloren zullen gaan wanneer zij niet iets anders krijgen?

O vrienden, ik raad u, zucht veel tot de Heere, dat God u doe zien uw gebondenheid onder de wet, en dat gij daarmede getrouwd zijt. Die eerste man zal moeten sterven, zult gij ooit eens Anderen worden. Eerst zult gij los moeten worden van de eerste, voordat gij verenigd zult worden met de tweede Man Christus, anders zoudt gij een overspeelster zijn, zoals Paulus zegt (Rom. 8:3).

Ziet eens waar uw gebondenheid onder het verbroken werkverbond al uit blijkt:

(1) Als men eerst wat beter gesteld wil zijn eer men durft te gaan bidden. Dan zegt men: *Och, ik kan niet bidden, ik ben te ellendig.* En dan laat men dikwijls het bidden maar na. Vrienden, dat is wettisch, want u moet als een aller ellendigste komen. En dat niet als een goddeloze te willen komen, houdt menigeen buiten de hemel.

(2) Het blijkt ook als men op zijn hartelijk bidden rust, of op de gebeden en werkzaamheden van vromen, welke zij voor de bekering van zulk één hebben, of op hun bevindingen enz. Och vrienden, we mogen dat wel erkennen, maar we mogen er geen gewicht aan hechten. De Heere ziet wel eens zulk één aan, met welke geen oog medelijden heeft (Ezech. 16:1). Hij helpt dezelve wel eens;

En helpen hem, die is verlaten

Uit zijn ellendigheid.

(Psalm 72:6, Datheen).

(3) Ook blijkt het daaruit, dat men geen heerlijkheid ziet in de weg van vrije genade. En dat men, hoe dodelijk ellendig men zichzelf ook ziet en hoe hopeloos het aan zijn kant ook is, toch geen voorrecht daarin ziet, dat er evenwel een troon van soevereine, vrije genade is. Vrienden, wanneer men daar niets mee op heeft, zulks is een bewijs dat men in de wet zit.

En daarom vrienden, ik raad u, legt u toch, zo ellendig en met uw eigen gerechtigheid vervuld als gij zijt, voor de Heere neer. Houdt toch aan in het klagen en in het tonen van uw gedaante aan God. In het klagen over uw hoge en trotse hart, over uw onwilligheid om losgemaakt te worden. Over uw afkerig en vijandig hart van de weg van vrije genade, ja over uw blindheid, waardoor gij geen indruk van dat alles hebt in uw hart. O, wie weet wat de Heere aan u zou doen als u maar bleef klagen aan de posten Zijner deuren, uzelf alle genade en licht onwaardig ziende.

Daarom, zoekt er toch voor bewaard te worden dat u ergens op zou rusten buiten Christus. Het is oneindig beter om bekommerd en werkzaam te blijven en in de genoemde weg maar licht te zoeken, dan dat gij uw ziel zoudt neerzetten op iets, dat niet met de zaligheid is gevoegd. En wanneer u ergens op vast raakt, hoe komt u er weer af? *Mocht de Heere het u doen zien.*

C. Volk van God, u bent in beginsel ontdekt aan de nietigheid en verwerpelijkheid van uw eigen gewaande gerechtigheid. U weet van de dierbaarheid van de weg van vrije en soevereine genade en van de gerechtigheid van Christus, en u bent aanvankelijk daarop tot rust gebracht met betrekking tot uw staat. Maar vrienden, wat is er nog een zuurdesem, een kracht van wettische verkeerdheden en zoeken in zichzelf in u overgebleven, hetwelk de ziel ten onder houdt, en waaronder u meer of minder al uw dagen zult moeten vechten en worstelen. Laat mij u eens iets tonen wat zo al dat wettisch werken is, of u het eens zien mocht en dus aan dat kwaad mocht worden ontdekt.

1. Als de zonden onvrijmoedig maken om tot Jezus te gaan, of als men vanwege de grootheid van zijn zonden bij Jezus vandaan blijft, o, dat is wettischheid en daarin is iets van het zeggen van Kaïn (Gen. 4:13): "Mijn zonden zijn groter dan dat zij vergeven kunnen worden." En ook van het zeggen der Joden (Ezech. 33:18): "Dewijl wij in onze ongerechtigheden versmachten, hoe zouden wij dan leven?" David deed anders. De grootheid van zijn zonden dreef hem des te meer uit (Psalm 25:11): "Om Uws Naams wil, Heere, vergeef Mijn ongerechtigheid, want die is groot." Dat is evangelisch.
2. Het is ook wettisch werken als men niet geloven wil tenzij men gevoelt, en als men vanwege zijn ongelovigheid bij Jezus vandaan blijft. Jezus bestraft dit in de Emmaüsgangers, zeggende (Lukas 24:25): "O onverstandigen en tragen van hart om te geloven." Maar het is evangelisch wanneer men met zijn banden van ongelooft aan de voeten van Jezus komt, Welke zegt (Hos. 2:19): "Ik zal u Mij ondertrouwen in geloof." Daarom zegt Jezus (Joh. 20:29): "Zalig zijn zij, die niet zullen gezien en nochtans zullen geloofd hebben."
3. En onder dat wettische behoort ook dat men niet ten Avondmaal durft te gaan of zegen te verwachten dan alleen op een zekere maat van voorbereiding.
4. Het is ook wettisch als men geen vergeving van zijn zonden wil geloven, tenzij men zulk een inspraak des Geestes of zulk een mate van licht en gevoel geniet. Maar het is evangelisch wanneer men God eer aandoet in voor Hem zijn zonden te belijden, dat alles over te geven en te laten in de handen van Jezus. Dat men dus werkt vanuit het verbond als een rechthebbende op de Persoon van Jezus, en als gevolg daarvan ook op Zijn goederen, dus ook op de weldaad van de genadige vergeving der zonden (Psalm 32:5, 6): "Ik zeide: Ik zal belijdenis doen van mijn overtredingen voor de Heere; en Gij vergaift de ongerechtigheid mijner zonde. Sela. hierom zal U ieder heilige aanbidden in vindenstijd." Het is nederig en evangelisch wanneer men de hand legt op al de beloften, omdat men een genadig recht op de Persoon van de Middelaar heeft gekregen.
5. Het is alleen maar wettisch wanneer men zijn gering talent niet aanlegt omdat het in eigen ogen zo gering is. Wat betekent het anders dan dat men gewicht zou leggen op het grote talent, indien met het maar had? Maar dat men aanlegt het weinige dat men heeft, wetende dat het voor de Heere hetzelfde is, Zijn werk te werken met grote of kleine talenten van Zijn volk, aangezien het toch alleen Zijn werk is, dat is evangelisch. Dus dat men zijn geringe werken naar buiten in Zijn handen geeft en daarin van Hem afhangt. Paulus zegt (2 Kor. 8:12) dat een gelovige bij God aangenaam is naar hetgeen hij heeft, en niet naar hetgeen hij niet heeft.
6. Het is wettisch wanneer men in zware posten of proefwegen, of onder zware kruisen of bestrijdingen meent dat men van God verlaten is, of dat men dit oordeel velt over anderen, die in zulke wegen zijn. Dus dachten de vrienden van Job verkeerd. Maar het is evangelisch wanneer men met en onder de wegen Gods er

mede werkzaam is en dat men zucht om het doel Gods met die roede, namelijk om in die smeltkroes gezuiverd en geheiligd te worden. Ja dat men zucht dat die roede niet eerder mocht worden opgeheven voordat de Heere Zijn werk er mede heeft gedaan. Paulus zegt (Hebr. 12:10): "Hij kastijdt ons tot ons nut, opdat wij Zijn heiligheid zouden deelachtig worden." Jezus staat toch achter deze muur en slaat die ziel gade (Hoogl. 2:9).

7. Het is verkeerd en wettisch wanneer men God wil bewegen om een zegen. Want daar ligt in opgesloten alsof wij wel willen en het aan onze zijde niet mankeert. Maar het is een evangelisch gezicht als wij een eeuwigheid zien in de deugden Gods en Zijn oneindige en onbegrijpelijke gewilligheid in Christus en daarbij zien dat het alles aan onze zijde scheelt, dat ons hart niet deugt en niet wil (Jes. 64:5): "Zie, Gij waart verbolgen omdat wij gezondigd hebben; in dezelve is de eeuwigheid, opdat wij behouden wierden."
8. En tenslotte, het is alles zeer wettisch als men uit de hoogte en als uit eigen waardigheid met zijn verstand het op de heiligmaking en de vordering daarin toelegt en dus werkzaam is. Als men zich krachtig kan voorthelpen met de letter en dat men meent dat een deel der heiligmaking in de letterkennis bestaat. Als men niet in dit en in alle opzichten voor God werkt vanuit de laagte, uit de diepte, uit zijn schuld en onwaardigheid voor God. Maar het is evangelisch als men in de weg van het verenigend geloof in Christus, tot rechtvaardiging en tot wegruiming van alles wat scheiding veroorzaakt tussen de Heere en de ziel, zijn heiligmaking zoekt te bevorderen. Als men als een onwaardige en alles verbeurd hebbende opziet naar en gedurig afhangt van de verlichtende en leidende Geest van Jezus. Ziet dit in de hoofdman. Hij zegt (Matth. 8:9, 10): "Heere, ik ben niet waardig dat Gij onder mijn dak zoudt inkomen." En de Heere zeide: "Ik heb zo groot geloof in Israël niet gevonden." Deze laatsten zijn de grootste christenen. Anderen, die uit de hoogte werken, zijn als mismaakte en ongezonde kinderen, groot van hoofd en klein van kracht en voeten, en in alle voorkomende gevallen missen zij meestal licht en kracht.

Het volgende moge nog dienen tot uw opwekkingen besturing.

Kinderen van God, het zielvertrouwend licht des Evangelies is te krijgen. Waarom zou u toch gebrek hebben, terwijl er overvloed is in uws Vaders huis? Zou u het dan niet zoeken? Er is immers geen meer heiligende weg dan de evangelieweg. O, indien Gods volk maar heiliger was en de natuurlijke mensen soms niet zo uitbrekend goddeloos, dan zou onze leer meer luister hebben en niet zo door de vijanden worden gelasterd. Ja, er is loon naar uw werk (2 Kron. 15:7). Mozes zag op de vergelding des loons, en dit deed hem de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom achten dan al de schatten van Egypte (Hebr. 11:26). Ziet dan ook op het grote loon. Uw loon zal volkomen zijn van de God Israëls, onder Wiens vleugelen gij gekomen zijt om toevlucht te nemen (Ruth 2:12).

En ten laatste, om hierin bevorderlijk te zijn diene de raad van de Heere Jezus tot uw bestiering (Joh. 15:4, 5): "Blijft in Mij, en Ik in u. Gelijkerwijs de rank geen vrucht kan dragen van zichzelf, zo zij niet in de wijnstok blijft; alsoo ook gij niet zo gij in Mij niet blijft. Ik ben de Wijnstok en gij de ranken; die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht; want zonder Mij kunt gij niets doen." En Jezus zegt ter aanmoediging in vers 7: "*Indien gij in Mij blijft, en Mijn woorden in u blijven, zo wat gij wilt, zult gij begeren, en het zal u geschieden.*" Amen.

ZONDAG 25 (Vraag 65-68)

VAN DE SACRAMENTEN

of hoe het geloof, waardoor een uitverkoren zondaar het verbond der genade inwilligt en deel krijgt aan al de weldaden van dat verbond, waarvan in het voorgaande is gesproken, door de Heilige Geest wordt gewerkt en versterkt door Woord en sacramenten.

Vraag 65: Aangezien dan alleen het geloof ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, vanwaar komt zulk geloof?

Antwoord: *Van de Heilige Geest, Die het geloof in onze harten werkt door de verkondiging des heiligen Evangelies, en datzelve sterkt door het gebruik van de sacramenten.*

Vraag 66: Wat zijn sacramenten?

Antwoord: *De sacramenten zijn heilige, zichtbare waartekenen en zegelen, van God ingezet, opdat Hij ons door het gebruik derzelve de belofte des Evangelies des te beter te verstaan gene en verzegele, namelijk dat Hij ons vanwege het enige slachtoffer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt.*

Vraag 67: Zijn dan beide, het Woord en de sacramenten, daarhenen gericht of daartoe verordend, dat zij ons geloof op de offerande van Jezus Christus aan het kruis, als op de enige grond onzer zaligheid wijzen?

Antwoord: *Ja zij toch; want de Heilige Geest leert ons in het Evangelie en verzekert ons door de sacramenten, dat onze volkomen zaligheid in de enige offerande van Christus staat, die voor ons aan het kruis geschied is.*

Vraag 68: Hoeveel sacramenten heeft Christus in het Nieuwe Verbond of Testament ingesteld?

Antwoord: *Twee, namelijk de Heilige Doop en het Heilige Avondmaal.*

Bij de bespreking van de leer der verlossing des mensen door Christus zijn wij nog bezig aan het tweede deel, hetwelk er over handelt hoe en door welk middel, namelijk het geloof, een ellendig, verlegen, radeloos zondaar deel krijgt aan de Middelaar Christus. Wij hebben daarin afgehandeld wat het ware zaligmakende geloof is, en wie de onderwerpen zijn, welke dit bezitten. Ook hebben wij gezien omtrent welke leerstukken der zaligheid het werkzaam is (zondag 7 tot en met 22).

Wij hebben ook gezien welke de vruchten en gevolgen van het zaligmakend geloof zijn, namelijk de rechtvaardigmaking des zondaars voor God en de daaruit voortvloeiende heiligmaking (zondag 23 en 24).

Wij gaan er dan nu tenslotte toe over om er naar te vragen *Wie alleen de werkende en versterkende Oorzaak is van het geloof, dat wordt gewerkt en versterkt door Woord en sacramenten* (zondag 25 tot en met 31).

De onderwijzer behandelt dit aldus, dat hij eerst aanwijst dat het de Heilige Geest is, Die door middel van Woord en sacramenten het geloof in het hart van de uitverkoren zondaar werkt en versterkt (zondag 25, vraag 65).

Daarna gaat de onderwijzer de leer van de sacramenten nader behandelen (zondag 25, vraag 66 tot en met zondag 31). En wel op deze wijze, dat hij eerst van deze sacramenten spreekt (zondag 25 vraag 65 tot zondag 30 vraag 82) en daarna de beschermmiddelen aanwijst, welke God heeft ingesteld tegen degenen, die de sacramenten ontheiligen (zondag 31, vraag 83-85).

De onderwijzer behandelt de leer der sacramenten aldus, dat hij eerst in het algemeen spreekt van de leer der sacramenten en hun aantal (zondag 25, vraag 66-68), en dat hij daarna elk sacrament van het Nieuwe Testament in den brede behandelt en verdedigt (zondag 25 tot en met 30).

Ten aanzien van onze stof voor dit ogenblik in de behandeling van de 25^e zondagsafdeling, willen wij op twee hoofdzaken letten:

- I. *Op hetgeen waar de onderwijzer van uitgaat, namelijk wat de fontein, oorsprong of springbron is, waaruit zulke grote en aanzienlijke weldaden, die in het voorgaande zijn genoemd, voortvloeien, te weten het verbond der genade;*
- II. *Hoe en op welke wijze de mens aan dat geloof komt, waardoor hij dat zalige verbond inwilligt, dus Wie de werkende en versterkende Oorzaak van het geloof is, dat gewerkt en versterkt wordt door Woord en sacramenten.*

Wat betreft het verbond der genade, wij hebben in een afzonderlijke oefening, welke is opgenomen in onze "*Verzameling van Oefeningen*", in de brede gehandeld over *het verbond der genade, de natuur daarvan en hoe het wordt gemaakt en ingewilligd*. Daarom gaan wij nu direct over tot de bespreking van het tweede hoofddeel.

Zien wij dan nu hoe en op welke wijze de mens aan dat geloof komt, waardoor hij dat zalige verbond inwilligt, dus Wie de werkende en versterkende Oorzaak van het geloof is, dat gewerkt en versterkt wordt door Woorden sacramenten. Wij staan er dan bij stil:

- A. Wie de werkende en versterkende Oorzaak van het geloof is, Welke daartoe Woord en sacramenten gebruikt (vraag 65), en
- B. Welke de natuur en het aantal van deze sacramenten is (vraag 66-68).

A. Ten aanzien van het eerste wijst de onderwijzer er direct op, ***dat God de Heilige Geest huishoudelijk de enige werkende en versterkende Oorzaak van het geloof is***. Och vrienden, het is een gewaand geloof, waarmede iemand denkt geboren te zijn, dat hij al zijn dagen heeft gehad, of dat hij in zijn tijd zelf heeft gesponnen en uit zijn verstand voortgebracht. Menigeen rust daar zorgeloos op, menende zo het zaligmakend geloof te bezitten. Er staat met nadruk in Joh. 6:44, 45 en 65: "niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader hem trekke" enz. En in vers 27 zegt Jezus dat het een werk Gods is dat iemand gelooft. Ef. 2:8: "Uit genade zift gij zalig geworden, door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave." En in Hand. 8:13 staat van Simon de tovenaer geschreven dat hij ook zelf geloofde. En evenwel staat er in vers 23, dat hij een gans bittere gal en een samenknoping der ongerechtigheid was.

Ja vrienden, zal iemand het zaligmakend geloof hebben, dan zal de Heilige Geest er de werkende en ook de versterkende Oorzaak van moeten zijn. Hij zal die Geest in zijn ziel moeten ontvangen hebben als een Geest des geloofs (2 Kor. 4:13). Dat de Heilige

Geest de werkende, versterkende en bewarende Oorzaak van het geloof is, leert ons Gods Woord.

1. De Heilige Geest is de werkende Oorzaak, aangezien Hij het, volgens de huishouding der Goddelijke Personen, in de eeuwige vrede raad op Zich heeft genomen alles in de uitverkorenen te werken, waardoor zij met Christus worden verenigd en de goederen van Christus de hunne zullen worden. En het enige middel daartoe is het geloof. Ziet dit in 1 Kor. 12:8, 9: "Dezen wordt gegeven het geloof, door dezelfde Geest." In Gal. 5:22 wordt het geloof de vrucht des Geestes genoemd, en in 1 Kor. 12:3 staat, dat niemand kan zeggen Jezus de Heere te zijn, dan door de Heilige Geest.
2. De Heilige Geest is ook de versterkende Oorzaak van het geloof, door Zijn eigen wegen en middelen. Ziet dit in Ef. 3:16, 17: "Opdat Hij u geve, naar de rijkdom Zijner heerlijkheid, met kracht versterkt te worden door Zijn Geest in de inwendige mens; opdat Christus door het geloof in uw harten wone." En de Heilige Geest is de bewarende Oorzaak van het geloof (1 Petrus 1:5): "Die in de kracht Gods bewaard wordt, door het geloof, tot de zaligheid".
3. Doch uit Gods Woord blijkt, dat de Heilige Geest niet de Oorzaak van dit alles is met uitsluiting van de Vader en de Zoon, want het werken van het geloof is een werk Gods naar buiten.
  - Het wordt door Jezus Zelf aan de Vader toegekend (Matth. 16:17): "Zalig zijft gij, Simon Bar Jona, want vlees en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar Mijn Vader." En Joh. 6:65: "Daarom heb Ik u gezegd, dat niemand tot Mij komen kan, tenzij het hem gegeven is van Mijn Vader."
  - Het wordt ook aan de Zoon toegekend. Matth. 9:27): "Niemand kent de Zoon, dan de Vader, noch iemand kent de Vader, dan de Zoon, en die het de Zoon wil openbaren." En in Hebr. 12:2 wordt de Zoon de overste Leidsman en Voleinder des geloofs genoemd, of de Auteur en Oorzaak van het geloof. Daarom mag een mens naar Christus uitzien om geloof, zoals de vader van dat kind (Markus 9:14): "Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp." En zoals de discipelen deden (Lukas 17:5): "Heere, vermeerder ons het geloof."

Zien wij dan nu hoe en op welke wijze en door welke middelen de Heilige Geest het geloof in het hart van de uitverkoren zondaar werkt en versterkt.

Ten eerste dus hoe en op welke wijze en door welke middelen de Heilige Geest het geloof in het hart werkt. En zien wij daarin dan wat het onderwerp is, waarin de Heilige Geest het geloof werkt, en welke middelen Hij daartoe in Zijn hand gebruikt. De onderwijzer zegt dus, dat het onderwerp **het hart** is.

Door het hart moeten wij verstaan al de vermogens en de innerlijkste bewegingen van de geest. Het verstand, de wil en zijn neigingen en al de hartstochten behoren daartoe (Rom. 10:10): "Met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid." Zo zei Filippus tot de kamerling (Hand. 8:37): "Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd gedoopt te worden." Daarom eist God in alle godsdienst het hart (Spr. 23:26): "Mijn zoon, geef Mij uw hart."

En het middel, dat de Heilige Geest in Zijn hand gebruikt, is zoals de onderwijzer zegt, **de verkondiging van het heilig Evangelie**. Wij zullen hier nu niet spreken van de velerlei wegen en middelen, welke de Heilige Geest gebruikt om een mens tot zichzelf te brengen, en door welke het Woord zijn kracht doet op het hart. Wij wijzen er slechts op dat in eigenlijke zin alleen het Woord het middel is, bijzonder het Woord

des Evangelies, en wel gewoonlijk de verkondiging daarvan door de gezanten des Heeren. Het is wel waar, dat God vrij is in Zijn werkingen, en niet afhankelijk is van het geloof op deze of die wijze te moeten werken. En hieruit volgt dus, dat indien de Heere dit zou willen, Hij het geloof ook onmiddellijk in het hart zou kunnen werken, zonder het beschreven Woord. Want geen ding toch zal bij God onmogelijk zijn (Lukas 1:37). En Rom. 9:19: "Wie heeft toch - als God iets wilde - Zijn wil wederstaan?" Iets zien wij hiervan in die kinderen, die van hunner moeders lichaam af geheiligd zijn. In het hart van dezulken wordt het werk Gods, namelijk het geloof, gelegd, en tegelijk mede de hebbelijkheid om op des Heeren tijd en als zij daartoe vatbaar zijn, de daden des geloofs te oefenen. Waarom zou God hen niet zonder Zijn beschreven Woord kunnen doen opwassen in het geloof, indien Hij dit wilde?

Ja, waarom zou God aan de heidenen, welke buiten de verkondiging van het Evangelie leven, Zijn Zoon niet kunnen openbaren in Zijn gepastheid en volheid, tegenover hun verlorenheid en doemwaardigheid? En waarom zou de Heere deze zielen zo niet door Zijn Geest tot Christus kunnen trekken en overbrengen, indien Hij dit had gewild. Doch vrienden, hier moeten wij zwijgen. Dit is de wil van God niet geweest. In Hand. 14:16 staat, dat God de heidenen in hun wegen laat wandelen. En dus moet van de heidenen worden gezegd (Ef. 2:12, 13) dat zij verre zijn, "zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls, vreemdelingen van de verbonden der beloften, geen hoop hebbende en zonder God in de wereld."

Maar ziet nu wat Gods wil is geweest. God heeft op een onfeilbare wijze door Zijn Geest willen invloeien in heilige mannen, welke Gods wil beschreven hebben en volmaakt ons hebben nagelaten. En God heeft nergens anders dan daar, waar Hij naar Zijn soevereine bedeling dit Woord gezonden heeft, en door geen ander middel dan alleen door en langs dat Woord en de verkondiging daarvan, het dierbare geloof willen werken in het hart van Zijn uitverkoren volk.

a. Dit wordt ons bevestigd uit zulke schriftplaatsen, welke dit met nadruk zeggen:

- (Rom. 10:8): "Nabij u is het Woord, in uw mond en in uw hart. Dit is het Woord des geloofs, hetwelk wij prediken."
- En vers 14: "Hoe zullen zij in Hem geloven, van Welke zij niet gehoord hebben? En hoe zullen zij horen, zonder die hun predikt?"
- En vers 17: "Zo is dan het geloof uit het gehoor; en het gehoor door het Woord Gods."
- Markus 16:15, 16: "Gaat henen in de gehele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen. Die gelooft zal hebben, zal zalig worden."
- En 1 Kor. 1:21: "Want nademaal in de wijsheid Gods de wereld God niet heeft gekend door de wijsheid, zo heeft het God behaagd door de dwaasheid der prediking zalig te maken die geloven."

b. Het wordt ons ook bevestigd uit de kracht, welke aan dat Woord wordt toegekend tot verlichting, wederbaring en vernieuwing. En zulks niet dit Woord op zichzelf alleen. O neen, Paulus zegt zelf (1 Kor. 3:6, 7): "Ik heb geplant, Apollos heeft nat gemaakt, maar God heeft de wasdom gegeven. Zo is dan noch hij, die plant, iets, noch hij die nat maakt, maar God, Die de wasdom geeft." En Hebr. 4:2: "Het woord der prediking deed hun geen nut, dewijl het met het geloof niet gemengd was in degenen, die het gehoord hebben." Maar dit Woord is alleen krachtig in de hand des Geestes. Dan is het (Rom. 1:16) "een kracht Gods tot zaligheid." En Hebr. 4:12: "Het Woord Gods is levend en krachtig, en scherpsnijdender dan een tweesnijdend zwaard, en gaat door tot de verdeling der ziel en des geestes, en der samenvoegselen, en des mergs"

enz. Jer. 23:29: "Is Mijn Woord niet also als een vuur, spreekt de Heere, en als een hamer, die een steenrots te morzel slaat?" Hierom wordt dat Woord genoemd (Psalm 110:2): "de scepter van Gods sterkte", waardoor een mens wedergeboren wordt. 1 Petrus 1:23: "Gij die wedergeboren zijt, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levend en eeuwig blijvend Woord Gods." Ziet ook Jak. 1:18. Daarom heeft de Heere beloofd dat Zijn Geest met Zijn Woord gepaard zou gaan (Jes. 59:21). Vrienden, ziet hieruit hoe nodig het is dat elk dit Woord veel leest en zich onder de verkondiging daarvan nederzet, zuchtende om de Geest. En ziet hieruit ook hoe zwaar het zulken zal vallen, die zich onttrekken en dit Woord versmaden. Er staat in Hand. 10:44, dat de Geest viel op die het Woord hoorden.

Zien wij nu nog hoe en op welke wijze de Heilige Geest door middel van het Woord het geloof in het hart werkt.

De Heilige Geest werkt inwendig en krachtig, ja onweerstaanbaar, inwendig. Dit heeft de Heere beloofd (Ezech. 36:27): "Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u, en Ik zal u een nieuw hart geven, en een nieuwe geest geven in het binnenste van u." En krachtig (Ef. 1:19, 20). In deze schriftplaats wordt het genoemd "de uitnemende grootheid van Gods kracht", welke aan een ziel ten koste moet worden gelegd om hem te doen geloven, "naar de werking der sterkte Zijner macht, die Hij gewrocht heeft in Christus, als Hij Hem uit de doden heeft opgewekt." Ja, de Heilige Geest werkt onweerstaanbaar. Anders kwam een mens er nooit (Joh. 3:8): "De wind blaast waarheen hij wil, en gij hoort zijn geluid; maar gij weet niet vanwaar hij komt, en waar hij heengaat. Alzo is een iegelijk, die uit de Geest geboren is."

De Heilige Geest werkt dan het geloof op de volgende wijze.

1. De Heilige Geest maakt het lezen, maar wel in het bijzonder de verkondiging van het Woord krachtig. En wel tot verlichting, tot overtuiging en tot vernedering. Ziet dit in Neh. 8:7, hoe al het volk op het lezen van Ezra zich neigde en de Heere aanbad met het aangezicht naar de aarde. O vrienden, Paulus zegt ons dat dit Gods werk is, ook in de particuliere samenkomsten (1 Kor. 14:24, 25). Dus dat er onder het profeteren een ongelovige of een ongeleerde in zulk een vergadering kan komen, en deze overtuigd kan worden en hem de verborgen dingen zijns harten daar geopenbaard kunnen worden, hetwelk hij tevoren nooit gezien heeft. En wel zo, dat hij op zijn aangezicht zal vallen en God aanbidden, Die zijn voet daarheen heeft gericht, en zal verkondigen dat God waarlijk in die vergadering tegenwoordig is. O mensen, ging het u ook eens aldus!
2. Ja, de Heilige Geest maakt het Woord wel eens krachtig om een ziel uit zichzelf naar Christus te drijven, dat zij zich aan Hem zal onderwerpen. Ziet dit in die drieduizend (Hand. 2:37-41). En ziet het ook zeer nadrukkelijk in die Moorman, hoe hij onder het lezen op de wagen en onder de verkondiging van Filippus, welke zich bij de wagen voegde, tot Jezus werd gebracht. Hij reisde zijn weg met blijdschap (Hand. 8:27-39). Dan legt een ziel de wapens neer, en de hoogten en sterkten van zulk één worden nedergeworpen (2 Kor. 10:4, 5).
3. De Heilige Geest gebruikt het Woord ook om te sterken tegen verzoeken, aftrekkingen en verlokkingen, en om de ziel te doen wassen in de genade. Jezus verwees de duivel naar het Woord, toen deze op Hem afkwam (Matth. 4:4, 7): "Daar staat geschreven" enz. Daarom lezen wij in Ef. 6:17 van "het zwaard des Geestes, hetwelk is Gods Woord." Toen Paulus te Miléte was (Hand. 20:32), zeide hij tot de ouderlingen, welke hij uit Efeze ontboden had: "En nu broeders, ik beveel u Gode en den Woorden Zijner genade, Die machtig is u op te bouwen." En

de Heilige Geest gebruikt het Woord ook ter bevestiging, ter volmaking en ter vertroosting. Paulus zegt (Rom. 16:25): "Hem nu, Die machtig is u te bevestigen naar Mijn Evangelie en de prediking van Jezus Christus." Zie ook 1 Thess. 3:2, 3. Tot al deze doeleinden gebruikt de Geest Zijn Woord en de verkondiging daarvan. Het is dus het werk des Geestes ook door middel van Zijn Woord het hart te openen, hetgeen alles inhoudt. Zoals er van Lydia geschreven staat (Hand. 16:14): "Welker hart de Heere heeft geopend, dat zij acht nam op hetgeen van Paulus gesproken werd." Ziet dan hoe dit geschiedt.

- De Heilige Geest opent de ogen en verlicht het verstand. Aan zulk een ziel wordt daardoor gegeven God te zien in Zijn heiligheid en rechtvaardigheid, zichzelf in zijn verlorenheid, zondigheid en vervreemding van God en Christus, ja ook zijn vloek- en helwaardigheid, zijn rampzalige onmachtigheid en onwilligheid, en de dodelijke vijandschap van zijn hart. Daarbij doet de Heilige Geest aan zulk één Christus zien in Zijn gepaste en volle algenoegzaamheid, als de Fontein, Welke is geopend tegen de zonden (Zach. 13:1). En ook de heerlijkheid, dierbaarheid en welgeordineerdheid van het zalige verbond der genade. Ja, de Heilige Geest verandert de neigingen van de wil, deze overbuigende en dus het hart omwendende. Het hart wordt dan afgekeerd van hetgeen waar het tevoren naar toegekeerd was. Het wordt afgekeerd van wereld, satan, zonde en zichzelf, en hemelwaarts en naar Sion gekeerd. Zulk één wordt hartelijk begerig naar verlossing uit de boze wereld en uit het verderf, dat daarin is, ja naar verlossing van het zondige eigen ik en uit de macht des satans. Ja, zulk één wordt hartelijk begerig naar Christus.
- De Heilige Geest veroorzaakt ook dat vluchten naar Christus en Zijn gerechtigheid, zo ellendig als de ziel is. Dan houdt de ziel geen grond om op te leunen, te steunen of te vertrouwen meer buiten Hem over. Vrienden, welk een zalige, hoge en heerlijke toegang wordt aan zulk een onwaardige gegeven. Dat werk doet tevens het hart zich volkomen verheffen boven alles wat de ziel nog ten onder zou willen houden. Daar spruit die smeltende liefde uit voort, die droefheid naar God over de zonden en een waarachtig scheiden van de zonden. En ook een waarachtig strijden tegen de zonden, en aldus wordt door dit geloof de genegenheid tot het kwade, ja dat overhellen tot het kwade verbroken, en wordt de ziel al oprechter voor God in het vijand zijn van alle zonden, en in het getrouw te houden aan de zijde Gods. Dit is hetgeen Petrus bedoelt (Hand. 15:9), dat het geloof het hart reinigt.

Nu hebben wij ook nog te letten hoe en op welke wijze de Heilige Geest het geloof in het hart, waarin Hij het werkte, ***versterkt door Woord en sacramenten***.

Wij slechts met een enkel woord zien, dat dit dierbare geloof aan zijn zwakheden is onderworpen. Een gelovige heeft menigmaal zeer veel werk om te houden wat hij heeft, en hij kan zeer geslingerd en twijfelmoedig worden. Niet dat de aard van het geloof zulks meebrengt. O nee, het allerkleinste *geloof* is in zijn wezen aan geen twijfeling onderworpen. Maar de *gelovige* wel. De mens, die gelooft, is aan zeer veel twijfeling onderworpen, omdat hij uit twee delen bestaat en zijn verdorven deel nog heeft. En wanneer de zwarte zijde van zijn hart boven is en hij niets dan zwartheid en donkerheid ziet, als hij daarbij dan weinig ziet van het genadeleven in zijn hart, ja niet kan zien dat het juist het licht is, hetgeen zijn boze hart ontdekt en dit aan hem openbaart, och, dan kunnen heftige bekommelingen hem aangrijpen en hem in veel vreeze des doods doen voortgaan.

Maar dan moeten wij hier zien hoe de Heilige Geest tegen de zwakheden en duisterheden in de gelovigen deze middelen ter versterking gebruikt.

- (1) De Heilige Geest gebruikt daartoe Zijn Evangeliewoord en de verkondiging daarvan, de voorstelling van de beloften Gods, welke daarin zijn, en van de getrouwheid en onveranderlijkheid Gods. Daarom wordt het Woord de redelijke en onvervalste melk genoemd, waardoor nieuwgeboren kinderen ook opwassen (1 Petrus 2:2). En in Hebr. 5:14 wordt het genoemd een vaste spijs voor de volmaakten. Vaste spijs wil zeggen dat men de beloften Gods, arm zijnde bij zichzelf, in afhankelijkheid van de Geest van Jezus met een nederig gemoed recht gebruikt. Maar het is niet dit, dat men het hoofd vol letterkennis heeft, en de arme en ellendige zielen, die zichzelf niet kunnen helpen, maar voor lage geesten en kleine kinderen houdt, die nog de melk van node hebben. Och vrienden, zulke armen en ellendigen zijn in de nood menigmaal de sterken, en zij kunnen dan wel heel wat beter gebruik maken van Gods beloften dan menigeen, die voorgeeft dat hij wat is en dat hij het voorwerp voor de vaste spijs is. Het is zelfs te vrezen dat er onder die 'groten' wel zijn, die in de grond geheel en al mis zijn.
- (2) En de sacramenten, of wel het gebruik van dezelve, zijn, zoals de onderwijzer zegt, het middel in de hand des Heiligen Geestes tot versterking en vertroosting. De onderwijzer zegt, **dat de Heilige Geest dit geloof sterkt door het gebruik der sacramenten**. Hoe en op welke wijze dit geschiedt, zal in het vervolg nog nader blijken.

B. Daarom gaan wij er nu toe over om te zien welke de natuur en het aantal der sacramenten is (vraag 66-68). De rechte aard en natuur der sacramenten wordt ons aangewezen in de vragen 66 en 67. Eerst willen wij dan zien wat sacramenten zijn (vraag 66).

Wat moeten wij dus door *sacramenten* verstaan? Het woord sacramenten is eigenlijk niet schriftmatig. Hetgeen door dit woord wordt bedoeld, wordt in de Bijbel weergegeven als *bondszege*, of als tekenen en zegelen van Gods verbond (Gen. 17:11): "Gij zult het vlees uwer voorhuid besnijden, dat zal u een teken des verbonds zijn." Dit vergeleken met Rom. 4:11: "Abraham heeft het teken der besnijdenis ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs, die hem in de voorhuid was toegerekend; opdat hij zou zijn een vader van allen, die' geloven, in de voorhuid zijnde, teneinde ook hun de rechtvaardigheid toegerekend worde."

Evenwel mag men dit woord hier wel behouden, want het drukt de zaak niet ongepast uit. Bij de Romeinen gaf dit woord *sacramentum* zo veel te kennen als een krijgseed, waardoor een soldaat zich aan zijn krijgsoverste verbindt. En dus is dit hier niet ongevoegelijk, dewijl een gelovige zich aan Koning Jezus als met ede verbindt om Hem te willen dienen en onder Zijn banier te willen strijden.

Maar er is nog iets naders, waarom de Latijnen de bondszegelen sacramenta hebben genoemd, daar dit woord ook betekent wat in het Grieks wordt uitgedrukt door *mysterion*, verborgenheden, met welk woord de Grieken de bondszegelen ook hebben aangeduid (1 Kor. 4:1): "Alzo houde ons een ieder mens als dienaars van Christus, en uitdelers der verborgenheden Gods."

Dat de sacramenten terecht verborgenheden mogen worden genoemd, is voor ieder duidelijk, aangezien zij verborgen zaken betekenen en verzegelen, en ook dewijl een gelovige menigmaal aangaande geen stuk van de religie meer in het duister verkeert dan juist ten aanzien van de leer en het sacramentele gebruik der sacramenten. Hij heeft er telkens het licht en de leiding des Geestes bij van node. Ja, zelfs een

onbekeerde, die zeer in de waarheden is geoefend, is dikwijls voor niets wat de letter betreft, meer onvatbaar dan voor de leer der sacramenten. Want om deze te verstaan is geestelijk licht nodig. Sommigen maken hier wel het bezwaar, dat men door het geven van deze betekenis aan het woord aanleiding geeft aan de roomsen om meer sacramenten in te stellen, zoals de roomse kerk het huwelijk een sacrament noemt, enz., hetwelk Paulus een verborgenheid noemt. Maar elk, die in deze enige kennis heeft, weet wel dat een eigenschap geen sacrament maakt, want er zijn wel honderd zaken, die verborgenheden zijn. Alleen de Goddelijke instelling maakt het sacrament. Daarom blijven wij dit woord gebruiken, aangezien het op een gepaste wijze deze heilige tekenen en zegelen van andere zaken onderscheidt.

Bezien wij nu echter de natuur en de hoedanigheden van de sacramenten.

De onderwijzer beschrijft ons wat de sacramenten zijn, namelijk **heilige, zichtbare waartekenen en zegelen, van God ingezet.**

Het zijn tekenen en zegelen. En verstaat hier dan door tekenen niet alleen dit, dat zij natuurlijker wijze in zichzelf iets geschikts hebben om de onzichtbare genade af te kunnen beelden. Maar verstaat hierdoor voornamelijk dit, dat zij dit doen naar de wil en goedkeuring van God. Want anders, als onze dwaze eigenwijsheid op de troon zit, kunnen wij wonderlijk veel overeenkomsten in natuurlijke dingen vinden en dus zouden wij zeer veel tekenen en voorbeelden noemen. En door het woord zegelen moeten wij niet hetzelfde verstaan als door tekenen. Want alle tekenen zijn nog geen zegelen. Door zegelen moeten wij zulke tekenen verstaan, welke de afgebeelde onzichtbare genade tegelijk ook verzegelen. En in een ruwe schets dan zulk soort zegelen, als welke gebruikt worden voor eigendomsbrieven of koopbrieven, of ook voor die plakaten van de overheid, welke over grote privilegiën handelen, en waaraan dan zegelen worden opgehangen ter bevestiging. En deze zegelen hebben dan voor niemand anders hun waarde en kracht dan voor de eigenaar van het huis of land enz., of wel voor die, welke vallen onder het voorgeschreven privilege. Zulk één krijgt door overnemen van dat zegel een opdracht en bevestiging van de zaak zelf, daar hij de eigenaar is. En dus heeft een ander, die geen eigenaar is, aan dat zegel niets.

In zijn antwoord noemt de onderwijzer ook de eigenschappen van deze tekenen en zegelen, namelijk *dat ze heilig en zichtbaar zijn.*

a. Het zijn *heilige* tekenen en zegelen. En zulks niet omdat zij uitwendig enige heiligheid hebben in zichzelf, maar omdat zij door de heilige God zijn afgezonderd en daartoe ingezet. En ook omdat zij heilige dingen afbeelden en verzegelen. En tenslotte ook omdat zij alleen door gelovigen, dus bij aanvang geheiligden, als alleen daartoe recht hebbende, mogen en moeten worden gebruikt.

b. Het worden ook *zichtbare* tekenen en zegelen genoemd. En zulks om het onderscheid aan te wijzen met het Woord, dat een hoorbaar teken is. Ook omdat zij uiterlijk zijn, zodat zeen ze met het lichamelijk oog kan zien en dus zienlijke tekenen en zegelen zijn van de heerlijke genaden, welke worden betekend en verzegeld, en welke (1 Kor. 2:9) geen ogen gezien hebben. Zij worden ook zichtbaar genoemd om aan de gelovigen te leren dat zij hun ogen open moeten hebben als zij deze gebruiken. Vrienden, zal God zichtbare tekenen geven om door de uiterlijke zinnen bevestiging te geven, en zal ik dan mijn ogen sluiten en doen en handelen als wanneer ik in het eenzame ben? Dat is zeer verkeerd.

De onderwijzer toont tenslotte nog aan wat deze heilige tekenen nu tot sacramenten maakt, namelijk de instelling tot dat doel, dat zij in de kerk sacramenten zouden zijn. Hij zegt: *zij zijn van God ingezet.*

Dat zij door God moeten zijn ingesteld om tot sacramenten te dienen in de kerk en dat daaruit volgt dat de instelling van alle sacramenten op het Woord gegrond moet zijn, zal in het vervolg nog blijken bij de behandeling van vraag 68.

Maar hier moeten wij naar de reden vragen, *waarom zij door God, en niet door de kerk mogen en moeten worden ingesteld?*

De reden is deze, dat niemand dan God alleen daartoe recht of macht heeft. Het komt alleen aan de soevereine en onafhankelijke God toe om Zijn wil en wijze van de godsdienst aan Zijn schepsel voor te schrijven. De instelling van de sacramenten is alleen gegrond in het tweede gebod en komt daarom aan geen mens en ook niet aan de kerk toe. Ook zouden het geen tekenen en zegelen van Gods genade kunnen zijn, dan alleen uit kracht van Gods instelling. Want God alleen is machtig de zaak in het hart te geven, welke door de bondszegelen betekend en verzegeld wordt. Gelijk een koning, die privilegiën uitdeelt, alleen de macht heeft om zijn zegelen daaraan te hangen, zo ook hier.

Ook noemt de onderwijzer het doel en oogmerk, waartoe God de bondszegelen heeft ingezet, namelijk *opdat Hij ons door het gebruik derzelve de belofte des Evangelies des te beter te verstaan geve en verzegele, namelijk, dat Hij ons, vanwege het enige slachtoffer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt.* Het doel en oogmerk Gods bij de instelling er van maakt het bondszegel in eigenlijke en volstreckte zin tot een bondszegel.

Daarom niet alleen het *teken*, en ook niet de overeenkomsten met de betekende zaak, al zouden deze er zelfs vele zijn. En ook niet alleen de *instelling*, want dan zou het huwelijk ook een sacrament zijn, want dat is ook ingesteld. Maar alleen *het doel Gods* in de instelling van een zichtbaar teken, en wel om in de kerk te dienen tot een zegel van de onzichtbare genade.

Zo is het ook oudtijds met de voorbeelden gelegen geweest. Die mocht men niet maar verzinnen omdat zij overeen kwamen, want dan waren er wel duizenden. Maar zouden deze innerlijk voor de ziel dienen tot enige bevestigingen sterkte, dan was het nodig dat God deze tot voorbeelden had ingesteld. Anders is dit maar iets eigenwilligs en meestal maar losse en laffe gewaande wijsheid van de mens. Wij moeten niet wijzer zijn dan God.

De onderwijzer spreekt hier van *de beloften des Evangelies*, welke hij nader uitbreidt als hierin bestaande: *namelijk dat Hij ons vanwege het enige slachtoffer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt.*

Hierdoor moeten wij niet alleen al de algemene beloften verstaan, welke al Gods kinderen gemeen hebben. Namelijk de beloften van al wat uit het genadeverbond tot hun rechtvaardiging, heiliging en verheerlijking voortvloeit, en zulks alles om niet.

Maar hierbij zijn ook ingesloten deze en gene particulier toegepaste woorden uit die beloften, welke God in het bijzonder heeft gesproken tot deze en die van Zijn kinderen. God sprak deze in het bijzonder ten opzichte van hun geestelijke en tijdelijke stand, of tot raad en moedgeving in hun ongevallen, of ook omtrent zaken, welke zij op het hart dragen. En het Avondmaal kan in deze voor Gods volk in het bijzonder tot sterkte zijn. Wij zullen de beloften hier nu niet noemen, want wij hebben

bij de behandeling van 'Het Genadeverbond' in den brede van de velerlei en gepaste beloften gesproken.

Tenslotte spreekt de onderwijzer nu nog van het doel van de instelling of van de werking der sacramenten omtrent deze beloften Gods. Hij spreekt er eerst van *waartoe zij dienen?* Namelijk, *om de beloften des Evangelies des te beter te verstaan te geven en te verzegelen.*

Door de woorden des te beter te verstaan te geven moeten wij *niet* verstaan, alsof de sacramenten buiten Gods Woord of beter dan Gods Woord zouden onderwijzen. Maar het wil dit zeggen, dat zij met en naast het Woord, tot beter verstaan of tegen de blindheid en het ongeloof in, aan de uitwendige zinnen de zaken vertonen, welke de ziel heeft ondervonden en waarvan innerlijke bevindingen en bevattingen zijn in het gemoed. Veel blindheid in en misvattingen van de dingen, die des Geestes Gods zijn, zijn in de gelovige overgebleven. En daarom komen deze uitwendige, zichtbare tekenen te hulp en wijzen de eenvoudige, Goddelijke zin van het Evangelie aan. Zij geven de gepastheid en welverordeneerdheid van het genadeverbond en de eenvoudige, doch evenwel bovennatuurlijke handeling der ziel omtrent de aangeboden genaden te beter te verstaan. En daarom kunnen zij aan de ene zijde de waarachtigheid en getrouwheid van God en Zijn beloften verzegelen, en aan de andere zijde de gemeenschap der ziel aan Christus en aan al Zijn beloften en goederen. Want de beloften liggen algemeen voor de gelovigen. Dan is het (Joh. 3:36): "Die in de Zoon gelooft, Die heeft het eeuwige leven."

Maar de sacramenten eigen in het bijzonder die en die belofte aan elke gelovige op zichzelf toe, en dus dienen zij krachtig ter verzegeling. En wel dan als zij de getrouwe God aanmerken, Die niet liegen of veranderen kan en Die Zijn Woord en beloften geeft. Ja, nog verder, dat God deze Zijn beloften door eedzwering bevestigt (Hebr. 6:17, 18). De sacramenten geven dit allerzekerst te verstaan, dat God boven dit alles nog zichtbare en tastbare tekenen ten onderpand geeft. Zoals een koning zijn zegel aan uitwendige voorrechten hangt om zijn onderdanen van zijn getrouwheid te vergewissen. En zoals een eigenaar een gezegeld bewijs van eigendom ontvangt bij de overdracht of bij het ontvangen van het zegel, waardoor hij in zijn hart de verzekering ontvangt van zijn eigendomsrecht.

En de sacramenten hebben deze uitwerking door de werking van de Heilige Geest in de harten van de rechte gebruikers van de bondszegelen. En wel zoals de onderwijzer zegt: *opdat Hij ons dit doe door het gebruik derzelve.* Zij geven dus de beloften van het Evangelie te beter te verstaan en zij verzegelen deze ook door het gebruik. En dit geschiedt wanneer deze bondszegelen onvervalst, naar de zuivere instelling van Christus, worden bediend door gezonden voorgangers in de dienst des Woords. Want dit wordt samengevoegd (Matth. 28:19): "Gaat dan henen, onderwijst alle volkeren, dezelve dopende." En Johannes de Doper zegt (Joh. 1:33) dat hij gezonden was om te dopen. En Paulus spreekt daarvan tot de vervalsers, als dezen bijeenkwamen om het Avondmaal te houden op hun eigenwillige manier (1 Kor. 11:20), dat zulks niet was het eten van het Avondmaal des Heeren. Dit vervalsen is het merkteken van de valse kerk. Daarom zegt onze Nederlandse Geloofsbelijdenis (art. 29) *dat het de valse kerk is, die de sacramenten niet bedient zoals Christus in Zijn woord verordend heeft.*

Ook geven de sacramenten de beloften van het Evangelie te beter te verstaan en verzegelen deze als zij door ware gelovigen worden gebruikt. Dit bedoelt de

onderwijzer duidelijk als hij zegt: *opdat Hij ons door het gebruik derzelve*, enz. *Ons*, met nadruk, in wier hart de Heilige Geest het geloof werkt. Dit is in overeenstemming met Rom. 2:25: "Want de besnijdenis is wel nut, indien gij de wet doet; maar indien gij een overtreder der wet zijt, zo is uw besnijdenis voorhuid geworden." En ook met Matth. 3:6: "En zij werden door hem gedoopt in de Jordaan, belijdende hun zonden." Filippus zeide tot de kamerling (Hand. 8:37): "Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd. En hij antwoordende, zeide: Ik geloof dat Jezus Christus de Zoon van God is." En 1 Kor. 11:27: "Zo dan, wie onwaardiglijk dit brood eet of de drinkbeker des Heeren drinkt, die zal schuldig zijn aan het lichaam en het bloed des Heeren.

En nu zijn *ál* de sacramenten van het Verbond der genade van *één natuur*, en dientengevolge mag geen ongelovige, geen onbekeerde dezelve gebruiken. Want aan wie God in Zijn Woord niets belooft, aan zulken verzegelen de sacramenten ook niets. Een zegel wordt niet gehangen aan een lege brief. Onze Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt nadrukkelijk (art. 35): "*Voorts, hoewel de sacramenten met de betekende zaken tezamen gevoegd zijn, zo worden zij nochtans met deze twee zaken door allen niet ontvangen. De goddeloze ontvangt wel het sacrament tot zijn verdoemenis, maar hij ontvangt niet de waarheid van het sacrament; gelijk als Judas en Simon de tovenaars beiden wel het sacrament ontvingen, maar niet Christus*", enz. O vrienden, hoe naar is toch het woord voor dezulken (Hos. 5:6): "Met hun schapen en met hun runderen zullen zij dan gaan om de Heere te zoeken, maar niet vinden; Hij heeft Zich van hen onttrokken."

Dit beter te verstaan geven en verzegelen geschiedt ook wanneer de bondszegelen worden gebruikt *op een sacramentele wijze*. Dit wil zeggen, dat naar Gods instelling, op grond waarvan zij gelovig worden gebruikt, het uitwendig of zichtbaar teken wordt verenigd met de geestelijke, onzichtbare genade. En dus wordt verzegeld dat God GóD is, dat Zijn woorden en beloften onveranderlijk zijn, en dat zij zó waarachtig de betekende en verzegelde genade hebben ontvangen, als zij de uitwendige tekenen gebruiken. Hierdoor komt het dat het teken vaak de naam van de betekende zaak draagt, dit vloeit dus voort uit deze nauwe sacramentele vereniging, zoals in Titus 3:5 en ook op andere plaatsen.

Nu moeten wij nog bezien waarin de sacramenten met het Woord overeenkomen, en waarin zij van dit Woord verschillen (vraag 67).

(1) Eerst zien wij dan waarin zij met Gods Woord overeenkomen. De sacramenten zowel als het Woord zijn tot hun doel even krachteloos zonder de werking van de Heilige Geest. Dit zien wij in Simon de tovenaars (Hand. 8:13). Hij geloofde ook zelf en hij werd gedoopt, en hij, bleef gedurig bij Filippus en hij ontzette zich als hij de tekenen én grote krachten zag, die er geschiedden. En wat was de uitwerking? In vers 23 staat, dat hij een gans bittere gal was en een samenknoping van ongerechtigheid. Daarom zegt Petrus (1 Petrus 3:21): "Waarvan het tegenbeeld, de Doop, ons nu ook behoudt, niet die een aflegging is der vuiligheid des lichaams, maar die een vraag is van een goed geweten tot God, door de opstanding van Jezus Christus ." En van de besnijdenis wordt gezegd (Rom. 2:25) dat zij op zichzelf niet nut is. Paulus zegt (1 Kor. 3:6-7): "Ik heb geplant, Apollos heeft nat gemaakt; maar God heeft de wasdom gegeven. Zo is dan noch hij, die plant, iets, noch hij, die nat maakt."

- (2) De sacramenten en het Woord hebben beide ook als enig doel het aanwijzen van de offerande van Jezus Christus aan het kruis, als de enige grond van zaligheid. **Zij zijn** dus, zoals de onderwijzer zegt, **beide daarheen gericht en verordend, dat zij het geloof daarop wijzen**. Het blijkt ons uit Gods Woord duidelijk dat alle sacramenten, vanaf de val, op Christus wijzen, als de enige Oorzaak van de vergeving van zonden en als de enige grond der zaligheid, in overeenstemming met het Woord.
- Dit zien wij in de besnijdenis. Paulus leert ons in Rom. 4:11, dat Abraham het teken der besnijdenis ontvangen heeft tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs, die hem in de voorhuid was toegerekend, enz. En Kol. 2:11: "In welke gij ook besneden zijt met de besnijdenis, die zonder handen geschiedt", enz.
  - En ook in het Pascha (1 Kor. 5:7): "Ons Pascha is voor ons geslacht, namelijk Christus."
  - Dit zien wij ook in de extra-ordinaire sacramenten, waarvan wij lezen in 1 Kor. 10:1-4 en Joh. 6:31-35 en 48-51.
  - Voorts zien wij het in de Heilige Doop (Rom. 6:3, 4): "Of weet gij niet, dat zovelen als wij in Christus Jezus gedoopt zijn, wij in Zijn dood gedoopt zijn? Wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood" enz.
  - En tenslotte zien wij het ook in het Heilig Avondmaal (1 Kor. 11:26): "Zo dikwijls als gij dit brood zult eten en deze drinkbeker zult drinken, zo verkondigt de dood des Heeren, totdat Hij komt."

En bezien wij nu ten tweede waarin de sacramenten met het Woord verschillen.

De onderwijzer zegt namelijk, dat de Heilige Geest ons *leert* door het Evangelie en ons *verzekert* door de sacramenten.

1. Het Woord des Evangelies is in de hand des Heiligen Geestes het gewone middel om tot de zaligheid te brengen, om het geloof te doen uitspruiten en om de ziel over te brengen in Christus. Ziet dit helder in Rom. 10:8, 14 en 17. Maar de sacramenten zijn in de hand des Heiligen Geestes niet de gewone middelen om tot de zaligheid te brengen. Bij de sacramenten wordt er van uitgegaan, dat de bijzondere genade er is, zoals duidelijk blijkt uit de aangehaalde plaatsen Rom. 2:25, Hand. 8:37 en 1 Kor. 11:27. En dan dienen zij tot verzegeling en tot versterking van het geloof.
2. Zij verschillen ook daarin, dat het Woord alleen nuttig is voor degenen, die een onderscheidend begrip en verstandelijke vermogens hebben (Rom. 10:17). Maar sommige sacramenten waren of zijn naar hun wijze van instelling ook nuttig voor kinderen, zoals de Besnijdenis en de Doop.
3. Ook daarin is verschil, dat het Woord tot zaligheid volstrekt nodig is, zodat een mens zonder dat Woord verloren gaat; maar ook zonder de sacramenten kan iemand zalig worden. Nadrukkelijk is hier het zeggen van Augustinus en Bernardus, *dat niet het ontberen, maar het verachten van het sacrament verdoemt*. Het Woord kan krachtig zijn zonder het sacrament, maar de sacramenten kunnen niet zijn, noch kracht hebben zonder het Woord.

Zie, zo verschillen zij en zo komen zij overeen. Met nadruk wijzen wij er hier op, dat Augustinus een sacrament een *zichtbaar* Woord noemde, en dit om de overeenkomst met het Woord en ook het onderscheid van het Woord tegelijk aan te wijzen.

Verder vraagt de onderwijzer: **Hoeveel sacramenten heeft Christus in het Nieuwe Verbond of Testament ingezet?** (Vraag 68).

Hier moeten wij bezien welke sacramenten er oudtijds zijn ingesteld geweest. Toen waren er de gewone sacramenten, namelijk de besnijdenis en het Pascha..

- (1) De besnijdenis is door God ingesteld toen Hij het verbond met Abraham had opgericht (Gen. 17:10-14): "Dit is Mijn verbond, dat gijlieden houden zult tussen Mij en tussen u, en tussen uw zaad na u: dat al wat mannelijk is, u besneden worde. En gij zult het vlees uwer voorhuid besnijden; en dat zal tot een teken zijn van het verbond tussen Mij en tussen u. Een zoontje dan van acht dagen zal u besneden worden" enz. Dit vergeleken' met Hand. 7:8: "En Hij gaf hem het verbond der besnijdenis." Abraham is hieraan gehoorzaam geweest, zoals blijkt uit Gen. 17:23-27. Daarom lezen wij in Rom. 4:11, dat Abraham het teken der besnijdenis ontvangen heeft tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs.
- (2) Het Pascha of het paaslam is ingesteld in Ex. 12. Daar beveelt de Heere bij het uitleiden van Israël uit Egypte het Paaslam te slachten en te eten, en zulks voor die en volgende tijden.

Toen waren er ook buitengewone sacramenten, welke God maar voor een korte tijd gebruikt heeft tot onderrichting en versterking van Zijn volk.

- Ten eerste was daar toen de behoudenis van Noach met zijn achten in de ark, ten tijde van de zondvloed (1 Petrus 3:20-21): "Die eertijds ongehoorzaam waren, wanneer de lankmoedigheid Gods eenmaal verwachtte, in de dagen van Noach, als de ark toebereid werd; waarin weinige (dat is acht) zielen behouden werden door het water. Waarvan het tegenbeeld, de Doop, ons nu ook behoudt."
- Ten tweede was er toen de wolken het gaan door de Rode Zee, hetwelk nog nader zal blijken.
- Ten derde was er ook het manna, het water uit de rotssteen, enz. Ziet dit in 1 Kor. 10:111: "En ik wil niet, broeders, dat gij onwetende zijt, dat onze vaders allen onder de wolk waren en allen door de zee doorgegaan zijn; en allen in Mozes gedoopt zijn in de wolk en in de zee; en allen dezelfde geestelijke spijs gegeten hebben; en allen dezelfde geestelijke drank gedronken hebben; want zij dronken uit de geestelijke steenrots, die volgde; en de steenrots was Christus." En dat Christus de betekende zaak van het manna was, blijkt ons uit Joh. 6.

En wij moeten ook bezien hoeveel sacramenten Christus in het Nieuwe Testament heeft ingesteld. Namelijk alleen deze twee: *de Heilige Doop en het Heilig Avondmaal*.

1. Christus heeft de Heilige Doop ingesteld (Matth. 28:19): "Gaat dan henen, onderwijst al de volkeren, dezelve dopende in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes, lerende hun onderhouden al wat Ik u geboden heb." Zoals ook de doop van Johannes door God was ingesteld (Joh. 1:23), waar hij zegt dat God hem had gezonden om te dopen.
2. En het Heilig Avondmaal. De instelling daarvan vinden wij duidelijk aangehaald door Paulus (1 Kor. 11:23-26): "Want ik heb van den Heere ontvangen, hetgeen ik u ook overgegeven heb, dat de Heere Jezus in de nacht, in welke Hij verraden werd, het brood nam. En als Hij gedankt had" enz. Dit wordt ons verhaald in Matth. 26:26-28.

De instelling van het pausdom vervalt dus, dat bij deze twee sacramenten nog vijf andere voegt.

- Eerst het vormsel of de confirmatie, welke de papisten opmaken uit de oplegging der handen (Hand. 8:17), welke in de eerste kerk een teken is geweest van de

wonderbare schenking van de Heilige Geest. Doch het was geen sacrament. Zij maken er echter een sacrament van, hetwelk zij bedienen aan gedoopten als dezen enig verstandelijk begrip beginnen te krijgen, tot versterking en vorming. En zij doen dit op deze wijze. Een zogenaamde bisschop of priester tekent met zogenaamde heilige zalf en olie een kruis aan het voorhoofd, onder het spreken van de woorden: Ik teken u met het teken des kruises, en ik vorm u met de zalf der zaligheid, inde Naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes. En dan geven zij hierbij een kinnebakslag, om te leren dat zij moeten lijden en verdragen, enz.

- Ten tweede de oorbiecht en boetedoening, dat is dat men in het heimelijke aan een zogenaamde priester belijdenis doet van zijn zonden, welke men na zijn doop heeft bedreven, en waarvoor men van hem vergeving ontvangt, onder voorwaarde dat aan enige opgelegde boete of boetedoening wordt voldaan.
- Ten derde het laatste oliesel. Dit maken zij op uit Markus 6:13 en Jak. 5:14. Dit is nooit een eigenlijk sacrament geweest, en de betekende zaak, namelijk een gezondmaking van het lichaam door een wonder, is al spoedig in de kerk opgehouden. Dit is in de roomse kerk een zalven of bestrijken met zalfolie over de ogen, oren,, neusgaten, mond en handen van een stervende, onder zekere gebeden, welke zalving naar hun mening behulpzaam is om wel te sterven. Ook zou het de vergeving der zonden voleindigen.
- Ten vierde is er de ordening van de dienaren. Dat wil zeggen dat iemand in enige zogenaamde geestelijke ordening of bediening wordt geïnstalleerd door zekere ceremoniën, in het bijzonder door het scheren van de kruin van het hoofd, de oplegging der handen en door heilige zalving.
- En tenslotte het huwelijk, hetwelk zij opmaken uit Ef. 5:31, alwaar zij menen dat Paulus het huwelijk een verborgenheid noemt, terwijl Paulus met het woord verborgenheid slechts wijst op de geestelijke vereniging van Christus met Zijn kerk. Indien het huwelijk een sacrament zou zijn, omdat het een verborgenheid wordt genoemd, dan zou Gods wil ook een sacrament zijn (Ef. 1:9). En zo ook de roeping der heidenen (Ef. 3:3). En ook de Godzaligheid (1 Tim. 3:16). En omdat de latijnse overzetters het Griekse woord *mysterion*, verborgenheid, vertaald hebben met het Latijnse woord *sacramentum*, houden de roomsen zich aan dit woord en erkennen het natuurlijk huwelijk als een sacrament, dat genade geeft aan degenen die trouwen om in die staat christelijk te leven en om hun kinderen voor God op te brengen.

Ten aanzien van deze vijf verzonnen sacramenten zeggen wij slechts dat sommige, zoals het vormsel en het oliesel, geen instelling hebben, dat de biecht geen teken heeft, en dat de ordening van het priesterschap en het huwelijk niet aan alle gelovigen gemeen is.

En behalve dit, ontkennen wij op grond van Gods Woord, dat een sacrament alleen door instelling tot een sacrament gemaakt wordt, ook al is het dat men daarbij enig bevel, teken en betekende zaak vindt. Dan zou men het huwelijk - indien het in het Oude Testament niet had plaats gehad - nog in die richting kunnen wenden. Maar hetgeen een sacrament tot een sacrament en een voorbeeld tot een voorbeeld maakt, is dat het van God is ingesteld tot dat doel, dat het de kerk tot een sacrament en voorbeeld moet dienen. En dan vinden wij voor niet één van de genoemde vijf enige grond in de Bijbel. En dus moeten zij, die ook maar enigszins de nederigheid zoeken en eerbied hebben voor God en Zijn Woord, dit alles als iets eigenwilligs verwerpen.

Dan moeten wij nog zien in welke opzichten de genoemde sacramenten van het Oude en van het Nieuwe Testament *overeenkomen* en waarin zij verschillen.

- Zij komen hierin overeen, dat zij beide door God zijn ingesteld, zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament, zoals wij bewezen hebben.
- Ook daarin, dat zij alle zien op Christus en op Zijn dood, en de gelovige gebruikers wijzen zij daarop.
- Ook daarin, dat zij alle tekenen en zegelen zijn van het verbond der genade; zij werken de genade niet, maar verzegelen deze alleen.
- En ook daarin, dat te allen tijde alleen de ware gelovigen er het rechte vruchtgebruik van konden en kunnen genieten.

De sacramenten van het Oude en van het Nieuwe Testament *verschillen* in de uitwendige tekenen, welke nu geheel anders zijn dan die onder de oude dag. Deze verandering strekt ook ten bewijs dat het Oude Testament ophield.

- Zij waren onder het Oude Testament meerder in getal en ook zwaarder en moeilijker te bedienen. Nu onder het Nieuwe Testament zijn zij minder in getal en lichter te bedienen.
- Het verschil is ook, dat de sacramenten onder het Oude Testament het voldoende lijden en sterven van Christus verzegelden als zekerlijk zullende geschieden. En nu in de dag van het Nieuwe Testament als geschied zijnde.
- En tenslotte verschillen zij in het bijzonder ook in de omstandigheden, namelijk van tijd, plaats en personen, wanneer en tot hoe lang, waar en aan wie zij alleen moeten worden bediend. En ook nog daarin, dat het oudtijds zegelen waren van het verbond der genade, dat toen op een meer wettische wijze is bediend geworden.

Toepassing

Vrienden, mochten wij uit deze verhandelde stof in het algemeen dit zien en leren, welke een oneindig gelukkige ziel het is, waarin de Heilige Geest door middel van de verkondiging van het heilig Evangelie het geloof der werking Gods heeft gewerkt. O vrienden, het zijn er niet velen, aan wie het gegeven wordt hun natuurlijk, gewaand geloof, dat eigen spinsel los te laten. Dat zij het uit hun handen laten breken en er wat anders, dat zij tevoren niet kenden, voor inde plaats krijgen. Och vrienden, aan wie het ooit ontnomen is, dat is niet uw schuld, want gij hield het net zo vast als anderen, die er nog mee zitten en het niet los willen laten. Gij waart tevoren ook een dwalend schaap, maar gij zijt bekeerd tot de overste Herder en Opziener van uw ziel, en Die heeft het u ontnomen.

1. Ja, kinderen van God, mocht gij uit het verhandelde ook dit leren, welke een wonder het is, dat God Zijn sacramenten gaf. Gods Woord en beloften waren toch genoeg om uw ziel te vergewissen van de getrouwheid van een onveranderlijk God (Jak. 1:17) en dus om uw geloof te sterken. Ja, daar was ten overvloede de eed van God, Die gezworen heeft bij Zijn heiligheid: "Zo Ik aan David zou liegen" (Psalm 89:36). Hij heeft aan de erfgenamen van de beloftenissen te overvloediger de onveranderlijkheid van Zijn raad willen bewijzen (Hebr. 6:17). Moest dit niet genoeg zijn tegen alle bestrijdingen en ongeloof, hetwelk opkomt tegen het werk Gods? Daarom zeg ik: Welk een wonder, dat de hoge God evenwel en boven dit alles zo laag komt neder te buigen, dat Hij dat geloof wil sterken door zichtbare en tastbare tekenen en zegelen. O vrienden, mocht dit lage nederdalen van de hoge God voor uw zielen

hoog en wonderbaar worden, dat de Heere Zich schikt naar de gang van het werk, en dat God Zijn volk als het ware in hun ongeloof tegemoet en te hulp wil komen. En waarlijk, zo is het toch gesteld met een gelovige. In het hart van menigeen leven dezelfde zaken, welke Thomas onder woorden brengt (Joh. 20:25) als de discipelen zeggen dat zij Jezus hebben gezien." Indien ik in Zijn handen niet zie het teken der nagelen, en mijn vinger niet steek in het teken der nagelen, en steek mijn hand niet in Zijn zijde, ik zal geenszins geloven." Daar komt God nu en zegt: Ziet, hier is nu tegenover uw ongeloof iets zichtbaars en iets tastbaars. O, wat moet dit toch wel klein voor God maken, dat de Heere zulk een werk maakt van de nietige mens, van Zijn ongelovig volk, dat het zo verderft. Ja, dat Hij zulk een werk maakt van onverstandigen en tragen van hart om te geloven.

2. Ja, kinderen van God, mocht gij weten wat het zeggen wil schaamrood voor God te worden daarover, dat God zes getuigen stelt, terwijl Hij in Zijn Woord heeft gezegd, dat door twee of drie getuigen alle waarheid zal worden bevestigd. Maar God stelt zes getuigen, die allen deze eeuwige waarheid getuigen en bevestigen aan des doods waardigen, die niets te eisen hebben, namelijk dat in Christus, als de Zoon van God, alleen het leven is. En dat die in Hem is, niet verloren kan, noch zal gaan. En dat aan de zijde Gods de beloften onveranderlijk zijn, voortvloeiende uit het onveranderlijk zoutverbond, waarvan de onveranderlijke God in Zijn onveranderlijke namen en eigenschappen de grond is. Dit zien wij duidelijk in 1 Joh. 5:7-8. Daar worden eerst de drie hemelse Getuigen genoemd, Welke één zijn, en dan de drie getuigen op de aarde, de Geest, het water en het bloed. De Heilige Geest verzegelt de beloften Gods in het hart door Zijn werkingen te paren aan het Woord. En het water en het bloed, de twee sacramenten van het Nieuwe Testament, verzegelen in de hand des Geestes in de weg der uitwendige zintuigen. En deze drie zijn tot één. Namelijk om één en dezelfde zaak en waarheid te getuigen, te bevestigen en te verzegelen. Zulk een werk maakt God om het geloof van Zijn volk te versterken.

3. Maar vrienden, wij hebben nu een andere zaak in het bijzonder op het oog, om deze wat uit te breiden, en welke waarheid deze Catechismusstof oplevert. Namelijk dat er in de kerk zwak- en sterkgelovigen zijn, en waaraan men deze kan kennen. Wij zullen hier nu niet zo zeer nagaan wat wel een waarachtig geloof is en wat een mens al kan hebben en doen zonder dat. En ook niet hoe een gelovige aan zulk een geloof komt. Dit hebben wij al meermalen gedaan en het dunkt ons ook dat dit meer behoort tot de zevende zondagsafdeling.

Dat er zwak- en sterkgelovigen in de kerk zijn, bewijst ons Gods heilig Woord. Dat Woord leert ons:

- (1 Joh. 2:13) dat er kinderen, jongelingen, mannen en vaders in Christus zijn.
- Dat er eikenbomen der gerechtigheid en cederen zijn.
- Zulken, die groeien als wilgen aan de waterbeken (Jes. 44:4). En dat er gekrookte rieten zijn, tedere spruitjes en plantjes (Jes. 42:13).
- Dat er zogenden en lammetjes zijn (Jes. 40:11).
- En daaruit volgt dat er zijn die boven de anderen uitmunten, zoals een man uitmunt boven een kind, en een stevige boom boven een klein plantje. Zo zijn er dus gelovigen die uitmunten boven anderen.
- En ook leert Gods Woord ons dat het grote en sterk geloof niet een weldaad is, welke alleen maar aan de dag van het Nieuwe Testament verbonden is. Integendeel, het blijkt dat er ook oudtijds grote en sterke gelovigen zijn geweest.

- Gods Woord leert ons ook, dat dezulken, die van hun jeugd af aan geheiligd worden, gewoonlijk grote mannen in de kerk worden. Dit zien wij in Mozes, David, Josia, Jeremia, Johannes de Doper, enz.
- Ja, het is de diepte van de wijsheid Gods, om zulken, die de meest goddeloze tegenstanders en vijanden van God en Zijn zaak en Zijn volk zijn geweest, soms te maken tot de nuttigste instrumenten in Zijn kerk. Ziet dit in de goddeloze Manasse, en in Paulus, die in zijn onwetendheid de gemeente Gods met moord en dreiging had vervolgd en tegengestaan.

Ook leert ons Gods Woord dat er gronden zijn, waarop iemand voor een sterkgelovige, dan wel een zwakgelovige is te houden. En dat het juist niet allen zijn, die zulks schijnen te zijn.

1. Want men moet - althans in Gods gewone weg - de eerstbeginnende christenen in hun eerste tijd niet voor sterkgelovigen houden. Als zij in de dagen van hun geestelijke ondertrouw met Jezus en in hun eerste liefde zijn, als veel onbedachtzaamheden en driften zich vermengen met het goede, en als de zonden en verzoekingingen als onderliggen. En wanneer dezulken nog geen vijanden, noch ook de wintertijd gekend hebben. Zulken kunnen en durven dan wel veel doen, maar daarnaar mag men de staat van zulken niet oordelen, als zou deze gewichtiger en sterker zijn dan van andere gelovigen.
2. Ook moet men zulke christenen niet voor sterkgelovigen houden, die voor een tijd en tot enig werk sterke genaden kunnen krijgen, en evenwel wat betreft hun staat kleingelovigen blijven. Dus gelijk een kind, dat door de hand van een ander het één of andere mannelijke werk kan verrichten en ook kan voortzetten, en evenwel maar een kind blijft, dat niet anders dan kinderwerk kan doen als het die ongewone hulp mist. Ziet dit in Petrus. Jezus wilde op zijn belijdenis Zijn gemeente bouwen, en een weinig daarna raadde hij aan Jezus Zijn lijden af, zo dat Jezus moest zeggen: "Ga achter Mij, satanas" (Matth. 16:23). Eerst wilde hij met Jezus de dood ingaan, en kort daarna verloochende hij Jezus voor een geringe dienstmaagd (Matth. 21:70).
3. Ook moet men die voor geen zwakgelovigen houden altijd weer naar de algemene regel - die in het duister verkeren ten aanzien van hun staat, en die met sterke verdorvenheden te kampen hebben en die daar steeds over klagen. En ook niet die aan zware aanvallen van de duivel zijn onderworpen, waar zware en krachtige verdorvenheden in woelen. Want dat is geen bewijs van zwakgelovigen te zijn. Ziet dit in Paulus (Rom. 7:24). En ook duisterheden en bestrijdingen zijn daarvan geen bewijs. Welk een groot man was Heman (Psalm 88:16). Deze was doodbrakende van zijn jeugd af, hij droeg Gods vervaarnissen en hij was twijfelmoedig. En Asaf, welke in Psalm 77:4 zegt: "Dacht ik aan God, zo maakte ik misbaar" enz. En Jozua de hogepriester (Zach. 3:3). Deze stond in vuile klederen voor het aangezicht des Heeren, met de satan aan Zijn rechterhand.
4. En ook zulken niet, die voor een tijd in ergerlijke zonden vallen. Dit staat ons aangetekend om ons in vreze te doen wandelen, en om ons te tonen dat de zaden van alle boosheid zijn ook in Gods beste volk. Het doet ons zien dat zij alleen door het geloof staan, om toch niet hooggevoelende te zijn (Rom. 11:20). Ziet dit in David, Salomo, Petrus, enz. Het is hier gelijk een sterk man, die schielijk kan vallen. Maar nadat hij is opgericht geworden en zijn gewone kracht weer heeft, is hij wederom een man en geen kind.
5. Ook zulken moet men voor geen zwakgelovigen houden, die weinig of geen zegen op hun dienst of werk hebben tot toebrenging van mensen. Dat is wel zeer

aangenaam en verkwikkend, en ook wel tot sterkte, maar het is niet altijd een tijd om te oogsten. Het blijkt dan een groter werk te zijn, dat iemand voor de Heere verricht, wanneer hij even ijverig en ernstig ook wil dienen tot een reuk des doods ten dode. En wel bijzonder als hij meer gebruikt wordt tot opleiding, tot sterkte en tot onderscheidende verlichting van Gods volk, dat in die weg bekwamer wordt om op 's Heeren tijd het Koninkrijk Gods met kracht voort te zetten.

Zien wij dan nu wie sterkgelovigen zijn, waaraan zij zijn te kennen en waarin zij met de zwakgelovigen overeen komen.

1. Sterkgelovigen zijn dezulken, die van klein groot worden. Dit is Gods gewone weg, dat een gelovige groot wordt, zoals een kind een man wordt. Zij hebben hun kindsheid, hun angsten, hun bekommelingen en vrezes, hun vallen, opstaan en strijden. O vrienden, hoe menigeen is over de eerste en onderste trede van het christendom heengestapt en zit nu in de hoogte, en die toch de rechte deur niet kent, waardoor men ingaat, (Joh. 10:7, 8).
2. Sterkgelovigen zijn langs trappen in de wegen des Heeren en in de Goddelijke waarheden geoefend. Namelijk in het genieten van de kracht daarvan, zodat zij, naar het licht dat zij ontvangen, meer in hun gemoed worden veranderd. En wie zij zijn en hoe sterk hun geloof is, komt het meest openbaar in zware tijden van verdrukkingen en tegenheden in het algemeen of over hun huis, achting, naam, kinderen en goederen. Of als er een zwaar werk te doen is, zoals een man zijn kracht eerst recht toont als hij dat doen mag. Dit zien wij in Abraham, toen hij op de proef werd gesteld (Gen. 22). Toen toonde hij een man te zijn, maar anders kan men zich in deze deerlijk vergissen.
3. Sterkgelovigen zijn veel gestorven aan eigen gerechtigheid en kracht. Zij rusten niet op doen en plichten of op gevoelige werkzaamheden. Zij worden hoe ouder hoe armer en ellendiger in zichzelf, en zij zijn er maar verbaasd over dat God hen nog bewaart, daar zij zulk een ellendig hart gewaar worden. En daarom zijn zulken meer gezet op heiligende dan op vertroostende genade. En door heiligheid verstaan zij dan de verbreking van zichzelf, van hun wil en alle eigenliefde enz. Want dat alles zien zij overal in en daardoor worden zij zo moede van zichzelf.
4. Zulken houden zich dicht bij Jezus en vertrouwen zelfs in de dood. Hoe donker het in Gods wegen, zowel lichamelijk als geestelijk, ook voor hen wordt, zij worden er aan gewend dat Hij hun zaken redt, en dat Hij, als het heel duister wordt, dan uit de duisternis het licht voortbrengt. Dus geven zij het in Zijn hand (Jes. 50:10). En het gebeurt ook wel eens, dat hoe donkerder het wordt, hoe gemoediger zij zijn in de Heere. Wat Jobs vrienden ook zeiden en ook zijn vrouw, hij hield toch aan zijn oprechtheid vast. Zulken leven dicht bij hun onwaardigheid en dat is hun sterkte, zoals ouderen wat meer ervaren zijn en gewend aan het donker, terwijl kinderen dan meer bevreesd en verschrikt zijn.
5. Sterkgelovigen doen ook het werk van sterken, dus mannenwerk. Kinderen praten meer dan zij doen. Maar sterkgelovigen zijn geen voorpraters, maar voorgangers. Dit zien wij daarin, dat zij in tijden van dwalingen staande blijven, terwijl kinderen zich laten omvoeren door allerlei wind van leer. Wij zien het ook daarin, dat zij ook staande blijven tegen het verderf, dat er is in de wereld door de velerlei aardse verlokkingen en verzoekingingen. Zulken laten zich niet zo licht door het schijnschoon der wereld aftrekken, want zij hebben meer geestelijke weerstand. Ook zijn zij niet zo zeer bekommerd wegens tijdelijk gebrek, want de heilige redenering is bij hen, dat het leven meer is dan het voedsel, en het lichaam dan de kleding. En tot hun sterkte aanschouwen zij de leliën van het veld, die niet

arbeiden en evenwel heerlijk worden bekleed. Ja, zij kunnen het mindere zowel als het meerder aan de Heere toevertrouwen (Matth. 6:25), terwijl Jezus zegt dat het juist de kinderen en kleingelovigen zijn, die bezorgd zijn over wat zij zullen eten of drinken, en waarmede zij zich zullen kleden.

6. Het blijkt ook daaruit, dat zij voorzichtiger en vreedzamer zijn dan kinderen, want de bedachtzaamheid der heiligen behoort tot de voorzichtigheid der rechtvaardigen. De bedachtzaamheid houdt over hen de wacht (Spr. 2:11 1 en zij zijn niet te snel met hun mond (Pred. 5:1). Ook straalt de vreedzaamheid er meer in door, terwijl kinderen dikwijls elkander stoten en maar weinig inschikkelijkheid kennen.
7. Het blijkt ook daarin, dat zij onder de kastijdingen en roeden zich verstandiger gedragen dan kinderen. Zij weten de reden en oorzaak, waarom de Heere met hen twist. En weten zij deze niet, dan zoeken zij daarnaar en worden zij er recht onder gesteld en onderwerpen zich. Ja, zij hebben er wel eens een welgevallen in (Lev. 26:41). Zij hebben het oog op het nut en de uitwerking daarvan ten opzichte van de zonde, en daarom klagen zij meer over de zonden dan over de roeden, zoals uit vele heiligen blijkt, als David, Hiskia, enz.
8. En tenslotte hebben zulke sterkgelovigen de zwakken en kleinen ook hartelijk lief. Het is geen sterkgelovige, die de kleine veracht of met de schouder verdringt. Het zou te bezien zijn of hij wel in het huis hoorde. Want in één huis hebben grote kinderen de kleine zusjes en broertjes hartelijk lief. Daarom, die groot willen zijn, maar niet verenigd zijn met de kleinen onder Gods volk, die zijn te licht.

Deze sterkgelovigen komen ook met de zwakken overeen.

1. En wel hierin, dat zij één geloof hebben. Hetzij dan groot of klein, alleen het Voorwerp des geloofs behoudt. Daarom hebben zij één zin van al de genadewerken, namelijk de zin van Christus. Zij hebben enerlei hart en enerlei weg om God te vrezen. Zij hebben van sommige gestalten enerlei kennis. En dit betreft het met smart en liefdestranen bedroefd zijn naar God over de zonden, het komen tot Christus als Priester met de zonden, en het aannemen en onbepaald kiezen van Hem, enz.
2. En ook hierin komen zij overeen, dat een man en een kind beiden de gewone invloed even nodig hebben om te bestaan. Zij zijn dus beiden even afhankelijk. Zonder deze gewone invloed kan een man met zijn grote hebbelikheden evenmin iets uitrichten als een kind met zijn kleine hebbelijkheid. Dus is door een gewone invloed de man een man, en het kind een kind. En daarenboven kan buitengewone invloed veroorzaken dat een kind voor een tijd mannenwerk doet, en de buitengewone onttrekkingen Gods maken een man als een kind.
3. En ten laatste, als een sterke man gevallen is of ziek, dan is hij even zwak, krachteloos en onbekwaam als een kind, dat ook in die staat is. Hieruit kan men zien dat een sterke zich niet moet beroemen in zijn sterkheid, aangezien hij met niet één hebbelijkheid iets kan uitvoeren zonder de Heere. Zoals in het natuurlijke wel eens een kind met bijzondere gaven geboren wordt, zo brengt de ene christen in zijn eerste overgang iets mede boven een andere. Hetzij een ingewortelde nederigheid, of dat men immer krachtig zijn onwaardigheid ziet bij al wat men geniet, ja zelfs bij het minste kruimpje brood. Of ook dat men het niet bij de zonden en zonder het gebruik maken van Jezus tot verzoening en kracht daartegen kan stellen. Deze zaken noem ik *hebbelijke* genaden, welke anderen wel eens ontvangen in het gestaltelijke leven, maar zij zijn hun in de *hebbelijkheid* niet zo

eigen. En met dit alles kan een christen, als God zijn gewone invloed inhoudt, of als hij gevallen ligt en ziek is, evenmin wat doen als een ziek kind wat doen kan.

Dan nog een woord ter waarschuwing en besturing.

Onbekeerde mens, zie toch toe en wacht u dat gij uzelf niet houdt voor een zwakgelovige, en dat gij niet meent op zulk een losse en bedriegelijke veronderstelling recht te hebben tot de bondszegelen. Mocht gij het toch geloven, dat gij een hart hebt, dat genegen is om aan bedrog en aan deze leugen vast te houden, en om u te pleisteren met deze loze kalk, dat gij u onder de zwakken rekent. O, hoe menigeen zal het zichzelf al hebben opgedrongen, dat hij of zij een zwakgelovige is, om maar weer gerust te worden.

Genadeloze mens, ik moet u zeggen dat de zwakgelovigen in de hemel zullen komen, maar gij niet, zolang gij u zoekt te pleisteren met deze en andere dingen, met het doen van plichten, met verstandelijke bevattingen en beschouwingen. U kent Jezus niet, en ook geen werkzaamheden omtrent Hem. U kent uw bedrieglijk hart niet. U weet niet wat het is met dat arglistig hart veel te hebben en het dagelijks aan de voeten van Jezus neer te leggen, smekende om licht en dat Jezus Zelf de hand aan dat hart zal leggen. Dat is het dagelijkse werk en voorrecht van de zwakgelovigen. En toch houdt gij er aanvast dat gij een zwakgelovige zijt. Nu, het is u gezegd en gij zijt gewaarschuwd. Indien gij er weer overheen loopt of het weer verwerpt, dewijl gij de leugen liefhebt (Openb. 22:15) het zal op aan komen. Wij lezen met nadruk in Spr. 29:1, dat een man, die dikwijls bestraft zijnde, zijn nek verhardt, schielijk zal worden verbroken, dat er geen genezing meer aan zij.

Ziet hier ook wie men niet voor gelovigen en dus ook niet voor sterkgelovigen houden moet.

1. Geen ouden van jaren, die uitwendig deftig, godsdienstig, verstandig, eerlijk en oprecht in hun bedrijf zijn geweest, die lange tijd in- en uitgingen in de gemeente, maar die nooit recht zijn verenigd geworden met Jezus en met Zijn zaak en volk. Dat zijn geen oude broeders en zusters. O vrienden, een onbekeerde oude zondaar, zelfs honderd jaren oud zijnde, zal vervloekt worden.
2. Ook geen sterke geesten, zoals men die wel noemt, die de droefheid over de zonden afkeuren, en ook het werk van de vernieuwing en de wedergeboorte van de zondaar. Die alle tegenheden in de wereld zeer gemakkelijk met redeneren kunnen oplossen en die voor de oordelen van God zelfs geen slaafse vrees meer hebben. Ja, die deze maar aan de natuur toeschrijven en ze dus voor Gods oordelen niet meer erkennen. Dat zijn sterke dienstknechten van de duivel, welke al flink gehard zijn, maar die toch nog heel wat meer gehard zullen moeten worden om eeuwig in de hel te kunnen verblijven.
3. Geen sterkgelovigen zijn ook alle verstandigen in de letter der waarheid, en de bijzonder begaafde lieden, hoe hoog hun beschouwingen en algemene verlichtingen ook mogen gaan. Ja, al gaat dit gepaard met een grote ijver als bij Jehu, en met een drift voor de waarheid, dat zij hun lichaam zouden overgeven om verbrand te worden (1 Kor. 13:3). Een sterkgelovige, ja een gelovige te zijn is heel iets anders. Dat gaat over de bijzondere betrekking, welke God op de ziel, en welke die ziel door Christus op God heeft. Al die andere dingen kunnen er zijn zonder bevindelijke kennis en zonder de vrijmakende kracht der waarheid aan de ziel te ondervinden.
4. Ook dat zijn geen sterkgelovigen, die tevoren overtuigingen en nare ontwakingen hebben gehad, maar die daaraan nu zijn ontworsteld en later op hun plichten of

andere gronden zijn neergezakt, en daar nu veel geruster op zijn dan ooit tevoren. Onder dezulken zijn er ook, die aan de ontdekkende prediking zó gewend en onder de predikatiën zó hard geworden zijn, dat zij zijn als de smidshond, die ligt te slapen temidden van de vonken. Zij zullen eerder branden dan wakker worden. Vrienden, welk een gevaarlijke staat is dit. Het is zo waar, dat het laatste van zulk één erger geworden is dan zijn eerste.

Kinderen van God, die door genade nog enige kracht des geloofs geniet, ziet toch hoe nodig het is dat u bij het nederig gevoelen van uzelf moet worden bewaard. Hoogmoed komt vóór de val en vóór de verbreking. Maar nederigheid gaat vóór de eer. Och, dat dit uw sterkte blijve, want waar ligt Gods volk anders al niet voor bloot. Waakt en bidt, dat gij niet in verzoeking komt.

Hebt toch veel liefde voor en medelijden met de zwakken en kleinen in de genade. Jezus zegt (lach. 13:7) dat Hij Zijn hand tot de kleinen zal wenden. Houdt uw hand er dan ook aan door hen bij de hand te vatten, hen te leiden en te bestieren, en hen op te richten als zij vallen. Zo gaat het in een huisgezin ook: als de kleinen vallen, worden zij door de groten weer opgericht. Zoekt gij dus mede het zwakke te sterken en het kranke te helen (Ezech. 34:4).

En volk van God, u die uzelf zo ver verwijderd ziet van enige kracht des geloofs. Ja vrienden, dat zullen de meesten wel zijn, die uit hun kracht zijn uitgevallen en die nu in de strijd krachteloos liggen. Die met geen zaken van het gemeen of van anderen, of ook wel met hun bijzondere eigen zaken meer werkzaam kunnen zijn voor de Heere.

Moge het volgende nog dienen tot uw besturing en opwekking.

- Gelooft toch dat uw oprichting in de hand van de Heere Jezus is (Psalm 146:8): "De Heere richt de neergebogenen op", en dat Hij het aan u zowel wil geven als aan anderen.
- Gelooft ook dat de Heere Zijn eigen tijd heeft. Vrienden, als de Heere weer in genade in ons land en in onze stad zal komen wonen, en de bekering van mensen een gevolg van deze genadige inwoning zal zijn, dan zullen de vijanden worden verstrooid en Gods volk zal tevens worden opgericht. Ziet dit in Jes. 63:4: "De dag der wraak was in Mijn hart, en het jaar Mijner verlost en was gekomen."
- Gelooft ook dat de oorzaken van uw neervallen en van uw onbruikbaarheid bij uzelf liggen. O, daar zal wel wat te vinden zijn. Het verlaten van de eerste liefde, het toegeven in de zonden, de wereld, het zoeken van zichzelf en eigenliefde, en het zo kunnen uithouden in die staat, enz.
- Daarom, laat de raad van Jezus u behagen (Openb. 3:2): "Zijt wakende en versterkt het overige, dat sterven zou." Staat toch naar een evangelische volkomenheid omtrent uw zonden, banden en verrichtingen. Naar aanleiding hiervan neemt Jezus Zijn drangreden. Hij zegt: "Want Ik heb uw werken niet vol gevonden voor God." Hij zal op Zijn eigen tijd tot de onbedachtzamen van hart zeggen: "Weest sterk" (Jes. 35:4), en Hij zal de slappe handen sterken -en de struikelende knieën vast stellen. Hoe de Heere daartoe Zijn bondszegelen gebruikt, zal in het vervolg blijken. Maar het is een eeuwige waarheid, dat de hinkende op de voet des geloofs in de hemel zal komen. "Hij zal haar, die hinkende was, vergaderen" (Micha 4:6, 7). Amen.

ZONDAG 26 (Vraag 69-71)

HET SACRAMENT VAN DE HEILIGE DOOP

Vraag 69: Hoe wordt gij in de Heilige Doop vermaand en verzekerd, dat de enige offerande van Christus, aan het kruis geschied, u ten goede komt?

Antwoord: *Alzo, dat Christus dit uitwendig waterbad ingezet en daarbij toegezegd heeft, dat ik zo zekerlijk met Zijn bloed en Geest van de onreinigheid mijner ziel, dat is, van al mijn zonden gewassen ben, als ik uitwendig met het water, hetwelk de onzuiverheid des vleses tracht weg te nemen, gewassen ben.*

Vraag 70: Wat is dat, met het bloed en de Geest van Christus gewassen te zijn?

Antwoord: *Het is vergeving der zonden van God uit genade te hebben om het bloed van Christus' wil, hetwelk Hij in Zijn offerande aan het kruis voor ons uitgestort heeft; daarna ook, door de Heilige Geest vernieuwd en tot lidmaten van Christus geheiligd te zijn, opdat wij hoe langer hoe meer de zonden afsterven en in een Godzalig, onstraffelijk leven wandelen.*

Vraag 71: Waar heeft ons Christus toegezegd, dat Hij ons zo zekerlijk met Zijn bloed en Geest wassen wij als wij met het doopwater gewassen worden?

Antwoord: *In de inzetting des Doops, welke alzo luidt: " Gaat dan henen, onderwijst al de volken, dezelve dopende in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes" (Matth. 28:19). En: "Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar die niet geloofd zal hebben, zal verdoemd worden" (Markus 16:16). Deze belofte wordt ook herhaald waar de Schrift de Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden noemt (Titus 3:5 en Hand. 22:16).*

In de nadere uitbreiding van de onderwijzer over de leer der sacramenten hebben wij het eerste deel afgehandeld, waarin wij zagen de natuur en het getal der sacramenten in het algemeen (zondag 25, vraag 66-68).

Nu gaan wij er met de onderwijzer toe over om ieder sacrament van het Nieuwe Testament in het bijzonder in den brede te bezien en te verdedigen (zondag 26 tot en met 30). Dit doet de onderwijzer op deze wijze, dat hij eerst de leer van de Heilige Doop in den brede verklaart en verdedigt, (zondag 26 en 27), en dan de leer van het Heilig Avondmaal (zondag 28-30).

En wat betreft de leer van de Heilige Doop, deze verklaart de onderwijzer in zondag 26, en hij verdedigt deze tegen de tegenstanders in zondag 27.

Onze tegenwoordige stof is dan de verklaring van de leer des Heiligen Doops door de onderwijzer in zondag 26. Bezien wij daarbij twee hoofddelen:

- I. *Wat wij te verstaan hebben door de Heilige Doop.*
- II. *Welke de natuur van het sacrament is.*

Wat betreft het eerste hoofddeel, bezien wij:

- A. De betekenis van het woord Heilige Doop, en
- B. De afkomst en beschrijving er van.

A. Sprekende van de betekenis van het woord Heilige Doop, zien wij:

- dat het woord *Doop* in de Bijbel wel voorkomt en dan in oneigenlijke zin de leer der waarheid betekent, waartoe ook *de leer van de Doop* behoort. Jezus vroeg (Matth. 21:25): "De doop van Johannes, vanwaar was die, uit de hemel, of uit de mensen?" Dit vergeleken met Hand. 18:25: "Deze (Apollos) was in de weg des Heeren onderwezen, wetende alleenlijk de doop van Johannes." Dit wordt wel genoemd *de doop des lichts*.
- In oneigenlijke zin wordt het woord *doop* ook wel gebruikt voor *zwaar lijden* of een overstelping van verdrukkingen, in het bijzonder om Christus' wil en Zijn waarheid. Matth. 20:22-23: "Maar Jezus antwoordde en zeide: Gijlieden weet niet wat gij begeert; kunt gij de drinkbeker drinken, die Ik drinken zal, en met de doop gedoopt worden, waarmee Ik gedoopt worde? Zij zeiden tot Hem: Wij kunnen. En Hij zeide tot hen: Mijn drinkbeker zult gij wel drinken, en met de doop, waarmee Ik gedoopt worde, zult gij gedoopt worden" enz. Dit is de *doop des bloeds*.
- Tenslotte wordt het woord *doop* in oneigenlijke zin ook gebruikt voor een *overvloedige uitstorting van de gaven van de Heilige Geest* (Joël 2:28): "Daarna zal het geschieden dat Ik Mijn Geest zal uitgieten over alle vlees" enz. Dit vergeleken met Hand. 1:5: "Want Johannes doopte wel met water, maar gij zult met de Heilige Geest gedoopt worden, niet lang na deze dagen." Dit is de Geestdoop, of zoals duidelijk blijkt uit Matth. 3:11, *de vuurdoop*.

De Griekse woorden *baptismos*, *baptizoo*, betekenen inde Bijbel in eigenlijke zin *indopen en dompelen in water*,¹ en omdat dit geschiedt in wassingen en reinigmakingen, wil het eigenlijk zeggen wassen, reinigen (Markus 3:11). Dit woord wordt terecht gebruikt voor de verschillende ceremoniële wassingen of dopingen oudtijds (Hebr. 9:10). En ook voor de *waterdoop* der christenen, het eerste sacrament van het Nieuwe Testament, dat wel het meest in de Bijbel voorkomt en hier wordt bedoeld.

Zien wij nu ook nog dat de Doop in deze laatste betekenis terecht *heilig* wordt genoemd.

- Want de *heilige* God heeft deze ingesteld, ofwel het teken afgezonderd.
- Ook vanwege het *heilig* doel en oogmerk Gods, zowel tot verzegeling van heilige betekende dingen, als tot vordering in de heiligmaking.
- En ook omdat in de meest rechte zin van het woord *geheiligden* in het bloed van Christus de voorwerpen van de doop moeten zijn.

B. Wat betreft het tweede, de afkomst en beschrijving van deze Heilige Doop, bezien wij daarbij eerst de afkomst van dezelve. Vanouds is het dopen, wassen en reinigen al bekend geweest. Maar behalve de reinigingen en ceremoniële wassingen, baden en reinigmaking van het vlees was er onder de Joden ná de wederkering uit Babel boven dit alles ook nog *een doop van Jodengenoten* bekend, ook wel genoemd de *proselietendoop*, de doop der aankomelingen, die uit het heidendom overkwamen. Ziet hier met een enkel woord *hoe het toeging wanneer een heiden een Jodengenoot werd*.

Nadat een heiden, die de wens te kennen gegeven had om over te gaan, was onderzocht naar de redenen en bedoelingen van zijn overgang, en nadat deze redenen recht en zuiver bevonden waren, werd hij toegelaten tot het onderwijs in de

¹ Het Nederlands woord doop betekent oorspronkelijk ook indompelen

voornaamste gronden van de Joodse godsdienst, waarvan hij dan ter bestemder tijd belijdenis deed.

Een manspersoon werd dan besneden, en van die smarten genezen zijnde, werd hij gedoopt. Dat wil zeggen, geheel in het water ingedompeld, ten overstaan van ten minste drie getuigen. Ook de vrouwen deden, na onderwezen te zijn, belijdenis en werden gedoopt. De gedoopten waren dan *een zoon of dochter van het verbond*.

Deze doop der Jodengenoten achtten de Joden afkomstig te zijn uit de tijd van Jakob (Gen. 35:2), toen Jakob naar Bethel optrok om voor de Heere, Die hem daar was verschenen, een altaar op te richten. Jakob zei toen tot zijn huisgezin: "Doet weg de vreemde goden, die in het midden van u zijn, en reinigt u en verandert uw klederen." En ook van Mozes (Ex. 19:10), toen Israël op het punt stond om over te gaan in het nationale verbond der genade. De Heere zeide toen tot Mozes: "Ga tot het volk en heilig ze heden en morgen, en dat zij hun klederen wassen." Dit wassen wilde zeggen baden of dopen met water. En dat nu een heiden gedoopt moest worden, vond hierin zijn reden, dat hij niet tot het verbond der genade behoorde, en dus kon hij ook niet gerekend worden in *de doop der vaderen* (Ex. 19:10), waarin de kinderen der Israëlieten wel gerekend werden, die de doop dan ook niet nodig hadden.

Zie uit dit alles dat de instelling van de waterdoop onder de christenen geen onbekende, en dus ook geen vreemde zaak is geweest. Hoe bijzonder straalt de wijsheid van de Heere Jezus hierin uit, dat Hij zulk een sacrament instelde, dat niet aan de tegenspraak der Joden onderworpen was en waarom zij dus van het christendom niet afkerig behoefden te worden. Want het lag in de harten der mensen dat de Messias, Welke zij verwachtten, dopende zou komen. Daarom vroegen de Joden aan Johannes de Doper (Joh. 1:25): "Waarom doopt Gij, zo Gij de Christus niet zijt?"

Letten wij er nu nog op wat deze Heilige Doop is en waarom de onderwijzer hiervan in de eerste plaats spreekt.

De Heilige Doop kan dan als volgt omschreven worden te zijn: *Het eerste bondszegel van het Nieuwe Testament, waarin door het wassen van mensen met water, in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes, de inenting of inlijving in Christus wordt betekend en verzegeld, het mede deel hebben aan al de weldaden van het verbond der genade. En alzo verplicht en verbindt dit bondszegel de mensen ten hoogste om geheel en al des Heeren te zijn.*

De reden, waarom de onderwijzer eerst van deze Heilige Doop spreekt, is deze:

- *Dat de Doop gekomen is in de plaats van de besnijdenis*, welke was ingesteld vóór het Pascha en ook eerst werd ondergaan. Alzo is de Doop ook vóór het Heilig Avondmaal ingesteld en wordt ook eerst ondergaan of bediend.
- En ook om deze reden, dat de Heilige Doop de inlijving in Christus en in Zijn kerk verzegelt, de vernieuwing, de wedergeboorte, waardoor iemand een nieuw schepsel wordt (2 Kor. 5:17). En dit alles moet toch voorafgaan, zal een mens ooit voeding en versterking om op te wassen nodig hebben. En van dit laatste is het Heilig Avondmaal het bondszegel.

II.

Als tweede hoofddeel willen wij nu bezien welke de natuur van dit sacrament is.

Hierin staan wij stil bij:

A. Wat tot het sacrament van de Heilige Doop behoort, en

B. Hoe een christen ten opzichte van dit sacrament zich tot zijn sterkte moet gedragen en werkzaam zijn al de dagen zijns levens, onder alle omstandigheden en tot allerlei doeleinden.

A. Wat het eerste betreft, dit breidt de onderwijzer uit in deze 26^e zondagsafdeling. Bezien wij dan wat de sacramentele vereisten zijn, welke dit sacrament van de Doop heeft. Dit wijst de onderwijzer ons bij de stukken aan in de vragen 69 en 70.

Hij toont daarin aan een instelling van Christus van een uiterlijk teken, hetwelk water is, om daarmee mensen door indompelen of besprengen te wassen. De onderwijzer zegt *dat Christus dit uitwendig waterbad heeft ingezet, ja zulk een waterbad, hetwelk de onzuiverheid des vleses pleegt weg te nemen.* Over deze instelling zullen wij spreken bij de behandeling van vraag 71. Hier willen wij alleen opmerken, dat dit wassen met water alleen daarom niet een teken in dit sacrament kan worden genoemd omdat het een bijzondere geschiktheid heeft om dit te kunnen betekenen, maar omdat het Gods goedkeuring wegdraagt dat dit tot een teken zal zijn. De Heere heeft het bevolen en ingezet, dat deze eenvoudige handeling in de kerk een teken van heerlijke en onzienlijke dingen zou zijn. Zie daarom dat dit uiterlijke teken is en moet zijn rein water, dat voorhanden is, zonder enig onderscheid, als het maar bekwaam is om het lichaam te reinigen.

- Dit wordt ons duidelijk uit Matth. 3:6: "Zij werden door hem gedoopt in de Jordaan." En vers 11: "Ik doop u wel met water tot bekering" enz. En vers 16: "En Jezus van hem gedoopt zijnde, is terstond opgeklommen uit het water."
- Daarom zegt Johannes de Doper (Joh. 1:33): "Die mij gezonden heeft om te dopen met water." En (Joh. 3:23): "Johannes doopte ook in Enon bij Salim, dewijl aldaar vele wateren waren."
- En zo doopten ook de apostelen (Hand. 8:36): "En alzo zij over weg reisden, kwamen zij aan een zeker water; en de kamerling zeide: Ziedaar water, wat verhindert mij gedoopt te worden?" En vers 38: "En hij gebod de wagen stil te houden; en zij daalden beiden af in het water." Daarom wordt de Doop (Ef. 5:26) het bad des waters genoemd.

Hieruit volgt dat alle vonden van mensen hiermede in strijd zijn en dus vervallen. Dus ook de leer en de praktijk van het pausdom, waarbij vele dwaze bezweringen omtrent het doopwater gebruikelijk zijn. Ook vermengen zij dit wel met zout, olie, kaarsvet of speeksel. Ook staat het pausdom toe, wanneer men geen water bij de hand heeft, dat men dan doopt met melk, met vleesjus, met speeksel of zelfs met iets nog meer onrein. Door al deze dwaze plechtigheden verbasteren zij het teken, waarin toch moet zijn (1 Petrus 3:21) een aflegging van de vuiligheid des lichaams, hetwelk de Heere ook nam om een gepast zinnebeeld te zijn. Het teken van het pausdom is dus meer een teken dat zij in hun vuiligheid willen blijven, dan dat zij gewassen moeten worden. En hierdoor doen zij ook toe aan Gods gebod, waarover een eeuwig wee wordt uitgesproken (Openb. 22:18).

Zien wij nu nog hoe dit teken moet worden bediend. Daarbij letten wij er op *door* wie en *aan* wie dit teken moet worden bediend.

1. De Doop moet worden bediend door wettig gezonden dienaren des Woords.

- Dit blijkt hieruit, dat de Heere Jezus het leren en dopen aan elkaar heeft verbonden en het zo aan Zijn discipelen beveelt (Matth. 28:19): "Gaat henen, leert alle volken, dezelve dopende."

- En in de plaats der apostelen zijn de gewone herders en leraars gekomen (Ef. 4:11): "En Dezelve heeft gegeven sommigen tot apostelen, en sommigen tot profeten, en sommigen tot evangelisten, en sommigen tot herders en leraars."
- En dit blijkt ook daaruit, dat het in de Naam en op het bevel van Christus moet worden gedaan. Dit nu kan niemand doen dan alleen hij, die een last heeft. Daarom worden de leraars ook uitdelers van de verborgenheden Gods genoemd (1 Kor. 4:1). En ook omdat het bedienaren en ambtsdragers moeten zijn, waaraan de panden en zegelen worden toevertrouwd, zoals dat ook in een koninkrijk geschiedt. Hoe zalmen de panden en zegelen ongeschonden bewaren als zij in ieders handen zijn?

En hiertegen kan niet worden ingebracht dat Filippus de moorman heeft gedoopt (Hand. 8:38), want Filippus was niet alleen diaken, maar ook evangelist. En ook niet dat Ananias Paulus heeft gedoopt (Hand. 22:16), want deze had daartoe een uitdrukkelijk bevel en zending, zoals blijkt uit Hand. 9:1 7.

Ook kan hier niet tegengeworpen worden dat Zippora, nog wel in de tegenwoordigheid van Mozes, haar zoon heeft besneden (Ex. 4:25) en dat daardoor de toorn van God werd gestild. Gods toorn werd niet gestild omdat Zippora dit gedaan had, maar omdat het kind besneden was. Zoals ook de Egyptische vroedvrouwen werden gezegend omdat zij de Israëlitische kinderen in het leven hielden, doch niet om hun leugenen. Ja, dan zou hieruit moeten volgen, dat de vrouwen mogen dopen in tegenwoordigheid van de leraren, aangezien Mozes hier toch zelf tegenwoordig was.

De voorname reden, waarom het pausdom toestaat dat gewone leken en zelfs vrouwen dopen wanneer er gevaar bestaat dat het kind zal sterven, is alleen deze, dat zij de zaligheid verbinden aan de uitwendige doop.

2. Deze Doop moet *alleen aan ware gelovigen* worden bediend. Die dus belijdenis van hun geloof hebben gedaan en in het verbond der genade zijn ingegaan. Dit blijkt wel hieruit, dat het een zegel van het verbond der genade is. Ook lezen wij met nadruk in Hand. 8:37: "Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd." En Hand. 10:47: "Kan ook iemand het water weren, dat dezen niet gedoopt zouden worden, welke de Heilige Geest ontvangen hebben gelijk als ook wij?" Hieruit volgt welk een dwaasheid het is dat de papisten zelfs klokken enz. dopen.

Bezien wij nu nader de wijze, waarop deze Doop moet worden bediend.

Namelijk door *indompeling* in het water. Deze wijze van bediening wordt in de Griekse katholieke kerk nog onderhouden door indalen in het water. En dit is eertijds ook in warme landen meestal in gebruik geweest. Zo is ook Christus en zijn ook vele anderen door Johannes gedoopt (Matth. 3:6, 26 en Joh. 3:23). Zo is ook de kamerling door Filippus gedoopt (Hand. 8:38). Op deze manier van dopen heeft Paulus gezien (Rom. 6:3): "Wij zijn dan met Hem begraven door de Doop in de dood."

Ook kan de Doop worden bediend door begieting of *besprenging*.

1. Dat het bedienen van de Doop door besprengen niet tegen de instelling er van is, blijkt ons hieruit, dat het woord dopen ook wel door besprengen of wassen wordt overgezet (2 Kon. 3:11): "Hier is Elisa, de zoon van Safat, die water op Elia's handen goot." En Markus 7:4: "En van de markt komende, eten zij niet, tenzij zij eerst gewassen (of gedoopt) zijn." Want de betekende zaak wordt ook door besprengen uitgedrukt (Jes. 52:15): "Hij zal vele heidenen besprengen." Ezech. 36:25: "Ik zal rein water op u sprengen." Hebr. 12:24: "Gij zijt gekomen tot het bloed der besprenging."

En 1 Petrus 1:2: "De besprenging des bloeds van Christus." Daarnaar wezen ook de besprengingen van het Oude Testament (Hebr. 9:13-14): "Want indien het bloed der stieren en bokken, en de as der jonge koe, besprengende de onreine - of het sprengwater van de as der jonge koe, besprengende de onreine - hen heiligt tot de reinigheid des vleses; hoe veel te meer zal het bloed van Christus uw geweten reinigen."

2. Dat dit besprengen niet tegen de instelling van de Doop is, blijkt ook hieruit, dat wij zeer wel kunnen besluiten dat de apostelen dit teken door besprenging hebben bediend aan de drieduizend en vijfduizend op één dag (Hand. 2:41 en 44). Zo ook als zij in de huizen doopten, als bij Cornelius, Lydia en de stokbewaarder (Hand. 16:15 en 33). En ook als zij de zieken op hun bed doopten, of als zij in tijden van vervolging in het verborgene doopten, enz.

Dit besprengen is vóór deze geschied óf in de Naam van Jezus eenmaal, of in de Naam van de Drie-enige God driemaal. En zulks om te betuigen de eenheid van het Goddelijke Wezen of de Drieheid van de Goddelijke Personen. En hierin is geen verschil voor een kerkstaat, waar de leer van de Drie-eenheid geen bestrijders heeft. Want anders zou Christus ook niet recht gedoopt zijn, aangezien Johannes in de Naam van Christus doopte, in Wie de Drie-enige God Zich vertoont. Maar het is wel zeer gepas en naar de duidelijke instelling dat de besprenging driemaal geschiedt met de uitdrukkelijke woorden: "Ik doop u in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes", zoals Jezus het beveelt in Matth. 28:19. En zulks ook omdat God niet anders is dan Drie-enig aan Wie de dopeling wordt opgedragen, en op welke elk Goddelijk Persoon een bijzonder opzicht heeft. En ook nog omdat op deze wijze de leer van de heilige Drie-eenheid en daar benevens het huishoudelijke werk van elke Persoon, in de kerk uitdrukkelijk en gedurig wordt beleden.

Ziende hoe dit teken moet worden bediend, willen wij ook nog letten op *enige omstandigheden, namelijk hoe dikwijls, waar en wanneer deze Doop moet worden bediend.*

- (1) *Hoe dikwijls* dit geschieden moet, blijkt ons uit de betekende zaak. De inenting of inlijving in Christus, en de rechtvaardigmaking van de persoon omwille van de verdiensten van Christus, uit vrije genade, en de wedergeboorte - zoals ook de geboorte - geschieden alle maar eenmaal. Dus wanneer zulk één eens in waarheid tot Jezus is gekomen, die zal nooit meer worden uitgeworpen (Joh. 6:37). Welnu, hieruit volgt dat de Heilige Doop, zijnde het sacrament van de wedergeboorte, maar eenmaal mag worden bediend, zoals ook de besnijdenis, welke van dezelfde natuur is als de Doop, maar eens geschiedde. En hieruit blijkt dat men wel wat achterdochtig mag zijn ten aanzien van de oorsprong van de dwaling der wederdopers. Want krijgt de ziel, welke daartoe is verordineerd, eens ware genade en wordt deze voor altoos in Christus overgeplant, en is zijn staat dan een volstandige staat, hoe kan men er dan aan denken om te herdopen? Of het moet aan het eerste haperen, enz.
- (2) *Waar of op welke plaats* moet worden gedoopt, is door geen Goddelijk bevel bepaald. Sommigen hebben het willen bedienen op of boven de doden, maar dit smaakt naar bijgeloof. Maar wanneer de geruste staat van de kerk dit toelaat, dan is het dopen het meest gepast in de openbare samenkomsten der gelovigen. Want de dopeling wordt in het geestelijke lichaam ingelijfd, en in die samenkomsten worden dan veel getuigen daarvan gevonden. Ook worden daar Gods woord en

beloften verkondigd, waarvan de Doop een bevestigend zegel is, en zonder het Woord heeft de Doop geen kracht. Ook heeft de dopeling dan het voorrecht, dat hij deelt in het algemene gebed van de gelovigen.

- (3) Bezien wij nu nog *wanneer of op welke tijd* in het leven van de mens de Doop moet worden bediend. Sommigen, zoals onder anderen keizer Constantijn de Grote, hebben hun Doop uitgesteld tot aan het laatste ogenblik van hun leven. Dit vloeide voort uit de verkeerde opvatting, dat dan door deze Doop al hun vorige zonden werden verzoend. Maar de Doop verzegelt aan een gelovige zelfs de vergeving van al zijn zonden ook in de toekomst ten aanzien van de verdoemende kracht er van. Anderen weer hebben de tijd van dopen gesteld op het Paas- of Pinksterfeest, en naar aanleiding daarvan dopen sommigen de volwassenen² vóór het Avondmaal.

Maar de juiste tijd om *volwassenen* te dopen is niet anders dan wanneer zij in Christus geloven en met Hem en al Zijn kinderen zijn verenigd. Dit houdt de inlijving in de kerk in, waarvan de Doop een zegel is. En de tijd om *de kinderen* der bondgenoten te dopen is de eerste geschikte gelegenheid. En uit bevreesdheid behoeft men in deze niet zeer te haasten, maar men mag in deze ook niet verzuimen.

Zo toont de onderwijzer ook aan *dat bij de instelling van dit uitwendig teken een belofte wordt gevonden, welke het doel inhoudt, waartoe dit teken is ingesteld*. Deze belofte wijst op de vereniging van het uiterlijke teken met de onzienlijke genade, welke wordt betekend. Het teken is dus ingesteld om op een sacramentele wijze te verzegelen.

Wij zullen hier dus eens de inhoud van de belofte nagaan, of welke onzienlijke genade hier betekend wordt. Dit lezen wij in vraag 70, alwaar de onderwijzer zegt ***dat deze inhoud is vergeving der zonden van God uit genade te hebben***. Dit is de genadige rechtvaardiging in de Goddelijke vierschaar, welke gaat over de persoon van een gelovige, welke staat in vereniging met Christus. Zodat al zijn erf- en dadelijke, verleden en tegenwoordige zonden hem worden vergeven, en wat betreft zijn zonden in het toekomstige, deze worden hem daar ook vergeven wat betreft de verdoemende kracht daarvan. Er is dus (Rom. 8:1) "geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn."

Want wij moeten altijd onderscheid maken tussen de rechtvaardigmaking, *welke in de Goddelijke vierschaar over de persoon gaat*, en tussen *de daaruit voortvloeiende vergeving der zonden, welke over de zondige daden gaat*. Deze kunnen niet vergeven worden, tenzij dat zij zijn gedaan, en tenzij de ziel de vereiste gestalte van droefheid naar God over de zonden heeft ontvangen. Dus dat deze gestaltelijk een voorwerp is voor de belofte, wanneer hem gegeven en geleerd wordt met de zonden tot Jezus als Priester te komen en Hem aan te raken. Dan worden de zonden hem vergeven. Dit zien wij in David, welke bad (Psalm 51:4-6): "Was mij wel van mijn ongerechtigheid en reinig mij van mijn zonden. Want ik ken mijn overtredingen, en mijn zonde is steeds voor mij. Tegen U, U alleen heb ik gezondigd." Hier ziet gij de betamelijke gestalten, waaraan de vergeving wordt vastgemaakt; en daarom bidt hij (vers 9): "Ontzondig mij met hysop, en ik zal rein zijn." En in vers 11: "Verberg Uw aangezicht van mijn zonden, en delg uit al mijn ongerechtigheden."

Verder toont de onderwijzer aan, dat de betekende, onzienlijke genade voorts hierin is gelegen: ***daarna ook, door de Heilige Geest vernieuwd en tot lidmaten van Christus***

² in de oude druk staat: bejaarden

geheiligd te zijn. Dit daarna moeten wij goed opmerken; dus niet vóór de rechtvaardiging. En dan toont hij aan dat de bekering uit deze vernieuwing voortvloeit: **opdat wij hoe langer hoe meer de zonden afsterven en in een Godzalig, onstraffelijk leven wandelen.** Dit is de genadige wedergeboorte of de aanvankelijke heiligmaking, welke voortvloeit uit het verenigend geloof in Christus tot rechtvaardigmaking. De onderwijzer toont aan, *dat deze heiliging of vanzelfsheid ten goede door de verworven Geest van Christus in de geloofsvereniging met Christus wordt gewerkt*, zodat het dus niet anders kan, of. degene, die gerechtvaardigd is, die is ook geheiligd (1 Kor. 6:11): "Maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt gerechtvaardigd." En deze vernieuwing geldt voor beide delen van de heiligmaking, waarin de waarachtige bekering bestaat, namelijk de afsterving aan de zonden en het leven voor God. Hiervan zullen wij meer in den brede handelen bij de verklaring van zondag 33. En aldus vernieuwd zijnde, kan het niet anders zijn of zulk één staat door de Geest ook in de gemeenschap der heiligen, waarvan Christus het Hoofd is. Hij wordt in het Goddelijk huisgezin aangenomen, ja hij krijgt (Jes. 56:5): "Een plaats in Gods huis en binnen Gods muren, en een naam, beter dan der zonen en der dochteren", onder de broederen, die binnen zijn. Dit alles houdt de heiliging tot lidmaten van Christus in, gelijk de onderwijzer zegt.

Zo hebben deze twee genadige weldaden van rechtvaardigmaking en heiligmaking hun grondslag, naar het woord van de onderwijzer, **in het bloed van Christus, dat Hij uitgestort heeft in de offerande aan het kruis.** Zie dit in 1 Joh. 1:7: "Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt ons van alle zonden." En Openb. 1:5: "Die ons heeft liefgehad en ons van onze zonden gewassen heeft in Zijn bloed." O, vrienden, de menslievende God heeft van eeuwigheid Zichzelf willen verheerlijken in het zaligen van de gevallen en van Hem diep vervallen mens. En omdat Hij zonder voldoening aan, en dientengevolge ook zonder krenking van Zijn gerechtigheid dit niet doen kon, heeft God (Joh. 3:16) de wereld zo liefgehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat Deze zou betalen wat Hij niet had geroofd. Opdat Deze in de plaats van de uitverkoren zondaren door lijden en gehoorzaamheid, door dragen en voldragen van de eeuwige en ondragelijke toorn van God, aan het einde daarvan er weer uit zou opkomen en het hoofd omhoog heffen. Alzo heeft de Heere Jezus (Hebr. 9:14) Zichzelf door de eeuwige Geest aan God, Zijn Vader, onstraffelijk opgeofferd in de dood des kruises.

En op grond nu van deze verdiensten heeft de Heere *een verbond der genade opgericht* (Psalm 50:5), hetwelk in alles wel is geordineerd. Daarin komt alles van één kant, en al de eisen worden daarin door de volheid van de beloften vervangen (2 Sam. 23:5). Uit dat verbond wordt aan een vanwege zijn zonden dood- en helwaardig, afkerig, vijandig en walgelijk zondaar het geloof geschonken, waardoor aan zulk één ook al gegeven wordt *dit zalige verbond in te willigen*, en dus wordt hij gebracht onder deze band des verbonds (Ezech. 20:37). En ook onder al de verbondsbeloften, welke in Christus alle ja en amen zijn, Gode tot heerlijkheid (2 Kor. 1:20).

Wij zullen de gepaste beloften tegenover alle bijzonder noden en ongestalten van Gods volk hier nu niet noemen, daar wij dit hebben gedaan toen wij onlangs spraken over "De natuur van het Verbond der genade".³ Wij zullen hier nu alleen zulke beloften aanwijzen, welke betrekking hebben op de rechtvaardiging en heiligmaking van Gods volk. Dit is toch in het bijzonder de zaak, welke in de Heilige Doop wordt betekend en verzegeld.

---

³ zie *De Verzameling van oefeningen*.

- Jer. 31:33-34: "Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven; en Ik zal hun tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn. En zij zullen Mij allen kennen, van hun kleinste af tot hun grootste toe, spreekt de Heere, want Ik zal hun ongerechtigheden vergeven en hun zonden niet meer gedenken."
- En Jer. 33:8-9: "En Ik zal hen reinigen van al hun ongerechtigheid, met dewelke zij tegen Mij gezondigd hebben; en Ik zal vergeven al hun ongerechtigheden, met dewelke zij tegen Mij gezondigd en met dewelke zij tegen Mij overtreden hebben. En het zal Mij zijn tot een vrolijke Naam, tot een roem en tot een sieraad", zegt God.
- En Ezech. 36:25-27: "Dan zal Ik rein water op u sprengen, en gij zult rein worden; van al uw onreinigheden en van al uw drekgoden zal Ik u reinigen. En Ik zal u een nieuw hart geven, en zal een nieuwe geest geven in het binnenste van u; en Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen en zal u een vleses hart geven. En Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u; en Ik zal maken dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen, en Mijn rechten zult bewaren en doen." En vers 31: "Dan zult gij gedenken aan uw boze wegen en uw handelingen, die niet goed waren; en gij zult een walging van uzelf hebben over uw ongerechtigheden en over uw gruwelen."
- Ja, in dat verbond belooft de Vader aan een bondeling dat Hij zijn Vader zal zijn en dat hij in deze tedere betrekking zal staan (2 Kor. 6:18): "Ik zal u tot een Vader zijn, en gij zult Mij tot zonen en dochteren zijn, zegt de Heere, de Almachtige."
- In dat verbond betuigt God de Zoon dat Hij zijn Verlosser, zijn Uithelper, zijn Leidsman en Ontfermer zal zijn. O, "hun Ontfermer zal hen leiden" (Jes. 49:10).
- En God de Heilige Geest betuigt er in dat Hij hun Trooster zal zijn en blijven tot het einde toe, Die hun de kracht van de beloften zal doen smaken, en Die hen zal leren en leiden in het bidden, in het werken, enz. (Joh. 14:16 en Rom. 8:26).
- Op dit alles nu ziet de inhoud der beloften, welke Christus bij de instelling van het teken voegt, of de betekende, onzienlijke genade.

Daarom zullen wij nu de belofte zelf nog eens bezien, zoals de Heere Jezus deze tot verzegeling voegt bij de instelling van het teken. Dit toont de onderwijzer ons aan in het tweede gedeelte van het antwoord op vraag 69, dat Christus bij de instelling van het teken heeft toegezegd, ***dat ik zo zekerlijk met Zijn bloed en Geest van de onreinigheid mijner ziel dat is, van al mijn zonden gewassen ben, als ik uitwendig met het water, hetwelk de onzuiverheid des vleses pleegt weg te nemen, gewassen ben.***

Deze belofte houdt een zeer nauwe sacramentele vereniging met het uitwendige teken in, of een samenvoeging door de werking van de Heilige Geest met de bovengenoemde onzienlijke genade. En zulks tot verzegeling en bevestiging van de getrouwheid en onveranderlijkheid van God in Zijn beloften, welke voortvloeien uit het verbond der genade. Evenzo van het aandeel der ziel aan het door Christus aan het kruis gestorte bloed en aan Zijn verworven Geest.

Het teken van de Heilige Doop is bijzonder hiertoe ingericht, om met en naast het Woord aan de uitwendige zinnen die dingen te vertonen, waarvan een gelovige ziel innerlijke bevindingen heeft in het gemoed, en dit tot beter verstaan, of tegen de blindheid en het ongeloof. Want er is nog veel blindheid, er zijn nog veel misvattingen en vasthouden aan eigen werken in de gelovige overgebleven tegenover de dingen, die des Geestes Gods zijn, in het bijzonder ten aanzien van de weg van evangelische rechtvaardigheid en heiligheid.

Hierin komt nu dit teken van de Doop grotelijks te hulp. Het doet door middel van de uiterlijke zinnen aan het gemoed van de gelovige de eenvoudige Goddelijke zin van het Evangelie, van de gepastheid en welgeordineerdheid van het verbond der genade en van de eenvoudige, hoewel bovennatuurlijke handeling der ziel ten aanzien van de aangeboden genaden, door de werking van de Heilige Geest duidelijk verstaan. En wel op de volgende wijze.

1. Dat het water in de Doop het bloed en de Geest van Christus betekent, welke hier beide onder het zinnebeeld van water voorkomen (Zach. 13:1): "Te dien dage zal er een fontein geopend worden." Ezech. 36:25: "Ik zal rein water op u sprengen." En Jes. 44:3: "Ik zal water gieten op de dorstigen, en stromen op het droge; Ik zal Mijn Geest op uw zaad gieten."

De reden, waarom het bloed en de Geest van Christus bij water worden vergeleken, vloeit voortuit de wonderbare gepastheid en overeenkomst ten aanzien van de uitwerking. Water doodt en verstikt, ook wordt de oude mens door de kracht van Christus' bloed en Geest hoe langer hoe meer gedood (Rom. 6:4-6). Water dient om de dorst te lessen. Dit doen het bloed en de Geest van Christus ook aan hen, die waarlijk dorsten (Matth. 5:6, Joh. 4:14): "Zo wie gedronken zal hebben van het water, dat Ik hem geven zal, die zal in eeuwigheid niet dorsten." En ook Openb. 21:6: "Ik zal de dorstigen geven uit de fontein van het water des levens om niet." Water dient tot verkwikking en verkoeling in grote hitte en vermoeidheid. Zo zijn de bloedige verdiensten en de Geest van Christus als koud water op een vermoeide ziel (Psalm 23:2, 3): "Hij voert mij zachtens aan zeer stille wateren. Hij verkwikt mijn ziel." En Jes. 49:10: "Zij zullen niet hongeren, noch dorsten, en de hitte en de zon zal hen niet steken; want hun Ontfermer zal ze leiden, en Hij zal ze aan de springaders der wateren zachtjes leiden." En ook Openb. 7:16-17. Water dient ook ter vruchtbaarmaking.

Zo is het bloed en de Geest van Jezus het beginsel van alle geestelijk leven en van de groei en wasdom daarin (Joh. 3:5): "Zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest." En Jes. 44:3, 4: "Ik zal stromen gieten op het droge. En zij zullen uitspruiten tussen het gras, als de wilgen aan de waterbeken." Water dient ook ter reiniging. Dit doet ook het bloed van Christus (1 Joh. 5:7): "Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt ons van alle zonde." Ook de Geest van Christus (1 Kor. 6:11): "Maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in de Naam van de Heere Jezus en door de Geest onzes Gods."

Zie nu nog hoe gepast deze sacramentele samenvoeging door de Heilige Geest is. Gij komt in de kerk en gij ziet daar water. U zou zeggen: wat doet dat daar? O, dit leert mij dat mijn ziel vuil is. Wat moet water daar doen als alles schoon is? Ja, het leert mij bij wijze van vertoning aan mijn lichamelijk oog, dat er een weg is, dat er een fontein geopend is (Zach. 13:1). Ik vraag alweer: Waarom zou daar anders water zijn? Dit te zien in het rechte licht doet ons met David uitroepen (Psalm 51:4, 9): "Was mij wel, o God, van mijn ongerechtigheid, en reinig mij van mijn zonde. Ontzondig mij met hysop, en ik zal rein zijn."

2. De bediening van dit water door de dienaren van Christus aan de gelovige dopeling betekent het lijden, de dood, de begraving en de opstanding van Christus. Dit alles was voorzegd (Psalm 110:7). Hij zou op de weg uit de beek drinken, daarom zou Hij het hoofd omhoog heffen. Ook betekent het de gemeenschap van de gelovige dopeling aan de vernedering en de verhoging van Christus, hetwelk wij nog bij de stukken zien zullen.

3. De bediening van de Doop door de dienaar aan de dopeling wijst ons heen naar het werk van Jezus aan degenen, die Hem van de Vader zijn gegeven en welke tot Hem komen. Dat Hij hen waarlijk van hun zonden wast en reinigt, zó zeker als zij met uitwendig water gewassen worden. Dit is ons al gebleken uit Jer. 33:8, Ezech. 36:24-26, enz.

4. Het besprengen, of het indalen in en het blijven onder water, betekent het deelgenootschap aan het lijden en de dood van Christus tot rechtvaardigmaking, tot doding en begraving van de zonde. Ook is het tot bevestiging, waar Christus is verhoogd in een weg van lijden, dat ook Zijn kerk, als gemeenschap aan Hem hebbende, door vele verdrukkingen zal ingaan in het Koninkrijk der hemelen (Joh. 16:33). Hierop doelt Paulus in Rom. 6:3-5: "Of weet gij niet, dat zo velen als wij in Christus Jezus gedoopt zijn, wij in Zijn dood gedoopt zijn? Wij zijn dan met Hem begraven, door de doop in de dood", enz.

5. Het opkomen uit het water of het ophouden met besprengen betekent de nauwe vereniging van de gelovige dopeling met de verheerlijkte Christus, als Overwinnaar over al hetgeen Hem hier neerdrukte vanwege de zonden Zijns volks. En dat zij eveneens boven het bereik van zonden, verzoeking en vijanden zullen raken, en dus eens met Hem zullen triomferen (Rom. 6:4-5): "Opdat gelijkerwijs Christus uit de doden opgewekt is tot heerlijkheid des Vaders, alzo ook wij in nieuwigheid des levens wandelen zouden. Want indien wij met Hem één plant geworden zijn in de gelijkmaking Zijns doods, zo zullen wij het ook zijn in de gelijkmaking Zijner opstanding.

6. Ook het aanroepen van de Naam van de Drie-enige God bij de bediening van de waterdoop heeft betekenis.

- Het betekent enerzijds dat de Drie-enige getrouwe en onveranderlijke Verbondsgod, Vader, Zoon en Heilige Geest, op Wiens bevel en in Wiens Naam deze Doop wordt bediend, al wat Hij in de kracht van Zijn Namen en deugden is, onveranderlijk zal zijn en blijven ten opzichte van de gelovige dopeling.
- En anderzijds, zoals in alle verbonden twee delen of partijen zijn, dat ook de dopeling zich hierdoor opnieuw aan de Drie-enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest, opdraagt en verbindt. Zulks kan alleen door het bloed des verbonds, waaruit zijn getrouwheid moet voortkomen. Ja, de dopeling verbindt zich om voor God alleen te leven, de wereld te verzaken, zijn oude natuur te doden en in een nieuw Godzalig leven te wandelen. En zulks alles door de dood van Christus, door geloof en door de Geest aan de ziel en aan de zonde toegepast. Dat dus de dopeling het zal toeleggen op de reiniging van alle besmettingen des vleses en des geestes, en op het voleindigen van de heiligmaking in de vreze Gods" (2 Petrus 2:20-22).

In de eerste christenkerk was het de gewoonte dat de bisschop of leraar bij de Doop aan de volwassen dopelingen vroeg: *Verzaakt gij de duivel en al zijn werken, en al zijn wezen en al zijn dienst?*

Hierop antwoordde de dopeling dan: *Ja, ik verzaak hem.*

Daarna vroeg de leraar: *Verzaakt gij de wereld en al haar begeerlijkheid?*

Waarop de dopeling weer antwoordde: *Ja, ik verzaak haar.* En zo waren er nog al vragen meer.

Zien wij nu nog hoe deze belofte, welke zulk een nauwe sacramentele vereniging van de tekenen met de betekende zaak inhoudt, kan dienen tot verzegeling.

- (1) Alzo dat dit sacrament die en die beloften aan elke gelovige dopeling in het bijzonder toeëigent, waar zij er anders alle in het algemeen liggen, kan dit krachtig dienen ter verzegeling.
- (2) Ook wanneer de gelovige dopeling er op let, dat de getrouwe God, Die niet liegen kan, Zijn Woord en beloften geeft. Ja, nog meer, dat God door eedzwering deze Zijn beloften heeft bevestigd (Hebr. 6:17-18).
- (3) En tenslotte, dat boven dit alles God zo laag wil afdalen, dat Hij een zichtbaar en tastbaar teken geeft ter verzegeling en tot onderpand van Zijn getrouwheid en van het aandeel der ziel aan dat grote goed. Zoals een koning aan een proclamatie, waarin de privilegiën worden uitgesproken, zijn zegel hangt ter verzekering van zijn getrouwheid in deze. En zoals een eigenaar, welke een gezegeld bewijs van eigendom ontvangt, door dit ter hand stellen of door dit ontvangen van het zegel iets gevoelt in zijn hart tot verzekering van zijn eigendom daaraan. En dit terwijl een ander, die, hoewel geen eigenaar zijnde, evenwel het stuk ter hand neemt, er niets aan heeft en maar een rover is van hetgeen hem niet toekomt.

Maar letten wij er nu nog op, sprekende van wat tot het sacrament van de Heilige Doop behoort, wat de grond en het fundament is waar dit alles op rust.

1. Wat de grond is, waarop wij terecht mogen besluiten dat deze Heilige Doop en deze eenvoudige handeling daarin een sacrament en zegel in de kerk is. Wat dit alles alleen tot een sacrament maakt toont de onderwijzer in vraag 71 aan. ***Namelijk de instelling van Christus tot zulk een doel om een sacrament en zegel in de kerk te zijn.*** De Heilige Doop is dus een sacrament op grond van de instelling van Christus. Dit bewijst de onderwijzer uit Matth. 28:19.

- (1) Wij zien hier dus dat de Doop een Goddelijke instelling is. Gelijk Johannes werd gezonden om te dopen, waarom hij de Doper genoemd werd (Joh. 1:31): "Ik kende Hem niet, maar opdat Hij aan Israël zou geopenbaard worden, daarom ben ik gekomen, dopende met het water." En vers 33: "Die mij gezonden heeft om te dopen met water." Jezus noemt de doop van Johannes dan ook de raad Gods (Lukas 7:30), welke de Farizeeën en wetgeleerden tegen zichzelf verworpen hadden, door hem niet gedoopt zijnde. Jezus hield ook tegen de Joden staande, dat de doop van Johannes uit de hemel was (Matth. 21:25). Deze doop was om de Joden toe te bereiden tot de aanneming van Christus (Matth. 3:1-3).
- (2) Dat de Doop een Goddelijke instelling is, blijkt ook daaruit, dat Jezus de Doop bediend heeft door Zijn discipelen, of ook wel Zelf (Joh. 3:22): "Na deze kwam Jezus, en Zijn discipelen, in het land van Judéa en onthield Zich aldaar met hen en doopte." En Joh. 4:1, 2: "Als dan de Heere verstond, dat de Farizeeën gehoord hadden dat Jezus meer discipelen maakte dan Johannes (hoewel Jezus Zelf niet doopte, maar Zijn discipelen)."
- (3) Maar nog meer en in volle kracht en uitgebreidheid blijkt het dat de Doop een Goddelijke instelling is als Jezus na Zijn opstanding en vóór Zijn hemelvaart het sacrament van de Doop heeft ingesteld om dit te bedienen onder alle volkeren zonder onderscheid. Dit zien wij in Matth. 28:19: "Gaaf dan henen, onderwijst al de volkeren, dezelve dopende" enz. Dat de socinianen zeggen, dat hier niet van water wordt gewag gemaakt, is zonder enige grond, want de Doop met water was toen reeds lang in gebruik.

Tussen de Doop van Johannes en die van Christus waren enige verschillen, maar er was ook overeenkomst.

Er was *geen wezenlijk* verschil, zoals de socinianen, Mennisten en papisten beweren, dan alleen in enige omstandigheden. Johannes doopte als de voorloper van Jezus (Lukas 3:1, 2 en Matth. 3:1, 2). En hij verzegelde daarmee de vergeving der zonden door Christus, Die gekomen was en bezig was het rantsoen voor Zijn volk te betalen. Maar de Doop van Christus verzegelt de volbrachte voldoening van Christus. Dit is in wezen één, aangezien toch voor de Heere alles één tegenwoordig heden is.

- Maar de Doop van Johannes was met minder licht en niet met zulk een rijke mate des Geestes vergezeld als de Doop van Christus, daar toch vóór de dood en de begrafenis van Christus de besnijdenis nog niet was afgeschaft. Jezus zou met de Heilige Geest dopen (Joh. 1:33).
- En de Doop van Johannes was ook alleen beperkt tot het Joodse land, zoals blijkt in Matth. 10 :5-6. Maar de Doop van Christus strekt zich uit tot alle heidenen en volkeren zonder onderscheid, zie Matth. 28:19. "Gaat dan henen, onderwijst alle volkeren." En Markus 16:15-16: "Gaat henen in de gehele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen. Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden."

Maar er was ook overeenkomst tussen beide.

- Beide hadden één Auteur of Insteller, en ook enerlei teken en betekende zaak.
- Ook hadden zij beide één doel, namelijk de verzegeling van de vergeving der zonden.
- Ook moet men ze hierin één zien, dat zij beiden behoorden tot de nieuwe huishouding Gods. Dit blijkt ons uit Matth. 11:13, waar geschreven staat dat al de profeten en de wet tot Johannes toe geprofeteerd hebben. Daarom heeft Jezus Zich door Johannes laten dopen, om (Matth. 3:13, 15) alle gerechtigheid te vervullen en door die Doop in de gemeenschap van de nieuwe huishouding te worden opgenomen, zoals Hij Zich tevoren had doen opnemen in de gemeenschap der gelovigen van de oude huishouding door de besnijdenis.

Hiertegen kan niet worden ingebracht dat de Doop van Johannes met water geschiedde, en de Doop van Christus met de Heilige Geest. Want dit is nu nog zo. De leraars van het Nieuwe Testament kunnen ook niet meer dan met water dopen.

Bezien wij dan nu nog *de reden*, waarom Christus dit eenvoudige teken van het water en deze op zichzelf eenvoudige handeling bij de bediening heeft ingesteld tot een sacrament voor de dag van het Nieuwe Testament.

- De Heere heeft hierdoor allereerst willen te kennen geven dat de bloedige besnijdenis was afgeschaft, dus dat Hij door Zijn bloedstorting een einde aan alle ceremoniële bloedstortingen heeft willen maken.
- Dan is er ook een bijzondere gepastheid in dit teken ter afbeelding van de betekende genade, en ook van de ruimere bedeling van dezelve.
- Ook zou dit teken niet vreemd zijn aan het einde van de Mozaïsche godsdienst, daar toch het dopen reeds in gebruik was om heidenen tot Jodengenoten te maken.
- En tenslotte omdat het reeds lag in het hart van degenen, die de Messias verwachtten, dat als Hij kwam, Hij dependende zou komen.

Beschouwen wij ook nog de grond, waarop de Heilige Doop een sacrament is. Dit is niet alleen de reeds genoemde instelling er van, maar wel voornamelijk dat de Doop met zulk een doel, namelijk *om in de kerk te dienen tot verzegeling, is ingesteld.* Dit is de grond voor het gelovig gebruiken voor de sacramentele verzegeling.

Dit woord der belofte bij de instelling haalt de onderwijzer uit Markus 16:16: "Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden. Maar die niet geloofd zal hebben, zal verdoemd worden."

- Deze belofte doet ons zien, dat het doel van Christus in de instelling van de Heilige Doop *niet* is geweest dat dit alleen maar een teken van onderscheid zou zijn tussen een Jood en een christen, zoals de socinianen beweren. Dezen loochenen de heilige Drie-eenheid en de voldoening van Christus, en daarom loochenen zij ook alle sacramentele verzegelingen en noemde Doop maar een gewone belijdenis en slechts een livrei van het Christendom. Het is natuurlijk wel waar, dat de gelovigen door de inlijving in Christus van de ongelovigen worden onderscheiden.
- Het doel van Christus was ook niet dat de Doop slechts een instelling zou zijn voor de eerste tijden der apostelen, opdat Joden en heidenen tot het christendom zouden overgaan. Dit kan niet zo zijn, want Jezus heeft bij de instelling beloofd (Matth. 28:20): "Ziet, Ik ben met ulieden - ook tot dat werk van leren en dopen - al de dagen, tot de voleinding der wereld." En Jezus voegt geloof en doop bij elkaar (Markus 16:16): "Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn" enz. En Ef. 4:5: "Eén Heere, één geloof, één doop." En hieruit volgt dat zoals de betekende zaak altijd ten hoogste noodzakelijk is, ook het zegel altijd noodzakelijk is. Tenslotte, de besnijdenis heeft geduurd tot het einde van de Oud-testamentische bedeling. Dus moet ook de doop duren tot het einde van de Nieuw-Testamentische bedeling.

- (1) Het doel van Christus is geweest om de gelovige dopeling te verzegelen van zijn overgang in het verbond der genade en van zijn aandeel aan de lijdelijke en de dadelijke gehoorzaamheid van Christus (Rom. 4:11): "Abraham heeft het teken der besnijdenis ontvangen tot een zegel van de rechtvaardigheid des geloofs." En was dit het geval met de besnijdenis, de gelovigen van het Nieuwe Testament hebben geen minder voorrecht (Kol. 2:11-12): "In Welke gij ook besneden zijt met een besnijdenis, die zonder handen geschiedt, in de uittrekking van het lichaam der zonden en des vleses, door de besnijdenis van Christus; zijnde met Hem begraven in de Doop."
- (2) Het doel van Christus was ook de dopeling van zijn wedergeboorte te verzegelen (Titus 3:5).
- (3) Ook om te verzegelen dat al wat God aan Zijn zijde is, Hij dat eeuwig en onveranderlijk voor de dopeling zal blijven. Dit zien wij in het doopsformulier, wat Vader, Zoon en Heilige Geest daar beloven.
- (4) Ook om voor de dopeling de getrouwheid Gods te verzegelen, dat Hij hem bij deze verbintenis zal bewaren. Dus zoals het doopsformulier dit leert, dat God 'hem zal zetten tegen het rijk des satans, om de wereld te verlaten, zijn oude natuur te doden, en om hem in een nieuw en Godzalig leven te doen wandelen.
- (5) En tenslotte was het ook het doel van Christus om de dopeling te verzegelen van zijn inenting in Christus en de vereniging met al Zijn kinderen. Het sacrament verzegelt dus de inlijving in de kerk en de scheiding van de wereld, waar men het van nature mee eens is. En hieruit vloeit de gemeenschap der heiligen voort, de hartelijke liefde tot het volk van God (1 Kor. 12:13): "Want ook wij allen zijn door één Geest tot één lichaam gedoopt."

Dat de Heilige Doop tot een zegel in de kerk is ingesteld, bevestigt de onderwijzer ons tenslotte nog met andere spreekwijzen uit de Heilige Schrift, als hij zegt: ***Deze belofte wordt ook herhaald, waar de Schrift de Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden noemt.***

De Doop wordt het bad der wedergeboorte genoemd in Ef. 5:6 en Titus 3:5. En de afwassing der zonden in Hand. 22:16 en 1 Petrus 3:21. Doch hierover zal verder worden gehandeld in de verklaring van zondag 27.

B. Bezien wij nu nog het tweede hoofddeel, *hoe een christen ten opzichte van dit sacrament zich tot zijn sterkte moet gedragen en werkzaam zijn al de dagen zijns levens, onder alle omstandigheden en tot allerlei doeleinden.*

Letten wij ten eerste op de tijd, wanneer een gelovige deze noodzakelijke en zeer verzuimde plicht, om met zijn Doop te werken, heeft te oefenen.

1. In algemene zin genomen, is deze tijd zijn leven lang, zo lang het vuil der zonde hem aankleeft, zo lang heeft hij reiniging en vernieuwing nodig. En dat zal zijn tot aan zijn dood toe. Ja zelfs in de ure des doods, als hij naar het graf gaat, zal het voor een oprechte tot zijn sterke en bevestiging nodig en dierbaar zijn dat hij aan zijn Doop denkt. Dat God het aldus heeft beschikt, dat hij bij zijn komst in de wereld aan God is opgedragen, en dat de Heere in al zijn levensdagen Zijn getrouwheid in Zijn verbond, dat Hij in de doop aan hem heeft verzegeld, heeft betoond, en dat de Heere het nu voor hem voleinden zal. Dit zal hij dan aan de Heere overgeven en zichzelf aan Hem toevertrouwen, gelovende dat door de dood van Christus de prikkel uit zijn dood is weggenomen, en dat hij zekerlijk een zalige onsterfelijkheid en opstanding ten leven heeft te wachten, als hij dan van de zonden geheel ontslagen zal worden. En het zal voor hem groot en wonderbaar zijn, dat God dit reeds aan zijn ziel heeft verzegeld door de Doop toen hij in de wereld kwam, zodat hij (Rom. 4:4) in Christus' dood door de doop begraven zijnde, nu ook spoedig met Christus staat opgewekt te worden tot heerlijkheid des Vaders, om eeuwig met Hem te zijn en te leven.
2. Een bijzondere tijd om met de Doop werkzaam te zijn is ook tijdens de godsdienstoefening, wanneer een gelovige dit sacrament aan anderen ziet bedienen. Vrienden, is het zo, gelijk het doopsformulier naar de Bijbel zegt, dat de Doop een heilige ordening Gods is, tot Zijn eer, tot onze troost en tot stichting van de gemeente? Moeten, als deze bediend wordt, anderen daarbij God verheerlijken en er door getroost en gesticht worden? Wat is het verval dan in deze groot en algemeen. Paulus wijst er met nadruk op, dat het dan een tijd is om tot zichzelf in te keren en aan zijn eigen doopte denken, als hij zegt: "In Welke gij ook besneden zijt" enz., zoals wij reeds zagen uit Kol. 2:11-12. En om het dan daarvoor te houden, dat men wel de zonden dood is, maar Gode levende in Christus Jezus (Rom. 6:11).
3. En ook in het bijzonder in tijden van verzoeking, van verdrukking en tegenheden, om dan aan zijn Doop te denken. Om dan door de hulp des Geestes zijn gemeenschap aan het lijden, de dood en de opstanding van Christus op te maken. Jezus vroeg eens aan Zijn discipelen (Matth. 20:22): "Kunt gij met de doop gedoopt worden, waarmede Ik gedoopt word? En zij zeiden: Wij kunnen." Ja, het zou ook hun lot zijn, want een discipel is niet meer dan zijn Meester. Jezus zegt: "Zij hebben het Mij gedaan en de profeten vervolgd, die vóór Mij geweest zijn, en zij zullen u ook vervolgen." Om dan onder tegenheden naar ziel of lichaam te denken aan de onzondige Christus onder al Zijn lijden, en langs die weg in Zijn

kracht te waken tegen murmuringen, twistingen en tegenkantingen tegen Gods weg.

4. Om door dagelijks zijn kruis op te nemen bekwaam te worden om iets van de overblijfselen van het lijden van Jezus te vervullen. Dan kan het opkomen van Christus uit al Zijn lijden zeer tot sterkte zijn, en hieruit volgen dat het met hem ook niet eeuwig zal duren. Want Jezus is het te boven gekomen, en met Hem is de gelovige ook in Zijn opstanding verenigd (Rom. 6:5): "Want indien wij met Hem één plant geworden zijn in de gelijkmaking Zijns doods, zo zullen wij het ook zijn in de gelijkmaking Zijner opstanding." Met nadruk zegt de apostel Petrus hiervan (1 Petrus 2:21): "Want hiertoe zijt gij geroepen, dewijl ook Christus voor ons geleden heeft, ons een voorbeeld nalatende."

Letten wij nu nog op hetgeen tot deze rechte oefening behoort.

1. Hiertoe behoort gezicht en gevoel van het grote verzuim van deze nodige en nuttige plicht. Vrienden, wie onzer zal hier zijn hand in zijn boezem steken en deze niet geheel melaats bevinden? Men zal dan staan naar waarachtige vernedering des harten vanwege zijn indrukloosheid onder de bediening des Doops. En uit liefde tot God naar innige droefheid en smart over deze zonde van verachting, en ook naar recht gevoel van zijn onmacht, dat men het in het vervolg niet beter zal maken en dat het niet bij een man is, dat hij ook hier zijn gangen richt (Jer. 10:23). Dit recht te zien en te gevoelen, zou eerst recht werkzaam maken.
2. Tot deze rechte oefening behoort ook, dat men door de leiding van de Heilige Geest met de zonden, en met name met deze zonden, zal komen tot dat reine water, tot Christus als Priester, zoals Hij de Fontein is, ook tegen deze zonde geopend (lach. 13:1 1 en de enige weg van verzoening. O vrienden, de weg van verzoening moet gevonden worden, anders blijft er om deze zonde scheiding tussen God en de ziel, en anders blijft het hart verrot en dan is er ook geen verandering, noch kracht tegen deze zonde te wachten.
3. En wanneer de ziel hiertoe verwaardigd wordt, dan behoort tot deze rechte oefening ook dat men door geloof afhangt van de sterkte, het licht en de leiding van Jezus. En zulks als een dwaze, als een blinde, een machteloze en een zondige, die het duizendste deel van zijn hart nog niet kent, en die het daarom dicht bij Jezus houdt, en die door het geloof uit de volheid van Jezus de verworven Geest naar zich trekt. Zulk een recht arme van geest, die zich in de laagte houdt, zou door Jezus door Zijn Geest worden geleerd.
4. De gelovige behoort, terwijl het sacrament aan anderen wordt bediend, werkzaam te zijn met zijn Doop, welke in zijn jeugd aan hem bediend werd, en dit tot sterkte in zijn ongelegenheden. Door in zijn noden op Jezus te zien, als de overste Leidsman en de getrouwe Voleinder des geloofs, zal genezing voortkomen. Ja, dan heeft de gelovige onder de bediening aan anderen ook nieuwe verzegeling van zijn doop te wachten. Dan zou de Heere hem haastelijk, schielijk en onverwacht onder het oog kunnen brengen dat hij die Doop deelachtig is, welke behoudt, namelijk die een vraag is van een goede consciëntie tot God door de opstanding van Christus (1 Petrus 3 : 21).
5. De gelovige behoort met dit sacrament te werken tot doding en begraving van ongedode zonden en de kracht van bij het hart liggende begeerlijkheden, en tot het rechte leven voor God. O vrienden, de dood van Christus, door het geloof en door de Geest aan de ziel en aan de zonden gebracht, kan het toch alleen doen en kan alleen de rechte doding veroorzaken. Dit bedoelt Paulus als hij zegt (Rom. 6:4):

"Wij zijn dan met Hem begraven door de Doop in de dood, opdat gelijkerwijs Christus uit de doden opgewekt is tot de heerlijkheid des Vaders, alzo ook wij in nieuwigheid des levens wandelen zouden." En daartoe is niet minder nodig dan de bedekking met Christus als met een kleed. En dit wordt in de Doop verzegeld en is te bekomen (Gal. 3 : 27): "Want zo velen als gij in Christus gedoopt zijt, hebt gij Christus aangedaan."

6. De gelovige behoort met dit sacrament werkzaam te zijn tot bevordering van de heiligmaking en tot het dragen van vrucht. Dat deze heiligmaking, alsook de vordering daarin en het dragen van vrucht, moet voortvloeien uit het verenigend geloof in Christus, tot wegneming van de scheiding, welke er is door de zonde tussen God en de ziel, leert Paulus ons in Rom. 6:22: "Maar nu van de zonde vrijgemaakt zijnde en Gode dienstbaar gemaakt zijnde " Dit gaat altijd voor en het is altijd de weg, en daaruit volgt dan: "hebt gij uw vrucht tot heiligmaking, en het einde het eeuwige leven."

En dat deze wijze van handelen door de Doop wordt verzegeld, leert ons Petrus in Hand. 2 38: "Bekeert u, en een iegelijk van u worde gedoopt in de naam van Jezus Christus, tot vergeving van zonden." En dan volgt: "En gij zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen." En waarlijk, anders zijn er geen vruchten. Er is geen heiligmaking, noch vordering daarin van iets anders te wachten, dan alleen van de oefening van het verenigend geloof tot rechtvaardigmaking, hetwelk de Doop zelfs aan de uitwendige zinnen vertoont. Elk moet daar gewassen worden.

Zij, die anders spreken, zijn blinde christenen in de weg van het Evangelie, hoe hoge bevattingen van die Evangelieweg zij ook menen te hebben. Met al die bevattingen is de wet hun bolwerk. En het komt hieruit voort, dat deze hoek hun te nauw is. Zij willen niet bij de vuile scheiding tussen God en hun ziel komen, want dan zouden zij in deze en gene dingen zo ruim niet kunnen leven. Zij willen het niet loslaten voor God en zich niet openstellen voor de ontdekkingen des Geestes. Zij beminnen te veel de gewaande vrede van binnen, en daarom stappen zij met sommige anderen deze hoek fier voorbij. Zij gaan met hun verstand en bevattingen, en met hun handen en voeten een geheel andere koers. En zij zien andere sukkelaars voor lage geesten aan, die tot het mannelijke christendom nog niet zijn opgeleid. En toch blijven zulke sukkelaars in tijden van verzoeking wel staan terwijl zij vallen. Want deze sukkelaars betonen zelfverloochening onder moeilijke omstandigheden, terwijl zulken het minste ongelijkje niet kunnen verdragen. En dus werken zij zonder vrucht en blijven even blind, tot schamens toe dat zij zo blind en klein zijn gebleven, terwijl zij dikwijls lang in de grond een worteltje van genade hadden. Hoewel het ook te vrezen is dat velen de weg geheel mis zijn.

7. Ten laatste, de recht arme van geest zou door Jezus door Zijn Geest worden geleerd om met dit sacrament te werken tot een nauwere vereniging en gemeenschap met al de broederen, die in Christus zijn.

Vrienden, is het waar dat de gelovigen allen door één Geest tot één lichaam gedoopt zijn (1 Kor. 12 : 13). Waar komt de tweedracht dan anders vandaan dan dat elk ver van eigen hart af is en van het zien van die nauwe betrekking in Christus tot elkaar? Waar vandaan anders, dan dat er enig onkruid in het hart opkomt en aangroeit, waardoor het leven sterft? O, het zou zo voordelig zijn wanneer men opzag tot de Geest om Zijn leiding, om in dit gewichtige stuk met zijn Doop door te werken, opdat elk wederom in de liefde mocht worden gezet en

daarin bewaard (1 Kor. 12 : 25-27). Opdat er toch geen tweedracht zij in het lichaam, maar de leden voor elkander gelijke zorg zouden dragen, om elkanders lasten te dragen en om met elkander zich te verblijden, als die allen in Christus één zijn.

Toepassing

A. Mensen, gij die onbekeerd zijt en neerzit in uw vuile, zondige natuurstaat, gij mist de betekende genade van de Doop. En wilt gij eens zien waaraan u dit weten kunt?

1. U kunt het weten aan uw blindheid, dat u geen vuil ziet. U bent, zoals gij uw gehele leven geweest bent, en daarom gerust, omdat u blind bent. Wat is dat gevaar groot: blind te staan op de rand van een rampzalige eeuwigheid. Hebt u ooit van ganser harte geloofd, zoals dit wordt gevraagd in Hand. 8:37? Dan is uw Doop geoorloofd geweest. Wat zou het water voor uw ogen in de kerk doen, en waarom zou deze handeling van de leraar daar plaats hebben, dat hij het op een mens sprengt tot afwassing van de vuilheid des lichaams, indien deze zaak geen hogere betekenis had, als u geen vuile ziel had? En dit teken doet God u nu dagelijks voor uw ogen zien bij Zijn Woord, en toch blijft gij blind. Als er eens een onderwezen heiden in onze kerk kwam, welke lust kreeg in de kennis van Gods wegen, wie weet of hij het niet uit zou schreeuwen dat alles ons toeroept dat wij vuil zijn. En zult u dan blind blijven?
2. Dat u de betekende genade van de Doop mist, kunt u ook daaraan weten, dat gij rust op uw Doop. O, hoe menigeen is in deze rooms, en hij weet het niet. Mensen, hebt u wel ooit enige rechte en u bijblijvende bekommring in uw ziel gehad, vanwege het missen van de door de Doop betekende zaak? En u hebt het toch evenwel geleerd dat er een betekende zaak is. Zijt ge wel eens een uur gaan zitten om dit zuchtende te onderzoeken onder het oog van een alziend God, Die ogen als vuurvlammen heeft? Menigeen zal dit ook al hopen. Maar mens, is deze uw hoop een andere hoop dan dat gij bijvoorbeeld hoopt morgen honderdduizend gulden te zullen ontvangen? Het zal blijken dat uw hoop op dezelfde grond van inbeelding rust. Een mens van nature in zijn doodstaat droomt in zijn slaap ook wel dat hij eet en drinkt, maar als hij ontwaakt, bevindt hij zich hongerig en dorstig. Denkt gij dat de weg van verzoening en vrede met God, de vernieuwing van het gehele hart en de gehele staat van de mens in de wedergeboorte, maar is als een raadsel? Dat het onverstaanbare dingen zijn, en dat zij maar bestaan in enige woorden, plichten en uitwendigheden? O mens, bedrieg u toch niet! Deze zaken zullen waarachtig in uw ziel moeten omgaan, anders gaat gij verloren.
3. Dat u de betekende genade van de Doop mist, kunt u ook weten aan uw blijven in de wereld en in de dienst der zonde; aan het blijven met uw hart bij de wereldse mensen, en aan uw afkeer van de Godzaligen en van een nauw, Godzalig leven. O mens, hebt u nog meer bewijs van node? Hoe kunt gij uzelf toch met het één of ander pleisteren. Wanneer men tot u zou zeggen: U hebt de vromen niet lief en u hebt God niet lief (1 Joh. 5:1), en u evenwel antwoordt dat u God wel liefhebt, dan zegt Johannes dat gij een leugenaar zijt (1 Joh. 4:20). Och, dat gij uzelf toch zo eens zag! Gij zijt in de Doop aan de Heere toegewijd, maar zodra u kwam tot de jaren van enig onderscheid, is het uw werk geweest om een keuze te doen, welke regelrecht tegen uw Doop inging, in plaats van de wereld te verlaten, uw oude natuur te doden en in een nieuw en Godzalig leven te wandelen. Dus is een ieder, hoofd voor hoofd, een verbondsbreker. Men keert terug en men werpt alle verbintenissen en banden van zich, men verscheurt ze en houdt het met de wereld,

en men is afkerig van de vromen. De Heere mag wel zeggen (Jer. 34:15-16): "Gij hadt een verbond gemaakt voor Mijn aangezicht in het huis, dat naar Mijn Naam genoemd is. Maar gij zijt weder omgekeerd en hebt Mijn Naam ontheilgd."

4. U kunt het tenslotte ook weten aan het zitten op uw plichten. Arme mens, u weet van niets anders dan alleen van uw arme daden. En u meent dat zulks is het uitwerken van uw zaligheid. En u weet niet eens dat u vuil zijt en dat u gewassen moet worden, en dat gij uzelf niet wassen kunt. U ziet dat een leraar zijn hand aan een mens legt en hem met uitwendig water wast. En evenwel wordt gij niet eens achterdochtig of Jezus wel ooit Zijn hand aan uw ziel heeft gelegd.

Mensen, zult u dan zo blind sterven? O, in welk een ongeluk ligt ge toch! Op de rand van de hel, en toch blind. Jezus zegt (Joh. 9:41): "Och dat gij wist dat gij blind zijt." Maar dit is het oordeel, dat degenen, wie deze dingen eigenlijk raken, zich er het minst van aantrekken. Want het is een waar woord, dat de vrijmachtige God Zich ontfermt over wie Hij Zich ontfermt (Rom. 9:15). Wat is de vrijheid van de genade toch hoog, diep, lang en breed. Twee liggen er op een bed, de één wordt aangenomen, en de andere wordt verlaten. De één wordt onder het Woord levend, wakker en week, en de ander naast hem wordt verhard. Och, dat het er u eens recht om te doen werd. Het zou nog te krijgen zijn. Zo lang gij hier zijt en zo lang gij water ziet, is het een bewijs dat het ook voor u nog is te krijgen. Och, valt dan nog op uw knieën voor de Heere en zegt het aan de Heere, dat gij van een ander hoort dat het er zo gevaarlijk met u bij staat, en dat gij ziende moet worden. Bidt toch tot God dat hij het u doe zien.

B Maar indien er ook zulken zijn, die iets zien van hun schuld en vuile smetten, die enigszins wakker zijn geworden uit die zorgeloze en geruste slaap des doods. Bij wie het al hopelozener wordt, hoe meer zij zien van hun vuile hart, en die nu weinig verwachting hebben van nog eens gewassen te worden, dewijl het van binnen dagelijks erger met hen wordt. Vrienden, ik moet het volgende zeggen tot uw uitlokking en bemoediging.

- (1) Waartoe is daar in de kerk voor uw ogen water, en waartoe wordt daar dagelijks in aller tegenwoordigheid reiniging vertoont? Waarom zou dit alles gebeuren, indien elk uwer daaruit niet op de Bijbel gegrond mocht opmaken dat niemand te vuil kan zijn om gewassen te worden? Als men zijn onreinheid maar recht ziet! O vrienden, dat water roept u toe, dat er een fontein geopend is tegen de zonde (lach. 13 :1). En Jezus roept daarbij (Jes. 45:22): "Wendt u naar Mij toe, wordt behouden, o alle gij einden der aarde."
- (2) En waartoe anders zou het water daar gereed staan voor allen, die er komen, indien het aan u en anderen niet leerde en te verstaan gaf de bereidwilligheid van de Heere Jezus ten aanzien van allen die tot Hem komen om zich te wassen met Zijn bloed en zich te vernieuwen door Zijn Geest? Dus dat het aan de zijde van de Heere Jezus niet mankeert. Ziet gij wel, vrienden, dat het eigen schuld is als gij niet komt? Och mijn vrienden, nu blijft gij bij Jezus vandaan, óf omdat gij geen zonden genoeg ziet, óf omdat het dagelijks erger en vuiler met u wordt. Maar mocht het eens andersom worden, dat gij door de grootheid van uw zonden en door uw blindheid eens gedrongen werd naar Hem te gaan.

Het volgende moge nog dienen tot uw bestiering.

- Zoekt toch voor ogen te houden dat de Heere u moet bewaren voor de verleiding van uw hart, waarvan gij de diepten niet kent; en ook bewaren moet daarvoor, dat gij ergens zoudt rusten buiten Jezus. En dat Jezus Zijn hand aan u moet leggen, dat

Hij u wassen en door Zijn Geest vernieuwen moet. Jezus Zelf zal het u als Profeet moeten leren hoe gij met uw zonden en met uw vuile ziel tot Hem moet komen als Priester. Dit waarlijk van de Vader te horen en te leren, zal alleen behouden (Joh. 6).

- Tracht dan ook eens neer te zitten en uw Doop te overdenken, zo ellendig als gij zijt, of gij er eens mede werkzaam worden mocht. Overweeg eens in uw eenzaamheid waartoe de Drie-enige God Zich heeft verbonden, en wat gij hebt beloofd. En mocht gij dan uw trouweloosheid en uw verlaten van de Heere zien met vernedering en schaamte. Vrienden, u zult hier met uw boedel failliet moeten gaan, en gij zult dan geholpen moeten worden om daarmee tot Jezus te komen.
- En zegt dat dan maar eenvoudig tegen de Heere, dat gij nu door Zijn goedheid wat anders ziet van uw gevaar dan voorheen, en vraagt Hem of Hij het daar nu bij zal laten, of Hij Zijn hand nu zal aftrekken. En erkent dan maar dat gij het wel aftrekt, maar dat Hij u veel meer een tollenaars- en een hoofdmangestalte geven mocht. O, wie weet wat God u doen zal. Vanouds is het niet gehoord wat God doen wil aan diegenen, die in zulk een weg op Hem wachten.

C

- En tenslotte, kinderen van God, mocht gij tot uw beschaming en vernedering eens zien dat weinig denken aan en werkzaam zijn met uw Doop. Dat u zo menigmaal zonder indrukken neerzit bij de bediening van dit sacrament. Wat laat het toch weinig na, terwijl het toch van dezelfde natuur is als het Heilig Avondmaal. Och, dat u de weg van verzoening mocht zoeken en vinden.
- Dat u toch langs die weg weer mocht opkomen en het hoge en wonderlijke van Gods weg weer in het oog krijgen. Dat de hoge God zo laag neer wil bukken om als het ware aan het ongeloof van Zijn volk tegemoet te komen, daar gij menigmaal als Thomas zijt, en een onverstandige en trage van hart om te geloven. O, wat moest dit u toch klein maken.
- Houdt u daartoe dan toch bij hetgeen wij zeiden, hoe gij met uw Doop moet werkzaam zijn. O vrienden, u hebt uzelf in uw Doop verbonden om te strijden onder de banier van Jezus, als een getrouw krijgsknecht. En de Heere heeft Zich verbonden om u kracht te geven. God zal u er met eer doorheen helpen. Jezus staat voor de uitslag in, want Zijn verbond is een eeuwig en onveranderlijk verbond. En daarom, vertrouwt het aan Hem toe, opschortende de lendenen uwe verstande en nuchter zijnde (1 Petrus 1:13): "Hoopt volkomen op de genade, die u toegebracht wordt in de openbaring van Jezus Christus." Amen.

ZONDAG 27 (Vraag 72-74)

DE VERDEDIGING VAN DE LEER VAN DE HEILIGE DOOP IN HET ALGEMEEN, EN DIE VAN DE KINDERDOOP IN HET BIJZONDER

Vraag 72: Is dan het uiterlijke waterbad de afwassing der zonden zelf?

Antwoord: *Neen het; want alleen het bloed van Jezus Christus en de Heilige Geest reinigt ons van alle zonden.*

Vraag 73: Waarom noemt dan de Heilige Geest de Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden?

Antwoord: *God spreekt alzo niet zonder grote oorzaak, namelijk niet alleen om ons daarmee te leren, dat gelijk de onzuiverheid des lichaams door het water, alzo ook onze zonden door het bloed en de Geest van Jezus Christus weggenomen worden; maar veel meer dat Hij ons door dit Goddelijk pand en waarteken wil verzekeren, dat wij zo waarachtiglijk van onze zonden inwendig gewassen zijn, als wij uitwendig met water gewassen worden.*

Vraag 74: Zal men ook de jonge kinderen dopen?

Antwoord: *Ja; want mitsdien zij alzo wel als de volwassenen in het verbond Gods en in Zijn gemeente begrepen zijn, en dat hun door Christus' bloed de verlossing van de zonden en de Heilige Geest, Die het geloof werkt, niet minder dan de volwassenen toegezegd wordt, zo moeten zij ook door de Doop, als door het teken des verbonds, in de christelijke kerk ingelijfd en van de kinderen der ongelovigen onderscheiden worden; gelijk in het Oude Verbond of Testament door de besnijdenis geschied is, voor hetwelk in het Nieuwe Verbond de Doop ingezet is.*

Wij zijn nog bezig met het bespreken van de leer der sacramenten van het Nieuwe Testament, en wel bijzonder het eerste sacrament, namelijk de Heilige Doop. De leer hiervan hebben wij in de vorige zondagsafdeling uiteengezet.

Nu gaan wij er toe over om met de onderwijzer *deze leer te verdedigen tegen de ketterijen*, aan de hand van deze zondagsafdeling (zondag 27).

Letten wij daarbij dan op twee hoofddelen:

- I. *Op wijze de onderwijzer de roomse dwaalleer aangaande de kracht van de uitwendige waterdoop weerlegt, welke Rome met allerlei schijnredenen uit Gods Woord ontleent aan de aard van het sacrament (vraag 72 en 73).*
- II. *Op welke wijze de onderwijzer afrekenet met de arglistigheid des harten, waarmede de baptisten de kinderdoop bestrijden en lasteren (vraag 74).*

Wat het eerste betreft, bezien wij

- A. Een wederlegging van de aan de aard van het sacrament ontleende valse gronden, waaruit de papisten hun dwaalleer putten wat betreft de kracht van de uitwendige waterdoop (vraag 72); en
- B. De wegneming van een schijnrede, door onwetendheid aan Gods Woord ontleend, waarmede de papisten menen hun dwaalleer te kunnen bevestigen (vraag 73).

A. Eerst moeten wij de leerstukken bezien, welke de tegenstanders der waarheid, en bijzonder wel de papisten, ontlennen aan de aard van het sacrament, deze door hun verderfelijke dwalingen aantastende om de kracht van de uitwendige Doop te staven, en welke ons worden aangewezen in vraag 72. ***Is dan het uiterlijke waterbad de afwassing der zonden zelf?***

a. Het gevoelen van de papisten, en in het bijzonder dat van de Dominicanen, is dat God aan het uitwendig doopwater zulk een kracht mededeelt, dat het iets hebbelijks goeds of een goede gesteldheid overdrukt op de dopeling. Deze zou daardoor voor God gerechtvaardigd worden, en al zijn zonden, zowel erf- als dadelijke, welke vóór zijn Doop bedreven zijn, vergeven. En daaruit zou dan weer volgen dat de eerste aanrittingselingen of bewegingen tot de zonde geen zonden meer zijn. Uit dit alles vloeit voort, dat zij de Doop, welke zij leren absoluut tot de zaligheid noodzakelijk te zijn, in geval van nood door iedereen laten bedienen. En wat betreft de zonden, welke na de Doop begaan worden, daartegen stelden zij de oorbiecht of boetedoening in.

b. Onder de Luthersers zijn er ook, die zeer dicht bij het gevoelen van de Franciscanen onder de papisten komen. Zij menen niet dat er enige kracht ligt in het uitwendig doopwater, maar wel dat de Heilige Geest Zijn werkingen tot vergeving van al de door de dopeling tevoren bedreven zonden onafscheidelijk aan het uitwendig doopwater vastmaakt en daarmee doet samengaan. De dopeling wordt dus op dat moment daarvan gereinigd, tot wederbaring en inenting in Christus. Hieruit volgt dat allen die gedoopt worden, op dat ogenblik met het ware geloof worden begiftigd en dus genade ontvangen.

En aangezien het Woord van God duidelijk zegt dat niet allen zalig worden, is hun enige toevlucht dat zij daarbij geloven in een afval der heiligen.

Maar nu moeten wij er ook acht op slaan hoe de onderwijzer deze dwaalleer weerlegt. De onderwijzer doet dit eerst ontkennenderwijze. Hij zegt in zijn antwoord: ***Neen het; het uiterlijk waterbad is de afwassing der zonden zelf niet.***

(1) De reden dat zulks niet kan wezen is deze, dat het de aard en de natuur van de sacramenten is, dat zij niet de betekende genade zelf zijn, noch deze werken. Zij betekenen en verzegelen deze slechts. Daarom wordt er in Gods Woord onderscheid gemaakt tussen de doop des Geestes en die met het uitwendige water (Matth. 3:11): "Ik doop u wel met water tot bekering, maar Die na mij komt, is sterker dan ik, Wiens schoenen ik niet waardig ben Hem na te dragen; Die zal u met de Heilige Geest en met vuur dopen." En hierom maakt Jezus ook Zelf in Markus 16:16 onderscheid tussen geloven en dopen, zeggende, *dat alleen hij, die niet geloofd zal hebben, verdoemd zal worden.*

(2) De reden van zijn ontkennend antwoord is ook dat wij in de Bijbel lezen van gedoopten, die evenwel verloren zijn gegaan, en van ongedoopten, die zalig zijn geworden. Velen gaan met hun Doop naar de hel, zoals Judas en Simon de tovenaars (Hand. 8:13, 21). En waarom zou hun Doop niet tot verzwaring van hun oordeel strekken, evenals het sacrament van het Heilig Avondmaal, dewijl het toch van dezelfde natuur is ten opzichte van het verbond der genade? En zonder doop of besnijdenis zijn sommigen ook naar de hemel gegaan. Wij lezen in Lukas 23:42-43 van de moordenaar, welke ongedoopt van het kruis naar de hemel ging. En waar bleven de kinderen der beloften, die vóór hun besnijdenis stierven? Ja, is het ons niet juist een bewijs van de krachteloosheid van de uiterlijke doop en van de besnijdenis, dat God wilde dat daarmee acht dagen zou worden gewacht?

- (3) De onderwijzer antwoordt ook ontkennend, omdat Gods Geest viel op allen die het Woord hoorden (Hand.10:44). Het geloof is dus uit het gehoor (Rom. 10:17) en niet uit het sacrament van de Doop. Daarom lezen wij van verscheidenen, die genade hadden vóór hun Doop. Zoals de kamerling (Hand. 8:37-38), Paulus (Hand. 9:17-18), en ook Cornelius (Hand. 10:47).
- (4) En ook zou er de gruwelijkste ongerijmdheid in liggen, dat de allergoddelooste genade en vergeving zou kunnen krijgen, als hij zich maar liet dopen. Dan zou de Heere van het schepsel en van diens wil afhankelijk zijn.
- (5) En tenslotte antwoordt de onderwijzer ook ontkennend, omdat wij in Ef. 1:19-20 lezen, dat aan de zaligheid van een mens niet minder ten koste moet worden gelegd dan de uitnemende grootheid van Gods kracht, naar de werking van de sterkte Zijner macht, die Hij gewrocht heeft in Christus als Hij Hem uit de doden heeft opgewekt. O vrienden, de macht van niet enig schepsel in het bedienen van het uitwendig sacrament reikt zó ver. Het is een almachtig scheppend werk, dat alleen die God kan doen, Die de hemel en de aarde heeft geschapen. Daarom staat er uitdrukkelijk in Jes. 44:22 en 24, dat die God, Die de hemel uitbreidt door Zichzelf, ook de overtreding uitdelgt door Zichzelf. Daarom riep David tot de Heere (Psalm 51:12), dat de Heere Zelf hem een rein hart zou scheppen en een nieuwe geest.

Maar de onderwijzer weerlegt deze dwaalleer van de tegenstanders der waarheid ook bevestigender wijze, als hij zegt, *dat alleen het bloed van Jezus Christus en de Heilige Geest ons van alle zonden reinigt.*

1. Gods Woord leert ons, dat het bloed van Jezus Christus de zonden Zijns volks wegneemt en hen daarvan reinigt. Het schijnt dat de onderwijzer zijn antwoord heeft ontleend aan 1 Joh. 1:7: "Het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde." En Openb. 1:5: "Die ons heeft liefgehad en ons van onze zonden gewassen heeft in Zijn bloed." Dat bloed is de fontein, die geopend is voor het huis van David en voor de inwoners van Jeruzalem, tegen de zonde en tegen de onreinigheid (Zach. 13:1). Daar bidt David om (Psalm 51:9): "Ontzondig mij met hysop, en ik zal rein zijn; was mij, en ik zal witter zijn dan sneeuw." Ja, daardoor wordt de consciëntie gereinigd van dode werken, om de levende God te dienen (Hebr. 9:14).
2. Gods Woord leert ons ook dat de Heilige Geest reinigt tot vernieuwing en heiligmaking (1 Kor. 6:11): "Maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheilgd, maar gij zijt gerechtvaardigd in de Naam van de Heere Jezus, en door de Geest onzes Gods." Dat is dat reine water, hetwelk beloofd is (Ezech. 36:25): "Ik zal rein water op u sprengen, en gij zult rein zijn." Dus worden het bloed en de Geest van Christus bijeen bedoeld (Titus 3:5), hetwelk in het vervolg nog nader zal blijken.
3. Tenslotte zegt de onderwijzer dat dit alleen de oorzaak van de vergeving en de heiligmaking is: *het bloed van Jezus Christus en de Heilige Geest.* Het is geheel naar Gods Woord, dat het bloed en de Geest van Christus alleen de oorzaak daarvan zijn, met uitsluiting zelfs van de uiterlijke waterdoop. In 1 Petrus 3:21 wordt ons duidelijk verklaard, dat de doop, die behoudt, niet deze is, welke een aflegging is van de vuiligheid des lichaams. Dat is de uiterlijke doop met het water. Maar dat het een vraag is van een goede consciëntie tot God, door de opstanding van Jezus Christus. Dat wil zeggen, een vrijmoedige vraag of begeerte tot God om de beloofde gerechtigheid en zaligheid, en dit op grond daarvan dat Jezus Zijn bloed aan de consciëntie heeft gesprengd en dat de opstanding van Christus hem ten goede is, waarvan de Doop een zegel is. Hoe nu deze reiniging door het

bloedende Geest van Christus wordt gewerkt en toegepast, hebben wij meermalen en ook in de voorgaande zondagsafdeling nog aangetoond. En zo zien wij dus dat het ontberen van het sacrament niet verdoemt, dewijl de zaligheid daaraan niet absoluut noodzakelijk verbonden is, maar alleen de verachting en versmading ervan, daar toch God Zelf het heeft verordend.

B. Nu dan wat betreft de wegneming van een schijnrede, door onwetendheid aan Gods Woord ontleend, waarmede de papisten menen hun dwaalleer te kunnen bevestigen. Dit vinden wij in vraag 73.

Wij moeten er daarbij op letten dat de tegenstanders deze schijnrede aan de Bijbel ontlennen en hier in het geding brengen. Zij ontlennen deze aan zekere benamingen, welke zij menen dat de Doop draagt, en aan zekere uitwerkingen, welke zij menen dat aan de uiterlijke Doop worden toegeschreven. Dit vinden wij terug in de vraag van de onderwijzer: ***Waarom noemt dan de Heilige Geest de Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden?***

(1) De roomsen brengen hiertoe bij hetgeen Paulus zegt in Titus 3:5: "Hij heeft ons zalig gemaakt, niet uit de werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hadden, maar naar Zijn barmhartigheid, door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes." De papisten zeggen dat uit deze plaats blijkt dat de Doop het bad der wedergeboorte wordt genoemd, of het bad van de afwassing van de smet der zonden. Zij vergelijken daarmede Ef. 5:26: "Opdat Hij hen heiligen zou, hen gereinigd hebbende met het bad des waters door het Woord."

In ons antwoord hierop ontkennen wij dat in die tekst *het bad der wedergeboorte* de uitwendige Doop aanwijst. Wij houden staande dat door *het bad der wedergeboorte* alleen de verdienste of de gehoorzaamheid van de Heere Jezus moet worden verstaan, daar deze alleen machtig is van de zonden te reinigen. Vergelijk dit met Ezech. 36:25: "Dan zal Ik rein water op u sprengen, en gij zult rein worden" enz. Maar indien wij al toestaan dat door het bad der wedergeboorte de Doop bedoeld zou worden, dan draagt naar de aard der sacramenten het teken hier alleen maar de naam van de betekende zaak. En hieruit volgt dan dat het teken de zaak zelf niet is. En bovendien is het een zegel, en kan het dus nog veel minder de zaak zelf zijn.

(2) Ook brengen de roomsen daartoe nog het woord uit Hand. 22:16 bij, waar Ananias tot Paulus zegt: "En nu, wat vertoeft gij? Sta op en laat u dopen en uw zonden afwassen, aanroepende de Naam des Heeren." En dit vergeleken met Hand. 2:38, waar Petrus zegt: "Bekeert u, en een iegelijk van u worde gedoopt in de Naam van Jezus Christus tot vergeving der zonden." De papisten zeggen dat uit deze plaats blijkt dat aan de uitwendige doop zekere werkingen tot afwassing en vergeving der zonden, namelijk van de schuld derzelve, worden toegeëigend.

In ons antwoord hierop ontkennen wij wederom, dat de afwassing en vergeving van de schuld der zonden in deze schriftplaatsen inderdaad aan de uitwendige waterdoop worden toegeschreven. Wij staan het wederom toe in oneigenlijke zin, naar de aard en natuur der sacramenten, in zoverre de Doop een teken en zegel van de afwassing en vergeving der schuld is. Maar dan is en blijft de uitwendige waterdoop op zichzelf daarmede toch niet meer dan een afwassing van de vuilheid des lichaams (1 Petrus 3:21).

Eén zaak bevreemdt ons zeer, deze namelijk, waarom het pausdom maar niet brutaal en onbeschaamd stelt, dat er ook in het doopwater een transsubstantiatie plaats heeft, zoals dat wel in het Avondmaal zou zijn. Dus dat het doopwater wezenlijk in het bloed

van Christus verandert. Als dat waar zou zijn, dan zou het van de zonden kunnen reinigen. Maar dit laten zij waarschijnlijk omdat dan iedereen zou kunnen zien dat het één met het ander een leugen is.

a. Ook moeten wij er op letten hoe de onderwijzer deze schijnrede wegneemt. De onderwijzer zegt in zijn antwoord eerst in het algemeen, ***dat God also niet zonder grote oorzaak spreekt***. De oorzaken, waarom de Heilige Geest de Doop het bad der wedergeboorte noemt, zijn de volgende.

1. Het is allereerst vanwege de allernauwste sacramentele vereniging tussen de uiterlijke Doop en de vergeving of afwassing der zonden, die de gelovige ontvangt, welke hier te kennen wordt gegeven. Daarom draagt het teken de naam van de betekende zaak.
2. Een andere oorzaak is, dat uit dit alles volgt dat een gelovige deze beide zaken, namelijk het teken en de betekende genade, waarlijk tegelijk ontvangt. Men moet het hier samenvatten. Het één is de zaak, welke zijn ziel behoudt, en het ander is het zegel, waarmede op een sacramentele wijze de betekende genade der wedergeboorte en der afwassing der zonden aanhem wordt overgedragen tot zijn bevestiging. Deswege draagt het teken terecht de naam van de betekende zaak.
3. En in de derde plaats is dit de oorzaak, dat de Doop in de hand van de Heilige Geest kan worden aangemerkt als het middel, waardoor Deze werkt. Dus waardoor een gelovige dopeling naar de soevereine wil van God de gerechtelijke aanzegging of aankondiging ontvangt van de vergeving zijner zonden in de Goddelijke vierschaar, door de gelovige omhelzing van Christus in de kracht van Zijn verdiensten. Ik zeg dus, dat zulk een ziel daardoor deze vrijspraak of vergeving ook in zijn gemoed of in de vierschaar van zijn consciëntie deelachtig wordt.

Wij moeten hier wel vatten en onderscheiden, dat de rechtvaardigmaking *over de persoon*, welke in Christus gevonden wordt, maar eens geschiedt, en zulks buiten hem, in de Goddelijke vierschaar. Maar *in het gemoed van de gelovige* geschiedt de vergeving over zijn daden door de werking van de Heilige Geest meermalen, want Deze is de toepassende oorzaak van de verdiensten van Christus. Dit nu doet de Heilige Geest wel eens *inwendig* in het gemoed van een gelovige door het paren van de kracht van Zijn genade en licht aan het Woord.

En ook wel eens *uitwendig*, waartoe dan in de hand des Geestes de sacramenten gebruikt worden. En dit doet de Heilige Geest als een ongedoopte gelovige wordt gedoopt, of ook wel aan een gedoopte gelovige onder de bediening van de Doop aan anderen. Wij mogen het sacrament van de Doop niet verder trekken, want wij moeten er aan vasthouden dat de Doop op zichzelf de genade der wedergeboorte en de afwassing der zonden niet werkt.

b. En dan verklaart de onderwijzer in zijn antwoord nog meer in het bijzonder het doel van de Heilige Geest, als Deze de Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden noemt. Dit doel is dan tweeledig.

1. Ten eerste zegt de onderwijzer: ***Om ons daarmede te leren, dat gelijk de onzuiverheid des lichaams door het water, also ook onze zonden door het bloed en de Geest van Jezus Christus weggenomen worden***. Hier leert dus de Doop de afwassing der zonden en de wedergeboorte, door deze uitwendig te verstaan te geven. Ja, de Doop doet of leert dit als een tot dat doel ingesteld teken, waarvan de werking in het natuurlijke grote gelijkenis vertoont met de geestelijke werking van het bloed en de Geest van Christus.

Zoals de onzuiverheid van het lichaam wordt weggenomen door het water, wordt ook de ziel door het bloed en de Geest van Jezus gereinigd van haar vuile zonden, welke worden vergeleken bij het eerste vuile bloed (Ezech. 16 :4, 6), bij drek (Jes. 4:4), bij allerlei onreinheid (Zach. 13:1) en bij vuile klederen (Iach. 3:3). Ziet hiertoe ook Ezech. 36:35, 1 Kor. 6:11, 1 Joh. 1:7 en Openb. 1:5. Dat de Doop nu hierop wijst en dit leert, wordt ons duidelijk bevestigd in 1 Petrus 3:21: "Waarvan het tegenbeeld, de doop, ons nu ook behoudt, niet die een aflegging is der vuiligheid des lichaams, maar die een vraag is van een goed geweten tot God, door de opstanding van Jezus Christus."

2. En dan noemt de onderwijzer in de tweede plaats nog een oogmerk van de Heilige Geest, namelijk om de afwassing der zonden en de wedergeboorte te verzegelen. Hij zegt: **maar veel meer, dat Hij ons door dit Goddelijk pand en waarteken wil verzekeren, dat wij zo waarachtiglijk van onze zonden inwendig gewassen zijn, als wij uitwendig met water gewassen worden.** Uit kracht en op grond van het woord der belofte, bij de instelling toegezegd, verzegelt de Doop hier de afwassing der zonde en de wedergeboorte. En op dit punt heeft de Doop wederom een grote gelijkenis met de verzegeling van natuurlijke voorrechten.

- Het is gelijk als wanneer een koning zijn zegel hangt aan de door hem uitgeschreven privilegiën, waardoor hij zijn bevoorrechte onderdanen van zijn getrouwheid verzekert.
- En ook als bij een eigenaar, die door het ontvangen van een gezegelde overdracht iets ter verzekering in zijn hart krijgt. Zelfs al zou een ander dat zegel roven, die ander zou toch dat gevoel niet krijgen.

De gelovigen worden dus door dit Goddelijk pand en waarteken verzekerd, dat zij zo waarachtig van hun zonden geestelijk gewassen zijn, als zij uitwendig met water gewassen worden.

3. En dat is tenslotte het doel van de Heilige Geest, waarom Hij de Doop ook wel *de naam van de betekende zaak geeft*, namelijk deze verzegeling. Dit wordt ons bevestigd in Rom. 4:11, waar staat dat Abraham het teken der besnijdenis ontvangen heeft tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs. En wij worden hiervan ook zeer krachtig overreed uit de reeds genoemde plaatsen (Titus 3:5): "Hij heeft ons zalig gemaakt door het bad der wedergeboorte", en (Hand. 22:16): "Sta op en laat u dopen en uw zonden afwassen."

Ziet dan vrienden, om wat grote oorzaken de Heilige Geest aan de uitwendige Doop de naam en de werking van de betekende en verzegelde genade toeschrijft.

II.

Nu dan wat het tweede hoofddeel betreft, op welke wijze de onderwijzer afrekent met de arglistigheid des harten, waarmede de baptisten de kinderdoop bestrijden en belasteren (vraag 74). Letten wij er dan nu op:

- A. Wat uit het arglistig hart al voortkomt tegen de doop der kinderen, op grond waarvan de baptisten de kinderdoop niet alleen bestrijden, maar deze zelfs lasteren (zie de vraag); en
- B. Op welke wijze de onderwijzer de Kinderdoop hiertegen verdedigt (zie het antwoord).

A. Van het eerste sprekende, moeten wij daarbij er wel op letten van welke kinderen de onderwijzer hier spreekt, welke mogen en moeten gedoopt worden, als hij vraagt: ***Mag, of zal men ook de jonge kinderen dopen?***

In de vorige zondagsafdeling is in den brede aangetoond dat het alleen gelovige bondelingen zijn, aan wie de doop toekomt. Dezen, in het genadeverbond zijnde, hebben gemeenschap aan Christus en aan al Zijn goederen. Ook hebben wij er daarbij in het kort op gewezen, dat het alleen de kinderen van dezulken zijn, die niet alleen mogen, maar ook moeten gedoopt worden. Dit moeten wij nu nog met wat meer onderscheiding bezien, aangezien toch hier de voorname grond voor de kinderdoop ligt. Wij mogen hier niet stellen, dat kinderen, aan welke de Heilige Doop zal toekomen, in de eerste graad tot het verbond der genade zullen moeten behoren, dus dat hun onmiddellijke ouders, of althans één derzelve, nu juist ware gelovigen zouden moeten zijn. Want zulks is niet waar, aangezien naar Gods soevereine vrijheid de belofte van de betekende genade zich onbegrensd uitstrekt tot in de geslachten (Psalm 22:21): "Het zaad zal Hem dienen; het zal de Heere aangeschreven worden tot in geslachten." En Psalm 105:8-9: "Hij gedenkt aan Zijn verbond tot in der eeuwigheid, aan het woord, dat Hij ingesteld heeft, tot in duizend geslachten; aan het verbond, dat Hij met Abraham heeft gemaakt." En hieruit volgt dus dat de inzetting en de geoorloofdheid van de Kinderdoop niet aan het verbond mag worden vastgemaakt in de onmiddellijke ouders, maar dat dit moet geschieden aan het verbond in vorige geslachten, hoe ver of onnarekenbaar dit ook is.

Maar ook mogen en moeten wij het aldus naar Gods Woord begrenzen. Wij moeten namelijk *de kinderen, die binnen de gemeente geboren worden, dus uit ouders die in waarheid in het verbond zijn, of in schijn, welke door hun Doop en door hun uitwendig blijven bij de belijdenis der kerk zulks betonen, voor kinderen des verbonds en der beloften houden.* Want naar de vrijheid Gods behoren zij óf in waarheid óf van verre daaronder. Daarom moeten zij allen, aangezien geen van zulke jonge kinderen bewijzen van hun staat der genade kan geven, worden gedoopt.

Ik zeide daar zojuist, dat hoe ver en onnarekenbaar zulks ook zijn mocht, evenwel de kinderen in duizend geslachten in de voorouders werden gerekend. Om dit wel te vatten, zullen wij wel enige opheldering moeten geven.

Wij zijn van nature allen zondaren uit de heidenen. En wel Jafethieten, afstammelingen van Jafeth, de jongste zoon van Noach. Daarom zeg ik, dat wij, zodra wij in de wereld komen, begrepen zijn in de belofte, welke aan Jafeth is gedaan (Gen. 9:27), dat God Jafethh zou uitbreiden en dat hij zou wonen in de tenten van Sem. Ja, zelfs de nakomelingen van Cham, die onder de vloek lagen (Gen. 9:25), zijn hier niet uitgesloten. Namelijk zo velen als de Heere naar Zijn welbehagen in de kerk zal inenten.

- Dit blijkt ons uit de uitgebreide en onbegrensde roeping onder de nieuwtestamentische huishouding: uit alle geslachten, talen, tongen, volken en natiën.
- Ook blijkt dit uit Psalm 72:8, waar voorzeggd is dat de tegenbeeldige Salomo zou heersen van de zee tot aan de zee, en van de rivieren tot aan de einden der aarde." Ja (vers 10-11): "De koningen van Tharsis en de eilanden zullen geschenken aanbrenge; de koningen van Scheba en Seba zullen vereringen toevoeren. Ja, alle koningen zullen zich voor Hem nederbuigen; alle heidenen zullen Hem dienen." En Psalm 87:4: "Ik zal Rahab en Babel vermelden onder degenen, die Mij kennen"; en van de Filistijn, de Tyriër en de Moor zou gezegd worden: "Deze is aldaar geboren." Die zouden door wedergeboorte in de kerk van God worden ingelijfd.

- Daarom zegt ook Petrus (Hand. 10:34-35): "Ik verneem in der waarheid, dat God geen aannemer des persoons is; maar in allen volke, die Hem vreest en gerechtigheid werkt, is Hem aangenaam."

Brengt nu deze geroepenen uit al de vreemde volkeren van de wijde wereld eerst terug tot de Joodse kerk, waarin zij als vreemde takken tegen nature ingeënt zijn (Rom. 11:24). Dan zal Petrus zeggen (Hand. 2:39): "Want u komt de belofte toe, en uw kinderen." En die niet alleen, maar ook allen die verre zijn, "zo velen als er de Heere onze God toe roepen zal." Dit laatste moeten wij altijd voor ogen houden.

En brengt die allen daarna, na de verwerping der Joden, eens tot die ene christelijke kerk, dan zal Paulus ons zeggen (Gal. 3:8), dat zij allen gerekend moeten worden, hetzij in waarheid of in schijn, onder Abrahams zaad, dus onder het verbond der genade, dat God met Abraham en zijn zaad heeft opgericht (Gen. 17:7). Daarom lezen wij (Rom. 4:11), dat Abraham een vader zou zijn van allen, die geloven, in de voorhuid zijnde. En in Gal. 3:7 zegt Paulus: "Zo verstaat gij dan, dat degenen, die uit het geloof zijn, Abrahams kinderen zijn." En in vers 29, dat die in Christus zijn, Abrahams zaad zijn, en naar de belofte erfgenamen. En wel zo uitgestrekt, dat in zijn zaad nu alle geslachten des aardbodems zouden gezegend worden, of wel dat er uit alle geslachten des aardbodems zouden gezegend worden (Hand. 3:25).

En hieruit volgt dus dat wij mogen en moeten zeggen, dat alle kinderen der gemeente, wier ouders of voorouders in de kerk zijn ingeënt, uit kracht van Gods belofte, aan Abraham gedaan, gerekend worden te zijn dezulken, op welke Christus een andere en een nadere betrekking heeft dan op andere kinderen, die buiten het verbond zijn. Zoals het ook is met een natuurlijk verbond van vrede tussen een koning en een volk. Daardoor komen de kinderen van zulk een volk mede in een vriendelijke betrekking tot die koning, en genieten dus ook uit kracht van dat vredesverdrag met hun ouders verschillende weldaden en voorrechten, en dit boven anderen, die tot zulk een volk niet behoren.

Om al deze redenen mogen en moeten de zegelen van het verbond aan geen van die kinderen worden onthouden, welker onmiddellijke naaste ouders bondgenoten zijn, in waarheid of slechts uitwendig, hetzij één of beiden (1 Kor. 7:14). Ja, zelfs al waren zij uit hoererij geboren, of al waren de beide ouders onder censuur. Zij mogen en moeten gedoopt, zo lang beiden niet door de christelijke ban van de gemeente zijn afgesneden, aangezien in deze de zoon de ongerechtigheid des vaders niet zal dragen.

Ziet dan hier, vrienden, hoe wijd uitgestrekt de zegelen van het verbond aan kinderen mogen en moeten worden bediend.

- Maar hieruit volgt dan ook als vanzelfsprekend, dat alle kinderen van Joden, Turken, heidenen, socinianen en andere kettters van de Heilige Doop moeten worden uitgesloten. Ja, zelfs al zouden er bondgenoten zijn, die deze tot hun kinderen aannamen. Het dopen daarvan is op de Synoden⁴ afgekeurd, aangezien zulken niet als bondgenoten zijn geboren. Dezulken moeten dus eerst belijdenis doen.
- En voorts moeten ook uitgesloten zijn alle vondelingen. Vooral in een plaats of landstreek waar veel Joden, Turken, heidenen en socinianen (deze laatsten worden door een zeker schrijver terecht geacht nader tot de Turken dan tot de christenen te behoren) of andere kettters wonen. Want deze vondelingen kunnen zowel van

---

⁴ Op de Dordtse Synode waren zowel vóór- als tegenstanders

dezulken als van bondgenoten zijn voortgekomen, en daarom moeten ook dezen eerst belijdenis doen.

- Uitgesloten zijn ook alle kinderen van ouders, die beiden door de christelijke ban zijn afgesneden, welke na de excommunicatie zijn geboren. Jezus zegt (Matth. 18:17) dat die voor heidenen gehouden moeten worden, en dientengevolge moeten zij eerst belijdenis doen.
- En tenslotte zijn ook die kinderen uitgesloten, die nog niet of maar ten dele geboren zijn. Of die als wangedrochten niet voor kinderen zijn te houden. Dit laatste is natuurlijk wel te onderscheiden van zulke wangeschapenen, die evenwel de voornaamste delen van een menselijk lichaam hebben.

Letten wij er nu op welke schijnredenen het arglistig hart al oplevert, waarmede de Mennonieten, socinianen en Brownisten⁵ de Kinderdoop niet alleen bestrijden, maar zelfs lasteren.

Ziet dan hoe dit bestreden wordt. Want reeds in het begin van de Reformatie was het, dat er zulke eigenwijze mensen en verheffers van de rede opstonden, die dachten en zeiden: *Waartoe moet toch de Doop der kinderen dienen?*

Uit diezelfde grond van hoogmoed en wijzer dan God te willen zijn, komt het voort, dat menige eenvoudige ziel, welke anders in alle delen van de religie rechtzinnig is, althans voor zover hij deze kan bevatten, ten opzichte van dit stuk een valse voorzichtigheid en terughoudendheid heeft. En waarlijk, dit spruit meestal voort uit onverstand ten opzichte van de gronden van de religie. Men moet zich wel eens schamen als men er bij is en die ongezoute redeneringen aanhoort. Dan kan men vaak duidelijk merken dat de grootste en brutoest bestrijders van de Kinderdoop door hun spreken niet zelden hun schande en onkunde openbaren. Het blijken dan meestal de allerdomsten te zijn ten aanzien van de gronden van de religie.

Uit dit trots, eigenwijs en arglistig grondbeginsel van de verdorven natuur hebben de bovengenoemde tegenpartijen leerstukken geformeerd, om daarmede de Kinderdoop te bestrijden.

1. Als redenen waarom kinderen niet gedoopt mogen worden, noemen zij allereerst deze, dat de kinderen de Doop niet kunnen verstaan, en dat daaruit volgt dat zij er geen nuttigheid van kunnen hebben.
2. En ook dit, dat de Doop een zegel is van het verbond der genade. Daarom moet men dus eerst weten of de te dopen persoon een bondgenoot is, en moet hij dus eerst worden onderwezen.
3. Ook zou het in de Bijbel nergens uitdrukkelijk zijn bevolen: *Doopt kinderen.*
4. En dan is er tenslotte in de Bijbel geen enkel voorbeeld voor de Kinderdoop, maar wel het tegendeel. Zoals Jezus Zelf, Die Zich op Zijn dertigste jaar heeft laten dopen.

Dit alles samen zijn de schijnredenen van de kettters, welke wij vervolgens zullen wederleggen.

Maar eerst willen wij u nog laten zien hoe deze tegenpartijen, en in het bijzonder de Mennonieten onder hen, dit stuk niet alleen op geen zedige wijze behandelen, maar zelfs brute verachters, lasteraars en verwerpers zijn van de raad Gods jegens hun ziel, zoals toch de Doop genoemd wordt (Lukas 7:30).

---

⁵ De Brownisten was een groep Engelsen, die de kinderdoop verwierpen op dezelfde grond als later vele Baptisten, zoals Bunyan, Philpot e.a. Het oordeel van Vermeer dat zij meestal de domsten zijn in de religie, die de kinderdoop verwerpen, is ongegrond.

Zij durven al lasterende te zeggen dat de Kinderdoop afgodisch is, een instelling van satan, een anti-christelijke plechtigheid, waarvan geen tittel of jota te vinden is in de Heilige Schrift. Ja, dit zijn de eigen lasterlijke woorden van hun leider Menno Simons, die tevoren een rooms priester was te Witmarsum, bij Franeker in Friesland gelegen. Deze verliet het pausdom en volgde toen de voorgaande dwaalgeesten om de Kinderdoop te bestrijden. Deze sprak de volgende lasterlijke taal: *De Kinderdoop verschilt niet van de doop der klokken in het pausdom. Zij is een omkering van de Goddelijke orde, een misbruik van Zijn heilige Naam en een verfoeilijke afgod.* Het ware beginsel, waardoor zij innerlijk zozeer worden aangezet om dit stuk heftig te bestrijden, en waaruit deze boze lasteringen voortkomen, is uitsluitend het pelagianisme. Want zij menen een onbedorven natuur te hebben, en de natuurlijke krachten van de vrije wil, enz.

B. Maar zien wij dan nu nog op welke wijze de onderwijzer in zijn antwoord tegen dit alles de Kinderdoop verdedigt. Wij moeten daarin letten op de wezenlijke gronden, welke hij opgeeft tot bevestiging van de Kinderdoop, en daarbij ook de voornaamste bestrijdingen er van. Zien wij eerst welke gronden de onderwijzer voor de Kinderdoop aanwijst.

a. De onderwijzer zegt, *dat zij zowel als de volwassenen in het verbond Gods begrepen zijn.*

1. Dit is duidelijk te zien in de oprichting van het verbond met Abraham (Gen. 17:7), als God tot Abraham, in zijn betrekking als de vader van alle gelovigen, zegt: "Ik zal Mijn verbond oprichten tussen Mij en tussen u, en tussen uw zaad na u in hun geslachten, tot een eeuwig verbond, om u te zijn tot een God, en uw zaad na u." Daarom noemt de Heere hen "Mijn kinderen" (Ezech. 16:21). Nu kunnen en mogen aan degenen, die tot het verbond behoren, de voorrechten en zegelen van het verbond niet worden onthouden.
2. Dit toont Petrus zeer overtuigend aan, dermate zelfs, dat de dwaalgeesten zich zouden moeten schamen als zij weer zeggen dat het dopen van kinderen in de Bijbel niet wordt bevolen. In Hand. 2:38-39 zegt Petrus tot de Joden: "Bekeert u, en een iegelijk van u worde gedoopt in de Naam van Jezus Christus, tot vergeving der zonden. Want u komt de belofte toe, en uw kinderen, en allen die daar verre zijn, zo velen als er de Heere onze God toe roepen zal." Ziet welk een kracht hierin ligt. Het zaad van Abraham werd besneden, omdat het tot het genadeverbond behoorde, dat met Abraham was opgericht. En nu wil Petrus dat in deze nieuwe huishouding een iegelijk gedoopt zal worden op deze zelfde grond, omdat zij en hun kinderen behoren onder de beloften, welke aan Abraham zijn gedaan.

b. De onderwijzer zegt, *dat de kinderen in de gemeente Gods begrepen zijn.*

- Dat kinderen zowel als oude mensen behoren tot de gemeente, welke Jezus met Zijn bloed gekocht heeft (Hand. 20:8), blijkt ons uit Matth. 19:14, waar Jezus ook aan hen het Koninkrijk der hemelen toekent. En buiten de gemeente is er geen zaligheid.
- Ook blijkt het daaruit, toen de Heere gelastte de gemeente bijeen te roepen (Deut. 31:12): "Vergadert het volk, de mannen en de vrouwen en de kindertrens." En Joël 2:16: "Verzamelt het volk, heiligt de gemeente', vergadert de oudsten, verzamelt de kindertrens en die de borsten zuigen." En wij lezen in 2 Kron. 20:13, dat gans Juda stond voor het aangezicht des Heeren; ook hun kinderen, hun vrouwen en hun zonen. Behoren dus de kinderen tot de gemeente? Dan mag het sacrament van

de inlijving in die gemeente hun niet worden onthouden en moeten zij (1 Kor. 12:13) tot dat ene lichaam gedoopt worden. Zie ook Ef. 5:25-26 enz.

c. De onderwijzer zegt ook, ***dat aan de kinderen de verlossing of vergeving der zonden door Christus' bloed en de Heilige Geest, Welke dat geloof werkt, niet minder dan aan de volwassenen toegezegd wordt.***

Wat betreft de toezegging van de vergeving der zonden door het bloed van Christus aan de kinderen, dit lezen wij duidelijk in Hand. 2:39: "Want u komt de belofte toe, en uw kinderen."

En wat betreft de toezegging van de Heilige Geest, Welke het geloof werkt, aan kinderen, niet minder dan aan de volwassenen, dit blijkt ons uit Jes. 44:3: "Ik zal water gieten op de dorstigen, en stromen op het droge; Ik zal Mijn Geest op uw zaad gieten, en Mijn zegen op uw nakomelingen." En komen kinderen aan Christus toe (Matth. 19:14) dan moeten zij ook de Geest van Christus hebben. Want in Rom. 8:9 staat, dat die de Geest van Christus niet heeft, aan Christus niet toekomt.

Deze Geest heiligt hen en werkt het geloof in hen, zoals de onderwijzer zegt. Wij moeten dit goed verstaan. Geheiligde kinderen hebben geen vermogen om geloof te oefenen, dat komt eerst met de jaren van onderscheid. En gelijk zulken dan eerst hun vermogens beginnen te oefenen, doen zij dan ook blijken dat zij een zaad zijn, hetwelk de Heere gezegend heeft, en dan beginnen zij ook het geloof te oefenen. Maar de Heilige Geest heiligt hen en werkt het geloof in hen. En dit moet worden aangemerkt als het werk van God, het eerste beginsel van het geestelijke leven, de wortel van alle genaden, de hebbelijkheid om het geloof te oefenen. Zoals ook in het natuurlijke de kleine kindertrens de hebbelijkheid hebben om te gaan, te staan, te werken enz., maar zij kunnen dit nog niet in de praktijk brengen.

Zijn dus ook kinderen onder de beloften, hebben zij vergeving der zonden, ontvangen zij de Heilige Geest als een Geest des geloofs en der heiligmaking? Dan moeten wij met Petrus zeggen (Hand. 10:47): "Kan ook iemand het water weren, dat dezen niet gedoopt zouden worden, welke de Heilige Geest ontvangen hebben gelijk ook wij?"

d. De onderwijzer zegt, dat hieruit volgt ***dat de kinderen door de Doop, als door dit teken van het verbond, van de kinderen der ongelovigen onderscheiden moeten worden.*** De grond hiervoor ligt in het algemeen gebod van Christus (Matth. 28:19): "Gaat henen, leert alle volkeren, dezelve dopende." Deze woorden willen in de grondtaal, het Grieks, zoveel zeggen als: Gaat dan henen, maakt alle volkeren tot discipelen van Christus, zowel door dopen als door onderwijzen. Dat dit gebod zich ook tot de kinderen uitstrekt, blijkt hieruit, dat Christus de doop der Jodengenoten en hun kinderen niet heeft tegengesproken of afgeschafft. En deze was toenmaals toch algemeen gebruikelijk. Hierin ligt dus zelfs de noodzakelijkheid en de betamelijkheid, dat de kinderen van het verbond door het teken des Doops worden onderscheiden van de kinderen der ongelovigen.

e. En tenslotte noemt de onderwijzer, als de voorname grond voor de Kinderdoop, ***de bediening vanouds van het sacrament der besnijdenis. En in de plaats daarvan is in het Nieuwe Testament het sacrament van de Heilige Doop ingesteld.*** Dat het sacrament van de besnijdenis een sacrament van het verbond der genade is geweest, blijkt ons uit Gen., 17:11. En dat het een teken en zegel was van de besnijdenis des harten of de wedergeboorte, blijkt ons uit Rom. 4:11. En dat nu het sacrament van de Heilige Doop van dezelfde natuur is en in de plaats van de besnijdenis gekomen, blijkt ons duidelijk uit Kol. 2:11-12: "In Welke gij ook besneden zijt met een besnijdenis,

die zonder handen geschiedt, in de uittrekking van het lichaam der zonden des vleses, door de besnijdenis van Christus; zijnde met Hem begraven in de Doop, in welke gij ook met Hem opgewekt zijt, door het geloof der werking Gods, Die Hem uit de doden opgewekt heeft." De bewijsredenen, dat de Doop is ingesteld in de plaats van de besnijdenis, zullen wij hier noemen:

De besnijdenis en de Doop zijn beide tekenen en zegelen van dezelfde betekende onzienlijke genade. De besnijdenis is afgeschafft (Gal. 5 :2). En elk weet dat deze is opgehouden en dat sedert die tijd de Doop onder het christendom in gebruik is gekomen, welke toen reeds bekend was onder de Jodengenoten en hun kinderen. En tenslotte heeft Christus Zelf de Doop ingesteld en ingevoerd, en Hij heeft nergens verboden kinderen te dopen.

Wat wil dit nu anders zeggen *dan dat de Doop in de plaats van de besnijdenis is gekomen, en dus ook de Kinderdoop?* Want dit volgt er toch uit, dat waar oudtijds de besnijdenis aan de kinderen werd bediend, nu de Doop ook aan de kinderen toekomt. Het Nieuwe Testament heeft toch geen minder voorrechten dan het Oude? Ook is de bediening van de Doop minder begrensd dan die van de besnijdenis, hetwelk wij lezen in Gal. 3:28, vergeleken met Kol. 3:11.

Zien wij dan nu nog welke tegenredenen de bestrijders hier naar voren brengen, welke wij ter beveiliging van deze leer zullen zoeken te beantwoorden.

(1) Zij zeggen dan dat de kinderen geen nut van de Doop kunnen hebben, want zij kunnen deze niet verstaan.

Wij antwoorden: Bij de besnijdenis misten zij ook het gebruik van hun verstand. Het is hier toch evenwel anders mee gelegen dan met levenloze klokken enz. De nuttigheid van hun Doop zal hun tot hun troost volgen. Nu hebben hun opvoeders en vrienden er reeds troost en nuttigheid van, en zij worden opgewekt het grote voorrecht te erkennen en om hun kind voor die God, waaraan het is opgedragen, op te voeden.

(2) Ook zeggen zij, dat de Doop een zegel is van het verbond der genade, en daarom moet men eerst weten of de dopeling een gelovige bondgenoot is. Hij moet eerst onderwezen worden om gelovig te zijn, en dan mag hij gedoopt worden.

Wij antwoorden: Wie sluit zijn ogen nu toch zó dicht en wie is toch zó stekeblind, dat hij niet kan zien dat al de schriftplaatsen, waar dit wordt gezegd, zien op het dopen van volwassenen?

(3) Dan zeggen zij weer: Het is in de Bijbel nergens uitdrukkelijk bevolen om kinderen te dopen.

Wij antwoorden: Dit is ingesloten in het algemeen gebod (Matth. 28:19) "alle volkeren." Gelijk daar de vrouwen bij inbegrepen zijn, zo ook de kinderen. Wij lezen toch ook niet met name een bevel, dat vrouwen ten Avondmaal moeten gaan. Maar de Schrift is gegeven aan met rede begaafde mensen, die weten dat bondgenoten uit mannen, vrouwen en kinderen voortkomen. En behalve dit alles, de doop van de kinderen der Jodengenoten was toen algemeen gebruikelijk. En boven dit alles staat het wel terdege geschreven (Hand. 2:38-39) "En een iegelijk van u worde gedoopt. Want u komt de belofte toe, en uw kinderen."

(4) En tenslotte zeggen zij nog dat er in de gehele Bijbel geen duidelijk voorbeeld is, dat een kind is gedoopt. Maar wel het tegendeel in Jezus Zelf, Die dertig jaren oud was toen Hij gedoopt werd. En dit is het voorbeeld ter navolging.

Wij antwoorden: Wij lezen duidelijk dat de apostelen gehele huisgezinnen hebben gedoopt en dus tot discipelen hebben gemaakt. En dat men niet leest dat Jezus kinderen heeft gedoopt, terwijl Hij hun wel de handen oplegde, komt omdat Christus Zelf niet doopte, maar Zijn discipelen. En dat de kinderen met name worden genoemd was niet nodig, want dit was een zeer algemene zaak. En dat Christus Zelf dertig jaar oud was toen Hij gedoopt werd, is geen voorbeeld ter navolging, aangezien Christus niet vóór de instelling van de Doop gedoopt kon worden, en ook was Hij in Zijn jonkheid besneden. En als dit werkelijk een voorbeeld ter navolging zou zijn, dan zouden de Mennonieten in deze wel ver van de letter afwijken. Dan moesten zij ook eerst op het dertigste jaar dopen.

Laten wij tenslotte nog op enige zaken in acht nemen, welke naar voren kunnen worden gebracht met betrekking tot *het Formulier voor de Doop der jonge kinderen*.

1. En dan wel de vraag, *wanneer de uitverkoren kinderen van de bondgenoten de betekende genade van de Doop deelachtig worden*.

Er zijn heel wat Godzalige mannen, die van oordeel zijn dat alle uitverkoren kinderen der bondgenoten de wortel der zaak, het beginsel van het geestelijke leven deelachtig worden vóór hun Doop. Hun Doop is dan het zegel op deze ontvangen genade. Zij stellen dat dit beginsel verborgen blijft liggen onder de natuurlijke verdorvenheid, tot op des Heeren tijd, wanneer zij door een dadelijke bekering en geloofsoefening door de Heilige Geest tot de gemeenschap van Christus worden gebracht. Als bewijs brengen zij daartoe dan bij het zeggen van Paulus (1 Kor. 7:14 en Gal. 1:15), dat God hem van zijner moeders lijf had afgezonderd en geroepen door Zijn genade. Zij zijn van mening dat de vraag in het doopsformulier ziet op de heiliging van de uitverkoren kinderen der bondgenoten vóór hun Doop, en welke dan ook tot dezen is beperkt. En als reden daartoe geven zij aan, dat de uitverkoren kinderen der bondgenoten anders geen voorrechten zouden hebben boven anderen.

(1) Wij moeten hierop allereerst antwoorden, dat de door hen genoemde schriftplaatsen van geen kracht zijn om te bewijzen dat al de uitverkoren kinderen der bondgenoten het zaad der wedergeboorte vóór hun Doop ontvangen. Wat betreft 1 Kor. 7:14, dit kan niet zien op de besliste heiliging in Christus, want dan zou de ongelovige vrouw of de ongelovige man uit kracht van de ander ook volstrekt geheiligd worden, en deze soort van heiligheid zou dan ook aan al de kinderen uit zulk een huwelijk moeten worden toegekend. Deze tekst moet dus wel zien op het verbond, waartoe al die geslachten behoren en waaruit de Heere de Zijnen kent en roept.

En wat Gal. 1:15 aangaat, ook dit kan niet zien op het zaad der genade, dat Paulus vanaf zijn jonkheid zou hebben gehad. Want dan zou hij de zonde tegen de Heilige Geest hebben gedaan toen hij de gemeente Gods vervolgde en het geloof verwoestte (Gal. 1:23). En dit is met een inwendig beginsel van genade in strijd. Hij getuigt zelf dat hij het alles in onwetendheid heeft gedaan, ja, dat hem het algemeen licht van overreding ontbrak. Hij meende toch Gode een dienst te doen. De afzondering, welke Paulus hier bedoelt, ziet óf op zijn verkiezing tot zaligheid, óf op het verborgen oog Gods over hem van zijner moeders lijf af in hem te bewaren tot het zalig worden; óf het ziet op zijn afzondering tot het apostelschap, zoals hij was een uitverkoren vat om Gods naam te dragen. En daarom zegt hij niet dat hij van zijner moeders lijf geroepen was, dat zij verre. Maar hij was afgezonderd van zijner moeders lijf, en nu was hij geroepen door

Gods genade. Dit was het werk der genade, dat hij na een lang omzwerven in de natuurstaat door Gods genade geroepen werd tot de gemeenschap van Gods Zoon, Die hij ook in zijn ziel ontvangen had. De Vader had Zijn Zoon in hem geopenbaard, dit eerst maakte zijn genadestaat uit.

- (2) En in de tweede plaats moeten wij er acht op slaan, dat er in de Bijbel niet één bewijs is dat allen, die zalig worden, het beginsel der genade vóór hun Doop deelachtig worden. Gods vrije en soevereine verkiezing is van eeuwigheid gegaan over personen, wie al en wie niet tot het leven zullen worden gebracht. En daarom lezen wij in de Bijbel wel dat zo ook de soevereine en vrije verkiezing, afzondering of roeping over dezen gaat in de tijd, en wel dan als het naar de Goddelijke vrijheid Gods tijd is om te roepen.

Het is betamelijk aldus te denken van de wegen Gods, en dit te meer omdat Gods Woord ons leert dat allen, die wedergeboren worden, van nature kinderen des toorns zijn (Ef.2:3): "gelijk al de anderen." Zij behoren tot de grote hoop, tot de gehele verdoemelijke wereld, waaruit zij getrokken moeten worden. Ook omdat elke uitverkorene zijn tijd heeft van geroepen te worden. Het zij dan van zijner moeders lijf af, of in de kindse dagen, of in de dagen der jongelingschap, in de mannelijke leeftijd, of in de ouderdom. Ja, God heeft Zijn bijzondere wegen, waardoor Hij Zich aan zulk één bekend maakt en hem naar Zich toe trekt, zoals veel voor- of tegenspoed daartoe kan dienstbaar zijn, gelijk wij zien in het Oude zowel als het Nieuwe Testament.

Ook leert Gods Woord ons dat God zulk één, in welke tijd des levens hij ook wordt toegebracht, vindt, liggende in zijn bloed op de vlakte des velds, walgelijk zijnde (Ezech. 16:5, 6). Er is dus niets goeds in, en God getuigt daarbij, dat elke uitverkorene vóór die tijd der minne niet slechts duister is, maar enkel duisternis (Ef. 5:8). Hij is dus niet met dodigheid bezet, maar dood in zonden en misdaden.

a. Hieruit volgt dus duidelijk, dat alle uitverkoren kinderen vóór hun Doop het beginsel der wedergeboorte niet ontvangen. Al is het wel waar, dat er onder de kinderen der bondgenoten zijn, die van moeders lijf af geheiligd worden, zoals Johannes de Doper. Juist hierom komt aan al deze kinderen het sacrament des Doops toe, omdat onder die zulken zijn. Want het sacrament is zowel een zegel van de bewarende genade en het werk Gods, dat op des Heeren tijd geschieden zal, dat dus van de zijde Gods verzegeld wordt, als dat het een zegel is van de genade, die er reeds is. En in die opzichten zijn de uitverkoren kinderen der bondgenoten wel terdege onderscheiden en hebben zij wel bij hun Doop bijzondere voorrechten boven anderen.

b. Hieruit wordt duidelijk, dat de ouders op de vraag bevestigend kunnen antwoorden, *dat de kinderen in Christus geheiligd zijn*, zoals wij in het doopsformulier zien. Want dat het doopsformulier in alle delen gezond en naar de Bijbel is, is overtuigend en duidelijk. Met een enkel woord willen wij daar nog op wijzen.

1. Het doopsformulier houdt de hoofdsom van de leer of de natuur van de Doop voor, om de Doop te doen verstaan, namelijk waartoe God en de dopeling aan *weerskanten* zich verplichten. Ook wat de grond van de Kinderdoop is, alsmede waartoe de ouders gehouden zijn, die kinderen ten Doop brengen.
2. Dan wordt de gemeente der gelovigen er in aangesproken en wordt deze opgewekt tot de verheerlijking van God in de bediening van dit sacrament. Om er voor zichzelf naar te staan dat zij getroost en gesticht mogen worden en dus bij hun

eigen Doop worden bepaald. Ook worden zij opgewekt om voor het kind, dat ten Doop gehouden wordt, zichzelf aan de Heere in den gebede aan te bieden.

3. Daarop volgt de toespraak, niet tot de ouders en getuigen, maar tot de gemeente der gelovigen, die geliefden in de Heere Christus worden genoemd: Gij hebt gehoord, dat de Doop een ordening Gods is, enz. En dan eerst richt de aanspraak zich tot de ouders en getuigen met deze woorden: *Opdat het dan openbaar worde, dat gij also gezind zijt*, enz.
  - (1) En dan wordt gevraagd of zij van *onze* kinderen, dus niet alleen van hun kind, maar van al de verbondskinderen, erkennen dat zij zo ellendig in de wereld komen, en dat zij in Christus geheiligd zijn. Dat zij dus lidmaten der gemeente zijn, aan welke de Doop toekomt.
    - De vraag is: *Of gij bekent dat al de in de gemeente geboren kinderen behoren tot die geslachten, welke onder het verbond met Abraham gerekend worden, waaruit God de Zijnen kent en roept?*
    - Of wilt gij het nemen tot *de strikte heiliging in Christus*, dan is de vraag: *Of gij bekent dat al de kinderen der gemeente als de andere lidmaten der gemeente gedoopt moeten worden?*
      - En zulks omdat er onder hen zijn die in Christus zijn geheiligd. En wanneer men wil zien op de tijd van de opstelling van het formulier, dan is de vraag tegen h t pausdom gericht, hetwelk de kracht aan het doopwater toeschrijft, en dan luidt deze: *Bekent gij dat de kinderen niet in het doopwater, maar in Christus geheiligd zijn, namelijk die geheiligd worden?*
      - Deze vraag is ook gericht tegen de Baptisten, die de kinderdoop afkeuren, en dan houdt zij in: *Bekent gij niet, dat kinderen zowel als oudere mensen behoren tot de gemeente, en dat daarom zowel aan hen als aan oudere mensen de Doop toekomt?*
  - (2) Verder wordt in het formulier nog gevraagd *of gij niet bekent dat de leer dezer kerk de waarachtige leer der zaligheid is?*
  - (3) En tenslotte, *of gij belooft of voorneemt om uw kind in die leer te onderwijzen*, enz.
  - (4) En vervolgens is er *een dankzegging in het formulier*, hetwelk wederom de gemeente der gelovigen en de verbondskinderen betreft.

Dit doopsformulier is door de vaders naar de Bijbel opgesteld en bij de algemene liturgie der gemeente gevoegd, zoals er veel formulieren van gebeden, formulieren voor de bediening van Gods ordinantiën, van Woord en sacramenten, en formulieren van troost voor zieke gelovigen tot de liturgie behoren. Maar deze liturgie behoort niet tot de formulieren van Enigheid, behalve in zoverre zij de geloofsstukken raken; en de geloofsstukken daarin stemmen overeen met de Catechismus en onze Nederlandse Geloofsbelijdenis, die wel tot de Formulieren van Enigheid behoren.

Maar deze liturgie is door de Nationale Synode, - welke te Dordrecht is gehouden - aangenomen achter de Formulieren van Enigheid, tot onderwijzing gevende geschriften in de kerk, waarnaar elk zich heeft te richten in de bediening van Woord en sacramenten.

En hieruit volgt dus, dat die niet rechtzinnig is in het leerstuk van de Kinderdoop, maar rooms of Baptistisch is, moet worden behandeld vanwege zijn leer. Zulk  n zal moeten worden onderzocht en zich rechtzinnig moeten verklaren aangaande de grondslag van de Kinderdoop, dewijl hij de Formulieren van Enigheid heeft

ondertekend, en niet slechts het onderwijzing gevend geschrift, dat de bediening van de Kinderdoop betreft.

Toepassing

Ziedaar vrienden, wat het hart zoal opgeeft. Wat is het toch waar, dat uit het hart boze en zielverdervende bedenkingen voortkomen, alsof in de uiterlijke Doop kracht zou zijn tot zaligheid.

A. Mensen, gij die nog omzwerft in uw staat van nature, is het niet waar, dat het in uw hart ligt alsof de Doop de afwassing der zonden zelf is?

1. Blijkt het niet daaruit, dat als uw kind eens om gewichtige redenen, van ziekte enz., enige tijd ongedoopt moet blijven, daarover grote bekommering ontstaat? Wat wordt dat arme wichtje dan beklaagd! Wat is er een gemurmel over dat kindje, dat het zijn doopsel niet heeft ontvangen. En vrienden, wat mist dit wichtje toch als God het in genade heeft aangezien? En wederom aan de andere zijde, wat is er een zorgeloze blijdschap en rust als de Doop aan het kind is bediend. Wat is dit nu anders dan dat men in zijn hart paaps is? Men gaat maar op die Doop zitten rusten en verwaarloost eigen zaligheid en die van zijn kinderen. En dit in plaats van dat het werk dan eerst begint, om met de staat van nature van zulk een kindje voor God werkzaam te zijn, om hartelijke zorg te hebben dat het in het bloed van Jezus gewassen wordt, en om hartelijk te smeken om de betekende genade der wedergeboorte. De onderwijzer zegt, dat het uiterlijk waterbad de afwassing der zonden zelf niet is.
2. Ja, blijkt het niet in uzelf, o mens, als gij eens benauwd wordt door de woelingen van de consciëntie, of door vrees voor sterven, of als u eens wordt aangesproken over uw gevaarlijke, geruste staat? Wat is u dan menigmaal meer eigen dan dat u denkt of u er op beroept dat gij geen Jood, heiden of Turk zijt, maar een gedoopte? En daaruit scheidt u dan troost. O mens, wat is dat anders dan gewicht te leggen op uw Doop? Wat hebt u dan toch in uw hart ontvangen? Het niet te kunnen verdragen dat men aangesproken wordt over zijn staat, en dan te zeggen: Wie meent ge wel dat ik ben? Gij kent toch mijn hart niet? Dat is de gewone taal. O mens, zie dan toch hoe gevaarlijk het is voor uw ziel om te rusten op uw Doop.
3. Ja vrienden, het blijkt niet zelden op de sterfbedden, welk een grond van rust op de uitwendige Doop de duivel de mens dan in de hand stopt. En komt daar nog bij dat men ook avondmaalganger geweest is, dat helpt ook al. En dan komen ook nog verschillende goede dingen en werken daarbij, welke de mens in zijn handel en wandel in de tijd heeft gedaan, zulks helpt ook nog. En daar komen nog de onderscheidene godsdienstplichten bij. Och, wat wordt dat al tezamen aan een vast bolwerk, waarop duizenden naar de hel gaan.

O mensen, zal dat uw grond blijven, zult gij dat niet kwijt raken, om daar uw zaligheid op te wagen? Het zal u door de hand boren. De Joden riepen ook (Joh. 8:33) dat zij Abrahams zaad en besneden waren. En Paulus zegt (Rom. 2:25) dat de besnijdenis geen nuttigheid heeft als men de wet niet doet. Judas en Simon de tovenaars waren ook gedoopt. En daarom, vrienden, als gij oprecht zult spreken, zult gij moeten zeggen dat het er met uw staat zeer bekommerlijk bijstaat en dat gij zorgeloos zijt. En dat gij maar veel waagt. En dit terwijl gij wel weet dat gij in geen tijdelijke zaak het zo los zoudt durven wagen, of u zou al uw verwachtingen daarbij verliezen.

Ik moet het u zeggen: Denkt niet dat u niet zou kunnen weten of u de betekende genade van de Doop deelachtig zijt, ja of nee. Vrienden, dat is in onze religie geen

raadsel. Het is een bevindelijk en waarachtig werk. Een mens is een redelijk schepsel, dat met bewustheid werkzaam is. Een roomse zal zeggen: Men kan niet weten waar men varen zal. Let dan nu eens op waaraan gij het zoudt kunnen weten.

- (1) Indien gij ooit genade gevonden hebt in Gods ogen en dus behoort tot de weinigen, die God en Christus hartelijk liefhebben en die zalig worden, dan zult gij weten wat het inhoudt, de betekende zaak des Doops deelachtig te zijn. Wat het zeggen wil, met zijn zonden en vuile hart aan Jezus' voeten te komen, zich zo vuil neer te leggen voor de troon van vrije genade, opdat Hij Zijn hand er aan legt en Zijn dierbaar bloed tot afwassing van de zonden er aan wil ten koste leggen. Och vrienden, dit is wel zeer onderscheiden van de verzekering, dat men bewustheid heeft dat deze en die dingen tussen de Heere en de ziel zijn omgegaan. Want kent gij deze zaken niet, dan mist gij ze. De vraag is dus niet of gij erover bekommerd zijt of het wel Gods werk is. De oprechtste zelfs is hieromtrent menigmaal met de meeste zorg vervuld. Maar de vraag is of gij deze dingen kent, als zijnde omgegaan in uw ziel.
- (2) Meent gij, omdat u van deze dingen niet afweet, dat u het daarom reeds van uw jeugd af, of al vóór uw Doop gehad hebt, of het tijdens uw Doop gekregen hebt? Wel vrienden, dit kunt u ook weten. En wel daaraan, dat u dan het werk van de Heilige Geest in uw ziel zult kennen, en dat u uit dat beginsel met al de vromen in Christus hartelijk zult verenigd zijn. Want dat zalige werk van God gaat nooit over. Hebt gij dan zulk een hartelijke liefde tot God en Christus, en zulk een liefdebetrekking tot al Zijn kinderen, dat u met uw hart kunt zeggen: Dat is mijn volk, daar wil ik het mee houden in zoet en zuur?
- (3) Ja mensen, behoeft u nog meer bewijs dat gij genade mist, dan dat u gedoopt zijnde, in de zonde en in de wereld leeft, en het houdt met de vijanden van God en Zijn kinderen? "Al wat uit God geboren is, overwint de wereld" (Joh. 5:4). O mens, uw Doop mocht u eens tot verschrikking zijn. Indien u hier niet tot uzelf komt, en wanneer gij ooit enige overreding gehad hebt, en deze hebt tegengestaan, o lees eens wat u dan te wachten staat (Hebr. 10:29): "Hoeveel te zwaarder straf, meent gij, zal hij waardig geacht worden, die de Zoon van God vertreden heeft, en het bloed des testaments onrein geacht heeft, waardoor hij geheiligd was, en de Geest der genade smaadheid heeft aangedaan?"

Mochten uw ogen toch eens open gaan en u verwaardigd worden om los te laten. Om uzelf eens doodschuldig voor God te zien en te verklaren. Dat u de weg der verzoening mocht vinden en uw Doop u nog eens tot een zegel mocht worden.

B. In deze stof liggen dan ook vele zaken tot waarschuwing, besturing en opwekking.

(1) En wel voor kinderen, die gedoopt zijn. Al ben je dan nog zeer jong, het wordt ook je plicht al om er aan te denken dat uw ouders u aan de Heere hebben overgegeven. Het wondt uw plicht om u op uw knieënvoor God neer te leggen, en te bidden dat God u toch bekere, dat gij uzelf aan de Heere Jezus mocht verbinden. O, wat zal het anders slecht met u uitkomen als gij voor God verschijnen zult en u de belofte van uw ouders zult hebben verbroken. En ik moet daarbij zeggen: Indien uw ouders u niet aanspreken en zij geen zorg hebben over uw ziel, wat zal het toch naar zijn als u in het oordeel tegen uw ouders dan zult opstaan. O mens, wat zal het verwijt van kinderen aan hun ouders toch naar zijn in de hel, en dat voor eeuwig.

Kinderen, al spreken uw ouders u niet aan, al drukt het gevaar uwer ziel hen niet, och, bidt toch veel tot de Heere, dat God u licht geven moge. Gij mocht uw ziel nog eens

als een buit wegdragen. Gedenkt toch aan uw Schepper in de dagen uwer jongelingschap (Pred. 12:1). Ja, als gij door zondaren aangelokt wordt, bewilligt dan niet, als zij zeggen: "Ga met ons"; (Spr. 1:11). Het zal uw ouders zo zwaar vallen. Salomo zegt met nadruk (Pred. 11:9): "Verblijde, o jongeling, in uw jeugd, en laat uw hart zich vermaken in de dagen uwer jongelingschap, en wandel in de wegen uws harten en in de aanschouwing uwer ogen; maar weet, dat God om al deze dingen u zal doen komen voor het gericht."

(2) En kinderen die Godzalige ouders of een Godzalige vader of moeder hebt of gehad hebt, wat is dat een voorrecht. Gij zijt als het ware zoveel nader dan anderen. Gij zijt kinderen van ouders, die vrede met God hebben, die toegang hebben om met God over u te spreken. O, smeekt toch dat God u genade geve, en laat er geen stilzwijgen bij u zijn. Zucht toch dat de Heere Jezus u trekke. Het gaat menigeen goed in de tijd omdat hij een vrome vader of moeder heeft. Maar wat zou u ongelukkig zijn, indien gij al vrome ouders had gehad, en evenwel verloren ging. Genade erft niet over. Het staat menigmaal in hele geslachten stil. Ziet dit maar in het Joodse volk, enz.

C. Maar in deze stof liggen ook vele zaken ter waarschuwing, besturing en opwekking voor u, ouders, die uw kinderen aan de Heere hebt aangeboden in de Doop.

(1) Voor u, die er nooit mede werkzaam zijt geweest, die uw eigen ziel en die van uw lieve kinderen hebt verwaarloosd: Gij hebt ze aan God beloofd, en gij geeft ze aan de wereld. En als zij een hart krijgen om God te zoeken, dan staat gij ze tegen. O welk een zwaar onheil, welk een zware hel hebben zulke ouders toch te wachten. Is dat uw liefde voor uw arme kinderen, waarvoor gij gezorgd hebt, dat gij hunziel niet draagt? Zult gij de panden uwer liefde zo voor eeuwig wagen? Ja, menigeen gaat naar de hel omdat zijn ouders hem nooit hebben aangesproken over die dingen, welke zij voor de kansel hebben beloofd.

(2) Maar ook voor u, Godzalige ouders, moge het volgende tot besturing dienen.

- Biedt u toch veel aan de Heere aan, en doet dat ook voor uw kinderen, daar zij het zelf nog niet doen kunnen, in het belijden voor God van hun onreinheid en schuld van nature. Ook in het rechtvaardigenen vrijverklaren van de Heere, indien Hij er geen genade aan zou geven. O, als gij ze aan de Heere kwijt worden kunt, dan zult ge ze wel weer terug krijgen. In het zuchten om de leiding des Geestes om met hun toestand verder te worden gebracht. In uit te zien naar en te roepen om de openbaring van Christus in hen. Ja ook in het geloof te oefenen voor uw kleine kinderen en in hun naam de sterkte van Jezus aan te grijpen. Opdat de Heere u aldus lere de hand op de beloften te leggen, welke de Drie-enige God in de Doop heeft gedaan.
- Zoekt ook, als de tijd daartoe gekomen is, dus als zij jaren van onderscheid gekregen hebben, hen aan te spreken over hun staat, en de zaken, welke gij bij hun Doop beloofd hebt, aan hen over te dragen. Voor menigeen is dit het gezegende middel tot zijn bekering geweest, reeds van de eerste christenkerk af. O, erkent toch veel de oneindige goedheid van God, dat Hij Zijn belofte wil uitstrekken tot uw zaad. Dat het u klein make, dat God de God van uw zaad wil zijn tót in geslachten, en dat de Heere Zich ook aan u heeft willen verbinden om u te leren voor uw zaad met de beloften door te werken.
- En hebt gij vóór, onder of na de Doop wat gekregen voor het één of andere kind, en wordt het nu hoe langer hoe erger, zodat het schijnt dat er van uw hoop niets zal worden? O, ziet op Abraham, de vader aller gelovigen. Hij geloofde op hoop tegen

hoop. Zoekt uw geloof vermeerderd te krijgen en laat toch niet los. Houdt vast met tranen in de ogen, ziende op Jezus, Die het geloof spoedig kan doen wassen, zelfs tegen de onwaarschijnlijkheden in. Denkt dan eens: *Als het op het hoogste is, dan is het Gods tijd.* Zijn wegen zijn toch een diepe afgrond, en Hij laat niet varen de werken Zijner handen. *God maakt alle dingen schoon op Zijn tijd.* Amen.